

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת בשלח | גיליון מס' 127 | שבט תש"פ

נסיון ממלכת סלבודקא

התבוננות בדרכיו ובהליכותיו של הגאון הגדול

רבי **יצחק אייזיק שר** זצ"ל

ראש ישיבת סלבודקא בליטא

מייסד ומקומם

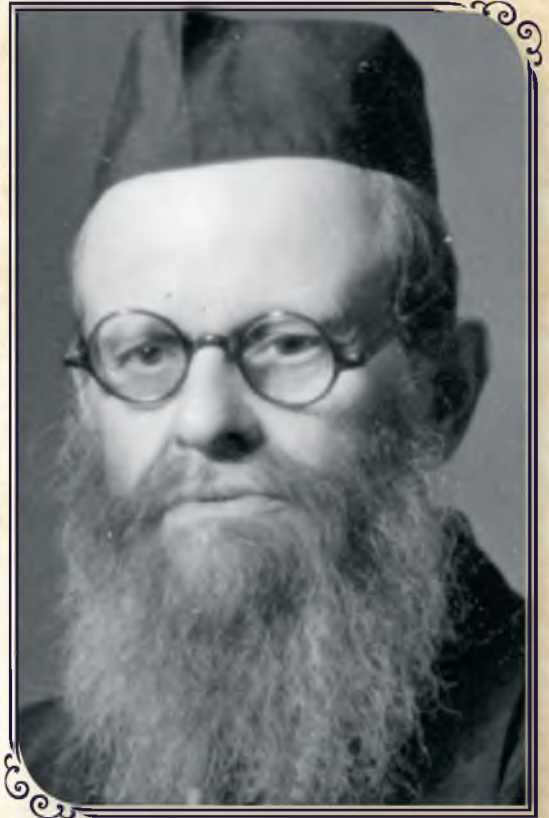
ישיבת סלבודקא בארץ הקודש

קוים לדמותו ופנינים מחכמת חיו

כפי שנשמעו מפיו תלמידו מקורבו

הרב **שלמה הופמן** זצ"ל

במלאות ס"ח שנים להסתלקותו - י' שבט תשי"ב

פתיחת מגבית "הגרלה כהלכה" למכון

במעונו של מרן רשכבה"ג

רבי **חיים קניבסקי** שליט"א

גיליון "עומק הפשט" עמוד 47

לעילוי נשמת ר' מנחם מנדל ב"ר צבי קנול ז"ל - י"ז שבט תשנ"ח

הוצאה לאור **צוף** **כאבילים** **צוף** נתן פלדמן 02-6504055

- סיפור אברהם וצל**
סיבת הברית
השנה החדשה
השנה החדשה
השנה החדשה
- הליכות ברכות**
מלכות ברכות ומה שיש בהן ללמוד מהם
השנה החדשה
השנה החדשה
השנה החדשה
- אישא כפי**
מלכות ברכות ומה שיש בהן ללמוד מהם
השנה החדשה
השנה החדשה
השנה החדשה
- שיעורי רבנו מאיר הלוי**
השנה החדשה
השנה החדשה
השנה החדשה

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לתגובות ובירורים בכל ענייני ה’אוסף’ -

פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

באמצעות עמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות”

בחיפוש המילים ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

מערכת ’אוסף גיליונות’
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עומק הפשט | 47

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 51

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 55

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 57

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 63

מעלת השבת וקדושתה

שמעתא עמיקתא | 65

הלכות מצויות לט"ו בשבט

דיני תולעים וברכות

בירור הלכה | 67

בירורי הלכה אקטואליים

מתוך הסוגיות והפוסקים

מים זכים | 71

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 73

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה | 75

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

עולם התורה | 77

מדברים כמו שמותר

נסיך ממלכת סלבודקא | 79

התבוננות בדרכיו ובהליכותיו של הגאון הגדול

רבי **יצחק אייזיק שר** זצ"ל

ראש ישיבת סלבודקא בליטא

מייסד ומקומם ישיבת סלבודקא בארץ הקודש

כפי שנשמעו מפי תלמידו מקורבו הרב **שלמה הופמן** זצ"ל

עם הספר | 87

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

לקראת שבת | 89

לקט מתוך העלון הנפלא של "דרשו"

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

נפשו גחלים תלהט | 11

ניצוצות ממשנתו של

הגאון הצדיק רבי **ישראל אליהו וינטרויב** זצוק"ל

שיעור חומש | 13

מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א

ראש ישיבת "עשרת שלמה"

שיעורי בינה | 15

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם

מפי הגאון רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 17

מאת הגאון רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

נחל אליהו | 23

משיעורי הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 27

נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עטרת המועדים | 29

משיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א

שיעורי ט"ו בשבט חלק ב

ענייני פרשת השבוע | 31

שיעורי הגאון רבי **נחום נבנצאל** שליט"א

תמצית השי"ס | 33

דף היומי - מ"ב ומוטר

פנינים מאירים | 37

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על הדף היומי

עינינו גל | 39

מאמרי 'עין לא ראתה'

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עטרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "נחלת עקיבא" גני גאולה
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "מצפה רמות" רמות א'
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל "ברסלב"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה'
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת בשלח תש"פ | גליון מס' 123

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לזין ע"ה

תפילה נאמנה ונכונה – מסירת כח המעשה לבורא העולם

ויהי ידיו אמונה – בתפילה נאמנה ונכונה

בפרשת "ויבא עמלק" נאמר "וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה עד בוא השמש", אומר על כך רש"י "ויהי משה ידיו באמונה פרושות השמים בתפילה נאמנה ונכונה", צריך להבין מה פירוש מילים אלו של רש"י, שידיו של משה רבינו היו פרושות לשמים בתפילה נאמנה ונכונה.

וברמב"ן כותב "וטעם ויהי ידיו אמונה שהיו עומדות וקיימות ברוממותן, כלשון ואמנה על המשוררים דבר יום ביומו (נחמיה יא כג), וכן אנחנו כורתים אמנה (שם י"א), דבר קיים כברית, וכן היתד התקועה במקום נאמן (ישעיה כב כג), חזק". הכוונה בדברי הרמב"ן, אמונה, היינו דבר שנשאר בקיומו כמו שהיה, וגם כשממשיך הוא בקיומו כמו שהתחיל. דבר קבוע וקיים שממשיך להתקיים, מי שהוא נאמן, אפשר לסמוך עליו, תמיד.

ומוסיף הרמב"ן "ועל דרך האמת, נשא עשר אצבעות לרום השמים לרמוז על עשר ספירות לדבקה באמונה הנלחם לישראל, ובכאן נתבאר ענין נשיאות כפים בברכת כהנים וסודו", המלחמה מתנהלת על ידי אמונה, ואם רוצים לנצח את המלחמה, "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל", משה רבינו התחבר, וכלשון הרמב"ן "לדבקה", הוא דבק באמונה הנלחם לישראל, וכאן נתבאר ענין נשיאות כפים בברכת כהנים וסודו.

וממשיך הרמב"ן "וטעם העונש שנענש עמלק יותר מכל העמים, בעבור כי כל העמים שמעו וירגזו, ופלשת אדם ומואב ויושבי כנען נמוגו, מפני פחד ה' ומהדר גאונו, ועמלק בא ממרחק כמתגבר על השם, ולכך אמר בו ולא ירא אלהים, ועוד כי הוא ניח עשו וקרוב לנו, עובר מתעבר על ריב לא לו".

שתי סיבות נאמרו כאן בענייניו של עמלק. הדבר הראשון שאומר הרמב"ן, זו העובדה הזאת שהוא בא כמתגבר על ה'. הוא בא להילחם, כביכול, כנגד בורא העולם, זו הייתה מגמתו. הוא יצא למלחמה כנגד בורא העולם, דבר שאף אחד לא העיז לעשות. כולם, נאמר בהם ירגזו, נמוגו כל יושבי פלשת, מפחד ה' ומהדר גאונו, אבל הוא רצה להכרית את הדבר הזה בעצמו, בדיוק כנגד זה הוא רצה להילחם, הוא רצה שלא ישאר רושם ושריד מה"שמעו עמים ירגזו", שלא ישאר שום דבר מה"נמוגו כל יושבי פלשת", להתגבר ולהילחם. הוא יצר בסיס למלחמה כנגד בורא העולם, זה עניינו של עמלק, ולכן, אחרתו עדי אובד, הוא יאבד מן העולם, סופו יהיה אבדון גמור, לא ישאר ממנו שום שם ושארית. והסיבה השניה שאומר הרמב"ן היא, שעמלק נדחף ונכנס כאן אחר שהוא היה צריך להיות לצדנו. הוא יצא מיתוסנו, הוא נולד לאברהם ושרה וליצחק ורבקה והוא קרוב לנו, הוא צריך היה להיות לנו והפך להיות לצרינו.

ננסה לבאר ולפרש מעט בשרשי הדברים, להבין את ענין "ויהי ידיו אמונה", שהיו ידיו של משה פרושות לשמים בתפילה נאמנה ונכונה, לדעת מה ענייניו של עמלק, מה צפוי לו ומה הובטח שיהיה בסופו, ובעיקר מה זה נוגע לנו.

עיקר התפילה הוא בפרישת כפים

היום אין תפילה בפרישת כפים, אנחנו לא מתפללים בפרישת כפים. בשעה שהתפילה הייתה בפרישת כפים, זו הייתה לשון תפילה בעצם, כפי שאמר משה רבינו לפרעה, "כצאתי את העיר אפרוש את כפי אל ה'", בתורה שבכתב ובתורה

שבעל פה אנו מוצאים שזאת הייתה התפילה העיקרית, בפרישת כפים, אכן, עתה, התפילה בנשיאת כפים כלפי מעלה לא קיימת, איננו מתפללים כך.

רבי עקיבא איגר כותב כהקדמה להלכות תפילה (או"ח פ"ט) בשם הבאר שבע "מה שאין אנו מתפללים בפרישת כפים כמו שמצינו במקרא כמה פעמים ובזוה"ק ובפרקי דר"א, היינו כיון דעכשיו האומות עושים כן, וכמו שאמרו חז"ל על פסוק לא תקים לך מצבה", היינו כיון שאותם אלו שאנו נמצאים בגלות אצלם לקחו את הדבר הזה, וזו צורת הפולחן אצלם, היינו, אצל אותם כמרים, לכן הדבר הזה דומה למצבה, שהייתה אהובה בימי האבות ושנואה בימי הבנים (רש"י דברים ט"ז כ"ב). זה דבר שהיה לו טעם אהוב ועכשיו הוא נפגם ונתקלקל, וזה נתקלקל על ידי אותם אלו שאנו נמצאים אצלם בגלות, הגלות הרביעית, שהיא בעצם מתמקדת בהם.

והנה, מהלשון "מה שאין אנו מתפללים היום בפרישת כפים", משמע שזאת צורת תפילה עיקרית, וצריך להבין, הלא התפילה שאנחנו מכירים בכל מקום, זו תפילה, בקשה, שאלה, שהיא בפה, כאן ישנה תוספת, יש כאן עוד עניין תפילה שאיננו מכירים, וגם את המהות בזה איננו מבינים. מה עניינה של התפילה בפרישת כפים, מה הוא השם תפילה פה, מה עניין התפילה שמונח בפרישת כפים אל בורא העולם, וכאמור, אותה פרישת כפים זה שם התפילה, משה רבינו אינו אומר כצאתי את העיר אתפלל אלא אפרוש כפי, כך הוא התפלל, יש כאן מעשה תפילה עם הידיים, אכן אין זה מובן היכן טמונה התפילה בפעולה הזאת, ננסה להבין בזה.

יעקב לעומת עשו – הדיבור והמעשה

כח העשיה, כח המעשה, זה הכח שהוא עצם מציאותו של עשו. זה שמו, עשו, שהוא נולד עשוי. היינו, הוא נקרא על שם המעשה, כח המעשה נמצא אצלו, זה עניינו של עשו, המעשה בפועל. כך אנו מוצאים שיצחק אומר ליעקב באותו מעמד "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו", ואיתא בשמות רבה (פרשה כ"א א') שיעקב מתגאה בירושתו ועשו מתגאה בירושתו, ירושת יעקב היא הקול וירושתו של עשו היא המעשה, המעשה בידיים.

כאן צריך להבין, קול, דיבור, מתייחס למערכת הפנימית, זה דבר שנובע מתוך המערכת הפנימית, מתוך מערכת הדעת יוצא דיבור. עניינו של הדיבור הוא תוכן, ביטוי של מה שקורה בפנים, כשאדם מדבר הוא מבטא את מה שנמצא במוחו, בדעתו, בליבו. זה דבר פשוט.

אכן, כח המעשה נתפס כדבר בפני עצמו, הרי זה סוד ענינו של המעשה, שהוא דבר שנשאר ומתקיים, דבר שיש לו קיום. הקול, הדיבור, תמיד אין להם מציאות בפני עצמה, הם לא קיימים כדבר בפני עצמו, הדיבור הוא תמיד קשור, הוא תמיד דיבור שהוא מיוחס, שמגיע מן הפנים ויוצא מן הפנים החוצה, ואחר שהוא נגמר הוא איננו, כשהוא היה, הוא היה תמיד מן הפנים החוצה. הוא תמיד יצא מבפנים. מה שאין כן מעשה, המעשה קיים כדבר בפני עצמו, הוא קיים ויש לו קיום לעצמו. [היום התחילו להפוך גם את הדיבור למעשה, הדיבור נשאר, לקחו את הדיבור והפכו אותו למעשה, ובמידה מסוימת, לקחו את יעקב ועשו ממנו עשן, לקחו את הדיבור ועשו ממנו פעולה, מעשה].

על עבודה זרה נאמר "עצביהם כסף והב מעשה ידי אדם", זה הרי בעצם, עומק העניין, זה דבר שבני אדם עשו, מעשה ידי אדם, והוא נתפס כדבר קיים,

דבר שנמצא ומתקיים, וכך, בצורה כזאת, נראה לבני אדם שהם פועלים דברים, והדברים האלו ממשיכים, ויש להם קיום, כך נדמה לבני אדם. זאת התפיסה של עשו, כך היא תופסת ומבינה, שאנחנו מסתכלים על המעשה כמעשה ידיו של אדם ואנחנו נותנים לדבר הזה קיום, הדבר הזה קיים לבד. היינו, אותו אדם שעשה את המעשה הזה חידש וברא משהו בעולם. ולאחר שהוא עשה אותו הדבר הזה הוא הרי שלו. נמצא, שהעולם המיושב, הוא מעוצב על ידי בני אדם, בני אדם נמצאים בו ומעצבים אותו, הם בונים ערים ועושים מה שהם עושים. בני אדם עושים הרבה דברים, וכל הדברים האלו הם קיימים, וזה העולם. באופן כזה אנו מנתקים את העולם ממי שברא אותו. זה עצם העניין.

נטילת ידיים – להחזיר לטהרה את כח המעשה

דוגמא לדבר, שבעצם יש בה קצת מביאור העניין הזה עצמו. שלמה המלך החכם מכל אדם, תקן בחכמתו עירובין ונטילת ידיים, כדאיתא בשבת (י"ד ע"ב) "דאמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידיים יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לך ישמח לבי גם אני", המשמעות בזה שתקן שלמה המלך נטילת ידיים [עירובין זו פרשה שצריך להבינה בפני עצמה] היא כפי הנראה, הנהגה, איתא בגמרא במסכת שבת (נ"ו ע"ב) "בשעה שנשא שלמה את בת פרעה בא גבריאל המלאך ונעץ קנה בים ועלה בו שרטון, ועליו נבנה כרך גדול של רומי", מדובר פה על הלילה של חנוכת בית המקדש הראשון שבנה שלמה, ובלילה הזה עשה שלמה המלך דבר, שבגללו הוא היה אחראי לכך, שכאן נמצא השורש הראשון לאותו כרך שממנו נחבר הבית השני, היסוד של מה שנקרא גלות רומי.

יש משהו מיוחד ששייך דווקא לשלמה המלך, ובתיקון הזה שהוא תקן את עניין טומאת וטהרת ידיים, תקנה שיש המון דברי תורה סביבה ואף מסכת שלימה שעוסקת בטומאת וטהרת ידיים, יש כאן חכמה נפלאה ועמוקה מאד. תקנת נטילת ידיים שתקן שלמה המלך, עניינה, שאנו מקבלים את הידיים כיצור בפני עצמו, המקבל טומאה לבד ונטהר לבד, הידיים עומדות לעצמן, דוגמת אדם, דוגמת כלי. עניין טומאת וטהרת ידיים זה דבר ששייך לכך שאנו מקבלים ותופסים אותן כמציאות בפני עצמן, כפועלים לבד. הם מנותקים, הם אינן חלק מצורת האדם בכללותו, הן יצור לעצמו. הם נטמאים לבד והם נטהרים לבד, וצריך להיזהר בהן. אין דין כזה בכל הגוף, [חוץ מבמעלות קודש באופן מיוחד, שצריך טבילה לכל הגוף], סתם אדם הוא בחזקת טהרה, אולם הידיים עסקניות הן, הן נמצאות בכל מקום, והן נתפסות כדבר שיש לו קיום עצמאי. הן הולכות לבד, וכשהן הולכות לבד הן נטמאות לבד וממילא צריך לטהר אותן לבד. זו פרשה שלימה איך אנו מחברים ומצרפים בחזרה את הידיים אלינו.

המקום שבו האדם מתנתק מזהיחוס האמיתי שלו, הנקודה שבה מקום הנתק בין כל צורת האדם בכללותה עד סופו, לבין שרשו, זה בכח המעשה, בכוח של הידיים. הידיים פועלות והן יוצרות דברים שהם קיימים, והדברים האלו קיימים לעצמם, הם לא קיימים לי, הם אינם תלויים בקיומי שלי. הדיבור שלי, [בבחינת דיבור ולא בבחינת מעשה], תלוי בקיומי שלי. הוא קיים, כל זמן שאני קיים, וכשאדם נהיה ל"יורד דומה", הוא מפסיק לדבר ואז אין לו יותר את הדיבור, אבל המעשה שלו שורד, המעשה קיים, המעשה הוא מעשה בעולם, והוא נתפס כקיום. כאן, בכח המעשה, האדם נוטל לעצמו עטרה, שהוא הבורא, שהוא הכוח שמעצב את הדברים, "עצביהם כסף וזהב, מעשה ידי אדם".

מאמין בחי העולמים וזורע – בכל מעשה בעולם

איתא במסכת שבת (ל"א ע"א) "אמר ריש לקיש, מאי דכתיב והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו', אמונת זה סדר זרעים וכו'" ובתוספות שם כתבו "אמונת זה סדר זרעים, מפרש בירושלמי שנאמין בחי העולמים וזורע", היינו כשאדם זורע, הפעולה הזו היא פעולה של אמונה.

העניין בזה הוא, משום שכשאדם זורע הוא יודע היטב שמעשיו שלו כלים, מה שהוא עשה מרקיב באדמה, נגמר ובטל, ומה שצומח אחר כך, זה אחר שמעשיו שלו נגמרו, זה בוודאות גמורה מעשה אחר ולא מה שאני עשיתי. מה שאני עשיתי, עשה פעולה הפוכה, שמתי זרע באדמה ושם זה כלה, נפסד, ולא קיים, [המדובר כאן הוא בעיקר בדברים שזרעם כלה, אכן ישנם דברים שאין הזרע כלה וזה ממשיך, אבל אין אלו רוב הזרעים, גידולים אלו אינם עיקר הגידולים, עיקר הגידולים אלו אותם גידולים שבהם אחר שעשיתי מה שעשיתי, מעשי שלי כלו ונגמרו], היינו, בפשטות, פעולתי שלי נגמרה בהיפך ממה שעשיתי, מה שאני עשיתי, נגמר, ומה שקורה אחר כך זה כבר מעשה נוסף שאינו המושך של מעשי שלי, והוא, כבר נעשה על ידי מישהו אחר, עשיתי כאן משהו, אבל אני סומך על מישהו אחר שיגמור את המעשה.

על כך נאמר "לא-ל גומר עלי" (תהלים נ"ז ג'), הדבר בולט לעין שהפסדתי את מה שקניתי, אותם זרעים ששמתי באדמה עלו לי כסף, ועכשיו יבוא איזה פיקח ויאמר לי, מה עשית, חפור באדמה וראה שמה שעשית נפסד. אכן, כאן אנו לומדים שאין גמר בעולם שנעשה על ידי, כל מה שאני עשיתי זו זריעה, והמעשה שלי נגמר, מה שקרה, קרה, משום שאני זרעתי, אך כביכול יש מי שגומר את המעשה שאני התחלתי.

והנה, מובן מאליו לכל בר דעת, ש"מאמין בחי העולמים וזורע", אין הכוונה רק לזריעה. אכן, אחרי שהתרגלנו בזה, הדברים נתפסים כהמשך המעשים שלנו, כמין תהליך כזה, שבו הדברים הולכים בצורה כזאת, כך הולך המעשה, אולם באמת, המכוון ב"מאמין בחי העולמים וזורע", הוא, שכל מעשה בעולם הוא זריעה, אין מעשה בעולם שהוא לא זריעה.

כשאנו אומרים "אמונת" זה סדר זרעים, אין הכוונה שהאמונה נמצאת רק אצל מי שמתעסק בזריעה, שכל האמונה כולה נמצאת רק בחקלאות, חלילה. "אמונת" זה סדר זרעים, הכוונה היא, שסדר זרעים מלמד זאת, ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על כלל המעשים כולם יצא, זה נקרא אמונה, כל מאמין, בכל מעשה שהוא עושה, הוא זורע. מאמין אמיתי, זורע. מאמין אמיתי אף פעם אינו עושה מעשה באופן שלאחר מכן הוא ברור ובטוח שהוא זה שעשה את הדבר, אלא כל מה שהוא עשה זה "אקרא לא-להים עליון לא-ל גומר עלי".

ודאי, בכל דבר שנגמר בעולם, אי אפשר שלא אני הייתי המתחיל והפותח במעשה הזה, אבל התפיסה צריכה להיות, שכל מה שעשיתי הוא זריעה, העובדה שהדבר הזה צמח היא על אף שמעשי שלי כלו ונגמרו, אבל אני לא עשיתי יותר מזריעה. כך תופס מאמין אמיתי את כל המערכת של המעשים בעולם. כל מאמין אמיתי יודע שאין אפשרות לפעול בעולם, העולם אינו הפקר, וגם "והארץ נתן לבני אדם", זה לא לגמרי.

בעומק הדברים, כל מה שאנו עושים פה, זה בעצם, או שזורעים דברים טובים, היינו, שממה שזרענו צומחים פירות גן עדן, או שמה שצומח ממה שזרענו זה "ויקו לעשות ענבים ויעש באושים" (ישעיהו ה' ב'). זה כל מה שניתן לנו בעולם הזה לעשות, זה התפקיד שלנו. נבראנו פה כדי לעשות פירות, והפירות אמורים לצמוח באותו גן שבורא העולם נטע בעדן מקדם, "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו" (שם ג' י'), הצדיקים אוכלים את פירות מעשיהם, וגם על הרשעים נאמר בהמשך לאותו פסוק "אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו".

היינו, בעצם נבראנו בעולם הזה כדי לזרוע, וכדי שיצמחו פירות ממועשיו. מי שמאמין בחי העולמים, אז הוא זורע, אף על פי שהוא לא רואה את התוצאות מיד, ויתירה מכך, זה להיפך, הדבר ברור ופשוט, שכלל שרואים את התוצאות מיד, הרי שלא לזה הייתה הכוונה.

ההבדל בין יעקב לעשו, הוא, שעשו עושה, הוא עסוק בעשייה וחי בתוך מערכת של עשייה, ואילו יעקב מאמין בחי העולמים וזורע, כל מה שהוא עושה, זה להשקיע שהדברים יעשו פירות, אבל הוא לא אוכל זאת פה. היינו, יעקב קיים כדי להתעסק בזריעה, והגידולים של אותה זריעה, אלו הם הגידולים שהם יהיו הקיום השלם והאמיתי, הדבר שצריך להיות "פרי מעלליהם יאכלו", כל מי שמאמין בחי העולמים עוסק כל חייו רק בזריעה.

באמת, זו שטות גמורה לא להתעסק בזה. כי אם אקח את הדברים לאכלם, ולא אזרע אותם, זה יהיה כאדם הלוקח ומשתמש בדבר שאפשר להוציא ממנו בלי גבול עוד ועוד, כדוגמת מי שיש לו עץ יקר שעושה פירות נפלאים מאד בכל שנה, ויבוא איזה שוטה שבעולם, [ויש כאלו], ובשכיל צורך של רגע שהוא נצרך לעצים, הוא כורת את העץ ומשתמש בעצים. כל מי שתופס את בחינת העץ של צורת אדם, את בחינת עשיית הפירות של צורת אדם, הדבר ברור שהוא מתעסק אך ורק בלהוציא פירות, הוא שומר מכל משמר את הקרן, שהקרן תהיה קיימת רק לעשיית פירות, הפירות שהם "פרי מעלליהם יאכלו". כאן, בנקודה הזאת נמצא ההבדל הנורא, התהום שפעורה בין יעקב לבין עשו.

התפילה בפרישת כפים- מסירת כח המעשה לבורא

צריך להבין, מה הביא את עמלק להילחם בישראל, ומה פשר הניצחון של משה רבינו, ומתוך מה שמנצח את המלחמה נוכל לעמוד על מה ולמה הייתה המלחמה.

המשנה בראש השנה (פ"ג מ"ח) שואלת, "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה", מה יש בידי של משה שכשהן למעלה "גבר ישראל" וכשהן למטה "גבר עמלק", מה טמון בהן, עד ש"כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכאשר יניח ידו וגבר עמלק". והנה, המכוון ב"כאשר ירים משה ידו",

פירוש הדברים, שאותו "ירים משה ידו" היה ירים בתפילה, בפרישת כפים, ונקדים לבאר את עניין פרישת כפים בתפילה.

כשאדם עומד בתפילה לפני בורא העולם, עניינה של העמידה הזאת, אומר, אין לי משלי, אני עומד לפניך כעבדא קמיה מריה, זה נקרא כעומד לפני המלך, אם אקבל ממך יהיה לי, אם לא אקבל ממך אין לי, זה עניינה של התפילה, וכל מי שמתפלל אחרת, לא מתפלל. באמת, זה דבר מובן מאליו, תפילה לבורא עולם אומרת, רק ממך אני יכול לקבל את הכל. המקור, זה רק ממך. אם אני צריך משהו אני פונה רק אליך. העמידה בתפילה היא ההפניה של הבקשה הזאת, כאשר אני פונה רק אליך, רק ממנו אני מבקש. זה עניינה של תפילה.

עצם העמידה לפני ה' בתפילה, תחילת עניינה, עוד לפני הכל, הוא, שאנחנו מעמידים את עצמנו לפני ה', ובעמידה הזו עצמה אנו אומרים, כל מה שיכול להיות לי זה רק אם אתה נתן לי, את זה אומרת העמידה הזו שאנו מעמידים את עצמנו לפני ה'.

כל מי שמתפלל, אולם הוא עושה עוד כל מיני דברים, ואת התפילה הוא עושה בין יתר הדברים, התפילה הזו איננה תפילה. כאשר אדם עושה גם את זה וגם את זה וגם את זה, ודעתו היא, נעשה את הכל, אולי דבר זה יעזור, ואולי דבר זה יעזור, כל מי שמתפלל בצורה כזאת, זאת לא נקראת תפילה. זה סותר את עצם המושג תפילה. המושג תפילה זה עמידה לפני המלך, זו עמידה לפני מי שרק ממנו אני יכול להשיג את הדבר הזה, כך, באופן כזה, אני מתפלל, והתפילה הזו היא תפילה שבורא העולם מקבל אותה, שומע תפילה זאת מידה ממידותיו יתברך, בורא העולם "שומע תפילת עמו ישראל ברחמים", "שומע תפילת כל פה", "שומע תפילה".

כשהיו מתפללים בפרישת כפים, היה כלול בעמידה לפני ה', שאני מוסר את ידי אליך, אני מעביר לך את כח המעשה שלי, היינו, אני מאמין בחי העולמים ואני יכול רק לזרוע, זה נקרא פרישת כפים. עניין פרישת כפים בתפילה אינו מעשה בקשה, אלא זה מעשה של עמידה לפני ה', שזה עצם עניינה של תפילה, עוד לפני הבקשה.

כי הנה, הלא התפילה בעצם זה העמידה לפני ה'. אנו עומדים לפני בורא העולם בתפילה, עוד לפני שאנו פותחים את פינו. גם העמידה היא מעשה תפילה, בעצם העובדה שאני עומד לפניו כעומד לפני המלך. יש תנאים, צורות, ואופנים איך לעמוד, יש דינים בעמידה, עצם העמידה היא עצם שורש מעשה התפילה, כאשר בתחילה, אני מעמיד את עצמי לפניו, ואחר כך, את מה שאני מבקש, אני מבקש בתוך תפילה. אבל התפילה בעצם, זה העמידה לפניו.

כשהתפללו בפרישת כפים, עניין העמידה בפרישת כפים היה, אני מוסר את כח המעשה שלי, אליך, ידי אצלך. אין לי ידים משלי, אין לי כח עשיה, מה שאני יכול לעשות זה רק לזרוע אבל אין לי כח לגמור דבר, איני יכול לעשות דבר עשוי. "אקרא לאלקים עליון לא- ל גומר עלי".

רפיון ידים מביא את עמלק

עתה יבואר, כי הנה עשו נקרא על שם שהוא עשוי, וזה עניינה של המלחמה כאן. המדובר על מלחמה מרה ונוראה, שהיא תחילת המלחמות נגד ישראל, עמלק הוא זה שמתחיל במלחמה נגד ישראל, וסופן של המלחמות האלה כשהשם יהיה שלם והכסא יהיה שלם, זה יבוא במלחמה האחרונה בעזרת ה', כשהיה סוף המלחמה, אז יהיה השם שלם והכסא שלם.

על המלחמה הזו, מלחמת עמלק, כתוב בפסוק "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידיים", וידוע מה שדרשו חז"ל בתנחומא (פרק כ"ה) "אין רפידיים אלא שרפו ידיהם מן התורה", רפיון ידים הביא למלחמת עמלק. רפיון ידים פירושו, שנותנים לידיים ללכת לבד, לא מחזיקים בהן, וכשלא מחזיקים בידיים אז "ידיים עסקניות הן", הן הולכות לכל מקום. מכח התפיסה של המעשה מגיעה ההכרה הפשוטה והברורה שמי שיודע לעשות את הדברים היטב הוא מוצלח יותר, זאת ההנחה הפשוטה שכל אחד ואחד מניח, אכן, ההנחה הזאת היא תולדה של עשו, היא לא באה מהיחוס האמיתי שלנו. היחוס האמיתי שלנו מסתכל אחרת על פעולות.

הידים שהן ידי עשו יוצרות ועושות המון דברים עשויים בעולם, כל הדברים העשויים בעולם שייכים לעשו, אכן, יעקב לא יוצר דברים עשויים בעולם, אין זה עסקו, יעקב אינו מעצב ואינו גומר דברים, הוא לא מביא דברים לידי גמר עשיה בעולם הזה, אין לו יד, משום שזה לא חלקו של יעקב. יעקב התחלק עם עשו בשני העולמות (כדאיחא בתנ"כ"א זוטא פי"ט), יעקב פועל בעולמו שלו ועשו פועל בעולמו שלו. יעקב נטל לחלקו את העולם הבא ועשו נטל לחלקו את העולם הזה. מי שנטל לחלקו את העולם הזה עושה פה, אולם מי שנטל לחלקו את העולם הבא זורע פה, הוא לא עושה פה.

הלא כך מפורש בגמרא במסכת שבת (ק"ג ע"א), דמאן דעביד בארעא דחבריה חשיב דלא ניחא ליה, מי שעושה דברים בחצר של מישוהו אחר זה נחשב לדבר שאין לו שום עניין בזה, איזה עניין יש לעשות משהו בארעא דחבריה, כך, אין ליעקב שום עניין לפעול בתוך הנחלה של עשו, הלא הם התחלקו. כאן מסיימים דברים, גומרים אותם ומשאירים אותם כדברים עשויים, הם עשויים לתפארת, אבל הם עשויים בתוך המערכת של העולם פה, וזה לא עולמו של יעקב. יעקב לא נמצא פה, הוא לא עושה ולא פועל פה. כל מה שהוא עושה הוא עושה שם. פה הוא זורע ושם זה צומח.

מציאות אמיתית של כלל ישראל מבטלת את עשו

והנה, המלחמה המרה והנוראה שעמלק נלחם בישראל, זו מלחמה מוזרה מאד. הוא בא ממרחקים עצומים, ובא, כדברי הרמב"ן, להתעבר על ריב לא לו. מה חסר לו, הלא הוא יושב במקומו, מה רצונו בזה, מה מפריע לו שאיזה עם יצא ממצרים והולך לקבל תורה, במה זה פוגע.

אכן, דעתו של עמלק היא, כי אם העם הזה קיים, אם יש מציאות כזו בעולם, אז עולמי שלי ומציאותי שלי בטלה לגמרי. למי שתופס ומבין, הרי מדובר פה באנשים בסדר גודל אחר, המלחמה שלהם הייתה גם פה וגם למעלה, המלחמה הייתה על עצם מציאותם, הם נלחמו על חייהם. וכך הם אומרים, אם אתה צודק, אז אני לא קיים בכלל, כל קיומי שלי פה זה חורבן גמור, מעתה, איך אוכל להתגבר עליך, רק על ידי שאחסל אותך, זה הדבר היחיד. היינו, כי אם אין מציאות כזאת בעולם, אז הדברים חוזרים להיות כך שהעולם הזה חוזר להיות עולם, אולם אם כלל ישראל האמיתי נמצא בעולם, אז העולם הזה כעולם בפני עצמו פשוט לא קיים, כי הלא זו טעות להתעסק בדבר שאין לו קיום של ממש.

בזמן מלחמת העולם השנייה, אותו רשע, שעליו אמרו כל גדולי הדור שהוא עמלק גמור, יצר את המלחמה וניחל אותה, והמכוון האמיתי שלו היה לכבוש את כל האיזורים שנמצאים בהם בני ישראל ולחסל את העם הזה, זו הייתה הכוונה היחידה, הוא כותב זאת במפורש, וחזר על כך במפורש אלפי פעמים. שמעתי, סיפר רבינו, מאחד מתלמידי ישיבת מיר, שגלו באותה תקופה ממקומם ועברו למזרח הרחוק, והייתה תקופה קצרה שהם היו ביפן שהייתה ארץ אויב. אותו תלמיד ידע גרמנית, ואירע שעבר בקרבת רדיו פתוח, ושמע את אותו רשע ימ"ש צוות בצורה חולנית והיסטרית, הוא היה מטורף, והיה מסוגל לדבר שלש וארבע שעות בלי הפסק, בצעקות נוראות, וכך, אותו תלמיד עבר ושומע את אותו רשע צוות מהרדיו, בואו ונחסל את העם שלא נותן לנו לחיות בשקט ובשמחה. התלמיד נחרד נבהל, הוא לא תפס, הוא לא שמע זאת אף פעם, איזה מין דיבורים אלו, מה הוא מתכוין להגיד, במה אני לא נותן לו לחיות בשקט ובשמחה, מה אני מפריע לו, זה זעזע אותו, ואז הוא רץ למשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין, ואמר לו, הרגע שמעתי מאותו רשע שאמר את הדברים האלו, אכן, המשגיח השיב לו בפשיטות, ודאי, הוא אומר אמת, זה דבר פשוט ונכון.

באמת, הוא הרי לא היחיד, הדברים האלו נמצאים בעולם, כלל ישראל מפריע לעולם לחיות. אנחנו מפריעים להם לחיות, היינו, מציאותנו שלנו, כמו שאנחנו קיימים. כשקיים כלל ישראל האמיתי, אז עצם קיומנו שולל את קיומם שלהם.

הגמרא בשבת (פ"ט ע"א) כותבת ששני דברים ירדו מהר סיני, הר חורב, ועניינם אחד. למה נקרא שמו חורב, שירדה חורבה לעכו"ם עליו, ממנו ירד חורבן לאומות העולם. ולמה נקרא שמו סיני, שירדה שנאה לעכו"ם עליו, ממנו ירדה שנאה לאומות העולם. השנאה הזו היא שנאה מרה מאד, זו שנאה כמו ששונאים מישוהו שהוא אויב מר שכל עצמו זה לעקור אותי מהשורש. כיון שירד חורבן מאותו הר חורב לאומות העולם, משום כך ירדה שנאה לאומות העולם. אותו הר, הוא הר חורב והוא הר סיני.

ידיו של משה עומדות כנגד רפיון ידים

רפידיים, אלו ידים רפיויות, היינו, ידים שאינן מוחזקות על ידי האדם, זה נקרא רפיון ידים. ברפיון ידים הידים רצות לבד, וכשידים רצות לבד הן יוצרות את עשו, אז עשו מגיע. רפיון הידים שלנו מביא עלינו את עשו, משום שאם אנחנו מרפים ידים, אז אנחנו נותנים קיום לעשו, אז קיומו של עשו סותר את קיומנו שלנו.

כנגד זה, ידיו של משה עושות מלחמה. ידיו של משה פרושות למעלה, הידים נמסרות, זאת פרישת כפים. העמידה לתפילה כביכול לפניו יתברך כוללת בתוכה את "וזה יכתוב ידו לה'" (ישעיהו מ"ד ה'), היינו, אנו מוסרים אליו את הידים, את כח המעשה שלנו, אין לנו כח מעשה שלנו, זה שלו.

תפילה נאמנה ונכונה – מסירת ידים המכוונת למעלה

עתה נשוב לפרש את לשון רש"י "ויהי משה ידיו באמונה פרושות השמים בתפילה נאמנה ונכונה". תפילה נאמנה, פירושה כפי שנתבאר, זו תפילה שמוסרת את הידים, זאת העמידה לפני ה' בפרישת ידים שמוסרת את הידים בחזרה, לא אני העושה. הידים שלי יכולות רק לזרוע, רק להשתדל, אני מגיע עד הגבול, כאן הגבול של הידים שלי, אבל הידים בעצמן, הן נמסרות לעושיהן, למי שבראן (ע"י כתובות נ"ח ע"ב וברש"י שם). עבד מוסר את ידיו לרבו, אין לו יד משלו. הוא לא עושה, ואם הוא עשה משהו זה לא שלו. זה נקרא ידיו באמונה בתפילה נאמנה. התפילה היא עד כמה שאנו עומדים לפניו ונותנים את עצמנו אליו, עומדים לפני המלך. תפילה נאמנה זו מסירת הידים.

עוד מוסיף רש"י "ונכונה", ונבאר. תפילה, זה מעשה המצוה היחיד שהכוונה בו היא חלק מעצם צורת המצוה, כמו שאומרים חז"ל (תענית ב' ע"א) "איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפילה", היינו, זה חלוק ושונה מדיני כוונה ביתר המצוות שאינם עצם המעשה, זה לא העניין בעצמו, הכוונה בתפילה היא שונה, "איזו היא עבודה שבלב", העבודה עצמה, עצם המעשה הזה, נעשה עם ההתכוונות שמצטרפת לעצם המעשה. בתפילה, התפילה עצמה נעשית עם ההתכוונות, תפילה נאמנה, כאמור, זה היסוד של אמונה, "אמונת זה סדר זרעים", והתפילה בפרישת כפים זו עיקר התפילה.

כוונת רש"י "ונכונה" היא על מה שכתוב במשנה "ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומכוונים את לבם", זה נקרא נכונה. נכון, נקרא דבר מכוון, זה שורש המילה. נכון, נקרא מוכן לדבר הזה. תפילה נכונה, היינו עם כל ההתכוונות, זאת הייתה התפילה. ידיו של משה רבינו היו באמונה בתפילה נאמנה ונכונה, תפילה נאמנה, פירוש, נאמנה, שמאמין בחי העולמים וזורע, כלשון הגמרא, ונכונה, פירוש, במעשה הזה שעשה משה רבינו במסירת הידים, הוא כיוון את ליבם של כל כלל ישראל, הפעולה הייתה כאן לכוון את כל הלבבות לאביהם שבשמים. כך הרי כתוב במשנה, שבידיו של משה מורמות, אז ישראל היו מכוונים את ליבם לאביהם שבשמים, היינו, ההתכוונות, ההכנה.

זה עומק הדברים, כל מה שאנחנו יכולים לפעול בעולם זו רק הכנה ולא יותר מזה, דוגמת מאמין בחי העולמים וזורע, אכן, גם כשאדם רק מכין, אז, מי שבא ליטמא פותחין לו, וכאשר אדם הכין את הדבר, הוא ישלם את כל המחיר, כאילו הוא עשה את כל המעשה.

זה פירוש הדברים. זהו האופן איך אנו יכולים וצריכים להילחם בעמלק, כך נראית המלחמה שלנו בעמלק. והנה, הבאנו את דברי רבי עקיבא איגר בשם הבאר שבע, שאנחנו לא מסוגלים להתפלל בפרישת כפים, אכן, מה הביאור בדבריו, מדוע איננו יכולים להתפלל בפרישת כפים, מדוע התפילה היום בפרישת כפים היא לא טובה, היא מאוסה, היא נעשתה שנואה.

הביאור בזה, משום שאנחנו לא מסוגלים לפרוש כפים באמת, כשאנחנו נמצאים תחת שלטון של עשו, שהוא באמת שליט עלינו. אין לנו אפשרות לפרוש כפים. אם נפרוש כפים, פרישת הכפים שלנו לא תהיה אמיתית, אנחנו כבר לא יכולים לפרוש את הכפים. הם לקחו לעצמם את הדבר הזה, ואנחנו לא יכולים לגמור, היינו, למסור את הכל לגמרי. אם אנחנו כן נפרוש כפים, זאת לא תהיה פרישת כפים אמיתית. זאת הטומאה שהם הביאו לעולם. עשו וגרורותיו הביאו לעולם את הדבר הזה. אין יותר פרישת כפים, היינו, אם אנחנו נפרוש כפים, הפעולה הזאת היא כבר לא מעשה תפילה, זו כבר לא תפילה נאמנה ונכונה [והנה מצינו בספר הזהר "אמר ר' שמעון ארימית יד בצלוח", רבי שמעון בר יוחאי, ברח מהרומאים, ולא היה תחת שליטת רומי, לכן אצלו הייתה התפילה בפרישת כפים, וכן מצינו אצל רבי אלעזר בנו].

אבל, אם רוצים באמת להתכונן למלחמה הזו, הרי אנו מאמינים ומצפים לישועה בכל יום, וכשאנחנו מצפים לישועה בכל יום, פירוש הדבר שבין היתר אנחנו מצפים לאותה מלחמה גדולה וסופית בעמלק בכל יום. זה חלק מהישועה שאנחנו מצפים אליה, וכאן צריך להיות מוכן, כאן צריכה להיות תפילה נכונה, אנחנו צריכים להיות מוכנים. זה מה שהתורה מלמדת אותנו, לפני הכל, רפיון ידים מביא את המלחמה, רפיון ידים נתן כח לעמלק, זה דבר אחד, וכשעמלק כבר מגיע, אז הדבר היחידי שצריכים לעשות, זה לתפוס למי שייכות הידים באמת.

משה רבינו הרים את הידים בשביל כלל ישראל עד סוף כל הדורות. מי שמצרף את עצמו לאותה הרמת ידים של משה רבינו, הרי שאז נזכה ל'וגבר ישראל' במהרה בימינו אמן.

זה פירוש המילים "ויהי ידיו אמונה", ידיו ידעו רק "אמונת זה סדר זרעים" ולא יותר. את אותה הרמת ידים, אותה מסירת ידים, משה רבינו פעל לכל כלל ישראל כולו. זה היה מעשה שמושה רבינו עשה ופעל לכל כלל ישראל. "ויהי משה כבדים", הכובד הזה היה משום שמושה רבינו הרים את הידים של כלל ישראל, ידים של ששים ריבוא, וזה כבוד מאד, לאדם אחד זה קשה מאד. ואז, כפי שאומרת המשנה "כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים" פירוש המילה לשעבד הוא לעשות עצמו עבד, ועבד אין לו יד משלו, וכאשר היו משעבדים את לבם לאביהם שבשמים "היו מתגברים", וכלשון הפסוק "וגבר ישראל".

משמעות הדברים היא כזאת. בזמן שהידיים פועלות לבד, זה, אבדן היחס של עשו. כי הלא, היכן איבד עשו את היחס, את היחס לאבות שמהם הוא בא, הלא הוא בא מאברהם ושרה ויצחק ורבקה, אותם ניסים, אותה תפילה, אותו "ויעתר יצחק לנכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' ונתה רבקה אשתו", היו גם ליעקב וגם לעשו, כל זה קרה לשניהם ביחד, איפה בצורת אדם האמיתית נמצא המקור למה שנקרא עשו, לצורת אדם של עשו.

זה מה שגילה שלמה בחכמתו. הידים הן יצור בפני עצמו. זה יצור שהוא קיים לבד ופועל לבד. הידים הולכות לבד והן מתרחקות מהשכל ומהפנימיות, הן מתרחקות מהלב ויוצרות מערכות שהן מערכות בפני עצמן, מערכות קיימות שנתפסות כמציאות אמת, אשר האדם, הוא שעשה אותם, את כל הדברים האלה. אילו הידים היו כאלו שלעולם אינן מנתקות את עצמן מהאדם, לא הייתה מציאות כזאת שעשו יהיה מומר, שעשו יצא החוצה ויהפוך להיות רע, אין מציאות כזאת בצורה כזאת. צורת אדם היא אחת, והיא כזאת, שכל האדם כולו הוא אחד, הוא שלם, וכשהאדם הוא שלם, אז מתחילתו ועד סופו, דהיינו מתחילת המחשבה ועד סוף המעשה זה הכל אדם אחד, והמעשה נתפס כמו שהדעת מחייבת. אבל כשהמעשה נתפס כמו שנראה מתוך המעשה בעצמו, והדעת נגדרת והולכת אחר המעשה, אז המעשה כאילו מוכיח בעליל, וכאומר, הלא אתה רואה שאני עשיתי את זה.

אם נסתכל על העולם כולו היום, כמו שהוא נראה, הוא נראה לתפארת. המון דברים עשויים יש בעולם. כשיבוא יום הדין, יבוא עשו ויטען על כל הדברים העשויים האלה, את כל זה אני עשיתי, ועשיתי זאת בשביל ישראל כדי שיעסקו בתורה, (ע"י בריש ע"ז), העולם נראה היום שהוא עשוי, ומי הוא זה שתופס שכל המעשים האלה, בעצם, בעומק הדברים, מי שעשה אותם באמת זה לא עשו, וצורת הדברים באמת, כל מה שנעשה בעולם, כל הדברים שנעשו, הם כולם התהליך של בורא העולם שהוא מצמיח ישועה. אין לאדם כח לפעול ולעשות דברים עשויים בעולם.

עניינה של תשובה – תפיסה אמיתית של המעשה

באמת, אדם נענש על כך שהוא עושה דבר והוא מייחס זאת לעצמו, ואז, כך דנים. אבל לאדם שלא מייחס לעצמו מעשה, אדם שירדע שלא הוא עשה את המעשה, הרי שזה עצם עניין התשובה. כי הנה, איך יכול אדם לחזור בתשובה ממעשה שכבר עשוי, איך זה יתכן, על כך כותב המסילת ישרים (פ"ד) שחסדו הגדול של הבורא, מידת רחמיו יתברך, שתיחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, מה פירוש הדבר, הרי את הרצון עקרת ואת המעשה לא עקרת, המעשה עשוי. אכן, המכוון בזה, כי באמת המעשה עשוי אבל לא על ידי, ברגע שבאמת חזרתי בתשובה והפקעתי את עצמי ממנו, המעשה מפסיק להיות שלי, המעשה שעשיתי חוזר למקור האמיתי שלו. אולם, כשאני חוזר בתשובה, אז אני נידון כמו שאני מכין את המעשים. כשאדם לא חוזר בתשובה, אז דנים אותו כמו שהוא חושב על המעשים.

הגמרא במסכת שבת (פ"ט ע"ב) מקשה על הפסוק "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו", כשנים, כשני מיבעי ליה. כמו שלא כתוב כשלגים ילבינו אלא כשלג בלשון יחיד, כך היה צריך לכתוב כשני, ומתרת "אמר רבי יצחק אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל אם יהיו חטאיכם כשנים הללו ססודרות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו כשלג ילבינו".

מפרשים זאת רבותינו, "אם יהיו חטאיכם כשנים", [כשנים מלשון שנות עולם], כאשר הדבר הזה יחזור להיות חלק מסדר העולם, דבר שלא שייך אלינו, שלא אני עשיתי, אז המעשים האלו ילבינו כשלג. פירוש הדבר, אם יהיו חטאיכם לחלוטין לא שלכם, כי אתם לא עושים אלא רק זרעים, ואז יתפרש שהמעשה העשוי הוא באמת לא שלכם, כשאדם מגיע לזה, אז, כל חטאיו ילבינו כשלג.

דבר המערכת

בעלון זה את המשכו של המאמר שהובא שבוע שעבר. כמו כן חוזרים להביא חליפת מכתבים עם הגה"צ ר' שלמה וולבה ז"ל

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

שלבי הגאולה הראשונה והאחרונה

[המשך מאמר הקודם]

תמצית חלק א' של המאמר: בפסוקי קריעת ים סוף הושם דגש על גילוי כבודו ית' **"ואכבדה** בפרעה ובכל חילו וגו'. וצריך להבין מדוע לא הספיקו גילוי עשר המכות לגלות כבודו ית' ? "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וגו', אני ה' אלקיכם", ולמדו מזה חז"ל שיש כאן ב' מהלכי גילוי כבודו. הראשון כפשוטו שיקיימו המצוות ויקבלו שכר, והשני הוא, שאם יבעטו ח"ו לומר אין אנו עושים ומקבלים אלו, שכר, ע"ז נאמר דבעל כרחכם אני מלככם. היינו שביצ"מ היו שני גילויים אלו, היינו על מנת לקבל שכר ובעל כרחכם אני מלככם. ננסה להבין ענין זה מתוך מהלכי הגאולה העתידה יתבאר מהלכי יצ"מ שכן הגאולה העתידה מושרשת בגאולה הראשונה. במקראות אודות הגאולה מבואר שישנם שני קיצין, בהפרש של ארבעים וחמש שנה ביניהם. מתוך הסבר הדברים יתבאר בס"ד שני שלבי הגאולה ביציאת מצרים. ההנהגה עם האבות היתה בשם "א-ל ש-די", שהוא שידוד מערכות הטבע, ובגאולות מצרים היה צריך להתגלות שמו המיוחד שם הוי"ה, שהוא מהוה כל הוה ואין שום מציאות זולתו. ט' המכות הראשונות היו בעצם במהלך של "א-ל ש-די", ששידד הקב"ה את כל מערכות הטבע, ובמכת בכורות התחיל הגילוי האמיתי של הוי"ה כמש"כ "ועברתי בארץ מצרים", אני ולא מלאך ולא שרף, אני הוי"ה ולא אחר. **וזו היתה** תכלית היציאה לגלות אמיתית יחודו במתן תורה כמש"כ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", ואכן במ"ת נפתחו כל הרקיעים, וראו את אמיתות יחודו ש"אין עוד מלבדו", והוא כל יכול בהחלט, בלי שום מונע ומעכב כלל. ובה מתבארים שני הקיצין האמורים בדניאל, הראשון הוא הפסק השעבוד וכובד הגלות, מבלי שיתגלה יחודו ית' בעליל, ורק אפשר להכיר מתוך סיבובי המאורעות המופלאים, שהוא ית' משדד את המערכות, להושיע את בניו משעבוד הגלות, והקץ השני הוא גילוי אמיתית יחודו, "ואשרי הממחה ויגיע לימים" אלו. נרחיב בזה יותר דהנה המגמל במגילה מבואר שבסוף הגלות יגיע זמן, שבציבור הכללי תהיה פרקית עול בהיקף נורא, שזהו תכונתו של "גוג" המתאיב על ה' ועל משיחו, ולכן "בית רבי וחכמי דורות" לא היו משקל נגדי ליתן זכות קיום לעולם, אמנם בכל זאת יתקיים העולם, מפני הנהגת "אני ה' אלקיהם", שכביכול הוא ית' צריך אותנו להביא את יעוד אחרית הימים שיתגלה שמו ית' בעולם. וזה מה שאירע לכלל ישראל בשנות הזעם ת"ש – תש"ה, שהצוררים ימ"ש גזרו כליה ח"ו על שונאיהן של ישראל, ואלפי רבבות נטבחו ונהרגו במיתות משונות רח"ל, ולולי רחמי העצומים לא היה נשאר ח"ו משונאיהן של ישראל שריד ופליט, וזהו משום שבציבור הכללי הפתחה שיטה של "עקירת תורה", לא סתם עברניות, וע"כ לא היה בכח לומדי התורה להעמיד משקל של זכות קיום כנגדו, וכללות הדור הוגדר דור ש"כולו חייב", דעל אף שהיו הרבה גדולי תורה ויראה זע"א, אבל העולם נידון ע"פ רובו, ומה שנשארו שארית הפלטה, היה ע"י "אני ה' אלקיהם", שמקיים את עם ישראל למען שמו ית'.

1. יסודות הרמב"ן במהלכי הגאולה העתידה

הרמב"ן (האזינו ל"ב כו') מפרש את הפסוק "כי ידין הוי"ה עמו ועל עבדיו יתנחם", דהנה יש בו לכאוף כמה תמיהות, הא' "כי ידין" מורה על מדת הדין, ומאיך נאמר שם "הוי"ה", והב' למה הודגש היותם "עבדיו", ומפרש שם דיגיע זמן שירצה הקב"ה לחדש את הבריאה שנית, ולבנות את קומת האדם מחדש, אחרי כל הקלקולים והירידות שלו, ולא ימצא שום אומה המכירה את השי"ת, דכולם שכחי ה', וכל ידיעותם במציאות הבורא הוא רק באמצעות עם ישראל, ויתנחם השי"ת רק על עם ישראל, שהיו נאמנים לו בכל אורך הגלות בנסינות השמד, ומסרו נפשם על קדושת שמו ית', וברור שהם עבדי ה' בחפצא, ויבנה שנית את קומת האדם שבהם, ויחיל מלכותו עליהם.

וז"ל הרמב"ן "והנה תהיה כונת הבריאה באדם בטלה לגמרי, שלא ישאר בהם יודע את בוראו רק מכעיס לפניו, ועל כן ראוי מדין הרצון שהיה בבריאת העולם, שיהיה רצון מלפניו להקים לו לעם כל הימים, כי הם הקרובים אליו, והיודעים אותו מכל העמים, וזה טעם כי ידין ה' עמו וגו', שיזכור ה' **ברחמים** כי הם עמו מאז, ויזכור כי הם **עבדיו**", שעמדו לו בגלותם כעבדים לסבול הצרות והשעבוד" עכ"ל, ומסיים דהו "צורך גבוה", שכביכול הוא ית' צריך אותנו לעם, והוא יהיה לנו לאלקים עת"ד. הנה מבואר בדבריו הקדושים ג' יסודות, היסוד הא' שיגיע מצב "כי ידין" – שע"פ שורת הדין לא יהא כבר זכות קיום, אמנם תהיה הנהגת "הוי"ה" – **ברחמים**, היסוד הב' הישועה תהיה מפני היותם **עבדיו** – "ועל עבדיו יתנחם", שברירו בעמידתם בנסינות הגלות

שהם עבדים נאמנים אליו בכל מצב, ואז יחיל שמו עליהם ויושיעם למען שמו, והן הן דברי חז"ל (מגילה) הנ"ל "אני ה' אלקיהם" – בימי גוג, דלעומת הברור של עם ישראל באורך הגלות שהם "עבדיו", יחיל עליהם אלוקותו, ויתנהג עמם בהנהגת "אני ה' אלקיהם". והיסוד הג' שהישועה היא ע"י בנין קומת האדם מחדש, דהוא המכיר את קונו, והוא המרכבה לגילוי כבוד שמים. ובמהלך ההנהגה "למען שמו", ישנם ב' שלבים המבוארים בד' הראב"ד והר"ש [שהובאו בחלק הראשון של המאמר], ראשיתו, "הפסק השעבוד" של הגלות, וזה תלוי ב"שנים", והוא סוד פשר ההנהגה המופלאה עמנו כיום הזה, דהלא אנו יודעים מיעוט ערכינו, שאין אנו טובים מאבותינו בתורה ויראה וכל מדה טובה, ואעפ"כ לא עמד זכותם למנוע את הגזרה האיומה ביום זעם ה' לפני 65 שנה [א.ה בזמן כתיבת המאמר היה זה הזמן], אלא שההנהגה היא בהילוכים של "למען שמו", שכביכול הוא ית' **צריך אותנו לגלות שמו בעולם**, אמנם אינו בגדר גאולה כלל, כי עדיין שרויים בחושך והסתר פנים, והרע שולט בעולם, ואין כאן אלא **הפסקת השעבוד**, שהוא הקץ הראשון המדובר בדניאל, והוא השלב הראשון התלוי ב"שנים" כנ"ל, והוא רק הנהגת **א-ל ש-די**, שמסדר את מערכת הטבע כרצונו לטובתם של ישראל. אמנם הגאולה האמיתית הוא השלב השני, שיתגלה שמו המיוחד הוי"ה, השולל כל מציאות זולתו, ויתבטלו כחות הרע מן העולם, ויגמר **בנין האדם** בשלמות, והיות שמדובר על בנין קומת האדם, תלוי דוקא **בדורות**, וכמש"כ הראב"ד והר"ש דהגאולה האמיתית וקיום כל יעודי הנחמות תלוי ב"דורות".

2. בירור ה"עבדות" המוכרחת בקרי"ס – בע"כ אני מלככם

מדרכי ההנהגה העליונה בגאולה האחרונה, נלמד בעז"ה את דרכי ההנהגה ביצ"מ, דכאמור יצ"מ הוא שורש הגאולה העתידה, והענף ילמד על השורש. הנה גאולת מצרים היתה בכמה שלבים, א. הפסק השעבוד כמ"ש בגמ' ר"ה (י"א ב') ברה"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, וזהו גילוי שם "א-ל ש-די", וגם ט' המכות הראשונות היו עדיין במהלך זה, ששידד הקב"ה את כל מערכות הטבע – שמים וארץ ואויר – לפי רצונו, והתברר היותו כל יכול בתוך מסגרת הטבע, אמנם תכלית הגאולה היא "וידעתם כי אני הוי"ה", ותחילת גילוי זה היה במכת בכורות, כמש"כ ועברתי בארץ מצרים, אני ולא מלאך ולא שרף, אני הוי"ה" ולא אחר.

ובקריעת ים סוף התברר אמיתת ההנהגה דשם הוי"ה, וכמ"ש חז"ל (הובא בסידור הגר"א ע"פ אשי ישראל בפרשת ציצית) דעל קריעת ים סוף נאמר **"בעתיקא תליא"**, כלומר דעפ"י חוקי ההנהגה הקבועים בעולם בדרכי שכר ועונש, אין אפשרות לבקוע הים, ד"אלו ואלו עובדי עבו"ז", אלא שהתנהג הקב"ה עם עם ישראל בהנהגה העליונה שלמעלה מכל גבולות עולם, ובה הושיע את ישראל, והוא הברור הגמור להנהגת הוי"ה, שאין שום חוק מונע בעדו לעשות כרצונו. הנהגה עליונה זו חלה על עם ישראל, ברגע שברירו את זהותם האמיתית שהם **"עבדיו"**, שע"ז חל שמו ית' עליהם "אני ה' אלקיהם" – ע"ד המהלך ד"על עבדיו יתנחם" בקץ הגלות האחרונה – דשמעו צווי ה' "דבר אל בני ישראל ויסעו", ומסרו נפשם לקפוץ לתוך הים, עד כדי שהיה יוכוח בין השבטים מי יקפוץ לים תחילה [כדאיאת במדרש], נדיבות נפש מוחלטת, זהו בירור מוחלט על היותם מציאות של **עבדים** להשי"ת, וממילא חלה עליהם ההנהגה העליונה "אני ה' אלקיהם", שהושיעם למען שמו, ע"ד המהלך של "אני ה' אלקיהם" בימי גוג ומגוג כנ"ל. וזה הוא גילוי **הכבוד** המיוחד בקריעת ים סוף כפי שהקדמנו, דהתגלה אמיתת יחודו ית' שהוא כל יכול בלא שום מונע כלל.

דברים אלו מבוארים בקוצר אמרוי הק' של הגר"א ז"ל (אשי ישראל שם) דיעו"ש שמוסיף על מאמר חז"ל הנז' שקריעת ים סוף "בעתיקא

תליא, "כמ"ש בעל כרחכם אני מלככם עכ"ל, כלומר דמאחר שנתברר היותם עבדים להשי"ת, ויש בהם נקודת "הכרח" מוחלט של קבלת עומ"ש, ד"בעל כרחם" הוא מלך שלהם, מעתה הנהגה איתם היא בדרכים עליונים שלא לפי זכויות, דהלא "בעל כרחכם אני מלככם", דיש כאן כביכול "צורך גבוה" להחיל מלכותו ית' על עבדיו, וכמו שהתאונן יהושע (ז' ט') "והכריתו את שמנו מן הארץ, ומה תעשה לשמך הגדול", דכביכול הוא ית' צריך אותנו לגלותו שמו בעולם, וזהו סיבת קיומם. ובמהלך זה שהנהגה היא "למען שמו", נכנע הרע עד הסוף, כי כל כח וניקתו הוא מן המעשים הרעים ח"ו, דזה לעומת זה עשה האלקים, וכנגד מעשה טוב שמניק את מערכת הקדושה, יש

חליפת מכתבים עם המשגיח ר' שלמה וולבה ז"ל

מעשה רע שמניק את מערכת הסט"א רח"ל, אבל בהנהגה דלמען שמו, שהוא למעלה ממערכת "המעשים", אין לו מקום כלל, ונכנע עד הסוף, והוא ציור הדברים שנאמר בסוף מע"ב "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד", ואחז"ל "מאד" זה יצה"ר ומלאך המות, דבסיוס הכל, נכנע הרע, ומצטרף אף הוא למערכת הטוב. וענין זה נראה כבר ב"שרשים" – בגאולת מצרים, דיעו"ב באבן עזרא (בשלח י"ד ד') שמפרש "וידוע מצרים כי אני ה'", דגם המצריים שיטבעו בים, לפני מותם יכירו שאני ה' עיי"ש, ולכא"ו כיון שהגיעו להכרה זו היו צריכים כבר להתקיים, אמנם פירושו דגילוי אמיתת היחוד הוא הגורם לביטול הרע ודו"ק.

הו"כ ידידי הגדול הרב הגדול בהבנת עמקי התורה"ק מוה"ר ישראל אליהו וויינטרויב שליט"א

הנני בזה לבקש עזרת כת"ר בהבנת ענין שאני מתלבט בו. בנפש החיים בשער א' פ"ט כ' ז"ל: "ולכן בעת קריעת ים סוף, אמר הוא ית' למשה מה תצעק אלי כו', ר"ל דבדידהו תליא מילתא, שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלוך ונסוע אל הים סמוך לבם לא יירא, מעוצם בטחונם שודאי יקרע לפניהם, אז יגרמו עי"ז התעוררות למעלה, שיעשה להם הנס ויקרע לפניהם". וקשה לי ע"ז ממה של הגר"א בסד"צ סוף פ"ד בד"ה ויאמר כו' ז"ל: "ולכן לא רצה הקב"ה שהם יתעוררו כי למעלה בע"ק אין תלוי במעשה התחתונים כו' כי מעשה התחתונים ותפלתם אין מגיע רק עד ז"א כידוע" וכו', ולפי שטחיות הבנת נראים הדברים כסותרים לדברי הגר"ח. רק זאת חשבתי בדברי הגר"ח בנפח"ח שאולי אין כוונתו שהבטחון של ישראל שישעו אל תוך הים הוא גדר איתערותא דתתאי - אף שכל הפרק הוא עוסק בזה - אלא כוונתו כי כל גילוי אורות צריך כלים לקבל אותם, ומה גם גילוי גדול של ע"ק כמו קריעת ים סוף, וכתב הגר"ח שע"י שירדו אל תוך הים בבטחון מוחלט הוא הוא הכלי שבו יוכלו לקבל את הנס, ואה"נ הנס עצמו כיון שהוא גילוי ע"ק אינו תלוי כלל באתערותא דתתאי. מ"מ כשיש בטחון יש כאן כלי-קיבול, ויצירת הכלי גורם עשיית הנס היינו גילוי האור. אבל הדברים צ"ע ואבקשה מאד את כת"ר להוציאני מהקושיא הזאת, כי כעת הדברים נוגעים לי הן להבנה והן למעשה (כי אחשוב שאולי יש כאן מבוא גדול לבטחון)....

הנני מודה לכת"ר מאד מראש! בברכת חג כשר ושמח מוקירו ומכבדו מאד. שלמה וולבה

תשובת רבינו ז"ל

לכבוד יד"נ וכו' הרב שליט"א

אחדשה"ט, קבלתי מכתבו עכשיו אודות השאלה בדברי הנפה"ח. [יש ב' עינים תמוהים בפרשה זו] באמת הדיוק בגוף המקרא בולט [מהו שנאמר להם] מה תצעק אלי, הלא זמן תפלה הוא בעת צרה, ועוד [יש לתמוה] למה בתשובה חיובית נאמר לו ויסעו, די היה לומר ואתם תחרישון, אם כל המונח [היה לתלמד] שלא עידן צלוחת היא בעינא דא. [א.ה. כלומר יש כאן ב' תמיהות. מצד טענה עליהם ומצד ההוראה כדת מה לעשות. מצד הטענה עליהם תמוה מדוע באמת לא יתפסו אומנות אבותינו להתפלל בעת צרה וכלשון הפסוק מה תצעק אלי. ותמיהה נוספת מדוע התשובה היתה לנסוע לתוך הים ולא להחריש מתפילה].

על שני דקדוקים אלו סובבים דברי הספ"ד והנפה"ח, הספ"ד על הראשון והנפה"ח על השני. חז"ל במד"ר עמדו לפרש הדיוק הראשון ויש להם כמה פירושים בענין, אמנם הספ"ד פי' משום דבעתיקא תליא מילתא [א.ה. היינו שהגיעו למצב כזה בו אין צורך בתפילה כי בעתיקא תליא מילתא וכפי שיתבאר ענינו להלן]. ודברי הנפה"ח הם פי' עמש"ש ר' יהושע אומר אמר הקב"ה למשה אין להם לישראל אלא ליסע בלבד, ויסעו, ויסעו רגליהם מן היבשה לים ואתה רואה ניסים שאעשה להם, ע"כ. והנה הקפידא היתה על כח הדיבור, שכן עיקר הדמות אדם מתבטאת במה שיש בו כח הרוח ממללא [א.ה. כפי שנתבאר כ"פ בגליונות]. ועל מהלכי העתיקא קדישא [א.ה. הכונה להנהגה של הקב"ה הנקראת כך משום ש"נעתקת" מכל דרכי המשפט, ורואה הכל מצד נקודת הקדושה הבלתי נפרדת שבו, נקראת הנהגת היחוד בספרי הרמח"ל] כתיב לא ישב אדם שם, אדם לבר הוא, אדם לא כליל הכא (כדאיתא רפ"ב דספ"ד) [א.ה. היינו שכל דרכי המשפט מיוסדים על דרכי אדם, ולכן נברא האדם בצלם אלקים אבל הנהגה זו אינה כפופה לדרכים אלו לכן כתיב לגביה לא ישב אדם שם]. ובעי כאן לאוקיר דיקניה [א.ה. יתבאר יותר להלן].

מה שנמסר להנהגת דמות אדם הוא רק עד ז"א [א.ה. שם של הנהגה הנקראת הנהגת המשפט בספרי הרמח"ל, היינו הנהגה שפועלת עפ"י חוקי התורה שמסר הבורא ית']. כי האדם התחתון הוא בדמות הגילויים שלו. אמנם זהו רק מה שנוגע לנקודת הרוח של קומת האדם שפסגתה היא הרוח ממללא, הקול קול יעקב [א.ה. היינו שפסגת קומת האדם הנקרא "יעקב" שמקביל להנהגת המשפט שהיא הנהגה הגלויה הוא כח הדבור שבאדם הנקרא "רוח" אבל יש הנהגה שהיא למעלה מכך כפי שממשיך]. אמנם יש [עוד] מעמקים בדמותו [של האדם], וליכא מידי בכל החלל [של הבריאה, היינו דרכי הנהגתו ית'] שלא יתמצה [שלא יהיה דוגמתו] בקומתו [של האדם], וכנגד הדרכים שנקראים יחידו של עולם במהלכי ההשגחה [היינו הנהגת ע"ק הנ"ל] יש לאדם סוד קומת היחידה שלו [א.ה. היינו שיש במבנה הרוחני של האדם ה' בחינות נפש רוח נשמה חיה ויחידה, בכל אחת רמת התפיסה באלקות בהירה יותר כשהשיא הוא ביחידה וז"ש] יחידה ליחדך [א.ה. היינו שכאשר אדם מגיע לתפיסה מצד היחידה שבו אז מקיים "ליחדך"]. והיא [הנהגת היחוד שבאדם שהיא בחינת היחידה] פועלת בדרכים סתומים ונעלמים עד מאד מדרכי הצורה דהרוח ממללא. וגם לה סגולת הנהגה דמדה כנגד מדה [א.ה. היינו אם יפעל האדם עם כח היחידה שבו יזכה מידה כנגד מידה להופעת היחוד בחינת ע"ק] כי כן הוסד שכל גילויי היחידה הכללי של העולמות רק בדרכי ריקום של קו [א.ה. כך מכונה הנהגת הבורא את העולם בצורה מצומצמת כ"קו" דק שיש לו מידה קצובה] שישודו דרכי המדה [א.ה. שהכל נמדד במידה כ"קו" שהוא מורה על מידה מצומצמת, והמידה שבה נמדדת התגובה למעלה נקראת מידה כנגד מידה]. והיא מתגלית [א.ה. מחמת שלא תלויה כלל בדרכי המשפט] בסוד הלמעלה מן הטעם ודעת [היינו דרכי ההגיון של משפטי התורה] דוקא, ומסירת הדעת למעלה לגמרי [מצד האדם – היינו בטחון] היא המדה לגלות למעלה את היחידו של עולם. מסירת הדעת כאן [על ים סוף] היתה [ע"י] הפסקת כח התפלה, לעשות היפך השתדלות אדם. והגם שהניסים תלויים בע"ק [הנהגת היחוד ולא בז"א] שהוא מקום המשפט ויש תפלה על ניסים [א.ה. וקשה א"כ מדוע לא התפללו שיעשה להם נס], מ"מ כאן שאני שהוא לגמרי בע"ק דבעי לאוקיר דיקניה [א.ה. היינו שהיו צריכים לגלות עומק הנהגה זו שהיא למעלה מכל טעם ודעת כפי שנת"ל]. והוא מה שקריעת ים סוף היתה לידת כנסת ישראל כידוע בז"ח פ' בשלח, והיתה כאן יצירת כח האדם הבחור, ממילא אין צורת הפעולה ברקע של הבחירה [א.ה. כי כאן נולדה אפשרות הבחירה ע"כ שמקורה למעלה מהבחירה] ורק מהרקע ד"כ לא אדם הוא' בקומה זו. והוא ענין הכניסה לים.

וכאן היא העדיפות למדת הבטחון על כל דרכי האדם כי יש בה [במידת הבטחון] ענין מסוים דכמים הפנים אל הפנים כן וכו'. יעוין בנפה"ח שער ג' פי"ב בהא דר"ח ובדברי הזהו"ק בהקדמה, והמובן דכמו שיש מדה במדה במהלכי המעשה ככה ישנו במהלכי הדעת. וכעדיפות כח הדעת על כח המעשה, ככה היא עדיפות דרכי המדה כנגד מידה של כח הדעת על דרכי המדה כנגד מדה של המעשה. והמידה כנגד מידה של הדעת משרשת למעלה בסוד עצם המוחין אשר כל התוכן דידהו הוא רק צימור גילויי המקור לתוך העולם ועיין היטב בספ"ד דף ט' ע"ג בסוף ההגהה (בדפוס הראשון). וכאן, בויסעו, בתקיפות הדעת שלהם שהיה בניגוד לכל מהלכי הדעה של האדם דרוח ממללא, אז יעוררו מדה במדה את היחידו של עולם ויתגלה הבעי לאוקיר דיקניה שיטתיים בשירת ה' ימלך לעולם ועד. ההתחלה בא"ז והסיום בוע"ד. וביצירת ה"אתם קרויים אדם" התראה עומק כח האדם כי גם הדרכים דלא אדם הוא' מסורים הם לקומתו....

בידידות ובברכת חג כשר ושמח ישראל אלי' וויינטרויב

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת בשלח תש"פ

והוא דבר נפלא ונשגב לעומקי התורה שפרנסתם מוכנת להם מן השמים כאוכלי המן במדבר, וראוי לשים על לב שאם עוזב עסק התורה לעמל הפרנסה, הרי הוא מפסיד בידים את המוכן לו, והרי הוא מגרש עצמו ממוזן המוכן לו, ועושה עצמו כאדם הראשון שגורש מגן עדם לילך לאכול לחם בויעת אפיו.

ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת. את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען. (מ"ז, ל"ה).

הנה כפל הכתוב את ענין אכילת המן, וביאור הכפילות הוא כמבואר בדברי רש"י כאן מדברי הגמ' בקידושין דף ל"ה ע"א, דבסדר ירידת ואכילת המן היו שתי חלקים, ונחלקו בזמניהם, דבז' באדר שמת משה, פסק המן מלידה, אבל עדיין המשיכו לאכול מהמן עד שהקריבו העומר בט"ז בניסן, ורישא דקרא, מדבר מזמן אכילת המן, שזה היה עד בואם אל ארץ נושבת, וסיפא דקרא מדבר מזמן ירידת המן, שזה היה עד בואם אל קצה ארץ כנען, שזהו ערבות מואב, מקום קבורת משה.

ומבואר בהכתוב מחלק את שתי העניינים, ומזכיר את זמן ירידת המן בפני עצמו, ואת זמן אכילת המן בפני עצמו. והדבר צ"ב דכיון דהמשיכו להסתפק מן המן גם אחר שפסק מלידה, איזה נפק"מ יש מזה שפסק מלידה, ולמה הוזכר זה כזמן בפני עצמו.

ונראה לומר דהיה בזמן שתי עניינים נפרדים, דמלבד שהיה את עצם הדבר שהיה להם מן לאכול, גם היה בזה ענין בפני עצמו של ירידת המן, וביאור הענין בירידת המן, הוא על פי הכתוב בתהלים פרק ע"ה, וידברו באלוקים אמרו היוכל קל לערוך שולחן, ועל זה אומר הכתוב להלן שם, ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח, וימטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו וגו', ומבואר בכתוב דירידת המן היה בגדר של עריכת שולחן שהקב"ה ערך שולחן לישראל.

וכן מבואר להדיא בגמ' ביומא (דף עו.) תניא, איסי בן יהודה אומר, מן שירד להם לישראל היה מתגבר ועולה עד שרואין אותו כל מלכי מזרח ומערב, שנאמר תערוך לפני שולחן נגד צוררי. הרי דירידת המן, היה בגדר של עריכת שולחן, שהקב"ה ערך לישראל.

ויש לומר דזהו הביאור בענין ירידת המן, דירידת המן זה עריכת השולחן שערך הקב"ה לישראל, וזהו ענין בפני עצמו, מלבד עצם הדבר שהיה להם מוזן לאכול.

ולפי זה מבואר היטב שהכתוב מונה את זמן ירידת המן בפני עצמו, דירידת המן הוא ענין מיוחד לעצמו של עריכת שולחן, וזה פסק בז' אדר שנסתלק משה רבנו, ואכילת המן הוא נמשך גם אח"כ עד הקרבת העומר בט"ז ניסן.

מרכבות פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלישו טבעו בים סוף. (ט"ו, ד').

יש להעיר בלשון הפסוק דבתחילה כתוב ירה בים בסתמא, ולבסוף כתוב טבעו בים סוף.

ונראה לבאר דהנה איתא במכילתא שטובעו היינו בטיט, דאין טוביעה אלא בטיט, והיינו הטיט שהיה באופן מרכבות מצרים כמו שהביא רש"י לעיל (י"ד, כ"ד) שעמוד ענן היה יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרתיהו, ונענשו בזה מצרים במדה כנגד מדה, דכנגד וימרו את חיייהם בהומר, נעשו להם המים כטיט ונשתקעו בהן, ועוד איתא במכילתא עה"פ ירדו במצולות, מה ת"ל במצולות, מלמד שנפרץ הים הגדול לתוכו והיו המים נלחמים בהם ככל מיני פורעניות, הנה מבואר בדברי המכילתא דלא רק מימי ים סוף היו שם, אלא גם מימי הים הגדול היו שם.

אשר לפי זה יש לפרש דמרכבות פרעה וחילו ירה בים, זה קאי על מה שטבעו במים, וזהו לשון ירה, שהוא לשון השלכה וזה היה למים, והמים לא היו רק מימי ים סוף, אלא גם מי הים הגדול היו שם, על כן כתוב בסתמא ירה בים, וסיפא דקרא דטבעו בים סוף, דזה קאי על מה ששקעו בטיט, זה היה בקרקעית הים, וזה היה רק בקרקעית של ים סוף, על כן כתוב טבעו בים סוף.

ותן שמה מלא העמר מן הגו' למשמרת לדורותיכם.

וברש"י כתב לדורותיכם בימי ירמיהו, שכשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם הדור אתם ראו דבר ה' שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שולחן יש לו למקום להכין מוזן ליראיו.

ויש לשאול, דבשביל להראות את צנצנת המן לכאורה סגי בשיעור של כוית, ולמה היה צריך שיעור ד'מלא העומר'.

ויש לבאר דהנה במכילתא מסיים על דברי רש"י הנ"ל שאמר להם ירמיהו אף אתם אם תעסקו בתורה הקב"ה יפרנסכם מזה. ומבואר מדברי המכילתא דצנצנת המן לא היתה רק להראות להם שאבותיהם היה להם מהיכן להתפרנס, אלא דמאותה צנצנת גופא יהא להם בעצמם פרנסה, וכלשון המכילתא אף אתם יפרנסכם מזה, היינו מצנצנת זו גופא. ונמצא דבהתפרנסם מאותה צנצנת הרי זה כמו שאוכלים את המן המוכן להם דבר יום ביומו מן השמים.

ולפי"ז יש לבאר דלזה היה צריך שיהא בצנצנת מן בשיעור הראוי להתפרנס ממנו, ולכן היה צריך שיעור ד'מלא העומר, שזהו השיעור להתפרנס מהמן.

ירידת המן בזכותו של משה

הנה הענין שגם אחר מיתת משה, המשיכו להסתפק מהמן שבכליהם צריך ביאור, והנה בגמ' בתענית דף ט' ע"א איתא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר, שלושה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן משה אהרן ומרים, וג' מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן, באר וענן ומן, באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה וכו', מת משה נסתלקו כולן, ומבואר דירידת המן צריכה את זכות משה כדי לירד, וא"כ כיון שנסתלק משה, היה צריך להפסיק להם המן לגמרי, וגם לא יוכלו להסתפק מהמן שבכליהם, שהרי כבר נסתלק זכותו של משה, וכמו דהבאר והעננים היו רק כל זמן שהיה זכות שיהיו, כך היה צריך להיות גם עם המן, שיהיה להם מן לאכול רק כל זמן שזכותו של משה קיימת, ולמה יכלו להמשיך להסתפק מהמן שבכליהם גם אחר הסתלקותו של משה.

ומבואר דמה שהמן היה בזכותו של משה, הוא על שעת ירידת המן, ולא על זמן אכילתו, דהמן בשעת ירידתו היה צריך את זכותו של משה, ועל כן כשנסתלק משה, פסק המן מלירד, אבל אכילת המן אחר שכבר ירד, זה היה אפשר גם אחר שנסתלק זכותו של משה, דכיון דכבר קיבלו את המן בזכותו של משה, כבר זכו במן מכה זכותו של משה משעת ירידתו, ויכולים לאוכלו גם אחר שנסתלק משה, ומה שאוכלים לאחר זמן הוא נחשב מכה זכותו של משה שהיה להם בשעת ירידת המן.

ונראה לבאר הדברים, דהנה אמרו הו"ל במכילתא לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן, ועוד הביא רש"י בפסוק ל"ב המכילתא, דבימי ירמיהו, כשהיה מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת

המן, אמר להם, הדור אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מוון ליראיו. ובמכילתא שם מוסיף, דירמיהו א"ל אף אתם אם תעסקו בתורה הקב"ה יפרנסכם מזה. ומבואר דהמן הוא פרנסת התורה, והוא בא ליתן מוון ופרנסה ללומדי התורה, והוא מישך שייך לתורה.

ואשר לפי זה נראה לבאר, דהמעם דהמן ירד בזכותו של משה, הוא משום דהמן בא ביהד עם התורה עצמה, ומסירת התורה, באה עם נתינת הפרנסה לתורה, וכמו דמשה רבנו הוא מוסר התורה ומנהיגה, כך הוא זה שבזכותו גם ניתן המן לישראל, דכל זה הוא מכלל השלמת נתינת התורה לישראל, שהתורה ניתנת לישראל יחד עם פרנסתה, ומי שהוא מקבל התורה ומנהיגה, על ידו גם צריך שיתנתן הפרנסה של תורה שזוהו המן.

ולפי זה נראה לבאר, דכמו דנתינת התורה נגמרה ונשלמה בהסתלקותו של משה, וכל זמן שמישה חי, היה נמשך מסירת התורה, וכל הזמן היה נמסר תורה חדשה, ומעת שנסתלק נשלמה מסירת התורה, ושוב התורה לא בשמים היא, ואי אפשר ליתן תורה חדשה, וכל עסק התורה, הוא רק לגלות עומק וצפונות התורה שבידינו כבר, כך הוא גם בענין המן, דכל זמן שמישה רבנו חי, שנמשכה מסירת התורה, נמשך גם ענין ירידת המן, וכמו דנתינת תורה חדשה, כך ניתן פרנסת התורה מהודשת, אבל בעת שנסתלק משה, שכבר אין ניתן תורה חדשה, וכל התורה היא כבר בידינו, וא"א ליתן ולהוסיף עוד תורה חדשה, כך הוא גם בענין המן, שאין ניתן פרנסה מהודשת ואין יורד מן חדש, ורק המן שבידינו כבר, ממנו אנו מתפרנסים.

ת"ת תשב"ר-פליטת בית סופריהם

מתוך דברים שנאמרו בכינוס הירום במעונו של מרן שר התורה הגר"ה קנייבסקי שליט"א למען ת"ת תשב"ר

בתפילה אומרים על הצדיקים ועל החסידים ועל זקני עמך בית ישראל ועל פליטת בית סופריהם, 'בית סופריהם' יש לפרש שזהו מקום שמלמדים תינוקות של בית רבן, אך צריך ביאור מהו לשון פליטה, איזה ענין של פליטה יש בבית סופריהם, התשובה היא, כי אין לנו שיעור רק התורה הזאת, והתורה היא דבר שנשתייר, על כן היא נקראת פליטה. תלמוד תורה של תינוקות של בית רבן, שהוא הבל פה שאין בו חטא, הוא הבל העולה למעלה, כמו שמצינו אצל מרדכי שכתוב 'קול הצאן הזה באוזני', והוא נשאר לפליטה ולשיור.

ת"ת תשב"ר הוא פליטת בית סופריהם, בתשב"ר דרך הלימוד ודרך החינוך ליהדות וההנהגה הוא כמו שהיה פעם, בלי שינוי, בין באופן הלימוד, בין בצורת היהודי, במעלותיו הוא ת"ת שנשאר לפליטה, הוא פליטה של בית סופריהם.

ת"ת תשב"ר הוא מגדל אור לכל העיר וכל התלמודי תורה שבעיר, ממנו יראו וכן ישתדלו לעשות. על הת"ת מופקד הגה"צ ר' משה הלוי שליט"א ששומר על כל ענייני הת"ת במסירות גדולה ועצומה, הוא גם יודע דרגת כל תלמיד ומצב כל תלמיד, ר' משה הוא בגדר של מתנה שומר חינוך להיות כשואל, ונוטל על עצמו האחריות בשלימות.

הוא שומר על קדושת הת"ת לנהל את הת"ת על טהרת הקודש, לבלי להיות סמוך על שולחן זרים, והוא עושה זאת אך ורק על פי הוראות גדולי הדור וצ"ל ויבדלו לחיים טובים אשר הורו ומורים לו כל השנים ח"ו לנטות מזה, אלא להמשיך לישא עול זה בכל הכח, וכידוע אשר להיות עצמאים זהו השמירה הגדולה שלא ישלטו בו כוחות זרים הרוצים לבלע את הקודש ח"ו. וכבר זכה הגאון ר' משה והת"ת ליכנס לקדש הקדשים לפני זקני מרן רי"ז הלוי זללה"ה ולקבל ממנו כמה הדרכות, וכוחו של זקן מלוה את הת"ת, עם זכות קדושת בית מרן החזו"א זללה"ה.

כתוב בגמ' בעבודה זרה שרבינו הקדוש היה צריך ליינ תפוחים של שבעים שנה, וכשהובא לו אמר ברוך שמסר עולמו לשומרים, כתוב בפסוק 'אנהגך אביאך אל בית אימי תלמדני, אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני', התורה היא יין הרקח, ות"ת תשב"ר זהו יין תפוחים של שבעים שנה, ועליו יש לומר 'ברוך שמסר עולמו לשומרים', ומכאן בקשה מעומק הלב, כל אחד שנהגה מן הת"ת ישירות או בעקיפין חייב לעזור לישא בעול החזקת הת"ת פן ח"ו יכשל כח הסבל כי כבר אין כח לישא בעול החובות הגדולים אלא אהים אל תעמדו מנגד, נתנדב למעלה מהרגיל, נתאזר בכל עוז להיות מן העושים והמעשים, ונדבה לבדק הבית מכפרת כקרבנו, כמו שנאמר ונקרב את קרבנו ה' לכפר על נפשתינו.

מצוה סד

מעשה החטאת

שנאמר זאת תורת החטאת וכו'

שנינו בכריתות (כז:) שהמפריש קרבן על אכילת חלב אינו יכול להביאו על אכילת דם, ונוסף בגמ' דאף על אותו חטא עצמו אינו מביא כגון המפריש קרבן על אכילת כזית חלב, דאינו מביאו על כזית אחר של חלב. כמו כן אדם שהפריש חטאתו ומת, אין בנו יכול להביא את הקרבן על חטא שחטא בעצמו (ואצ"ל שאינו מקריבה על חטא אביו דאין כפרה לאחר מיתה), והמשנה מפרשת את המקור לדין זה דדרשינן קרבנו על חטאתו - עד שיהא קרבנו לשם חטאתו.

אמנם ברמב"ם (פ"ג מהל' שגגות ה"ג) חילק וכתב דהמפריש קרבן על חטא אחד לא יביאנו על חטא אחר, ואם הביא לא יצא אף בדיעבד, אבל המפריש קרבן על חלב שאכל אמש אינו מביאו על חלב שאכל היום ואם הביא כיפר. והוכיח במהר"י קורקוס כדברי הרמב"ם, מהא דנתפרש במשנה דאין הבן מביא קרבן חטאת שהפריש אביו, והיה מקום לשאול דתיפוק ליה דאפילו הפריש קרבן לעצמו על אכילת חלב דאינו מביאו על חלב אחר, ובהכרח דהיכא שהפריש לעצמו לכתחילה לא יביא, ואם הביא עלתה לו.

ויש לתמוה על דין זה בתרתי. חדא דאם דין קרבן על אכילת חלב שהופרש על חלב אחר אינו בכלל הילפותא דצריך שיהא קרבנו לשם חטאו, מדוע לא יביאנו לכתחילה. ועוד דראיתו של מהר"י קורקוס אינה מחוורת, דאף אי נימא שהמפריש על חלב אחד אינו מביא כלל על חלב אחר ואף בדיעבד, יש מקום לומר שיכול להביא קרבן שהפריש אביו. דהוא עצמו אינו מביא דעדיין הוא מחויב בכפרה ולא פקע החיוב מעל הקרבן, אבל אב שמת פקע חיובו בקרבן ואין הקרבן שהופרש על חטאו מיוחד לעבירה שעבר, ולכן נתפרש במשנה דאעפ"כ אין הבן מביא קרבן שהפריש אביו.

קרבן חטאת מיוחד לחטא שלשמו הופרש

ובשם הגר"ח הלוי זצ"ל (חידו' סטנסיל שע) נתבאר דינו של הרמב"ם. אי' במתני' בריש שבועות דשעיר הרגל שהופרש לרגל אחד ואבד ואח"כ נמצא, מותר להביאו ברגל אחר הואיל וכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו (שבועות ב.). ולכא' לדעת הרמב"ם אם הפריש על חלב לא יביא לכתחילה על חלב אחר, ואמאי ברגלים מקריבים לכתחילה שעיר שהופרש על רגל אחר. ומבאר הגר"ח שיש ב' חסרונות בהקרבן קרבן שהופרש לשם דבר אחר (כגון הפריש קרבן על אכילת חלב ורוצה להביאו על אכילת דם) - האחד מצד שמו שהוא 'חטאת חלב' ואינו מכפר על אכילת דם, דאין החטאת קרבן כללי לכל העבירות שזדונם כרת, אלא כל קרבן מיוחד לשם מה שהופרש. חיסרון זה אינו שייך למפריש קרבן חלב ורוצה להביאו על חלב אחר, כיון שהקרבן אינו משתנה, ומש"ה בדיעבד יצא. אולם ישנו חיסרון נוסף שמאחר והתורה חייבה את החוטא להפריש קרבן ולהביאו לא די להתכפר בקרבן אלא צריך את ההבאה. ולכן היכא שיש לו קרבן 'חטאת חלב' שהפריש קודם לכן ומביאו על חלב אחר עלתה לו ונתכפר בו, שהרי הביא קרבן ראוי לחטאו, אבל לכתחילה צריך להפריש קרבן בפני עצמו על החלב שאכל לקיים דין ההבאה.

מעשה החטאת כולל כמה סוגי חטאות הציבור והיחיד כמו ששנינו בזבחים (נב:) "חטאות הציבור והיחיד. אלו הן חטאות הציבור, שעירי ראשי חדשים ושל מועדות שחייטן בצפון, וקיבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות. כיצד, עלה בכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית. שירי הדם היה שופך על יסוד דרומית. ונאכלין לפניו מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות".

כל דבר שחייבין על זדונו כרת - שגגתו בחטאת

קרבן חטאת בא לכפר על חטא, ולא על כל החטאים אלא הכלל הוא שכל דבר שחייבין על זדונו כרת, חייבין על שגגתו חטאת, כדילפי' בגמ' (יבמות ט. הוריות טו.) מעבודה זרה או מאחות אשה. בפשטות כלל זה אינו אלא סימן שהעבירה שחייבים עליה חטאת היא כשעבר בשגגה על עבירה חמורה שעונשה כרת. אך אין העובר בשגגה בכלל עונש כרת כלל, והחטאת לא באה ככפרה חלף הכרת. אמנם בתוס' בשני מקומות כתבו שהחטאת שייכת לכרת:

(א) בגמ' בזבחים (קח:) ממעטינן את השוחט בחוץ בשוגג מכרת מדכתיב "ונכרת האיש ההוא מעמיו" (ויקרא יז טו), והקשו בתוס' למה לי קרא למפטריה מכרת הא העושה בשגגה מחויב בקרבן ולא בכרת, ותירצו דהו"א דהעובר בשגגה ולא הביא קרבן יתחייב בכרת, ולזה אתיא קרא למפטריה מכרת. ומבואר שגם עבירה בשוגג היא סיבה לחיוב כרת, ומסתבר שכן הוא כמו שפירש רש"י (פסחים עג:) דשוגג קרי את הקרוב לפושע, מפני שהשגגה והשכחה מתרחשים כאשר העבירה אינה חמורה דיה לאדם, והוא שוכח את מה שאינו חשוב עבורו. אמנם אפשר דאין ראייה כ"כ, דשמא הא גופא קמ"ל קרא, דאליבא דאמת ליכא חיוב כרת לעושה בשגגה.

(ב) הגמ' בבבא קמא (מ.) דנה בשור של שני שותפין היאך משלם את הכופר, וצדדי הספק הם דאי נימא דכל אחד משלם כופר שלם - כופר אחד אמר רחמנא ולא שני כופרין, ואי נימא דהאי משלם חצי כופר והאי חצי כופר - כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר. והקשו בתוס' מאי שנא משנים שהוציאו בשבת מרשות לרשות דשניהם חייבים ומסתמא אף בחטאת חייב כל אחד ואחד, ותירצו דכיון דבמזיד כל אחד מחויב כרת בפני עצמו ממילא גם בחטאת חייבים שניהם. וחזינן שחיוב החטאת מישך שייך לחיוב הכרת ותלוי בו, והעושה בשגגה מחויב בכרת והחטאת מכפרת במקומו. ולפי המבואר בתוס' בזבחים אחר דילפי' מקרא למפטריה מכרת, שוב אינו חייב כרת אף אם לא הביא חטאת.

אם אפשר להביא קרבן חטאת שהופרש לכפרה על חטא אחר

והיה מקום לומר שכל חייבי כריתות וחטאות נכללים יחד לענין העונש, וכשם שהעובר במזיד חייב כרת כך יש קרבן מסוים שמביאים על עבירה שזדונה כרת היכא שנעשה בשגגה. אך בגמ' מבואר להדיא לא כן, ולכל עבירה נתייחד קרבן חטאת משלו.

ומשעירי הרגלים לא קשה מידי, דאע"פ שהם מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו מ"מ עיקר מצות הבאתם אינה מוטלת על מישהו מסוים שהוא המחויב להביא קרבן, אלא יש חיוב על הציבור להקריב קרבן של מוסף הרגל, והתורה הוסיפה שמוספי הרגלים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו (ונתבאר בשיעור על מצוות קרבנות מוספי הרגלים) ולכן מותר לכתחילה להקריב לקרבן מוסף קרבן שהופרש לרגל אחר.

חילוק בין חיוב הבאת הקרבן לכפרה שבו

ונמצא כתוב שלכל קרבן חטאת יש את שמו המיוחד לו שלשמו הופרש, ואם שינה והביאו על עבירה אחרת אע"פ שאף היא מחייבת קרבן חטאת לא עלתה לו, אך אם אינו משנה את הקרבן לעבירה אחרת לכתחילה לא יביא דאינו מקיים את ההבאה על העבירה שחטא, ואם הביאו נתכפר בו.

גדולה מזו, כתב רש"י במעילה (טו:) לענין חטאת של מחוסרי כפרה שאם הפריש קרבן והביאו לעזרה ואבד הקרבן, דאינו מחויב להביא קרבן אחר. ותמה הטורי אבן (מגילה ח.) האיך יתכן שנפטר בהבאה אם לא הוקרב הקרבן, ובמה נתכפר. וי"ל דיש לחלק בין חיוב ההבאה לכפרה, דלגבי החיוב שחייבתו תורה להביא קרבן על העבירה יצא ידי חובתו בהבאת הקרבן לעזרה ומסירתו לכהנים, אך באמת כל עוד לא הוקרב הקרבן לא התכפר. בוודאי אם חפץ להתכפר ולהתנקות מחטאו יש לו להביא קרבן אחר תחת הקרבן שאבד, אולם מחיוב ההבאה המוטל עליו נפטר במסירת הקרבן לכהנים.

ב' מצוות בקרבן חטאת

במנין המצוות מנה הרמב"ם ב' מצוות בקרבן חטאת - מצות מעשה החטאת ומצוות הקרבת חטאת למי ששגג ועבר על עבירה שזדונה כרת (מצוה טו). ותמה הרמב"ן למה חילקם הרמב"ם ומנאם לשתיים, והרי יש מצוה אחת של הקרבת החטאת וזהו הקרבן שצריך להביא. ומביא הרמב"ן שהבה"ג מונה כל עבודה מעבודות הקרבן כמצוה בפני עצמה, והקשה על הבה"ג דאם אין מונים כל עבודה כמצוה בפני עצמה מה מקום לחלק בין מעשה החטאת להבאת החטאת ולמנותן כשתי מצוות.

וכתבו בנו"כ שם (מגילת אסתר) שיש לחלק בין המצוה המוטלת על המקריב להביא את קרבנו על חטאו לבין המצוה המוטלת על הכהנים לעבוד ולהקריב במקדש, ואלו שתי המצוות - לבעלים ולכהנים. אך הרמב"ן ממאן בחילוק הזה וכתב דאם יש מצוה על הכהנים להקריב אין לחלק בין הקרבנות, וממ"נ או דיש למנות את כל הקרבנות - עולות חטאות אשמות ושלמים - כמצוה אחת של עבודת הכהנים בהקרבת קרבנות, או שיש לחלק בין העבודות ולמנות כל עבודה כמצוה בפני עצמה אך אין הבדל בין הקרבנות וממילא אין למנות כל קרבן כמצוה בפני עצמה.

אך באמת כבר נחלקו הרמב"ם והרמב"ן בעיקר הדבר של אופן המנין של המצוות. הרמב"ם (עשין צו) מונה מצוות עשה להיות הנוגע בנבילה טמא, והשיג עליו הרמב"ן ותמה מה מצוה היא זו, דלהיות הטמא אסור בביאת מקדש ובאכילת קדשים הוא דין כללי בכל הטומאות ואינו מצוה פרטית, ולכן אינו מונה כלל את המצוות שנוגעות לטומאה שמנה הרמב"ם. ובאמת היא מחלוקת עקרונית בין הרמב"ם להרמב"ן במנין המצוות, דהרמב"ן מונה במנין המצוות רק ציווים - עשה ולא תעשה, ואילו הרמב"ם מונה פרשיות, וכל פרשה שהתורה מורה בה כיצד לנהוג

בכל דין שהוא נחשבת כמצוה ולכן מנה כל סוג טומאה כמצוה בפני עצמה (מצוות צו - קח). והכא נמי מנה הרמב"ם מצוות מעשה החטאת ומצוות הקרבת החטאת כשתי מצוות נפרדות. וכאמור הם ב' עניינים שונים - יש מצוה של ההבאה המוטלת על מי שחטא להפריש ולהביא קרבן על שגגתו, ומלבד זאת יש פרשה בפני עצמה לבאר את סוג הקרבן שמכפר שהוא קרבן חטאת וכלולים בה דינים רבים של מעשה החטאת האיך להקריב ובאיזה מקום וכו'. אך הרמב"ם שאינו מונה אלא מצוות אינו מונה את מעשה החטאת כמצוה בפני עצמה, אלא הכל ציווי אחד להקריב קרבן חטאת הכולל את כל הדינים בין של ההבאה ובין של מעשה ההקרבה.

דינים נוספים בחטאת

שנינו בזבחים (לז:) דלבית הלל החטאת טעונה מתן דמים של ארבע מתנות בד' קרנות אך רק מתנה אחת מעכבת. והגמ' (לה:) מביאה כמה נפק"מ לגבי ג' מתנות הנוספות מלבד המתנה המעכבת, ופירש רש"י שאם נתן מתנה ראשונה ומתו בעליה, נתכפר בראשונה, ואין שם חטאת גמורה על הדם הנוותר לפסול את הקרבן משום חטאת שמתו בעליה. ולכא' מה ענין הזאת ד' מתנות בד' קרנות לכתחילה, הא נתכפר בהזאה הראשונה. ומבואר בזה שיש דיני הקרבה של קרבן חטאת שאינם נוגעים לתכליתו של הקרבן כמכפר, וצורת ההקרבה היא דין במעשה הקרבן שיש לנהוג בלי שייכות לכפרה ואף אחר הכפרה. וכתב בחזון יחזקאל (זבחים פ"ו) שיש רק ב' אופנים להזאה - הזאה אחת או ד' הזאות ואין ב' או ג' הזאות, מאחר ומצד הכפרה מתכפר בהזאה אחת ואין משמעות ליותר מזה לענין הכפרה, ולענין המצוה צריך ד'. והביאור בזה כנ"ל שיש בקרבן את ההבאה ויש את הכפרה.

נפק"מ נוספת לענין זריקת דם חטאת בהמה שנעשית למעלה מחוט הסיקרא, ובגמ' (זבחים נג.) נחלקו רבי אלעזר בר"ש ורבי מה נחשב למעלה, דעת רבי אלעזר בר"ש שהוא אמה על אמה בראש המזבח ולדעת רבי כל שמעל מחוט הסיקרא נחשב למעלה, אך מבואר בגמ' (וכן פסק הרמב"ם) שלכתחילה יש ליתן על הקרן עצמה. וה"נ יש לשאול מה שייך לחלק בין לכתחילה בין דיעבד לענין כפרה הא אם נתכפר, נתכפר אף לכתחילה, וכמו שכתבו בתוס' בנדה (סו:) לגבי טבילה שכל מה שנעשה להכשר לא שייך לחלק בין הכשר לכתחילה או בדיעבד, דאם הטבילה כשרה לא שייך לומר שהוא דין בדיעבד. ויש לפרש כנ"ל שבוודאי הזריקה מכפרת אך מלבד הכפרה שבזריקה יש מצוה והלכות מיוחדת כיצד להקריב, ובמצוה זו יש חילוקים בין לכתחילה ובין בדיעבד, דלכתחילה יש להזות על הקרן עצמה ובדיעבד כל שהיזה למעלה מחוט הסיקרא יצא.

נמצא - מצות הבאת קרבן חטאת היא לעושה בשגגה עבירה שזדונה בכרת, ומ"מ אין שם חטאת אחיד לכל הקרבנות, אלא כל קרבן חטאת שהופרש מיוחד לעבירה עליה הופרש, ולכן המפריש חטאת על אכילת חלב אינו יכול להביאה על אכילת דם. בנוסף יש חובה על הגברא להביא קרבן חטאת כדי להתכפר, ולדעת הרמב"ם היא מצוה בפני עצמה דלשיטתו נמנית כל פרשה למצוה בפני עצמה, אבל הרמב"ן לא מנאה כמצוה בפני עצמה לפי שלא מנה אלא ציווים ולא נמסרה ההבאה כמצוה אלא היא חלק מהמצוה הכללית של הקרבת חטאת. אף אם לא קיים מצות הבאה, והביא קרבן שהופרש על חלב אחר יצא בדיעבד, כיון שהוא 'חטאת חלב'.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

בולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמדו במקלות על ידי

הגאון הגדול דבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

להעדות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת בשלח

קריעת ים סוף על כל צעד ושעל

רבינו בחיי (שמות יג יז, יד כב), מוסיף חידוש נפלא, שקריעת ים סוף זה לא כמו שמצוייר אצל הרבה שפתאום נקרע הים לשתיים וכלל ישראל עברו ביבשה. אלא הנס של קריעת ים סוף – זה היה 'נס מתמשך'. שהיה מתהווה כל רגע ורגע. פירושו: שכלל ישראל נכנסו למים, הים נקרע. וכל צעד וצעד שהם התקרבו והלכו בפנים הים, הים נקרע הלאה והלאה זה לא היה 'קריעה' מצד לצד בבת אחת, בפעם אחת. אלא צעד אחר צעד. הם ראו בחוש איך מתרחש כאן 'נס' על כל צעד ושעל.

התבוננות בנס קריעת ים סוף

בעזרת ה' יתברך, נראה היום להתבונן בענייני הפרשה, פרשת בשלח, יש כמה וכמה נושאים חשובים ונצרכים, נראה בעזר האל וישועתו מה שנספיק. בתחילת הפרשה: 'ויהי בשלח פרעה את העם' (שמות יג יז), כלל ישראל יוצאים ממצרים, 'ויגד למלך מצרים כי ברח העם' (שמות יד ה), פרעה יוצא למרדף אחרי בני ישראל, ונעשה נס 'קריעת ים סוף', 'וישם את החרבה לים ויבקעו המים' (שמות יד כא), וצרכים להתבונן בנסים הגדולים שהיו בקריעת ים סוף.

הנסים שהיו ב'ים סוף'

רבותינו במדרש (שמות רבה פר' כא, ובמדרש תהלים פרק קיד, ובאבות דרבי נתן פרק לג) הביאו איזה נסים היו שם, אילנות גדולים היה להם שם, כל מה שאדם היה מבקש, איזה סוג של 'פירות' שרצה היה לו בתוך הים. והמים היו שקופים כזכוכית, כל אחד ראה את השני, שלא יחשוב: 'רק אני עובר, ומי יודע מה עם פלוני ומה עם אלמוני'. וכן על זה הדרך. הרבה נסים. [ועיין במסכת אבות (פ"ה מ"ד) ופירושו הרמב"ם והרשב"ץ והרע"ב שם ושאר מפרשים].

השמחה ב'פריעת חוב' מהמצרים

ראו את הפרעון חוב', את הנקמה בשונאים. רש"י (שמות טו ה) מביא דברי רבותינו, אם היה מצרי 'כשר', היה שוקע ומת מיד. אם היה מצרי 'רשע' הוא היה עולה ויורד, הרבה טלטולים טלטלו אותו והרבה עינויים עינו אותו עד שהיה מת. ואם היה בינוני היה שוקע לאבן. וכל אחד מישראל היה רואה את ה'נוגש', את אותו אחד שהיה מכה ומצער אותו, איך שפורעים את החוב ממנו. (היו סופרים לו: 'אחת - אחת ואחת, אחת ושתיים... עד שהיה מת). היו רואים ושמחים בזה. זה התיאור שאדם צריך לתאר לעצמו. באיזה מצב היו כלל ישראל ולאיזה ישועה זכו. ממש 'התהפכה הקערה על פיה ופרעה טבע, והם ניצלו'.

מפקיע ומשבר, בכדי לתת להם לעבוד ולברוח. ומה אומר פרעה? 'אחריהם!' כולם אחרי! הוא בראש (רש"י שפוח יד ו). וכי גם אתה בעל מדדנה שראוי שיעשה לך נס כזה? זה העזת של פרעה. נתאר לעצמנו: אם אדם היה רואה שהים נקרע. עומד בחוף הים, ורואה את הים נבקע לשתיים. מה היה עושה? דבר ראשון: היה מתעלף. ואחר כך (כשהיה מתעורר), היה מתעורר לפחד ואימה. רואה בחוש שיש מנהיג לבריאה, שדואג לבניו בכל מכל כל. ופרעה בעזות נפש נוראית אומר: 'אחריהם! אנתו גם כן נעבור! גם לנו יהיה 'נס' קריעת ים סוף!'. ודאי את הנס' שלו.

3. לא לחינם רש"י ע"ה בפרשה שלנו האריך לבאר בפרוטרוט מילה מילה מפרשת השירה, 'שירת הים', מבאר בארוכה ובהרחבה. וכדאי שכל אחד ילמד את זה,

'נמשלו ישראל ליונה שברחה מפני הנץ'.

מספרים על המשגיח הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל שכן היה מנהגו, במשך ארבעים שנה ויותר, מדי יום ביומו, לחזור ולשגן לעצמו את פרשת 'יציא מצרים', יושב ומתאר את המצב שכלל ישראל היו, ואת כל הנסים והנפלאות שהתרחשו לישראל ביציאתם ממצרים. הרי בני ישראל היו נתונים בסכנה גדולה. פרעה רודף אחריהם, ומלפניהם הים. וכמו שאמדו רבותינו במדרש (שיר השירים רבה פר' ב ס"ד): משל למה הדבר דומה, לאותה יונה שהייתה בורחת מהנץ, (נץ זה עוף טורף, והוא רצה לצוד את היונה), והיא ברחו ונמלטה על נפשה, וכשהייתה בורחת ממנו נכנסה לנץ הסלע, נכנסה בפנים בכדי להינצל מהנץ, כי לשם הוא לא יכול להכנס אחריה. אבל היא רואה שבתוך הסלע נמצא נחש. מה תעשה? הנץ מאחריה והנחש לפניו. כך היו נתונים ישראל באותו זמן של קריעת ים סוף, ים לפניהם, ומצרים לאחריהם. פרעה רודף אחרי בני ישראל, הוא בראש (רש"י שפוח יד ו), דמו רותח ומבעבע מנקמה, הוא לא רוצה להחזיר אותם בחזרה להיות עבדים, אלא אחת יש לו, 'הפתרון הסופי', הוא יעקור ויחסל את כלל ישראל! כלל ישראל היה במצב של סכנה. ואחר כך התרחשו הנסים. מי חלם שיקרה הנס הגדול של קריעת ים סוף? בני ישראל 'מאמינים בני מאמינים'. ידעו שתהיה 'ישועה'. פרעה רודף אחריהם – אבל הוא ייכשל. הוא לא יצליח במזימתו. אבל לא שיערו איך זה יהיה. אחד לא העלה על לבו שהים הזה שעומד כאן וזורם לפניו הוא 'יקרע' ויתבקע והם יעברו דרכו ופרעה וחילותיו יטבעו בים?.

העזות של פרעה וחילותיו

וכבר מוסיף הרמב"ן (שפוח יד כא) את עזות הנפש של פרעה ושל המצרים, הם רואים ש'ים סוף' נקרע, וכלל ישראל כולם עוברים, היו צדיקים לומר לעצמם: 'עד כאן!'. רואים בחוש שה' יתברך הולך עם ישראל. את כל סדרי הבריאה והנהגת הטבע הוא

1. כבר הסברנו פעם בשם אחד החכמים את הפסוק: 'אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל אריק חרבי תודישמו יד' (שפוח טו ט), 'אריק חרבי' הכוונה היא, את החרב שלי אני ארוקן מתפקידה, אני לא אשתמש בחרב כדי לחסל את כלל ישראל, אין לי צורך בזה, 'תודישמו יד', בידיים אני אעקור אותם, 'אתונק אותם', 'חסל אותם, את כלל ישראל. זו הייתה השנאה של פרעה.

אמירת שירת הים בהתבוננות ובשמחה - מוחלים לו כל עוונותיו

בעל חרדים (פרק עג) מביא 'סגולה' ידועה, בשם הזוהר (פר' ואתחנן ד'ד ע"ב), שמי שאומר 'שירת הים' בהתבוננות ובשמחה, (מתאר את המצב שכלל ישראל היו ביצאת מצרים, ואיך הוא עובר וחוצה את הים בקריעת ים סוף), מוחלים לו על כל עוונותיו. (וע"ע בס' ציפורן שמיר (ס"ב ב אות כד, וסי' י אות קמז), ומורה באצבע (ס"ג אות עו), ובשלמי ציבור (דף ע"א), ובמשנה ברורה (ס"ג נא ס"ק ז) וחסד לאלפים (שם אות יב) ובן איש חי (פר' ויגש אות יד) וכף החיים (ס"ג נא ס"ק ט ומא). וע"ע בזוה"ק פר' תרומה (דף קלב ע"א). ע"ש).

ההבדל בין הצדיק לרשע - כח הציור

שמעתי מרבותי משנים קדמוניות יסוד גדול, בשם הסבא מקעלם ע"ה (הכמה ומוסר ח"א מאמר כה ד"ה וההפוש), שהוא היה אומר: "מה בין צדיק לרשע? הוא רק כח הציור". ההבדל בין הצדיק לרשע, זה כח ה'ציור' בלבד. פירוש הדברים: יש הרבה רשעים שכאשר אתה מתחיל לדבר אתם, תאמר לו: 'תתבונן מה יהיה הסוף. לו יצויר שבשעה זו ממש היית מתבקש לעולם העליון, להיכן היו שולחים אותך? להיכן היית הולך? לן עדן או לגהנום? הרבה יאמרו לך בפה מלא: 'אם אני הייתי במצבי מגיע לעולם העליון, היו שולחים אותי 'אקספרס' לגהנום'. אין לי כל ספק בכך. תשאל אותו: 'אם כל כך ברור לך מקומך ומצבך, למה אתה לא משנה 'קו' למה אתה לא משנה 'מהלך'? תדאג קצת לחיי נפשך ונשמתך, לא רק 'חיים נשמיים' יש. אפילו אתה מודה בפה מלא, למה בזה אתה לא מתעורר לחזור בתשובה? מדוע אינך פותח 'דף חדש'? הוא לא יענה לך. והתשובה - אומרת הגמרא במסכת שבת (לא): - יודעים הרשעים שדרכם לגהנום, ואף על פי כן ממשיכים בדרכם, כי יש להם חלב על הכסלים, (כסלים) אלה הם הכליות (יעוצת), יש לו 'חלב', דבר שהוא 'מקפיא' אותו ו'מרדים' אותו. הוא לא נותן לו 'להתפעל'. לא מצויר אצלו מה זה 'לן עדן' ומה זה 'גהנום'. אבל כשאדם מתבונן וממחיש ומצייר ומרחיב את הדברים היטב, הדברים פועלים אצלו.

לצייר את נס קריעת ים סוף - מעורר לאמונה

לכן המשיגה ע"ה ארבעים שנה יום היה מתאר לעצמו מחדש איך הוא עובר את קריעת ים סוף ורואה את כל הנסים שהתרחשו. זה פועל זה משפיע, וזה מחדיר 'אמונה', שזה עיקר העיקרים (ובפרט בזמננו), שתהיה לאדם 'אמונת אומן' בבורא יתברך. אם אדם חוזר ומשגן ומתבונן ולומד הדברים פועלים ועושים רושם. זה מה שנקרא בפרשה שלנו, את כל הנסים של יציאת מצרים, וצריכים לתאר ולשגן את זה. יום יום לחזור ולשגן את הדברים הפשוטים האלה של יציאת מצרים שהקב"ה ית"ש הוא אחד יחיד ומיוחד, הוא עשה הכל, והוא יעשה הכל, ומידו הכל, ובידו הכל. לחזור ולשגן ולדבר את הדברים הללו. הכל תלוי בו יתברך. זה לא תלוי לא ב'פלוג' ולא ב'אלמוני', לא באדם עצמו, ולא בחכמתו ולא ביגיע כפיו, הכל ממנו יתברך.

פרשת ה'מך' - מאכל רוחני

ואת אותו יסוד שהכל מאתו יתברך, אנחנו רואים בפרשה שלנו, אחרי קריעת ים סוף, אחרי הסיפור של ההצלה והישועה, באה הפרשה של ה'מך'. כלל ישראל באים למדבר סין אשר בין אלים ובין סיני (שמות טז א), 'זילונן כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר' (שם ב), מה קרה? 'זיאמרו אליהם בני ישראל, מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים, בשבתנו על סיר הבשר, באוכלנו לחם לשובע'. (שם ג). כך הם מתארים.. איזה 'סיר בשר'. איזה 'לחם לשובע'. עבודת פרך עבדו במצרים! איזה מכות וייסורים וצרות היה להם שם, עדיין הצלקות בגוף לא הבריאו.. סך הכל לפני כחודש יצאו ממצרים. מה הם מתלוננים? 'סיר הבשר?' 'לחם לשובע?' אבל כשרוצים להתלונן,

ה'אמנתי כי אדבר'

5.

כבר הזכרנו (באחד השיעורים) יסוד גדול: 'האמנתי כי אדבר' (התילים קטו י), כשהאדם מדבר דברי 'אמונה', זה נכנס ללב שלו, זה חודר ופועל ומשפיע. 'האמנתי', למה אני מאמין? 'כי אדבר'. כי אני מדבר בדברים הללו. לא מסתפק במה שאני יודע, אלא חוזר ומלמד ומשגן ומלבן וכך הדברים פועלים.

ההצלחה זוקף לעצמו ואת הכשלונות לחברו

6.

וכבר הזכרנו (באחד השיעורים) שרואים בזה 'עולם הפוך', אם תראה אדם שהוא 'הצליח בעסקיו' יש לו 'עסק רווחי' ומפעל או איזה 'חנות' שכולם באים וקונים אצלו, תבוא תשאל אותו: 'איך זכית לזכה מפעל וזכה עסק רווחי שכולם באים אליך ואתה מוכר לכולם? הוא יספר לך את 'סוד ההצלחה' שלו, יאמר לך: 'לפני ארבעים שנה התחלתי את זה, בהתחלה היה לי נורא קשה, הייתי צריך למכור 'סרוכים' ולצחצח נעלים.. אספתי פרוטה לפרוטה, וכך במשך השנים התחזקתי והשקעתי, וברוך ה' יש לי עסק נפלא. הכל מכח ה'יגיעה' שלי שהזעתי (ולא נהגתי מהעולם הזה אפילו באצבע קטנה שלי).. עד שיש לי את המפעל הזה. יגיע כפי שאני אוכל, אשרי ואשרי חלקי' (ע"פ התילים קכב ב). כך הוא יספר לך. אבל אם יקרה לו כישלון (ח"ו), והוא היה מתמוטט מכל עסקיו, היית שומע אותו אומר לך: 'אתה יודע מי אשם בזה?.. ראוּבן אשם, ושמעון אשם, ולוי ויהודה ויששכר.. כולם אשמים. זה עשה לי כך, וזה סידר אותי, וזה לא התנהג כמו שצריך. והשכן גם, ואשתי גם, הרבה כתובות הוא מחפש לתלות בהם את ההפסד. מאשיים את כולם. רק לא את עצמו.

וצריך להיות בדיוק להיפך, אם אתה רואה שאתה מצליח - במי תתלה? לא במעשיך. אלא בבורא יתברך. 'כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל' (דברים ח יח), הוא הנותן לך את העושר הזה, הכל בידו יתברך. אבל אם יש כישלון - תלה בעצמך. אל תחפש 'אשמים'. הסתכל בעצמך. במעשיך. 'תיסדר רעתך' (ירמיהו ב יט). הרעה של האדם היא רודפת אותו, היא מייסדת אותו (ע"פ ירמיהו שם). לכן, תפשפש ותמשמש במעשיך. שם תחפש ושם תמצא. לא להיפך. [א"ו: וראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ו (פרשת וישב השע"ט, עמוד כז). ע"ש].

7. מה נתנו להם לאכול במצרים? בספר אבודרהם (בביאור הג"ש בפסקא אל לחמא עניא) כותב בשם הרמב"ע ז"ל שהיו אוכלים מצות במצרים. זה מה שפרעה היה נותן להם לאכול מצות. למה? כיון שהמצות לא מתעכלת מהר, זה יכול לשבת הרבה זמן בבטנו של אדם עד שיקבל מנה שניה.. זה אחד הטעמים שאוכלים מצות.

להבין מה שאומר כל יום בתפלת שחרית ב'שירת הים'. שיתבונן ויבין מה שמוציא משפתיו. שלא יהיה כאדם ש'לוחש' איזה 'לחש' בלי להבין.

4. חומר עונש הגהינום כשבעים שנות יסורי איוב בעולם הזה

רבינו הגדול הרמב"ן בהקדמת פירושו על ספר איוב (מה"ק עמוד כג ד"ה ודע, ע"ה, וכזאת כתב בס' מהנה ישראל ח"א פרק יח, ובספר נדחי ישראל פרק כב, בשם הרמב"ן, ובספרו הפארת אדם פ"ב בשם 'איהא בספרים'. וכו' בס' פרי צדיק פרשת בחוקותי אות ג בשם הרמב"ן ה"ל), כותב ששעה קלה של 'גהינום', קשה יותר משבעים שנה של 'יסורי איוב'. איוב היו הייסורים הקשים והגדולים ביותר שהיה בבריאה. אדם ייתאר לעצמו כל מה שהיה ל'איוב', איזה 'כאב' ואיזה 'צעד' ואיזה 'ייסורים', שאיבד את כל משפחתו, כל בניו מתו, לא אחד ולא שנים ולא שלוש, ואחד כך כל בנותיו, וכל עושרו העצום שהיה, לא נשאר ממנו כלום, ואחד כך קיבל שחין רע מכף רגל ועד ראש, היה צריך לשבת באפר ולקחת שבירי חרס ולהתנדד. תחילה היה כמו 'מלך' ונעשה שפל וגרוע בבריאה. אדם שחלילה מאבד 'בן', כל גופו שבור ורצון, קל וחומר משפחה שלמה בנים ובנות. שבעה בנים היו לו. ואחד כך ייסורי גוף. ייסורים נוראים שאדם לא יכול לתאר בכלל. בגמרא (בבא בתרא טז). אמרו שייסורי איוב היו בבחינת לשבור את החבית ולשבור את יינה. שתי הפכים בנושא אחד: לקחת חבית של יין, לשבור את החבית, אבל שהיין לא יישפך. שהיין יישאר. כך היה צריך להיות המהלך של המכות והייסורים של איוב. עד כדי כך שהגמרא (חולין מג) אומרת, אל תביא ראה מאיוב, כיון ששם היה 'מעשה נסים' שהתרחשו לו שהצליח להתחזק מעמד ולא יצתה נשמתו. מגלה לנו הרמב"ן: תדע לך, שבעים שנה של ייסורים איומים כאלה, (לא יום ולא יומיים, שבעים שנה), זה לא מגיע לשעה קלה של גהינום. אדם ידע מה גהינום. (יש חוששים לעצמם: 'אני אסתדר שם.. זה לא כך). אדם שמצייר ומתאר ומרחיב את הדברים זה משפיע עליו.

את ההשתדלות, ובעיקר לא לוותר על קביעות עיתים לתורה, והקב"ה שולח לו את השאר. אדם דואג: 'מה יהיה? מה יהיה התכלית?' (כמו שרגילים היום לומר: תכלס), הבן שלי יושב ולומד תורה בישיבה, מאיפה יתפרנס? היום בשביל להתחתן איזה הוצאות צריך. (צריך להיות 'עשיר כקורה'. אומרת לך התורה, לא צריך להיות כמו קורה...). הקב"ה ית"ש מפרנס את כולם. לא ראינו אדם אחד שמת ברעב.

הכל נקצב מאתו יתברך - ומשלו הנפלא של החפץ חיים זצ"ל

הכל נקצב מאתו יתברך (כמו שאמרנו), המן הגיע עד אליהם, השלו עד החזה. הרי זה ברור ופשוט שהקב"ה ית"ש הוא זן ומפרנס את העולם כולו, 'מקרני ראמים ועד בצי כינים' (וצ"ג), הכל ממנו יתברך. והוא קוצב וחותך פרנסה וחיים לכל אחד ואחד. הכל נקצב. ואם אדם מוסיף עוד 'עסק', וחושב שבכך יהיה לו תוספת של פרנסה, הרי זה כאותו אחד שהוסיף ברז לחבית של היין כדי שייצא ממנה יותר. כמשלו הנפלא של החפץ חיים ע"ה. יותר - לא יצא. רק שמה שיש בחבית יצא יותר מהר.. [א"ה: וראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס נהורא דאליהו (עמוד מט הערה ב) שהרחיב בזה. ע"ש].

סגולה לפרנסה - ללמוד פרשת המן

לכן אמרו הקדמונים - כך מביא רבינו בחיי (שמות טו טז) - שמי שמזונותיו מצומצמים, יעסוק בפרשת המן. ילמד את הפרשה הזו, יעיין בה היטב, ילמד שהכל מאתו יתברך. גם אם זה נראה שאם אדם ישב וילמד, הרי שלכאורה אין לו מקור לפרנסה, הקב"ה ישלח לו. כפי שהיה לדור המדבר עם המן. זה הסגולה של רבינו בחיי ע"ה שיהיה לו פרנסה ברווח. כי הוא ידע שהכל מאתו יתברך, יעסוק בתורה, והקב"ה ישלח פרנסתו.

אם רואה אדם שמזונותיו מצומצמים - יעשה מהן צדקה

ראיתי דבר נפלא מאד בספר רסיסי לילה (אותו) של הגאון רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל, יסוד גדול: מצוות התורה פועלות באופן 'סגולה'. הם פועלות להיפך ממה שאדם חושב ורואה. והוא מביא לזה כמה דוגמאות (ואני ארחיב קצת). הגמרא (גיטין ז סע"א) אומרת: אם אדם רואה שמזונותיו מצומצמים מה יעשה? לפעמים קורה תקופה בחיי המסחר של האדם, שמזונותיו מצומצמים. מה יעשה? (אם היו שואלים היום את 'חכמי הזמן של דורנו' מה לעשות, היו אומרים פתרון 'נפלא': קיצוצים...). יעשה מהם צדקה. יתן צדקה בכפל כפליים. יגזוז מהם לצדקה. וזה הסגולה שתביא לו את הישועה לפרנסתו. תן צדקה ומעשר - ותראה ישועה

8. אדם הולך לספר להסתפר את שערות ראשו, פעם בחודש בערך (ע' שו"ת תורה לשמה ס' שפח), ומעולם לא שמענו שאדם בא לספר ומבקש שיספר לו את 'גבות עיניו' או את העפעפיים. למה הוא לא צריך לספר אותם? למה הם לא גדלים? אלא התירוץ הוא, שאת 'שערות ראשו' שהוא רגיל לחתוך ולהסתפר, כיון שחוחכים זה גודל עוד, וצריכים עוד הפעם לחתוך. ועוד הפעם גודל, ושוב חותך. אבל בגבות עיניו שמעולם לא נוגע בהם, תמיד נשארים כמו שהיו. כך מובא בקדמונים. אם אדם גזוז ממונו - יגדל עוד ועוד ועוד. אבל אם משאיד אותו כמו שהיה, ממילא הוא יישאר כמו שהיה. לא תהיה בזה ברכה. כך אמרו הקדמונים.

9. 'ובחנוני נא בזאת'

יתירה מזאת, יש איסור בתורה (דברים ו טו) לעשות 'בחינה' ו'נסיון' לבוודא יתברך. (אדם לא יכול לומר: 'רבינו של עולם, אני מניח פילין היום ונראה אם באמת בגלל הזכות של המצוה

אפשר לשנות את כל התמונה'. ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים' (שם פסוק ד), אתם רוצים לחם לשובע? תקבלו. לא לחם מה'אדמה, מה'ארץ', אלא לחם מן השמים' (ע' מכלילתא ויסע פ"ב), לחם אבירים אכל איש' (תהילים עה כה), לחם שמלאכי השרת אוכלים (יומא עה:). בקדמונים - הרמב"ן (שמות טו ו) ורבינו בחיי (שמות טז ד) ועוד (ריקאנטי טז ד ושם כה) - יש לשון שאנחנו לא מבינים, מה זה היה המן? זיו השכינה שהתגשם. זה 'מאכל' רוחני עליון, מאכל שהמלאכים אוכלים. הרי מלאכים לא אוכלים 'לחם וסלט', אלא זה סוג של אכילה רוחנית. כאן זה התגשם קצת, ומה היו אוכלים בני ישראל. זה היה המן. 'ייראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, כי לא ידעו מה הוא' (שמות טז טו). שאלו 'מן הוא', מה זה? רואים את כל המדבר מצד אחד עד לצד השני, 'הנה על פני המדבר דק מחוספס, דק ככפור על הארץ' (שמות טז יד), והם טועמים, ויש לזה טעם גשמי ורוחני, שואלים 'מן הוא?' מה זה הדבר הזה? זה לפי פשוטו. אבל המפרשים מבארים אחרת (ע' שיה שרפי קודש פר' בשלה, וע"ע מנחם ציון מרטינוב וילקוט אוהב ישראל מאפסא שם), מה הפירוש 'מן הוא?' זה לא הולך על האכילה, על המאכל, אלא על האדם: כשאכלו את המן הזה, שהיה בזה אכילה רוחנית, זיו השכינה שהתגשם (כמו שאמרנו), כל אחד התעלה ממצבו הקודם ברוחניות. כל אחד שהסתכל על השני כבר לא הכיר אותו. 'מאן הוא', מי הוא זה שעומד כנגדי? כבר לא הכירו איש את אחיו. אחרי אכילה כזו התעלו ונעשו אחרים. עד כדי כך זה היה.

הלימוד לדורות מהמן

ויאמר משה זה הדבר אשר ציוה ה', מלא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם, למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים' (שמות טז לב), מפרש רש"י (שם) בשם רבותינו 'למשמרת' - לגניזה. לקחו ומלאו איזה צנצנת במן. 'לדורותיכם', כמו שמפרש רש"י, בימי ירמיהו, כשהיה ירמיהו מוכיחם, כשהוא גיבא על חורבן בית המקדש ועל הגלות, 'למה אין אתם עוסקים בתורה? יש לנו ישועה והצלה מכל הגזירות הקשות - לעסוק בתורה. והם אומרים לו: 'גניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס?', וזו קושיא ידועה: וזאם תאמר - מה נאכל?', 'פרנסה מנין? הוציא להם צנצנת המן ואמר להם 'הדור אתם ראו דבר ה' (ירמיהו ב לא), שמעו דבר ה' לא נאמר בפסוק, אלא ראו דבר ה', הראה להם את צנצנת המן, אמר להם בזה נתפרנסו אבותיכם. הרבה שלוחים יש לו למקום להכין מזון ליראיו. 'היד ה' תקצר?' (במדבר יא כג), 'הייפלא מה דבר?' (בראשית יח יד). אבא שלך במדבר אחרי יציאת מצרים, במה הוא עסק? היה לו 'בית חרושת?' היה 'גנר'? לא! הוא ישוב ועסק בתורה. ויום יום האוכל בא לו עד הפתח של האהל שלו. והיה לו 'שלו'. (אנחנו אפילו לא יודעים מה זה השלו הזה). הגמרא (יומא עה:). מספרת על היקרות שבו והתענוג שבו, שהיו לוקחים "ג פרוסות, והיו שמים את השל' בפרוסה העליונה, והשומן היה מטפטף עד למטה, ורק את האחרון שבהם יכלו לאכול ביחד עם תערובת לרוב השומן שהיה בו. ובאיזה כמות זה היה מגיע להם. וכשהיה יורד השלו, היה מגיע לכל אחד עד החזה (ילקוט שמעוני במדבר רמז תשלג), כדי שלא יצטרך להתכופף.. עד כדי כך הקב"ה חס עליו.. רק תושיט ידך ותאכל. הרבה שלוחים למקום לדאוג לפרנס את יראיו. תצא למלאכתך. אבל אל תשכח את העיקר - לקבוע עיתים לתורה. זה המן.

בקרב נראה את המן

ועוד נראה את זה בקרב את הצנצנת הזו (כמבואר בחגיגה יב) לגירסת הב"ח שם (אות ד), וכן הוא בילקוט שמעוני (יחזקאל רמז שלט). וע"ע בפירושו הרמב"ן על התורה (שמות טו טז). ע"ש]. וכל אחד יעמוד ויבהל מהמן הזה, יראה שכל מה שטרח, הכל היה מיותר. היה צריך לעשות

נעשו כקוף בפני אדם גם הם לקחו ועשו להם איזה מועד כמו שבת. הנה לנו מצוה ההיפך משכל האדם. לכאורה באמת אם אדם יום אחד מהשבוע לא עובד, הרי שיש לו הפסד. ובמיוחד אם יש לו הוצאות יתירות על אותו יום בשבוע. (חלות י"ך 'בשר' דגים, ומיני 'מעדנים' וממתקים' לו ולבניו). ורואים ש'נהפוך הוא'. ההוצאות הללו וכבוד שבת הזה - הוא שגורם לו את העשירות. וזה היפך הסברא והשכל. מצוות לא הולכות ופועלות לפי השכל של האדם.

עיר הנדחת 'ונתן לך רחמים ורחמך'

עוד ראייה מביאה רבי צדוק ליסוד הזה, וגם האור החיים הקדוש (דברים יג יז) מזכיר את זה, מה שיש לנו פרשה בתורה של 'עיר הנדחת' (דברים יג יג והלאה), שאם היתה עיר בישראל שנתברר שעבדו עבודה זרה, היו הסנהדרין שולחים ומבררים על ידי עדים, ובאמת אכן נודע הדבר שהם היו עובדי עבודה זרה. מה היו עושים? יש מצוה להמית את כל אנשי העיר אנשים נשים וטף (דברים יג יז), 'ואת כל שללה תקבון אל תוך רחובה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלהיך, והיתה תל עולם לא תבנה עוד' (דברים יג יז), כך משאירים שממה. ולכאורה כשאדם בא ונלחם באנשי עיר הנדחת, הרי לא משאירים שריד ופליט ממנה, דבר כזה מוליד בטבע האדם אכזריות. אומר לך הפסוק: אדרבא, 'ונתן לך רחמים ורחמך' (דברים יג יח), המעשה הזה יוליד לך טבע של רחמנות. [א"ה: וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס "נר חיים" (מהדורה שניה, עמוד ט והלאה). ע"ש]. גם בזה אנו רואים שהמצוות לא הולכות לפי שכל האדם. אלא אדם צריך לעשות כפי מה שנוצטווה על ידי הבורא יתברך, ובזה הוא יראה את הישועה והברכה.

הקב"ה קצב ב'מן' כמה כל אחד יקבל

ואותו יסוד אנו רואים גם אצלנו ב'פרשת המן', הקב"ה מצווה שייקחו מה'מן' איש לפי אוכלו עומר לגולגולת' (שמות טז טז), 'ייעשו כן בני ישראל, וילקטו, המרבה והממעיט. וימודו בעומר, ולא העדיף המרבה, והממעיט לא החסיר, איש לפי אוכלו לקטו' (שם יז-יח), וכל אחד יתאר מה שהיה שם, אחד יוצא ב'אשמורת הבוקר', רק ירד המן והוא כבר יוצא ורץ ללקט מן. ולא רק הוא, אלא גם אשתו וכל הילדים שלו, כל אחד כמה סלים גדולים בידיהו. אומר להם: 'עד שעה רביעית יש מן (ברכות יז), מהר תלקטו כמה שיותר', וכל אחד מהם אוסף, וכולם עובדים ומזיעים וממלאים את כל הסלים, (כמה עשרות סלים, כמה שיכלו להביא), ויהודי מאמין שיוצא חצי שעה קודם ארבע שעות (ברכות יז). שאז תזרח השמש על זה וגמס (שמות טז כא), הולך ללקוט מן, לוקח שק קטן, 'שקית ניילון' ובוה מלקט מן' לו ולכל בני ביתו, וכשהוא חוזר עם השקית' הוה לביתו, הוא חוזר מצד אחד, והמשפחה השניה חוזרים יחד אתו כולם, כל אחד מרים ארבעה חמישה סלים, וכולם מתגשפים, באים לבית, ומתחילים למדוד. בעלי המשפחה שעבדו ארבע שעות והזיעו וטרחו - סופרים, כמה יצא בסוף לכל אחד ואחד? עומר לגולגולת. כמה שטרחו וכמה שאספו (כמעט קיבלו מכת שמש...). לכל אחד יש בדיוק שיעור של 'עומר לגולגולת'. והשני שהלך עם 'שקית' מודד לו ולכל בני ביתו, וכמה יש לו? 'עומר לגולגולת'. כך רש"י (שמות טז יז) מביא בשם רבותינו. וזה נס גדול שהיה.

שגדל בשדה, ולי הגמל לא נשאר כלום, לכן אני 'אבל וחפוי ראש' על הצעד שיהיה לי. כך היו מנסים לגנן ולצחוק על כלל ישראל.

מצוות התורה פועלות באופן סגולי היפך ממחשבת האדם

כאן אנו רואים את היסוד, שמצוה פועלת שלא כפי מה שאדם מבין. אדם נמצא במצב כלכלי קשה, אומרים לו: תפריש עוד צדקה! ההיפך ממה שהאדם חושב. מצוות התורה פועלות היפך השל של האדם.

עשירי ח"ל - בזכות כבוד שבת

עוד דוגמה לזה, הגמרא אומרת במסכת שבת (ק"ט). מה הסגולה של העשירות של עשירי חוץ לארץ? אמר לו כיון שהם נזהרים בכבוד שבת, מכבדים את השבת על הצד היותר טוב, עם הוצאה מרובה לכבוד שבת. ורבותינו במדרש (איכה רבה פתיחה יז) מתארים את הלעל, ואת הצחוק, שהיו עושים אומות העולם מכלל ישראל. איך שהיו עושים 'הצגה' בתיאטרון' בכדי לבזות וללעוג על כלל ישראל. היו מתארים שבת של 'יהודי', שהוא לא עובד ביום השביעי, ולא רק זה שלא עובד - הוא עוד מוציא הוצאות לכבוד שבת. קונה אכילה ושתיה יתירה ומרובה לכבוד שבת. וכל מה שיוגע בכל ימות השבוע אוכל בשבת. היו עושים צחוק מזה. 'ממה אתה מתפרנס? ואיך תתפרנס?', 'איזה בטלנות! יום בשבוע אתה לא עובד'. ומוציא עליו הוצאות מרובות. כך היו צוחקים על מצוותיה של תורה! היום כבר

הו יתה כן וכך, 'אם אני אתעשר מזה. אין דבר כזה. אסור לנסות ולבחון את הבורא יתברך. אבל בדבר אחד הבורא יתברך התיך לעשות 'מבחן'. 'ובחננוני נא בזאת' (מלאכי ג י), אני מסכים שתעשה 'בחינה'. במה? במצות 'צדקה' - לדעת הרבה ראשונים, ובמצות 'מעשר' כספים (ע' העניין ט. ובהגהת הרמ"א י"ד ס"ס רמז ופת"ש שם). בזה אתה יכול לעשות בדיקות ובחינות. בשאר הדברים אסור.

'מלח ממון - חסר'

10

הגמרא (כתובות סו ס"ב) מספרת על אחד מגדולי עשירי ירושלים, נקדימון בן גוריון, שהיה עשיר מופלג, (עשירות עצומה), כשהיה יוצא מביתו, היה הולך מהבית ל'שיבה' או לאיזה מקום אחר, היו מציעים מתחתיו בדי 'משי' לכל אורך הכביש שהוא הולך עליו, ואחר כך היו מחלקים את הבד לעניים (כתובות סו ר"א). ואף על פי כן מספרת הגמרא (כתובות סו ס"ב) מעשה גורא, על רבן יוחנן בן זכאי, שפעם אחת הוא היה יוצא והולך, וראה איזה אשה אחת עומדת ואוספת ומלקטת גרגרים של חיטה, זרעונים של חיטה מתוך גללי בהמה, מלקטת ומוציאה בשביל שיהיה לה לאכילה (עניות גורא, רעב, עד כדי כך). הוא שאל: 'מי זאת?', אמרו לו: 'זו בתו של נקדימון בן גוריון, העשיר הגדול, שהגיעה לשפל המדרגה עד שהיא צריכה ללקט מבין גללי הבהמה להוציא גרגרים ומזה לאכול'. שאל אותה: 'בתי עושר של אבין היכן הוא? העשירות העצומה שהיה לו?'. ולא רק זה היא התחננה עם אחד העשירים ביותר, שאל אותה: 'היכן העשירות של בעלך?'. אמרה לו: 'בא זה ואיבד את זה! לא נשאר כלום. מאומה. שואלת הגמרא: מפני מה זה קרה? אומרת הגמרא: כיון שיש לנו כלל, 'מלח ממון - חסר', אם אתה רוצה ל'מלווח' את הממון שלך, (פליחה זה שאדם עושה דבר שלא יירקב, שלא יתקלקל ויבאיש הבשר, לוקחים 'מלח' ומולחים אותו. המלח זה הדבר המעמיד שלא יתקלקל הדבר), אם אדם רוצה ל'מלווח' את ממונו שיהיה לו דבר המעמיד, שיתקיים, שלא יילך לבטלה ולאבדון, מה יעשה? תחסר אותו לצדקה. תחסר אותו למעשים טובים. ונקדימון בן גוריון אף על פי שהיה עשיר ונתן צדקות עצומות, את כל הסדינים הללו של המשי' היה נותן לעניים, אבל הוא לא נתן צדקה 'כדבעי ליה למיעבד לא עבד', ביחס לעשירותו עדיין לא היה מספיק לכן זה לא עזר לו. צריכים לדעת ולשנות את זה: 'מלח ממון - חסר', ותראה בזה הרבה נפלאות.

11. באגדה הראשונה (שם) מתארים רבותינו איך שהיו 'מחפשים' משהו בלבוש של 'גמל', מעלים אותו לבימה, כשהוא מחופש לגמל, וכולם רואים אותו שהוא 'אבל וחפוי ראש'. היו שואלים אותו: 'מה יש לך? למה אתה כל כך בצער?'. וכל הצופים כולם רואים ושומעים ומסתכלים. אומר להם הגמל: 'מה אני אעשה? השנה היא שנת 'שמיטה' של היהודים', שואלים אותו: 'אתה גמל, מה איכפת לך אם יש 'שמיטה' או לא?'. עונה להם הגמל: 'אתם לא מבינים? אם יש 'שמיטה' היהודים לא עובדים, ואם לא עובדים כמעט אין מה שייצמח בשדה, והם אוכלים את כל מה

אדם אומר: 'אני אעבוד ואשתי תעבוד', ועושה 'שעות נוספות', 'יום לילה לא ישבותו' (בראשית ח כב), והתוצאה: 'עומד לגולגולת', (או לפעמים: 'בקע לגולגולת...'). ה'פרנסה' לא תלויה במעשה של האדם. האדם צריך לעשות את ההשתדלות, (גם אם זה 'חצי שיעור' משה שנראה לו שהוא צריך), והקב"ה ישלח לו את הברכה. ובמה זה תלוי? ב'אמונה'. לא יחשוב שאם 'מבטל' מעבודתו לצורך עסק התורה, הוא 'נפסד'. אדרבא, כמו שכבר הזכרנו, זה עובד להיפך, אלה שעוסקים בתורה, הקב"ה עושה להם חפציהם. כמפורש במסכת עבודה זרה (יט.). אלמלא מקרא כתוב אי אפשר להוציא מן הפה, כביכול הקב"ה הוא המפרנס שלו הוא השליח שלו הוא המשמש שלו. הוא עושה לו את הכל. רק תעסוק בתורה והקב"ה ידאג לכל מחסורך.

שבט לוי תפקידם לעסוק בתורה

ומצוה להקריא את לשון הזהב של רבינו הרמב"ם (בסוף הלכות שמיטה ויובל, פרק יג הל' יב): "ולמה לא זכה לוי", שבט לוי, "בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו", שבט לוי לא קיבלו קרקעות ונחלות בארץ ישראל, רק שאר השבטים קיבלו. למה שבט לוי לא קיבלו? "מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו, ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים. שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל" (דברים לג י). הבדילו אותו. התפקיד שלו להיות 'מדריך' לכלל ישראל. להורות את העם, ולהדריך וללמד. "לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכים מלחמה כשאר ישראל", הוא לא יוצא למלחמה. שבט לוי תמיד אומרים להם: 'תשבו ותעסקו בתורה'. "ולא נחלין ולא זוכים לעצמן בכה גופן, אלא הם חיל ה', שנאמר ברך ה' חילו (דברים לג יא), והוא ברוך הוא" הקב"ה ית"ש "זוכה להם, שנאמר אני חלקך ונחלתך" (במדבר יח כ). זה שבט לוי. זה התפקיד: תשב ותעסוק בתורה. הובדל מדרכי העולם, בשביל להורות דרכיו הישרים של הבורא יתברך.

כל איש מישראל יכול להיות משבט לוי

מוסיף הרמב"ם (שם הל' יג): "ולא שבט לוי בלבד", לא רק שבט לוי זכה לזה, "אלא כל איש ואיש מכל באי העולם", יהיה מי שיהיה, "אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו", שכלו גרם לו, "להיבדל לעמוד לפני ה' ולשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשה האלוהים, ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קודשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזיכה לכהנים וללויים". מעולם לא יחסר לו מה שצריך לו. אמנם יכול להיות שלא יהיה 'גביר' 'ועשיר', אבל הקב"ה יתן לו כל צרכיו [א"ה: וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בספר דרופתקי דאורייתא ח"א (ס' טז) אם שכיח עשירות בכהנים. ע"ש], "הרי דוד המלך ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי" (תהילים טז ה). צריכים לדעת את הדברים האלה. אדם שמוסר עצמו לעסק התורה, הוא לא דואג את הדאגות של ה'פרנסה', מבטיחה לך התורה - אומר הרמב"ם - שלא יחסר לו כלום. 'גמלתו טוב ולא רע כל ימי חייה' (משלי לא יב). הפסוק הזה נדרש על תורה (מדרש משלי שם, הובא בפירושו רש"י משלי שם). מתורה שום דבר רע לא יוצא.

בחומרת הגורם לבני תורה לצאת מתלמודם לעסקי פרנסה

ואוי לו למי שמעכב ומוציא את אחד שעוסק ב'תורה' ל'פרנסה'. אומרים לו: 'הצא קצת לעבוד, צריך פרנסה בבית...'. אוי לו ואבוי לנפשו. ואני רוצה להקריא מעשה נורא שנדפס בהקדמת הספר 'לב אליהו' (ה"א סוף עמוד 22 והלאה) מהגאון הצדיק ר' אלה לופיאן זצ"ל, 'ויש בזה יסוד נשגב, וענין מוסרי גדול, אשר שמעתי מפי מו"ר הגה"צ רבי אליהו הכהן דושניצר זצוק"ל', לספר עליו צריך לילה שלם, רק בכדי להספיק קצת מקדושתו חסידתו ויראתו שקדמה לחכמתו, היה איש אלקים קדוש ונורא, נפטר לפני עשרים שנה, היה המשגיח של ישיבת לומז'ה ב'פתח תקוה', "ומן ההכרח להקדים לזה דברים אחדים. הנה ידוע כי מו"ר הגאון ר' אליהו דושניצר היה מבין עשרה אנשי כולל לומדי סדר קדשים בראד"ק, הרי זה ידוע שה'חפץ חיים' ע"ה שכל חייו השתוקק וחמד ל'גאולה', חיפש במה לקרב את ה'גאולה', ייסד בישיבה שלו בעירו 'ראד"ק' 'כולל' שישבו שם עשרה תלמידי חכמים וילמדו 'סדר קדשים', מסכת 'זבחים' ו'מנחות' וכו', כל מה ששייך בהלכות הקרבנות, כי בזמנו היה זה 'מקצוע' מוזנח, חלק בתורה שלא עסקו בו הרבה, וה'חפץ חיים' זצ"ל תלה בזה שנעסוק בהלכות התלויות בזמן בית המקדש, בהלכות הקרבנות, שזה עצמו סגולה שנקרב את הגאולה. ולכן הוא השתדל בכל רמ"ח איבריו בעניינים הללו וייסד את הכולל הזה. והצדיק הזה, ר' אליהו דושניצר זצ"ל, ישב שם ב'כולל' הזה שלמדו 'סדר קדשים'. ויש מעשה ידוע עם אותו 'דיבוק' (שזה 'רוח' שנכנסת בבני אדם. היום בזמנינו זה לא שכיח. יש הרבה 'רוחות מהלכות', אבל שייכנס במישהו עדיין לא מצאנו... למה? אמר הגאון ר' אלחנן וסרמן זצ"ל, שאם היה בזמנינו 'דיבוק' זה היה מבטל את ה'בחירה' של האדם. כי אדם שהיה רואה את הדברים הללו, היה מבטל את ה'בחירה' ממנו, לרוב הפחד והאימה). ופעם באו ל'חפץ חיים' ע"ה עם 'דיבוק' כזה, ילדה שנכנסה בה איזה 'נשמה' של מישהו אחר, איזה 'רוח', והיו צריכים להוציא את זה, (סיפור ארוך), ואחד מהעשרה שהלכו לטפל בזה היה ר' אליהו דושניצר, "שהחפץ חיים זצוק"ל של אותם להוציא את הדיבוק מהאשה שהביאה לחפץ חיים שתיושע על ידו". וכשהיו שואלים אותו שיספר לא היה רוצה להרחיב מה בדיוק היה שם, כיון ששיבחו אותו מאד מן השמים באותו ענין "ולכן כשנודמן לי פעם לשאול את רבנו ז"ל על אודות ענין הדיבוק, וביקשתי ממנו שיספר לי, ענה לי, מה יצא לכם מהמעשה הזה? זה סתם מעשה וכו' וכו'. והרגשתי מתוך דבריו כי לא רצה לספר לי, מפני שהיה צריך לספר גם מה שהדיבוק אמר עליו שבח גדול כידוע. אך אמר אני אספר לכם מעשה כעין זה שיש בו משום מוסר השכל". וצריכים להקדים, כי העידו על ר' אליהו דושניצר ע"ה, שה'פה' שלו היה 'קדש קדשים' (ועי' איגרת הג"א), 'פה קדוש', (מעולם לא הוציא מילה אחת שהיא לא אמתית, מעולם הוא לא הוציא מילה אחת שיש בה איזה 'סרך' של 'איסור'). "וכך אמר לי, סיפור זה אתם יכולים וגם כדאי לספר ברבים", ו'מצווה לקיים דברי חכמים', ולכן אני מספר את זה כעת, "ואתם יכולים להקדים כי אני סיפרתי לכם סיפור זה, בדיוק כמו ששמעתי מפי הגאון הנודע בישראל מוהר"ר רבי אליעזר משה מפינסק זצ"ל", היה גאון אדיר בדורו, בעל תשובות 'אהל משה', והוא שסיפר את המעשה הזה, "וכי אתם מכירים אותי שאינני משקר ח"ו, וגם אינני מגזים ולא מוסיף כלל בזה", רק חוזר מילה במילה כפי מה שקיבלתי מפי הגאון רבי אליעזר משה הג"ל".

12. מספרים על המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שנכנס אליו יהודי ושאל אותו אם מותר 'להגזים'. אמר לו הרב: 'אני לא יודע מה זה נקרא להגזים, הסביר לי, אמר לו: 'אדם מספר סיפור, והוא מרחיב ומוסיף ומפליג... אמר לו המשגיח: 'זה נקרא אצלך 'להגזים'? זה נקרא 'לשקר'... (אצלנו אף אחד לא 'משקר' כולם 'מגויסים'. זה טעות שטויעים בה רבים. 'להגזים' זה גם שקר...).

כל זה הקדמה, "זוהי סיפור המעשה, איש היה בקעלם, סוחר ובר אוריין", גם היה בעל מלאכה וגם היה קובע עיתים לתורה, "ושמו רבי נטע, ולו בת יחידה, והשיאה לבחור בן ישיבה מופלג ותלמיד חכם", הוא חיפש שיהיה לו חתן תלמיד חכם, ובאמת מצא בן תורה גמור שהוא עוסק בתורה בשקידה, "ונתן לו נדוניא כמה אלפים רובל", סכום גדול, וגם הבטיח לו "כמה שנים אכילה על שולחנו", כך היה המנהג בזמנם, שאחרי החתונה היה החותן מבטיח לחתן שישב אצלו איזה שנים שיעסק בתורה בלי טרדות ובלי בעיות עד שיגדל בתורה, (ואחר כך יצא להיות רב או משהו אחר), זה מבטיח עשר שנים, או חמש שנים (וכל אחד לפי מצבו), של אכילה על שולחנו, "וחתנו ישב ועסק בתורה. כשנשלם זמן המדובר", עברו עשר שנים שהחתן עסק בתורה, "וירד הזוג מעל שולחנו" של אבי הכלה, "התחילה הבת לטעון טענה של: 'אם תאמר - מה נאכל?', מהיום אנחנו לא יכולים להתפרנס מאבא שלי, צריכים ללכת לחפש איזה 'עבודה', 'והבעל ענה לה שאינו יכול להפרד מהתורה ולעסוק במסחר, ולהשליך כל תורתו לים...". אמר לה: 'מה את רוצה ממני? אני בן תורה. אני יושב ולומד כל ימי. וכי אני אצא להיות 'סוחר' או 'עגלון'? איך אפשר כדבר הזה?". "עד שהשיאתו עצה ואמרה. אנו נקח את כסף ה'נדוניא', ונפתח בית מסחר, ואני אעמוד שם כל היום", בחנות, "חוץ משתי שעות ביום שאתה תעמוד", שעתיים ביום אתה תעמוד, אני מבקשת ממך תיתן לי רק שעתיים מנוחה ביום, "ושאר השעות כולם" יהיה בשבילך, "תוכל להמשיך וללמוד תורתך כמקדם", והכל יהיה בסדר, "הלה הסכים, ועשו כך", דיברה איתו יום יום עד שהוא הסכים ועשו כן. "הנה בשלשה חודשים הראשונים אמנם נהג כך, אבל אחרי זה נהיה מהשתי שעות נעשה ארבע שעות, ואחר כך שמונה שעות, וכך וכך, עד נשקע כולו במסחר, ולא היה לו זמן אפילו לפתוח גמרא". (לא רק ללמוד לא היה לו זמן, אלא אפילו ל'פתוח... אין זמן...). "ויהי היום ובמוצאי שבת קודש אחד אחרי חצות לילה, ובחוץ ירד שלג גדול ובסופה וסערה", (ובאן יש הערה: "אני מספר כלשונו וכצורתו ששמעתי מפי מור' ז"ל, כך אומר הכותב, שהוא חזר מילה מילה", "והאשה יצאה לחוץ, לשפוך חבית של מים לא נקיים, והנה חזרה וכאילו נחנקת ואינה יכולה לדבר", היא מנסה לדבר, אבל היא נחנקת, היא לא יכולה לדבר, "בעלה רץ מיד והבהיל רופא לביתה", בא הרופא "ולא ידע מה לעשות", לא מוצא פתרון 'רפואי', "וכן למחרת וכו'", אותו דבר, "הלך אתה ודרש ברופאים רבים, וגם נסעו לעיר וויין", עיר הבירה 'וינא', שם היה הרופאים המשובחים, וה'רופוסורים' המשובחים "וללא הועיל. והתחילו לדבר בעיירה אולי זה דיבוק", 'נשמה', 'רוח' שנכנסה בה, "ונסעו לעיר שטוצ'ין שמה היה מקובל ושמו ר' מענדל ז"ל", מלאך ה' צבאות, היה רב ומקובל גדול, "שהיו נוסעים אליו בעניינים כאלו. וכשבאו לפניו שאל להדיבוק איזה דבר", שאל את הדיבוק איזה שאלה, "ושמעו קול עונה, וכידוע שה'דיבוק' שהוא מדבר, בטן החולה מתרומם", הבטן של מי שנכנס בו הדיבוק מתרוממת, "אבל השפתיים אינם מתגעגעות, והקול יוצא", כאילו מהבטן, "ואז נבהלו כל השומעים ואמרו, אהה! הנה הדיבוק", מה שחשבנו התקיים, "אבל הצדיק ר' מענדל" שטיפל בזה, "אמר שאיננו יודע עדיין אם כן הוא", עדיין הוא לא בטוח, "וישאל לו", שאל את הדיבוק, "מי הולך איתך?", כלומר עם הנפש המגולגלת, "ויאמר", הדיבוק ענה לו, "חמישה מלאכי חבלה" הולכים אתו. "וישאל אותו: 'מה שמם?', ויאמר לו כך וכך...". ענה לו את השמות של המלאכי חבלה שהולכים אתו. "אז אמר ר' מענדל כי נכון אמר, וזהו דיבוק אמיתי. והתחיל לשאול אותו שאלות, כגון: 'מי הוא? וכו'", התחיל לחקור אותו, "ויאמר לו, כי היה מלפני כמה עשרות שנים", והוא כותב בהערה שאינו זוכר בדיוק כמה שנים אמר, "בחור בבריסק,

ואחר כך נסע לאפריקה", אצל הכושים, "וחברים קלקלו אותו שם, ועבר רחמנא ליצלן על כל התורה כולה, ואחרי זה נסע על העגלה ונפל ממנה ונהרג. וכך הוא כבר מתגלגל והולך בעולם עד עכשיו", שאל אותו, "אמר לו: למה לא עשית תשובה קודם מיתתך?", אם היית עושה תשובה זה היה מציל אותך מה'גהינום', "וענה לו כי מתוך הפחד והבהלה בעת נפילתו מהעגלה שכח מלהרהר בתשובה". נפקא מינה שאדם לא יאמר: 'יש לי זמן, אני עוד יחשוב ויתבונן...', תעשה תשובה עכשיו, לא מחר ולא מחרתיים (ע' אבות פ"ב משנה י, ושבת קנ"ג). "אחר כך שאל אותו: מה יש לך ולאשה הזאת כי גרמת לה ייסורים גוראים כל כך?", מה פתאום נכנסת אצלה ואתה מצער אותה כל כך? "והתחיל אותה רוח "לצחוק בקול, ויאמר, אמא של ריבה", האמא של האשה "זו, ואמו של בעלה", ששיניהן כבר נפטרו לעולמן, "התאמצו בבקשה למעלה בשמים שאני אכנס ואגרום לה הייסורים, כי לולא זאת לא היה לה תקומה לא בעולם הזה ולא לעולם הבא", למה? "מפני שלקחה את בעלה מעסק התורה". לכן בשמים האמא שלה והאמא של בעלה עמדו והתחננו לפני בורא עולם: 'רחום וחונן תשלח לה ייסורי תופת, העיקר שיהיה לה תיקון ותקומה לעולם הבא', כי אם לא - לא היה לה תקנה בשני עולמות. הייתה אבודה לעד ולעולמי עולמים. כיון שלקחה את בעלה מעסק התורה. וזה לאו דוקא בעל, אלא הוא הדין 'בן' ושאר בני משפחה או ממכריו. "כיון ששמעו כך אמר ר' מענדל לבעל שבטיח לחזור לתורה, והבטיח", והאבא של הבת הזו, "ר' נטע", גם הוא "הבטיח כמו כן ללמוד משניות לעילוי נשמתו של הבחור הדיבוק, וגם סכום של נרות להדליק בבית הכנסת עבורו. ואחר כך קיבץ ר' מענדל בחדרו מנין של עשרה אנשים, ואמרו תהלים, והוא עמד מאחוריהם ואמר מה שאמר, ואת האשה הושיב על כסא באמצע החדר, ופתאום התגלגלה מעל הכסא על הארץ ויצא קול אדיר ממנה 'שמע ישראל' וגו', ששמעו את הקול בכל העיר שטוצ'ין, ואחר כך פקעה ציפורן הזרת מידה אחת, וגם נופצה", נשברה "זכוכית אחת מהחלון ונשתתקה". ומסיים: "עד כאן סיפר מוה"ר רבינו אליהו הכהן דושיניצר. וכפל עוד הפעם דבריו, ואמר, יכולים אתם לספר מעשה זה בשמי, ושאתם מכירים אותי שלא אשקר ח", וגם אינני מגזים, רק מסרתי לכם בדיוק כמו ששמעתי מפי הגאון רבי אליעזר משה ז"ל". צריכים להבין חומר הענין של המבטל תורה.

❦ ❦ ❦

זיחנו ברפידים

בסוף הפרשה שלנו נאמר 'ויבוא עמלק' (שמות יז ח). למה בא עמלק? כי חנו ברפידים. רפו ידיהם מן התורה, ולפיכך באה עליהם 'עמלק' (תנחומא פ' בשלה סי' כה). כשיש רפיון ידיים, מגיע 'עמלק'. ולהדגיש: לא כתוב שלא למדו תורה, שהתבטלו מן התורה, אלא ש'רפו' ידיהם מן התורה. לא למדו 'כמו שצריך' בהתמדה ובמסירות נפש. למתבונן זה פחד פחדים: אם חסר אצלנו 'עסק' התורה - כבר יש את כל הצרות כולם. אתה רוצה לגאול את ישראל מצרות? תעסוק בתורה. אתה וכל בני ביתך. [א"ה: וראה עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ט (פרשת ויחי תשע"ט, עמוד כא) שהגאולה הרביעית תלויה בעסק התורה עמלה וגייעתה. עש"ב]. והנשים יעזרו גם לבעלים וגם לבנים לעסוק בתורה (ע' ברכות יז). ובזה נוכח בעזרת ה' לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן ואמן.

❦ ❦ ❦

נחל אליהו

השמיעני את קולך - התנאי לקריעת ים סוף

היו ישראל דומים על הים - אותו מצב מסכן אומלל ואבוד. לירד לים לא היו יכולים, שעדיין לא נקרע להם הים, לחזור לאחוריהם לא היו יכולים, שכבר פרעה הקריב. מה עשו? וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'. מיד, "ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים".

עוד שנינו במדרש שם: רבי יהודה בשם ר' חמא דכפר תחומין: משל למלך שהיתה לו בת יחידה, והיה מתאוה לשמוע שיחתה. מה עשה? הוציא כרוז ואמר: כל עמא יפקון לקמפון - שכולם יצאו מהפלטין החוצה. אחרי שהם יצאו, מה הוא עשה? רמז לעבדיו, ונפלו לה פתאום כליסטים, והתחילה צווחת: אבא, אבא, הצילני! אמר לה: אילו לא עשיתי לך כך, לא היית צווחת ואומרת: אבא הצילני! כך, כשהיו ישראל במצרים, היו המצרים משעבדים אותם, והתחילו צועקים ותולים עיניהם להקדוש ברוך הוא. הדא הוא דכתיב (ב, כג): ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו.

מה זה "וימת מלך מצרים"? דורשים חז"ל: נצטרע, והיה שוחט בכל יום שלוש מאות תינוקות! מאה וחמישים בבוקר ומאה וחמישים בערב, הוא היה עושה אמבטיה בדם שלהם! ואז היו צעקות, תפילות נוראות של ישראל. מיד, וישמע אלוקים את נאקתם, שמע הקדוש ברוך הוא לתפילתם, והוציאם ביד חזקה ובזרוע נטויה. והיה הקדוש ברוך הוא מתאוה לשמוע קולם, ולא היו רוצים - הקב"ה רצה לשמוע עוד פעם כאלו תפילות מעומק הלב, אבל זה לא קרה.

מה עשה הקדוש ברוך הוא? חיזק לבו של פרעה ורדף אחריהם. הדא הוא דכתיב (י, ה): ויחזק ה' את לב פרעה מלך מצרים וירדוף אחרי בני ישראל. וכתיב (שם י): ופרעה הקריב. מהו הקריב? שהקריב את ישראל לתשובה. כיון שראו אותם, תלו עיניהם להקדוש ברוך הוא ויצעקו לפניו, שנאמר (שם): וישאו בני ישראל את עיניהם, והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד, ויצעקו בני ישראל אל ה', כאותה צעקה שצעקו במצרים. כיון ששמע הקדוש ברוך הוא, אמר להם: אילולי שעשיתי לכם כן, לא שמעתי את קולכם. על אותה שעה אמר: יונתי בחגוי הסלע, השמיעני את הקול אין כתיב כאן, אלא קולך שכבר שמעתי במצרים. וכשצעקו בני ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, מיד, ויושע ה' ביום ההוא.

"יונתי בחגוי הסלע בסתר המזרחה הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראך נאוה" - תני דבי ר' ישמעאל: בשעה שיצאו ישראל ממצרים למה היו דומין? ליונה שברחה מפני הנץ ונכנסה לנקיק הסלע ומצאה שם הנחש מקנן ונכנסה לפנים ולא הייתה יכולה להיכנס, שעדיין הנחש מקנן, תחזור לאחוריה, אינה יכולה, שהנץ עומד בחוץ, התחילה צווחת ומטפחת באגפיה, כדי שישמע לה בעל השובך ויבא ויצילה, כך היו ישראל דומים על הים לירד לים לא היו יכולים, שעדיין לא נקרע להם הים, לחזור לאחוריהם לא היו יכולים, שכבר פרעה הקריב, מה עשו? וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה', מיד (י, ז) "ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד

מצרים". (מדרש רבה שיר השירים ב, ז).

המדרש מדמה את המצב של כלל ישראל על הים, ליונה שברחה מפני הנץ - עוף דורס, הרבה יותר גדול, הרבה יותר מהיר, הרבה יותר זריז. מה העצה שלה? ונכנסה לנקיק הסלע - היא קטנה היא יכולה להיכנס לתוך הנקיק, אבל הנץ הוא עוף גדול, הוא לא יוכל להיכנס לשם. אבל ומצאה שם הנחש מקנן - היא נכנסה, והיא חושבת שהיא הגיעה אל המנוחה ואל הנחלה, אבל היא רואה מול העיניים נחש צפע, שתי עיניים זוהרות מולה. ונכנסה לפנים ולא הייתה יכולה להיכנס, שעדיין הנחש מקנן, תחזור לאחוריה, אינה יכולה, שהנץ עומד בחוץ. מה עשתה היונה? התחילה צווחת ומטפחת באגפיה, כדי שישמע לה בעל השובך ויבא ויצילה.

נתאר לעצמינו את מצבה העגום של היונה, בשעה שהנץ רודף אחריה, והיא נכנסת לתוך הסלע ויוצא לקראתה הנחש. לא שייך מצב יותר אומלל, עגום, ובודד מזה. כך

תקנה והצלה, אין להם לאן לברוח? כל זה מפני שהקב"ה כביכול התגעגע לשמוע מישראל תפילה מעומק הלב, הקב"ה מבקש מכנסת ישראל, בבקשה ממך: הראיני את מראיך השמיעני את קולך, כי קולך ערב ומראך נאווה.

למה כלל ישראל הגיעו למצב כזה אומלל ואבוד, כמו היונה הזאת, מצב שהים גועש וקוצץ מלפנים, והמצרים - צבא אדיר שהם היו עבדים שלהם מאחור, והם אין להם

כל קשיי האדם בעולם מטרתם בשביל שיתפלל

ומובא עוד בילקוט שמעוני (ישעיה רמז תצט) על הפרק המדבר בגאולה העתידה (פרק ט) על הנבואה: קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח. אמר רב יצחק: שנה שמלך המשיח נגלה בו, כל מלכי אומות העולם מתגרים זה בזה, מלך פרס מתגרה במלך ערבי, והולך מלך ערבי לארם ליטול עצה מהם, וחוזר מלך פרס ומחריב את כל העולם. [אגב, מצאנו גם במסכתא יומא (י, ב) אמר רבי יהושע בו לוי אמר רבי: עתידה רומי שתיפול בידי פרס. ואכן רואים היום בעיקבתא דמשיחא, איך מלכות פרס (איראן) מעוררת מלחמות בעולם]. וכל אומות העולם מתרעשים ומתבהלים ונופלים על פניהם, ויאחזו אותם צידים כצירי יולדה. וישראל מתרעשים ומתבהלים, ואומרים: להיכן נבוא ונלך, להיכן נבוא ונלך. ואומר להם: בני, אל תתייראו, כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם, מפני מה אתם מתייראים? אל תיראו, הגיע זמן גאולתכם.

כך היא ההנהגה בסדר הגאולה, מתרעשים ומתבהלים, וכל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם.

ובאמת, יסוד זה נוגע גם לכל יחיד ויחיד, צריך לדעת שהחיים אינם הולכים לפי התוכנית! ישנם צרות, ויש יסורים, ועוד כל מיני בעיות. לפעמים אדם מהרהר בליבו: אילו הייתי מסודר עם הבריאות, ועם הפרנסה, אם היה לי בחשבון בנק מיליון דולר שבכל חודש נותן לי פירות, הייתי לומד בשקט, חי בשקט. אבל עכשיו, אני לא יודע מאיפה לגמור את החודש, צריך לשלם משכנתא, ולשלם לרופא שיניים, והחנווני במכולת כבר לא נותן לקחת בהקפה, הוא מרגיש מאין יבוא עזרי?

אבל האמת שאילו היית מסודר, לא היית מרגיש שאתה צריך את הקב"ה! בשביל מה ירדנו לעולם? בשביל להתקרב להקב"ה! כל אחד יבדוק בעצמו, וימצא שכל השיעור קומה שלו בקרבת ה', הגיעה לו מתפילה בעת צרה. כשהוא התפלל מעומק הלב באמת, כאותה יונה בחגוי הסלע. הקשיים של החיים, הם אלו שמחלישים את הגאווה. זה מה שנותן את ההרגשה של תלות בהקב"ה, וזה מה שנותן לאדם את הקרבת אלוקים.

חשוב מאד לדעת! רוב הצרות שבאים על האדם, הם קריאה של אהבה מן השמים, קריאה שנתפלל יותר טוב, קריאה של הראיני את מראיך השמיעני את קולך. ושמעתי בשם הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל, אדם שמקבל דבר טוב מן השמים בלי שהתפלל על כך, הרי זה אסון רוחני! זה גורם לו שיהא מנותק מהקב"ה, ומפסיד את הקשר.

יש לנו טעות גדולה בהבנת הענין של תפילה. אנחנו

ומדוע כך הם פני הדברים? מדוע לא תבוא הישועה אף מבלעדי התפילה?

אנחנו רגילים להתייחס לתפילה, כפתרון לכל המצוקות שיש לנו. כל קושי שמתרחש עלינו, כל צרה שפוגעת בנו, אנחנו מתפללים ומתחננים להקב"ה. אך מדברי חז"ל אנחנו למדים, שהאמת היא היפך הדברים. כל הצרות, הקשיים, והייסורים שבאים על האדם, כל מטרתם ותכליתם בעבור שיתחזק ויתעורר יותר בתפילה.

ומפני שתפילה מהותה היא חיבור בין האדם לבורא עולם. חז"ל מגלים לנו במסכתא יבמות (טו, ב): מפני מה היו אבותינו עקורים? מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. כל האבות והאמהות היו עקרים! מדוע? כדי שיתפללו. ויותר מכך מבאר הגאון, שבפסוק (בראשית כה, כא) נאמר: ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא, ולכאורה סדר הדברים היה צריך להיכתב הפוך, קודם: ורבקה עקרה, שזה סיבת התפילה, ואחר כך: ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו. ומדוע "כי עקרה היא" נאמר בסוף, אחרי שנאמר שיצחק התפלל? אומר הגאון: יצחק אבינו לא התפלל בגלל שרבקה היתה עקרה, אלא רבקה היתה עקרה בשביל שיצחק יתפלל. ולכן נאמר בסדר הזה: ויעתר יצחק לה' - שזה סיבת הדבר שבגללו היתה רבקה עקרה.

וכך גם מצבם של כלל ישראל לפני קריעת ים סוף, הטעם שהביאם הקב"ה למצב הזה, הוא בשביל התפילה שיצחקו אל ה'.

וכן מצאנו שרחל אמנו אמרה (בראשית ל, ח): נפתולי אלקים נפתלתי, ופירש רש"י: לשון נפתולי בשני דרכים: א. נתעקשתי והפצרתי פצירות ונפתולים הרבה למקום, שהוא מענין תפילה. ב. לשון "צמיד פתיל" דהיינו חיבור. ונראה שיש לומר, ששני הפירושים לדבר אחד נתכוונו, וסוף דבריהם אחד הוא, שעל ידי התפילה המתפלל מתחבר להקב"ה.

וכשם שזו היתה ההנהגה בקריעת ים סוף, כך תהיה ההנהגה בגאולה העתידה. וכמו שנתנבא ירמיהו הנביא (לא, ח, מזכירים את זה בהפטרה ביום השני של ראש השנה): בבכי יבואו ובתחנונים אובלים - זה הדרך בכי, תחנונים, צעקה, תשובה. אם בני ישראל יבינו את זה מעצמם ויתפללו ויתחנונו, הם יגאלו מיד. אך אם הם לא יזעקו, אז מגלים לנו חז"ל הקדושים (סנהדרין צז, ב): הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב - אז הם יהיו חייבים לצעוק, כי כך היא ההנהגה, יסאין ישראל נגאלין אלא בתשובה, אלא בזעקה.

לחשוב שכל מהותה של התפילה היא למלא את רצונותינו וצרכינו, זהו הזלזול הגדול ביותר. בדברים העומדים ברומו של עולם - תפילה, שתכליתה היא הדבקות בבורא עולם.

יש מקום לעורר עוד ענין לפי המדרש הנ"ל:

היום בדורנו רגילים ללכת ולבקש הרבה מאחרים שיתפללו עלינו בעת צרה. אנשים נותנים כסף וצדקה לקופה הזו ולקופה אחרת, בשביל שיתפללו עליו במקום פלוני ובקבר של פלוני. וצדיקים אלו ואלו יתפללו עליו. ודאי שיש ענין גדול לילך אצל חכם שיבקש עליו רחמים, כמאמרם ז"ל. ויש מעלה בתפילה במקומות מסוגלים, ובקברי צדיקים. וכמובן שמעלת הצדקה גדולה ונשגבה.

אבל צריך לדעת, שעיקר התפילה היא תפילת החולה על עצמו, שזה תכלית ומטרת כל החולי והצרה, הראיני את מראיך השמיעני את קולך. כמעט ואין בית היום שאין שם איזה צרה או מצוקה, כולם צריכים תפילה. צריכים לדעת ולהשריש בלב, שתפילה היא לא כספומט שמכניסים תפילה ויוצאת ישועה. כל מהותה של תפילה היא קירבת ה', הראיני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאווה, הקב"ה מחכה לתפילותינו ורוצה בהם.

חושבים, שהענין של תפילה זה כדי שנמצא פתרונות לבעיות שלנו, ובשביל זה נבראה התפילה בעולם. אבל זה טעות לחשוב כן. מי שחושב כך לא מתחיל לתפוס ולהבין את הענין של תפילה. הקב"ה יודע יותר טוב מאתנו מה חסר לנו, מה דרוש לנו, ויכול לספק לנו את הכל גם בלי תפילה.

התכלית של תפילה היא שנתקרב אליו, ניחל אליו, נשען עליו, נרגיש שאנחנו בידיים שלו. שנתחזק באמונה, בבטחון, ונצעק אליו. להרגיש "הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל ה' אלוקינו עד שיחננו". להרגיש "אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי", כמו עולל בידים של האמא, כך צריך להרגיש בידים של הבורא עולם. כל החסרים, הצרות, והמצוקות שיש, זה היכי תמצא כדי שנתפלל, הכל לצורך התכלית של "הראיני את מראיך השמיעני את קולך". ועל ידי זה נזכה, נזכה לתכלית שלמענה ירדנו לעולם.

ויתכן שזה הפשט בדברי חז"ל הקדושים (ברכות ו, ב), שדרשו על תפילה את הפסוק (תהלים יב, ט): כרום זולות לבני אדם. אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם. מהו הזלזול שבני אדם מזלזלים בתפילה? המחשבה שתפילה היא 'כספומט' להוציא ממנה ישועות,

קושיא גדולה במנין בני ישראל

שמבואר בתורה שרק בני עשרים מתו, הכוונה שאותם שהיו מעשרים והלאה מתו כולם אפילו אותם שלא היו בעצת המרגלים, ואלו שהיו בני שלוש עשרה עד עשרים מתו רק אותם שהיו עם המרגלים בעצה. ואם כן בדוחק אולי יש לומר מפני חומר הקושיא שכל הטפלים האלו כולם כבר היו בני שלוש עשרה והלאה בזמן המרגלים וכולם היו בעצת המרגלים ולכן הם מתו במרגלים, אך זה דוחק.

קושיא נוספת מעין זה היה קשה לנו, בגמרא במסכתא שבת (פט, א) בסוגיה של קבלת התורה, אמר ר' יוסי בר' חנינא: ה' שמות יש לו מדבר צין - שנצטוו ישראל עליו, מדבר קדש - שנתקדשו ישראל עליו, מדבר קדמות - שנתנה קדומה עליו, מדבר פארן - שפרו ורבו עליה ישראל, מדבר סיני - שירדה שנאה לאומות העולם עליו, ומה שמו? חורב שמו. ופירש רש"י: שפרו ורבו - דכל אחד נתעברה אשתו וזכר במצות שובו לכם לאהליכם. וקשה כיון שבמתן תורה היו שש מאות אלף אנשים, וכל אחד מהם התעברה אשתו וזכר, תשעה חודשים אחרי מתן תורה נולדו עוד שש מאות אלף זכרים, ואף על פי כן בשנת הארבעים היו בסך הכל שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלושים, והרי מאלו שנולדו מיד אחרי מתן תורה היה צריך להיות שש מאות אלף?

וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים

(יח).

ואחזר ה' ית עמא אורח מדברא דימא דסוף וכל חד עם חמשא טפלין סליקו בני ישראל

מארעא דמצרים

(תרגום יונתן).

מבואר בדברי התרגום שבשעת יציאת מצרים לכל אחד היו חמשה טפלים, חמשה ילדים.

והתקשיתי על דבריו קושיא עצומה, כלל ישראל בשעת יציאת מצרים היו ששים ריבוא דהיינו שש מאות אלף גברים לבד מטף, ואם לכל אחד מהם היו חמשה ילדים הרי שהיו להם בסה"כ לפחות שלש מליון ילדים, וכל הטפלים האלו שהיו עכשיו בשעת יציאת מצרים בגילאי אפס עד עשרים, כעבור ארבעים שנה כשישראל היו בשנת הארבעים במדבר הם הגיעו לגילאי ארבעים עד שישים. איפה היו כולם במנין בני ישראל בשנת הארבעים שבפרשת פנחס, שמנו את בני ישראל והם היו שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלושים, לאיפה נעלמו כל השלוש מליון האלו? פלא עצום.

ולחומר הקושיא אולי יש לומר, בפרשת המרגלים פרשת שלח לך יש מדרש [הבריסקער רוב על התורה מאריך על המדרש הזה] שגם אלו שהיו בני שלוש עשרה עד עשרים בחטא המרגלים, אם הם היו בעצת מרגלים הם מתו, ומה

מדוע לקח פרעה שש מאות רכב בחור

ונראה לומר בזה, שהרי על מה שנאמר "וחמושים עלו בני ישראל" כתב רש"י: דבר אחר, וחמושים - מחומשים, אחד מחמשה יצאו, וארבעת החלקים מתו בשלשת ימי אפילה. ונמצא ששמונים אחוז מתו בשלושת ימי האפילה, ורק חמושים יצאו, וישראל קברו אותם כדי שהמצרים לא ידעו שגם ישראל מתים. וממילא במרשם התושבים של פרעה היה רשום שיש לישראל שישים ריבוא כפול חמש, שהם שלוש מאות ריבוא, ולפיכך לקח פרעה שש מאות רכב בחור, שכיון ששנים יניסו רבבה ולדעתו היה בהם שלש מאות ריבוא, היה צריך שש מאות רכב בחור שעל כל רבבה יהיו שנים.

ויקח שש מאות רכב בחור (יד, ז).

למה פרעה לקח דוקא שש מאות רכב בחור?

פרעה ידע את מה שכתוב בתוכחה (דברים לב, ל) "איכה ירדוף אחד אלף", וכיון שהוא ידע שישראל הם שש מאות אלף אנשים, הוא עשה חשבון שאם אחד רודף אלף מספיק שש מאות רכב בחור לרדוף אחרי שש מאות אלף אנשים.

אלא שלכאורה יש לדחות את זה, שהרי כשישראל אינם עושים רצונו של מקום כתוב שם בתוכחה "ושנים יניסו רבבה", וממילא אם שנים רודפים רבבה לשישים ריבוא מספיק מאה עשרים רכב בחור, שהרי לכל רבבה צריך שנים ושישים כפול שנים זה מאה ועשרים, ולמה הוא היה צריך שש מאות רכב בחור?

לע"נ הרבנית
בת שבע בת הרב יהושע דב
הלוי ע"ה
גלב"ע ד' אייר תש"ע
ת.ג.צ.ב.ה.

לתרומות להוצאת הגליון
ניתן לפנות לפל': 052.7683029
מצטרפים **חדשים** בלבד בדוא"ל:
N0527683029@GMAIL.COM

לזכות ולע"נ
ר' יוסף ב"ר יהושע זליג
גלב"ע ו' שבט תשע"ו
ת.ג.צ.ב.ה.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

שירת ה[סי]ים

שבת פרשת בשלח מתעטרת בתואר "שבת שירה", כי בה קוראים בתורה את שירת הים. שירה זוהי התפרצות של רגשות פנימיים של אושר והודיה ההולכים וגואים בתוככי הנפש, עד אשר לא יוכלון שאת, ואז תבוא שעתה היפה של השירה אשר בעצם הווייתה היא שקולה כנגד יותר מאלף תודות הנאמרים סתם בפה. ואעפ"כ נאמר: "אילו פינו מלא שירה כים וכו', אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' או"א". מכל מקום, אין זה פוטר אותנו מהליכה בעקבות משה ובנ"י אשר אמרו שירה, ולשורר גם כן את שירת חיינו.

כל זמן שאנו מתהלכים בעולמנו בלי "שירות ותשבחות ברכות והודאות למלך א-ל חי וקיים", חזקה עלינו שלא פקחנו עין ולא נתנו לב למתרחש עמנו ובסביבותינו. עלינו ללמוד מנעים זמירות ישראל דוד המלך, שעם ריבוי צרותיו במשך רבות משנות חייו, ראה תמיד את יד ה' לנגד עיניו, והיה עוסק בכל לילה בשירות ותשבחות, ואף כתב את ספר תהלים, שבו כלל ברוח קדשו את כל מיני שירות וזמירות אשר בעולם.

אנו מדמים לעצמנו, שאילו היינו נמנים על יוצאי מצרים, הנחלצים מגלות נוראה ומפרכת במשך כמה דורות, בודאי שהיינו אומרים שירה בלהט קודש. המצב הקשה במצרים ולעומתו הנסים הגדולים המפורסמים, רדיפת פרעה בשצף קצף וברגע האחרון נקרע הים והיה ליבשה! אילו היינו שם בודאי היינו אומרים שירה, ואף עושים זאת בהתלהבות עצומה.

מדוע, אם כן, נמנעים אנו מלשורר על "קריעת ים סוף" הנקרית לנו בדרכנו בחיים באופנים ובגוונים שונים. הרי על פרנסה וזיווג למשל, אמרו חז"ל שקשים הם כקריעת ים סוף. אם כן, כאשר מזווינו מלאים מזן אל זן, כי הקב"ה ממלא אסמינו שבע, האם אין לשורר על כך? האם זה כל כך פשוט ומובן מאליו? וכאשר זכינו ב"ה לזיווג הגון בראש ובראשונה עבורנו, וכעבור תקופה זיווגים הגונים עבור ילדינו, אין להודות ולהלל לתת שיר זמרה על כך בכל יום? אם נפקח את עינינו נראה כיצד הים נקרע למעננו בכל פרט בחיים.

בכל בוקר עם פקחת העינים אנו אומרים בשפה רפה: "מודה אני לפניך", הרי אלה מלים של שירה שיש לאומרם מתוך שמחה והודאה כנה על "שהחזרת בי נשמתי בחמלה". מי החזירה לי? "מלך חי וקיים", המלוח אותי בכל נשימה ונשימה, קל וחומר עתה שהיה "מוחזק" בנשמתי כל הלילה, והיינו כולנו כ"פגרים מתים". הרי היה מן הראוי שנהיה בבחינת "המוציא מחברו" שעליו הראיה, להצדיק את החזרת הנשמה. אם אנו לא נדרשים לעשות זאת, הרי זה חסד כפול ומכופל, שעליו יש לשורר שירה.

עם מעט התבוננות היינו ששים ושמחים, לאחר שרופא כל בשר ביצע בנו ניתוח, כמה פעמים ביום, ואיפשר את הפרשת הפסולת מהגוף. בה בשעה שהיתה אפשרות של "יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם", שבמקרה כזה רח"ל "אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך", האם לא מתבקשת כאן שירה? ומה עם פקחת עוורוננו, כיסוי מערומונו במלבוש, התרת אסורים - הליכה, זקיפות קומה וכל המכלול העצום שעושה עמנו הגומל חסדים טובים לעמו ישראל?

כך לגבי הדברים המפורשים בפסוקי דזימרה וברכות קריאת שמע, על הבריאה, תכולתה ותפקודה הנפלא, הכל לרווחת האדם. על כל אלה, ועל קשיים שעברנו ב"ה, ועל צרות שלא הגיעו אלינו בס"ד, על הכל "חובת כל היצורים לפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לעלה ולקלס".

ואין הכוונה להתכוון בכל אלה בשעת התפילה, דבר שבודאי צריך להיעשות. אולם מעבר לכך עם מעט התבוננות ברגעים של שקט ורוגע, היתה השירה חייבת ללוות אותנו ברגעים רבים מאד מימי חיינו. אם רק נהיה ערים לכל הנעשה עבורנו, דברים שאנו מאמינים בהם באמונה שלימה, אך לא חיים אותם די הצורך. וכאשר נתרגל להתבונן ולשיר, גם תפילותינו ילכשו צורה שונה לחלוטין, ויהפכו להיות פרק שירה.

זהו הלך שניקח עמנו משבת שירה, ומכל סיפור יציאת מצרים אשר נועד לחזק את אמונתנו. כמו שנאמר "כי אני הכבדתי את לבו למען... ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים וידעתם כי אני ה'". המכות ניתנו מלכתחילה כדי להביא את עם ישראל לדורותיו לידיעת ה'. להאמין בו במציאותו בהשגחתו ובהיותו יחיד ומיוחד (ראה מלבי"ם על עשר המכות).

ונראה להוסיף של"וידעתם" ישנה משמעות נוספת, מלשון "והאדם ידע את חוה אשתו" - ידע מלשון התחברות. הרי ידיעת האמונה והשבתה אל הלב דבר מרנין הוא עד מאד. נבראנו ומושגחים אנו ע"י היחיד ומיוחד. זה מביא להתחברות אל ה', זה מביא להתפרצות השירה. ככתוב: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו - אז ישיר משה ובני ישראל".

נמצא, אם כן, שגם בלי לעמוד על שפת ים סוף, יכולים אנו לצרף לשירת הים שלהם, את שירת החיים שלנו.

ב' דיני קדימה במין שבעה מחמת חשיבות הפרי שלא יפטר בדרך גררא ועוד חיוב שלא לשנות מסדר הכתוב

מוקדם בקרא, היא היא גופא חשיבותו. ובהקדמה זו נתחדש חשיבותו, וחלוק מבריאת שמיים וארץ דאיירי לענין מה נברא קודם, והוא נתגלה הכא בכתובים, ובהא אמרינן דאכתי לא שמעינן מה נברא קודם.

ומעתה נראה לענין קושית הגריש"א זצ"ל דהקשה מאי נפק"מ במה דקרא הקדימו לענין הדאורייתא הרי ברכת הנהנין אינה אלא מדרבנן, ולפמש"כ אי הקדמת הקרא הוי סימן לחשיבותו בזה שייך לדון לענין איזה נפק"מ אמרה תורה סדר זה כדי לסמן חשיבותו ומאי נפק"מ בהאי סדה, אמנם לפמש"כ שלא נכתב כאן כדי לאשמועינן סדר חשיבותו, כי אם לאחר הכתוב כאן הרי בזה שנכתב חיטה ראשון בקרא זוהי גופא סיבה לחשיבותו א"כ אין צורך שיהי' נפק"מ מהתורה בהך מילתא דהרי לא נכתב כדי לסמן כן, אלא דממילא הוא דהנכתב מוקדם כאן נתחדש בזה חשיבותו, וכמש"נ.

קדימת מין ז' עיקרו להקדים או שלא לאחר

הנה יש לחקור בדין קדימה דמין ז' או חביב, האם הענין הוא ידקדים מכח חשיבותו, או עיקר הקפידא שלא יאחרו על המאוחר בקרא. ונפק"מ בבת אחת. וע"ד שחקר בקוב"ש בריש תמיד נשחט לענין תנדי ואינו תדיר, בבת אחת מהו. ויבואר לקמן דתרי הלכות נשנו בזה.

והנה דעת השו"ע ס"י ר"א, דז' מינין קודם לחביב ודוקא בברכותיהם שוות, והטעם מבואר ברא"ש וכ"כ המג"א דענין החשיבות דמין ז', הוא דיחול עליו הברכה ושלא יפטר בדרך גררא. ולכן לענין אין ברכותיהן שוות דמבורך אכל חדא, ליכא להך קדימה. דאין הנהנין באין ברכותיהן שוות לענין ליפטר בדרך גררא, אלא איזה ברכה להקדים, ובזה ליכא קדימה.

ואשר לפי"ז י"ל, דאי יברך על המין ז' ופרי אחר כאחד, שפיר דמי, דהרי עיקר חשיבות דמין ז' דלא יפטר בדרך גררא אלא בדרך ברכה, [יעויין שו"ת הרשב"א דאייתי הב"י ס"י ר"ן], והא איתא היכא דברך על שניהם כאחד, וכן מתבאר מס"י קס"ח, פת שיעורין ופרוסת חטיין דמבורך על שניהם כאחד לצאת ידי כולם, יעו"ש, ואשר מבואר מזה דענין הקדימה במין ז', זהו דיחול בו הברכה, והרי חלה עליו הברכה, אף דהוא בב"א.*

כל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה - הערת הגריש"א זצ"ל

ברכות מ"א ע"א, כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה שנאמר: "ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש"

שמעתי בשם הגריש"א זצ"ל חידוש עצום לדינא, וכן מודפס בשמו בספר הערות ברכות דף מ"א, בעיקר המבואר כל הקודם בפסוק קודם לברכה, והיינו שהתורה כתבה כן לסדר חשיבות המינים ונפק"מ לברכה, והקשה הרי ברכת הנהנין אינה אלא מדרבנן ומדאורייתא לא בעי ברכה, וא"כ מאי נפק"מ בהמה דהקרא הקדים הרי מהתורה אין בזה שום נפק"מ, ומכח קושי' זו יסד לן מרן הגריש"א דנפק"מ מהתורה לענין סדר אכיתן, והיינו אף באופן שלא בעי ברכה כגון באמצע סעודה בגוונא דנידון כחלק מהסעוקה או בע"ק וכדו' דמ"מ יש קדימה בסדר אכילתו..

וכמוכן הדבר חדש עד למאה, ועוה, הרי באין ברכותיהן שוות אין דין קדימה לרוב הפוסקים משום דיסוד דין הקדימה כלפי הפטר בברכה ולא שיהי' נפטר בגררא, וכ"ז שייך רק בברכותיהן שוות אכן באין ברכותיהן שוות, דלא נפטר בברכת הראשון אין דין קדימה ואילו לדברי הגריש"א אכתי בדין להקדים גם באין ברכותיהן שוות מדין דנתחדש קדימה אף בעיקר סדר אכילתן כסדר הקרא.

ובעיקר הקושיה נראה בזה בהקדם קושי' נוספת בכל הקודם בקרא קודם לברכה.

ראיתי דהקשו להגרי"ז, מנין זאת דכל המוקדם בקרא קודם לברכה, דילמא דכולם שוים, ומ"מ הרי בעינן לכתוב חדא קודם לחברי', דלא שייך לכתוב כולהו כחדא. [יעויין בספר משמר הלוי חגיגה י"ב].

ובגליון הש"ס אייתי לדברי הטורי אבן חגיגה י"ב דהקשה כן, והעמיד הקושי' במבואר שם, "את השמים ואת הארץ". למה לן, להקדים שמים לארץ ופירש רש"י דאי לא כתיב "את" הוה אמינא כאחת נבראו אלא שאי אפשר לקרות שני שמות כאחת, להכי כתב "את" להקדים. והקשה הטורי אבן מסוג' דברכות, אם כן מה ראי' ממה דהקדימה תורה חיטה לשעורה, דילמא שוים המה, ורק א"א לכתוב שניהם כאחת, וכן הקשה הצ"ח בסוגיין. וכתבו בזה הטורי אבן וצל"ח דיש לומר, דעיקר הראי' בחשיבותן מהא דלאחר ה' מהן נכתב "ארץ", וע"כ להורות חשיבותן, יעו"ש.

והנראה לומר בזה בעיקר הקושי', דאין המוקדם בפסוק סימן לחשיבות דחטה וכדו' כי אם סיבה לחשיבותו, והיינו במאי דנכתב

א. ובספר עטרת המועדים ס"י מ"ה כתבנו דכ"ז נכון לענין הקדימה דמין ז', אכן לשיטת הרמב"ם דחביב עדיף יסודו משום

לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרן זצ"ל

להערות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל - shiurimbehalacha@gmail.com

דין נוסף בקדימת ז' מינין לפי סדר הקרא

והנה בטור כתב, דברכת חיטה קודם לשאר מיין ז' אף דאין ברכותיהן שוות. והקשה הב"ח, והרי דין הקדימה דמין ז' נשנה אך בברכותיהן שוות.

והמג"א בסק"ב כתב, "והנכון דכשנפטר האחד בברכת החברו זוהי מעלה, אז אזלין בתר מיין ז' או חביב דזוהי ג"כ מעלה, אבל כשאין ברכותיהן שוות, רק כשצריך להקדים, אז איזה שירצה יקדים, אפילו הב' ממיין ז' וחביב, דאין זה מעלה כלל מה שמקדימין האחר וכו', אך אם שניהם ממיין ז' אזלין בתר המוקדם בפסוק, דמאחר שקרא הקדימו אנו נמי נקדימונו. אבל מה שלא נכתב בקרא לא שייך קדימה".

והקשו האחרונים אדברי המג"א, דהרי להיפך מבואר מדברי הראשונים דכתבו דאי מיין ז' חשיב כלפי מיין אחר ממיין ז', כ"ש דחשיבי כלפי מיין פרי אחר דאינו ממיין ז'. ואילו במג"א מבואר דכל קדימה דחיטה היינו לענין זית, ולא לענין תפוח וכדו'. וצ"ע.

ב' דיני קדימה במין ז'

ואשר נראה מבואר מדברי המג"א דהם תרי נידונים, כלפי חשיבות הפרי **ליפטר בדרך גררא**, בהא כתבו הראשונים דאי נאמר דפרי דמין ז' קודם לפרי אחר דמין ז' להפטר בברכתו, כ"ש לענין שלא יפטר במין פרי אחר דאינו ממיין ז'. אמנם לענין **קדימה בברכה**, דאתינן עלה מכח "דקרא אקדמונו אנו נמי בעי לאקדומי", בהא בענין דומי' להקדמת הקרא, וזהו רק מאי דנשנה בהך קרא, בענין למיעבד כוותיה. ועיין מחצה"ש דביאר, "למה לנו לישנות מסדר הכתובים בפסוק על חנים אף דליכא טעמא".

באופן דנתבאר משיטת המג"א תרי דיני קדימה, חדא, מחמת חשיבות הפרי, ובהא בעי ברכותיהן שוות וענינו שלא יפטר בדרך גררא.

ועוד, נשנה דין קדימה בלא שיאטות להפטר בברכה, כי אם דבעינן להקדים כדכתיב בקרא, וזהו נתחדש אך לענין המינין המוזכרים בקרא.

נפק"מ בב' הדינים לענין לברך עליהן בבת אחת

ואשר יראה דהנפקותא בזה, לענין מאי דחקרנו בדין הקדימה בבת אחת מהו. דאי אתינן עלה מדין חשיבות הפרי, ודינו שלא יפטר בדרך גררא, א"כ בב"א שפיר דמי וכדאיתא בסי' קס"ח. אמנם אי אתינן עלה מכח דין הנוסף המבואר במג"א, דבעינן להקדים כסדר הכתוב, בהא י"ל, דבעינן כסדר הכתוב דאחד קודם לחברו, ובב"א לאו שפיר דמי.

ואף דבסי' קס"ח לענין פת שעורין ופרוסת חיטין דבב"א שפיר דמי, והרי לפמש"כ הרי כיון דתרווייהו מיין ז', בעינן להקדים כסדר הכתוב ולא מהניא בב"א. נראה, דהרי מבואר בדברי המג"א דכל הך קדימה הנוסף שלא לשנות מסדר הכתוב, אין זה אלא בשוים בחביבותם ומעלתם, דבהא איירי קרא. ומה"ט חביב דזית דהעין, הוא קודם לחיטה באופן דאינו חביב, דבהא לא איירי קרא, כי אם היכא דשווים בחביבותם ומעלתם, דרק בזה נשנה סדר קדימתם.

ואשר לפי"ז, בסי' קס"ח, דאיכא מעלה לשלמה דשעורין, ליכא למיני עלה מדין שלא לשנות מסדר הכתובים, משום דדין זה נאמר אך בשוים, וכל הנדון שם לענין דין השני דקדימה לענין **דפוטור** את חברו בברכותיהן שוות, ובהא שפיר מהניא בב"א, וכמש"נ.

והנפק"מ לדינא, על דרך משל במונחים לפניו תאנים ורימונים, דבעי להקדים הברכה על התאנים מחמת דין קדימה הנוסף **שלא לשנות** מסדר הכתובים, ולא מהני בב"א, אמנם היכא דהרימון חביב עליו יותר דבהא ליכא לדין הקדימה הנוסף שלא לשנות, ואך אתינן עלה מחמת חשיבות החפצא שלא יפטר בברכת חברו בדרך גררא, בהא שפיר דמי אף בב"א.

וכ"ז אליבא דהמג"א, אכן שיטת הגר"א דליכא לדין הנוסף שלא לשנות וא"כ ליתא לנפק"מ הנ"ל, ובדעת המ"ב יל"ע.

דבעי לאקדומי הברכה עליו קודם לאינו חביב, ואינו משום שלא יפטר בדרך גררא, כי אם דבעינן להקדימו בברכה.

ויסוד הדבר נלמד, מהא דדין חביב נאמר אף באין ברכותיהן שוות, והרי בכה"ג אין האחד **פוטור** חברו, כי אם דכל חד זוקק ברכה אחריני, ועיי' יסוד דינו משום **קדימת** הברכה להחביב.

ואשר לפי"ז, לענין חביב היכא דמברך על החביב ואינו חביב, בבת אחת, הרי לא קיים בזה מעלת החביב, דהרי יסוד דינו משום **הק' דמת** הברכה, ושאיני ממיין ז', דכל מעלתו משום **שלא יפטר ע"י חברו**, ולכן בעינן לברך עליו, ומה"ט בבת אחת שפיר דמי כדאיתא בסי' קס"ח. ובה מיושב הערה אלימתא, מדוע לא מצינו דירא שמים יברך על מיין ז' ומין חביב כאחת לצאת מפלוגתת הראשונים אי מיין ז' עדיף מחביב או כדעת הר"מ דחביב עדיף, ועד"ז העיר המחצית השקל ריש סי' רי"א במש"כ המג"א, דמין ז' עדיף אפילו הוא חצי פרי והשאר הם שלמים. והקשה המחצית השקל, דנימא בזה דירא שמים יברך על שניהם, כדאיתא בסי' קס"ח לענין פרוסת חיטין ושלם דשעורין, ובשער הציון סק"ג הביאו, וכתב ד"ל, דרק בפת דהוא עיקר קביעות סעודה אמרו דירא שמים יוצא גם מעלת השלם משא"כ בפירות דאינו עיקר הסעודה לא החמירו כיון דמדינא מעלת שבעה עדיף. אמנם כ"ז מישב הערת המחצית השקל לענין שלם בפירות, אכן לענין חביב ומין ז' דחיישינן לשיטת הרמב"ם דחביב עדיף ומה"ט כתב המ"ב לכוין להדיא לפטור בברכתו, א"כ הדרא דינא דנימא דירא שמים יצא ידי כולם ויברך ויבצע על המין ז' וחביב יחד, וצ"ע.

ולפמש"כ מיושב היטב דלא נשנה לענין מין ז' וחביב דירא שמים יברך ויבצע על שניהם כאחד כדי לצאת אף לשיטת הר"מ דחביב עדיף, והיינו משום דלמעלת חביב בעינן דוקא **לאקדומי** בברכה, ולא מהני בבת אחת לקיים מעלה זו, ונמצא דלא ירויח באופן זה לשיטת הר"מ להקדים מעלת חבוב בכה"ג.

וכללא דהי מילתא אם הדין קדימה רק בברכותיהן שוות א"כ בבת אחת שפיר דמי, וזה בקדימת מין ז' וכן מעלת שלם כמש"כ בשער

עיונים בפרשת השבוע

אֲשִׁירָה לַה' פִּי גֵאָה, גֵאָה סוֹס וְרִכְבוֹ רָמָה בַּיָּם (שמות טו א)

ברכת הרואה מעברות הים (ים-סוף)

הים אפשר לברך.

והיינו משום דהנה הרמב"ם בהל' יסודי התורה (פ"ה הל' א) כתב וז"ל משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה וכו' אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו, היה צריך להשקיע את המצריים קרע את הים והצלילן בתוכו וכו'.

ומבואר בזה דעיקר העניין דקריעת ים סוף היה הריגת המצרים על ידי זה, וזה הרי היה בכל הים ולא רק במקום הקריעה, ובזה חלוק ים סוף מירדן.

[ואף שיש להעיר בזה שזה אינו נס לישראל, מכל מקום נראה דאין לך הטבה גדולה מזו שטבעו רודפיהם ושונאיהם בים]

הנה בשולחן ערוך (סי' רי"ח סעיף א') כתב, הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל כגון מעברות הים ומעברות הירדן וכו' אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה.

ובבה"ל שם הביא דברי כפתור ופרח שכתב שצריך שיראה מקום הנס ממש [אלא שאף ברואה שאר הירדן או ים סוף יש לו לשבח על הנס - שלא בברכה].

אמנם העיר הבה"ל על זה שמדברי הרמב"ם לא נראה כן ממה שכתב הרואה וכו' כגון ים סוף ולא זכר מעברות, וכתב דאינו מוכרח.

והיה נראה לומר בזה בדעת הרמב"ם, שיש לחלק בין מעברות הירדן לים סוף, ובאמת בים סוף יהא הדין דבכל

ומבאר שלשיו טבעו בים סוף. אין טביעה אלא במקום טיט וכו' מלמד שנעשה הים טיט (ס' ד' וכו')

ביאור עניין הטבעת המצרים

ועל פי זה יש לבאר גם כן מה שאנו אומרים בתפילה 'זודים טבעת וכו' ויכסו מים צריהם' ולכאורה הוא כפל לשון.

אמנם להאמור, היה בזה ב' חלקים, הא' הטבעת המצרים - על ידי הטיט, והב' ויכסו מים צריהם.

הנה אנו אומרים בפיוט לברית מילה 'הטבעת בתרמית רגלי בת ענמית', ותמוה שהרי טבעו בכל גופם ומהו הלשון רגלי.

ונראה לבאר בזה על פי שכתב רש"י דטביעה היינו במקום טיט, ואופן הטביעה הייתה להאמור, שטבעו ברגליהם ואחר כך באו המים אליהם ושטפום.

שם שם לו חק ומשפט (שם כ"ה)

בעניין מצוות שנצטוו במרה

שהנה במדבר לא מלו ישראל כלל, וכמובא בתחילת יהושע - וכל העם הילדים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מלו (יהושע ה' ה'), והיינו משום שהייתה סכנה למול בדרך וכמבואר ביבמות עא: עיי"ש.

ואמנם בני לוי מלו עצמם גם במדבר, וכמו שהביא הספורנו בפרשת וזאת הברכה על הפסוק כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו (דברים ל"ג ט').

אמנם נראה שכל זה הוא בימות השבוע, אבל בשבת כיון שהיה במילה זו סכנה הרי כבר כ' רש"י ביבמות (סד: ד"ה איסורא) שחשיב כמילה שלא בזמנה שאינה דוחה את השבת, ואם כן אף שהחמירו הלויים על עצמן מכל מקום בשבת לא היו יכולים לעשות כן.

הנה במרה נצטוו ישראל על השבת, וכבר הובא בזה מה שנחלקו הגר"ח וחזון איש אם היתה מילה דמרה דוחה שבת או לא.

והיינו, שהנה הגר"ח כתב (בהל' מילה), דהא דשבת נדחית מפני מילה היינו דוקא מילה שנצטוו ישראל בהר סיני, והוכיח לזה מהא דמילת בני קטורה לא דחיא שבת (כמב' בגמ' שבת קל"ה), אף שנצטוו בציווי דאברהם.

והחזון איש בגליונות (שם, ד"ה ובני קטורה) חולק על זה, וכתב דודאי אף מילה שקודם הדיבור דוחה שבת.

ויש לעיין בכל עיקר הנידון דידהו, שלכאורה בלאו הכי לא היה שייך שימולו ישראל במדבר בשבת.

אמנם נראה בזה, דאף לרש"י כל זה האיסור [דמילה במקום סכנה בשבת]. הוא רק אחר מתן תורה, אבל קודם מתן תורה נראה דלא שייך כל זה.

ובביאור החילוק יש לומר דכל מה שנתחדש ענין פיקוח נפש משום 'וחי בהם' אשר נאמר בזה הגבלה בעיקר הציווי, הוא רק אחר שניתנה תורה, אבל קודם מתן תורה לא נאמר אלא [לכל היותר] דין אונס, ובוה לא שייך לומר שיהא כמל שלא בזמנה.

ובעיקר העניין אם הייתה מילה שקודם מתן תורה דוחה שבת [דמרה] כבר נתבאר בזה במקום אחר דודאי אף להגר"ח דחיה שבת.

דהנה בתפילת מוסף של שבת כ' 'אז מסיני נצטוו עליה' וכבר נתקשו המפרשים שהרי כבר במרה קבלו את השבת ורב"י (או"ח רפ"ו) כ' ד'אז מסיני' פירושו קודם סיני.

אך הח"ח בשם עולם (שער שמירת השבת פ"א) כ' בזה, דבמרה נצטוו רק בהעשין, ובסיני נוסף גם לאוין, ובאחרונים יש מי שכתב בהיפך, דהיינו שבמרה נצטוו

אלאין לחודייהו ובסיני נצטוו אעשין.

ומעתה אי נימא דלא נצטוו ישראל במרה בלאוין, ולפי"ז לכא' ברור דחייב מיתה גמי לא היה, א"כ אתי עשה דמילה דהוא עשה שיש בו כרת ודחי לעשה שאין בו כרת.

והיינו כהמבואר בתיבת גמא, דמילה חשיבא לעולם עשה שיש בו כרת, אף באמו וקטן דליכא חיוב כרת, וכמש"כ רש"י שבת קל"ב: וקל"ג, מכל מקום להא מילתא חשיב יש בו כרת עיי"ש]

ואף אי נימא כמו שכתבו האחרונים הנ"ל, דבמרה לא נצטוו אלא בל"ת [ולכאורה לפי זה חשיבא השבת לאו יש בו כרת], גם כן י"ל דדחי, ועל פי מה שכתב הפמ"ג, דאף דקיימא לן דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, מכל מקום עשה שיש בו כרת דוחה שפיר ללאו שיש בו כרת, וא"כ כיון שקודם מתן תורה לא היה כי אם לאו, שפיר דוחה מילה לאיסור דשבת.

ואם כן יש לומר דאף דלהגר"ח שמילה דקודם הדיבור אינה דוחה שבת, מ"מ שבת דמרה מטעם אחר נדחית.

בעניין המכות - עניין לפני עיוור

תשובות ח"א סי' מ"ד בשם מהר"ל דיסקין, שאין בזה לפני עיוור, כיון שעושה מעשה טוב לתומו והם מעצמם מחללים שבת.

אמנם באמת מצינו ממהר"ל דיסקין שמב' בדבריו כדברי המשך חכמה.

דהנה בשו"ת מהר"ל דיסקין (?) הקשה, בהא דמבואר שאף בשאר איסורים שמדינא יעבור ואל יהרג, מכל מקום מותר למסור נפש.

והקשה דאיך נתיר לו ליהרג, הרי מכשיל בזה להעכו"ם שבא להרגו ברציחה [ותירץ שם דיש לומר שיבוא עשה ד'ונקדשת' וידחה לאו דלפני עיוור], ומבואר דחשיב לפני עיוור בזה.

הנה בגמ' (סנהדרין סז:) אמרו, בלטיהם זה מעשה שדים, בלהטיהם זה מעשה כשפים [והובא זה ברש"י בפ' וארא].

ובמשך חכמה העמיד בדברי רש"י שלכך הוצרכו לומר שהיה זה במעשה שדים, משום שאם היו עושים כן במעשה כשפים, הרי למ"ד בסנהדרין (נו:) שנצטוו בני נח על הכישוף, יש כאן משום לפני עיוור.

ומבואר בזה שאף שעשה משה הנס לצורך, חשיב לפני עיוור אם יודע שיעשו הם מחמת זה בכישוף.

ולכאורה העולה מזה, שאם רוצים לקיים עצרת בשבת ויום טוב, וידוע לנו שעל ידי זה יבואו יהודים לחלל שבת [שוטרים צלמים וכדו'] שיש לחוש בזה משום לפני עיוור.

והוא דבר מיוחדש, והידוע בזה הוא מה שכתב בקובץ

הטבעת בתרמית רגלי בת ענמית (פיוט לברית מילה)

שאמר לשלה את בני ישראל ולא שילחם.

והנה כל מידותיו של הקב"ה מידה כנגד מידה הם, ולפיכך היה צריך בזה להבחינה של תרמית שהוא כנגד מה שלא עמד בדיבורו.

ונראה להוסיף בזה, שהנה פעמים שאדם כולו מלא עבירות וסבור שכיון שכבר הוא חוטא גמור, לא יוסיף ולא יגרע אם בנוסף גם לא יעמוד בדיבורו.

ולזה באי לומר שאף פרעה שנגזרה מיתה עליו ועל כל חילו שאין לך עונש גדול מזה, עדיין לא נחסך ממנו העונש על מה שלא עמד בדיבורו.

הנה לשון הפייט הטבעת בתרמית, והיינו כמו שמבואר שנכנסו לים משום שהיו סבורים שתמשך בקיעת הים, ובהיותם בתוך הים נפלו עליהם המים.

ויש לעיין מה היה העניין המיוחד בכאן לעשות זה העונש באופן של תרמית.

ושמעתי לבאר בזה בשם רבינו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, דהנה בגמ' ב"מ (מח.) הביאו תוספת דברים בעניין מי שפרע ובכללם הוא מי שפרע ממצרים בים הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו.

והיינו שאף בפרעה היתה מידה זו שלא עמד בדיבורו,

-יו"ל מכתבי תלמידים-

להצרות, תרומות וכן לקבלת הז'ליון - 6' 0548598294 או בכתובת 859309@GMAIL.COM

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

ל'ג'ני ר' חמ"ד י"ב יוסף יום 216 ג"ז

פרשת בשלח ~ ברכות ל'-ל"ז ~ מבחן מס' 5.

פרטי הצטרפות:

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על הסיכום, ושאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות במערכת הטלפונית עד יום שני בשעה: 23:59.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמי' רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמי' או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"ד רבני האירגון, בחורים יקבלו סך 300 ₪. - ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.00-22.00 בערב. ובמייל L0737289669@GMAIL.COM

1. מה הכוונה לפי רש"י שתפילת הדרך היא עד פרסה?

- א. שיאמרנה לפני שהלך פרסה.
- ב. שא"צ לאומרה בדרך פחותה מפרסה.
- ג. שני הביאורים מוזכרים ברש"י.

2. מתוך מה צריך להתפלל?

- א. י"א מתוך שמחה של מצוה וי"א מתוך הכנעה.
- ב. מתוך עיון הלכה.
- ג. מתוך זכירת חורבן בית המקדש.

3. אלו דברים צריכים חיזוק תמיד?

- א. תורה ומעשים טובים תפילה ויראת שמים.
- ב. תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ.
- ג. תורה ומעשים טובים דרך ארץ ודקדוק הלכה.

4. מה היתה התקנה הראשונה לענין הבדלה?

- א. להבדיל על הכוס.
- ב. להבדיל בתפילה.
- ג. להבדיל גם בתפילה וגם על הכוס.

5. מה יעשה מי שמבקשים ממנו להיות ש"ץ?

- א. בפעם הראשונה יסרב ובשניה יזמן עצמו ובשלישית יגש לעמוד.
- ב. יסרב ג' פעמים וברביעית יגש לעמוד.
- ג. לא יסרב משום טירחא דציבורא.

6. מה יעשה מי שיכול לכוון רק בחלק מהתפילה?

- א. לא יתפלל כלל.
- ב. יכוון לפחות בברכת אבות.
- ג. יתפלל רק מה שהוא יכול לכוון.

7. מה נאמר על מי שנהנה מהעולם הזה בלא ברכה?

- א. כאילו מעל.
- ב. כאילו גזל את הקב"ה ואת כנסת ישראל.
- ג. שתי התשובות נכונות.

8. למה לא מברכים על יין ברכת המזון?

- א. מפני שאינו סועד את הלב.
- ב. מפני שהוא גורר תאוה המאכל והאדם נשאר רעב.
- ג. מפני שאין דרך לקבוע עליו סעודה.

9. מה מברכים על מלח?

- א. שהכל נהיה בדברו.
- ב. לא מברכים כיון שאינו מזין.
- ג. לא מברכים כיון שבדרך כלל הוא טפל למאכל אחר.

10. האם דבר שהוא שומר על הפרי נחשב חלק מהפרי?

- א. רק היכא שאם יטלוהו ימות הפרי.
- ב. בכל גווניו אינו חלק מהפרי.
- ג. רק אם הוא נופל אחרי שתולשים את הפרי.

ההגרלה השבוע על

שבת נופש לזוג

לבחירה: צפת/יסודות/מצפה יריחו.

ניתן להשיג את המבחן,
וכן סיכומי תמצית במייל:
a0527692282@gmail.com

פנינים מאירים

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על חדף היומי

גליון 5

פרשת בשלח

ברכות ל' ל"ו

איך גידלה חנה את שמואל

מסביר הגאון רבי יצחק פנחס גלדוסר שליט"א - אם נתבונן מה קושר את האם לבנה בעבותות אהבה כ"כ חזקים, נראה שההשקעה הגדולה שהיא השקיעה בו - הרתה ילדה הניקה וגידלה - מחברת אותה איליו, עד שהיא מרגישה שהוא כעצם מעצמותיה ובשר מבשרה.

חנה כל דבר שעשתה בחייה, פעלה עם תפלה! הרתה רק בזכות היתפילה. ילדה עם תפלה, הניקה עם תפלה, וכמובן המשיכה לגדל עם תפלה.

אימהותה של חנה על שמואל היתה כרוכה בתפילותיה, וכשרצתה להסביר מדוע היא אינה מסוגלת לוותר עליו, תמצתה את כל שלבי גידולו במשפט אחד - 'אל הנער הזה התפללתי!' (תפוחי זהב)

אמר ליה מימר שפיר קא אמרת, מיהו מורה הלכה בפני רבך את וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה. אתיא חנה וקא צוחה קמיה - אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו', אמר לה - שבקי לי דאענשיה, ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה, אמרה ליה - אל הנער הזה התפללתי. [לא:]

יש כאן פלא עצום! וכי "אל הנער הזה התפללתי" זו הסיבה שחנה אינה מוכנה לוותר על שמואל! האם אנו מכירים 'ידישע מאמע' שהיתה מוכנה להצעה כזו - להחליף את בנה?

הרי זה טבעי ופשוט וגם מוצדק - שלב של אמא לעולם לא יסכים שימות בן טיפוחיה, אחרי שנקשרה אליו בעבותות אהבה, גם אם יתנו לה תמורתו בן אחר 'גדול יותר', ומדוע צריך להדגיש את הנימוק ש'אל הנער הזה התפללתי'?

גזרה על מקום

יוצא קידוש שם שמים מכל המקומות שיש לו שייכות, לכן רצה שמכל הבריאה יצא קידוש שם שמים. [תערוג ברכות - החדש]

הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצוק"ל בשיחת חיזוק הדגיש שאמנם אדם הראשון גזר אם המקום יהיה מיושב או לא, אבל מה תהיה הדרגה הרוחנית של הישוב לא נגזר.

ההצלחה הרוחנית של מקום תורה מסור בידיו של כל יחיד ויחיד, שהרי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", ממילא התחזקות של חברותא אחת להגיע בזמן, וללמוד בחשק, וברצף בלי בטלה, מסוגל להשפיע על כל המקום.

אמנם ברור שיש מקומות יותר מסוגלים, ולכן כשנשאל ע"י אחת מהישיבות המפוארות שרצו להעביר את היכל הישיבה למבנה מרווח יותר, הורה שלא ישנו את מקומם אפי' בקרבת מקום, כי במקום שנמצאים עתה הישיבה הצליחה ב"ה, ומי יודע אם אותן זכויות יעמדו לה במקום חדש.

אלא לומר לך: כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב - נתישבה, וכל ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לישוב - לא נתישבה. [ל"א.]

נשאלת השאלה מה נפק"מ לאדם הראשון לגזור על מקום שיהי ישוב או לא יהיה ישוב, מה מעניין אותו מה שיהיה בעוד חמשת אלפים שנה, או ארבעת אלפים שנה, מה נפק"מ בשבילו?

השגחה פרטית

בספר תולדות רבי יוסף זונדל מסלאנט כתב - דע והאמן כי 'מהשם מצעדי גבר כוננו' ואדם מה יבין דרכו, הכל נגזר מן השמים על כל רגע, באיזה מקום יהיה, ובאיזה זמן, ועם איזו בני אדם יהיה בצותא חדא, וכמה יתעכב באיזהו מקומן.

ספר לי הרב ר' צבי יאניווער ז"ל פעם אחת נסע עם אדמו"ר הגאון מוהר"ח דואלזין וחתניו, ובחצות היום עמדו לנוח במלון איזה שעה, ואמר להם הרב תדעו שאדם הראשון גזר עליהם שבזו הרגע נהיה כולנו בזו המלון, והארץ באלה הדברים. והם תמהו לא על ההשגחה פרטית, אלא על שאדה"ר גזר על זה, וכאשר ראה שתמהו הפסיק באמצע הדיבור. הגאון רבי בני ציון פלמן זצוק"ל בספרו הסביר שכוונתו של הגר"ח מוואלזין היתה לגמרא הזו. [שלמי תודה]

מתרץ מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל שאדם הראשון רצה שיהיה כמה שיותר קידוש שם שמים בעולם, והוא עשה חשבון שהלא יכל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי, א"כ מוכרח לצאת כבוד שמים מכל מקום שיש בו ישוב, וכך וכל הבריאה תגיע לשלימות.

והנה כתוב בחז"ל (סנהדרין לח, ב) שאדם ראשו נברא בארץ ישראל וגופו נברא משאר ארצות, נמצא שיש לו שייכות עם כל העולם. לכן כאשר הוא עמל לראות באיזה אופן יתרבה כבוד שמים באופן הטוב ביותר, מכיוון שאין לו מנוחה כשלא

תפילה בזמנה

הרב של ביהכ"נ ניגש אליו ושאל אותו - אם אתה כ"כ מקפיד להגיע לתפילה, למה לא תתאמץ להגיע בזמן? השיב הלה מה משנה מתי אני מגיע? העיקר שאני מגיע!

אחרי זמן מה הגיע אותו אחד אל הרב של בית הכנסת בפנים נפולות וסיפר לו שכל הבית מלאכה שלו נשרף, והוא יודע שזה קרה לו כי לא הקפיד להגיע לתפילה בזמן. שאל אותו הרב מנין אתה יודע? השיב הסוחר שכאשר פרצה השריפה מיד הזמינו מכבי אש, ואכן הם הגיעו אבל לא בזמן... קצת מאוחר...

א"ר חמא בר' חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'. [לב:]

סיפר מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א שראה בספר שמלקט את גודל המעלה והחובה לקום כגבור כארי בבוקר ולבא בזמן לתפילה, ומספר שם מעשה - על סוחר אחד שברשותו בית מלאכה ליצור ארונות, שאמנם היה מקפיד להגיע כל יום לתפילה, אבל לא בזמן - לפעמים בברוך שאמר, ולפעמים בישתבח, בזמן לא קבוע.

במה עסקו חסידים הראשונים?

ומקשרים לאדון הכל במורא ובאהבה, כלומר שהם עסקו בסוג של פנימיות התורה! [בשיחה שמסר בק"ס]

והנה כשהתנאים מספרים על חסידים הראשונים משמע שכבר בזמנם הדרגה הזו לא היתה מצויה, וא"כ צריך להבין מדוע הביאו עבדה זו, ומה היא באה ללמדנו?

מסביר מרן הגרא"ל מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל שהמטרה היא כדי שהאדם יראה שיש דברים גבוהים מעבר למה שהוא מסוגל להשיג, ויבין כמה הוא קטן לעומת הדרגות הגבוהות שניתן להגיע, וכך הוא יתרומם יותר. [כאיל תערוג ברכות - החדש]

תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת, ומתפללין שעה אחת, וחוזרין ושוהין שעה אחת, וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום, בתפלה תורתן היאך משתמרת? ומלאכתן היאך נעשית? אלא מתוך שחסידים הם - תורתם משתמרת, ומלאכתן מתברכת. [לב:]

הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א הביא את דברי הבעה"ת שדייק את לשון הגמרא - תורתם משתמרת - שמירה שייך במה שכבר יש לך, משמע שהחסידים הראשונים החלו לנהוג כך רק אחרי שידעו את כל התורה... והוסיף שצריך להיות חכם, ולהבין שהם לא סתם ישבו ורעדו... וכמו שכתב בספר החרדים - 'שהיו מפנים דעתם מעניני העולם,

הכרת הטוב

הגאון רבי ישראל בונים שריבר שליט"א עומד על נקודה נוספת בהשוואה הזו, שלכאורה תמוה וכי מי שעובר עבירות אחרות לא משפיע על אחרים לנהוג כמותו?

ומבאר שהרי הטעות שבה החלו עובדי הע"ז לטעות היתה בכך שחשבו שאחר שה' ברא את העלם, הוא עזב אותו להתנהל לבד, [ראה ברמב"ם תחילת הלכות ע"ז, ורמב"ן סוף פרשת בא] וזו היתה הע"ז שבה החטיא ירבעם את ישראל.

א"כ אדם שמזלזל בברכות מונח בעומק הדבר שהוא חי עם תחושת בעלות על העולם, ויש לו חיסרון בהרגשה שילהי הארץ ומלואה, ולכן אינו מרגיש צורך לבקש ולהודות על כל דבר. בזלזול הזה נוצר סביבו אורה של רכושנות, שמשכיחה את ההכרה שרק אחרי הברכה, 'הארץ נתן לבני אדם'. [נתיב בינה - הקדמה לברכות].

א"ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים. [לה:]

מפני מה הגמרא השוותה את מי שאינו מברך דווקא לירבעם בן נבט?

מסביר הגאון רבי בנימין יהושע זילבר זצוק"ל עפ"י המסופר בנביא [מלכים א' כ"ו - כ"ח] ששלמה מינה את ירבעם להיות אחראי 'ויפקד אתו לכל סבל בית יוסף'. ולא די שלא נהג בהכרת הטוב כלפי שלמה, אלא אדרבא ההטבה גרמה לו להתגאות ולמרוד בשלמה, וע"י מידת הכפיות טובה ירד מטה מטה, עד שנאבד מהעולם.

והנקודה הזו מוכחת יותר בגמרא בסנהדרין [ק"ב]. ששם המימרא של ר' חנינא בר פפא מובאת אחרי מימרא נוספת שלו - 'אמר ר' חנינא בר פפא יצאה בת קול ואמרה להן מי שהרג את הפלשתי והוריש אתכם גת תתנו שילוחים לבניו?', ומשמע שבשני המימראות היתה תביעה על כלל ישראל של העדר הכרת הטוב לדוד.

וא"כ לפני כל ברכה, מלבד הכוונה הרגילה כדאי להוסיף מחשבה נוספת אני לא כפוי טובה, 'אני מכיר טובה!' [בהסכמה לזאת הברכה]

איך מתפללים

רק שפתיה נעות - מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו. וקולה לא ישמע - מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו.

הרבה שואלים מדוע יש הקפדה כ"כ גדולה על הצורה של התפילה, הרי ה' מבין ויודע כל מה שאנו חושבים ורוצים לומר? הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל מסביר עפ"י דברי המהר"ל שהמטרה של התפילה היא להדגיש ולפתח אצלנו את התלות בבורא עולם, שיכיר בכך שיש לו 'חסרים' והוא צריך שה' ימלא את מה שחסר לו.

המציאות היא שכשיש לאדם דבר שמעיק עליו באמת הוא לא יכול לכלוא את רגשותיו, ואיכשהו המצוקה מוצאת ביטוי החוצה בדיבור.

הצורה של התפילה אמורה להיות ביטוי מצוקה - של הכרה אמיתית וכנה בחסרים שלנו, מתוך תחושה שרק הבורא יכול למלא את משאלותינו, מי שלא מבטא בפיו את תפילותיו חסר לו בתחושה הזאת.

אמנם כידוע דברים רגישים ובעיות אישיות בני אדם נמנעים מלבטאות אותם בפרהסיא - ובקול גדול, ומשתפים רק את מי שחשים כלפיו קירבה מיוחדת, כך בדיוק אמורה להראות תפילה נכונה לפני אבינו מלכנו. [מכתב מאליהו ח"ד]

פרשת צפורה

מלא העמר מננו למושימרת לדרתיכם

וברשי"י: למשמרת לדורותיכם. בימי ירמיהו, כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת המן, אמר להם אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו.

צריך להבין מדוע ירמיהו אמר: ראו דבר ה' - ולא ראו את המן? ומהי המעלה המיוחדת של המן שנשמר במקום כ"כ קדוש עם ארון הברית, וגם נגנו איתו?

מסביר הגאון רבי שמואל יעקב בורשטיין זצוק"ל שהרי המן היה משביע באופן לא טבעי, שאוכלים מעט והוא מתברך במעיים, המסר שעובר מצורת השביעה הניסית הזו - להודיע שגם המזון הרגיל אינו מזין מעצמו, אלא רק בגלל מוצא פי ה', שציווה בבריאת העולם על כל סוג של מזון את מי הוא ישביע.

ממילא מובן מדוע ירמיהו אמר ראו דבר ה' - שכאשר הוציא את המן, הוכיח להם בעליל שרק ציוו ה' הוא הנותן לך כח.

וכדאי לדעת שההכרה בכוחו של מי שאמר והיה עולם - היא מקור הברכה, שהרי מטרת הבריאה היא לגלות כבוד שמים, וככל שאדם מרבה להתבונן בזה הוא מוסיף עוד שפע לעולם. וכמו שמצינו בברכות [ל"ה]: כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גזל להקבי"ה וכנסת ישראל, שמונע את השפע שהיה אמור להגיע.

ועתה מובן מפני מה המן מונח בקודש הקודשים - שהוא מקור הברכה וההשפעה של כל העולם, [עיי סוטה לח. והיכן אבוא אליך וברכתך? בבית הבחירה], בכדי שבמקום ששם ציוה ה' את הברכה, ע"י הצידה ששלח בצאתם ממצרים, יזכו לאביוניה אשביע לחם, חיים עד העולם.

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות: peninim88@gmail.com
הפנינים מלוקטים ונערכים בשיווי עריכה וקיצור נדרשים

יהי כבוד ה' לעולם

א. מפליא לחשוב שישנם אנשים שסוגרים את הגמ' ויוצאים לגמרי משקיעות לימודם לחפש איזה מקצוע מכנים, מתוך שדואגים את דאגת המחר וחוששים מה יהיה על פרנסתם. ואין מדובר כאן על מי שכבר צפו מים על ראשו ונאלץ לעשות דבר להביא טרף לביתו, שהרי העושה את הכרחיו ולא זולת, עדיין בכלל תורתו אומנותו יחשב, אבל כשכעת פיתו בסלודואג על מחר, אזי מראה הוא בזה שאינו מבין את כללי מערכת הפרנסה האלקית.

ונביא כאן דברים ברורים שכ' בזה המלבי"ם בפר' המון, דכתי' ובקר וראיתם את כבוד ה' בשמעו את תלונותיכם דקשה מדוע הפרנסה נחשבת כבוד השם, דהא תינה אם היה אומר רחמי ה' או טובות ה', אבל מה ענינו לכבוד ה'.

וכך הוא מבאר: ובקר וראיתם את כבוד ה'. הנה כתיב "לועג לרש הרף עושהו ומכבדו חונן אביון" (משלי יז), כי מכבוד השם שכל בריה שברא הכין לה פרנסתה, כי אם יצויר שיברא בריאה ולא ימציא לה פרנסתה, א"כ ברא אותה לרעתה ואין זה מכבוד ה' יתברך, וכשברא ה' את הרש שאין לו אמצעי להתפרנס בהם, הכין לו פרנסתו ע"י העשיר ע"י שנטע בלב העשיר רחמים וחמלה להעניק מטובו אל הרש, או על ידי שהעשיר צריך למשרתים ופועלים ובוזה ימצא הרש פרנסתו, אבל הלועג לרש מצד שהרש אין לו כח להמציא פרנסתו והוא לא ירצה להעניק לו מטובו, הוא מחרף את עושהו שברא בריה ולא המציא לה פרנסתה, אבל החונן אביון הוא מכבד את ה', שזה מכבוד ה' שיוזין טרף לכל בריותיו, כמו"ש מאן דיהיב חיי יהיב מזוני, ר"ל שמצד שנתן חיים מוטל עליו החיוב לתת מזונות, שאל"כ נתן את החיים לרעה ואין זה מכבודו.

ועפ"ז יאמר שמה ש"שמע ה' את תלונותיכם", הגם שהיה ראוי שלא יפן ה' אל דבריהם אחר שבאו דרך תלונה תחת שהיה ראוי שיבואו דרך בקשה ותפלה, אלא זה מצד כבוד ה', שמצד כבודו יחוייב שיתן מזון לכל בריה, וא"כ התלונה על שלא הכין מזונם במדבר היתה צודקת מצד זה, באשר ה' מחוייב לתת להם מזון מצד החיוב דמאן דיהיב חיי יהיב מזוני, ר"ל הוא מחוייב לתת מזון, ואם מניעת מזונם הוא נגד כבודו הגדול, וע"ז התלוננו כי מניעת המזון נוגע לכבודו, ולכן שמע ה' את תלונתם שהיתה בדין, וז"ש "ובקר וראיתם את כבוד ה'", וזה תדעו ממה ששמע את תלונותיכם, שמזה ראייה שהתלוננו כדין, כי מכבוד הבורא יתברך לתת טרף לברואיו, וביארו

שהתלונה היתה על ה' לא עלינו כי ונחנו מה כי תלנו עלינו, כי מפתח של פרנסה לא נמסר ביד שליח, והיה עיקר התלונה על ה', והוא קבל דבריכם, וזה מכבוד ה', כמו"ש יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, שמכבוד ה' שמעשיו יהיה להם כל צרכם וה' ישמח בהם כי לא יחסר להם כל מאומה". עכ"ל. (וע"ע שהארץ שם בתורה אור).

ב. ודבריו שם הם מבט חדש על כל מוסדות הצדקה, הן הפרטיות שהוקמו בשכונות החרדיות והן של הקופות המרכזיות, שבעצם כולם כאחד עוסקים בכבוד שמים, שע"י שמגישים סכומי עתק ומחלקים לכל מיני חלשים ונצרכים, מתרבה כבוד שמים שיש לכל אחד די מחסורו אשר יחסר לו, ולא ישמע בכי דלים בינינו, דהנה גם הניתן לעני ע"י העשיר, גם זה דרך שקבע ה' לפרנס את בריותיו.

והשתא לפ"ז נוכל להתבונן שהדברים ק"ו, דאם זהו כבוד ה', שיתן צורך כל בריה ובריה, שלא יתכן שיברא בריאה שלא יפרנסנה, א"כ מה נאמר על אותה בריה מופלאה שברא הקב"ה בעולמו - לומדי התורה הקדושה האם יעלה על הדעת שהקב"ה לא יפרנס את הלומדים שעמלים על תורתו, ולא ידאג שלא יחסר להם מאומה...?

ומה שבכל זאת רואים שישנם תקופות שיש לת"ח קשיים בפרנסתם, הוא ענין עמוק מאד כמו"ש הנצי"ב בפרשתו במש"כ "כי שם שם לו חק ומשפט ושם ניסוהו", וז"ל: ושם נסהו. בשביל כל הדור, רצה הקב"ה להרגילו בעסק פרנסה לדורות שלא יאבו נמוג כ"כ כשרואה מחסור בביתו, וזה נקרא ניסיון בס' דברים (ח,טז) "למען ענותך ולמען נסותך להיטבך באחריתך", ואע"ג שלאותו הדור לא נצרך ללמוד השגחתו הפרטית שהרי ראו הכל בעין, אבל לדורות המאוחרים שלא יהיו מרגישים השגחתו כ"כ, ניצרך ללמודם אשר יהיה מכל מקום ליבו נכון בטוה אשר ברגע אחרון יחיש ה' עצה שלא ימות ברעב ובצמא, כמו שהיה במרה, ברגע אחרון נודע העץ הממתיק...".

ובפרט עתה בדורינו, שנתרבו הספסלים וקול התורה נשמע מכל פינה, כמה כבוד שמים עולה מהמציאות הפלאית שנכרכת בפרנסת כלל משפחות עמלי התורה די בכל אתר, וכמה קידוש ה' יש כשרואים איך שבכל ערי הארץ הקרובים והרחוקים, מתפתחים כוללים וחבורות לימוד לצעירים ולמבוגרים בכל הסגנונות ואופני הלימוד, הרי אילו כל העצים קולמוס, וכל הרקיעין גילין אין אנו מספיקים לספר שבחו של מקום בזה. ישמח ה' במעשיו.

כי אני ה' רופאך

א. אין אנו יודעים בשלב כזה עד היכן תתפתח, ובאיזה סדר גודל תתפשט, מגיפת קרוונה סין, והאם יש יכולת להדוף נגיף מעין זה, או איך יגיבו שווקי הכלכלה בעולם לנוכח עצירת התוצרת הסינית המבוקשת בכל העולם...

אבל מה שכן ברור שהקב"ה מדבר כאן עם מי שמבין אותו... וכבר המשיל זאת מרנא הח"ח, לאדם שמוגיע לכיכר הראשית בטורקיה ומכריז שם איזו הודעה בשפה הצרפתית, בודאי שאינו מדבר לכל העוברים אלא לאיזה דובר צרפתית יחידי שישוהה שם כעת. כך כאשר הקב"ה מכריז משהו ע"י קטסטרופות עולמיות, בוודאי שאינו פונה אל הגויים הבורים והרחוקים, אלא רק לעמו ישראל שמבינים את השפה האלוקית שלו, ובוודאי אף במגיפה זו אין לסינים אפשרות להבין מה רוצה מהם הי"ת, וכיווני המחשבה שלהם טרודים בשאלה איך בונים כמה שיותר מהר בית חולים גדול ועוצמתי מתחת לגשר הבריאותי שמתמוטט והולך נגד עיניהם, שיוכלו לבודד בו חולים.

אבל כשיהודי רואה כזאת מגיפה, הוא מבין שהקב"ה מכריז כאן משהו, יש כאן איזו אמירה שמיימית, כי דברים כה משמעותיים, שנושאים התפתחויות עולמיות בלתי ניתנות לתיאור, מוכרח שישאו בחובם איזה מסר.

ב. הנה, דבר ראשון אנו רואים את הענין של "שחקתי במצרים", איך שחידק קטנמן שאינו ניתן למישוש, יכול להתל במעצמה כה עוצמתית, וכה יציבה, בת כמיליארד איש, שעומדים עתה כחסרי אונים מול יד ה' הנוראה.

וכאשר הדבר מתרחש בעת שאנו קוראים את ענין המכות שהכה ה' במצרים הן בתוככי מדינתם בעשרת המכות, והן על הים. אנו מתעוררים מתוך זה לעיין בפס' שבפרשתינו "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך", דאי' בחז"ל שכל מכות מצרים היו נגוף ורפוא, נגוף למצרים, ורפוא לישראל, וה' מבטיח שהוא לא ישים על בניו אהוביו, את כל המכות שהיו שם.

וכבר ידוע שמה"ט נחלקו התנאים בהגדה כמה לקו במצרים וכמה לקו על הים, דכל המרבה במנין המכות שלקו המצרים, מרבה בכרכתן של ישראל, שאת כל אלו לא ישים ה' על ישראל, כי כבר מצרים הוכו במכות אלו.

וצריך לדעת שעמל התורה ניתן לנו במסויים כדי להגן עלינו מכל המחלות והרעות שקיימים בעולם, וכפי רוב עמלינו בתורה, כך אנו מטהרים העולם מכל מיני מגיפות כאלו ואחרות, וכמש"כ המלבי"ם: כל המחלה וגו', הוא הבטחה המיוחדת לת"ח על מלוי פרנסה שיהא באופן מסובב, שבאמת יסוד לפרנסה בא אך ע"י עבודה, שהוא קרבנות או תפלה (כמש"כ בספר בראשית ובס' דברים), אבל

עסק התורה אין עיקרו בא לתועלת לחיי ישראל אלא להגין מכל רע, שעל כן התורה מכונה 'משמרת' כמש"כ בס' בראשית עה"פ "וישמור משמרת" (כו,ה), אבל מ"מ באשר שבכלל כל רע הוא חולי, והרי רעב או צמא היא מחלה גדולה, ע"כ מביא עסק התורה לידי פרנסה כדי שלא יחלה, וכדאי' בעירובין חש בעצמותיו יעסוק בתורה שגא' ושקוי לעצמותיך, חש בכל גופו יעסוק בתורה שגא' ולכל בשרו מרפא. וזהו דבר משה אחרי אשר תהיו עוסקים בתורה, כל המחלה אשר שמתי במצרים וגו'. ונכלל בזה מחלת צמאון שהיה בעת מכת דם, ומחלת הרעב שהיה בעת מכת ברד וארבה ששחתו התבואה, "כי אני ה' רפאך". דמדה זו של רפואה שלימה ממחלה נותן זכות עסק התורה, ובדבר הזה הבטיח להם, וכו'. עכ"ל.

ג. מהלך נוסף יתכן לפמ"ש השל"ה בפרשה (תורה אור) שעצירת המחלות נסבב מכוח הנשים צדקניות שבדור: "וזה סוד הענין מהאשה הקדושה הצדקת מרים הנביאה עם שאר נשים צדקניות, לקחה בידה תוף ומחולות, תף' חסר כתיב, לרמוז שביטלה ת"ף כתות של לילי"ת, ובמחלת' לבטל קליפת מחל"ת. וכן ראוי להם לנשים צדקניות לבטל את הנשים הארורות, ותצאן כל הנשים אחריה בתיפ"ם ובמחל"ת, ובזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל (סוטה יא,ב). ובא הרמז 'ולא קרב זה אל זה כל הלילה' (שמות יד,ג), 'לילה' על שם לילית המקטרגת, ולא הועיל קטרוגה. וכתיב (שם טו,כו) 'כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך', 'מחלה' רומז על מחלת. ואמר 'לא אשים עליך', ואדרבה נתהפך הקטרוג על מצרים, וזהו 'אשר שמתי במצרים'... עכ"ל. וא"כ יתכן גם כאן, שבזכות כל שמחת הנשים צדקניות בתורת בעליהן, הן שמחת נשות לומדי הדף היומי בתורת בעליהן, שקבעו ושקובעים את עצמם יום יום בלימוד הדף, וביותר מה שנתכנסו ובאו נשות אברכי מיר לפני שבועיים בתמיר, כדי לבטא את גודל שמחתן בשותפותן בתורת בעליהן, ובשכר שמחת כל אשה בישראל שזכתה שבעלה יהיה עמל בתורה, נתהפך הקטרוג שהיה כאן על ראש הגויים, ואף שאין אנו יודעים מדוע סין נבחרה לכך, אבל די לנו בעצם היסוד שהקטרוג מתהפך על הגויים בזכות הנשים. (והלא דבר הוא, שצינה גי' דף היומי", וקרונה גי' ש"ס").

ד. ואולי יש כאן היבט נוסף, שכאשר יש איזה בחור בן עליה שעומד נגד סחף חברתי, או אשה שעומדת באיזה עקרון של צניעות נגד ה"הרגלים" של משפחתה, או ת"ח שמשקיע את עצמו בסוגיות התורה בתכלית העיון, יותר מהמחוייב בסדרי הכולל, כל אלו עוצרים מגיפות בעולם, כי מגיפה היינו - עדריות טבעית, וכל יהודי שנלחם נגד הסחף של העדריות הציבורית שלפעמים היא על גבול המגיפה, אז הקב"ה מדה כנגד מדה עוצר בזכותו מגיפות.

האכילה והדיבור

א. צריך להבין מהו הדגש שהמן היה כזרע גד לבן, אדרבה כפי שהיה המן כולל את כל הטעמים, אולי היה מן הראוי שיהיה כולל את כל הצבעים. עוד יש להבין מה שתלו חז"ל במכילתא את מתן תורה במן עד שאמרו לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, ולכאורה היו צריכים לומר להיפך לא ניתן המן אלא למקבלי תורה, ומשמע לכאורה מלשונם שאדרבה אכילת המן היא תנאי לקבל תורה.

ונראה בזה עפ"מ ש"כ החת"ס בענין הקדמת קנה לושט שהושט הוא עשוי שנאמר בו "ויבו עשיו את הבכורה" ומתרגם אונקלוס "ושט עשיו ית בכורתא", דעשיו נגדר אחרי תאוות המאכל, כענין מה שנאמר כאן "שטו העם" ד"שטו" אותיות "ושט", ואיתא בזה"ק ש"ע"י אכילת יתירה הושט מתארך ונתמתח והאות ו' מתארכת ונעשית לאות ן' ואזי וש"ט נהפך לשט"ן רח"ל. לכן הושט אדום שזהו מהותו של עשיו שהיה כולו אדום, וכלשון חז"ל במדרש דהוא אדום, מאכלו אדום, ארצו אדומה, גיבוריו אדומים, וכנגד זה הקנה בגוון לבן, שבו מדברים דברי תורה וזוכים לחלק בעוה"ב, לכן קנ"ה גי' יוס"ף שהוא שטנו של עשיו.

וכך היא המציאות שבעת האוכל הושט מתפקד ואז כמעט א"א לדבר, וכשמדברים הקנה מתפקד ואז א"א לאכול דאחד על חשבון השני שזה קם זה נופל וכן להיפך, אמנם איתא בהגר"א שהקדמת נעשה לנשמע הוא ענין הקנה והושט, שהושט הוא חלק המעשה (בפרט להנ"ל שעשיו נקרא ע"ש שהוא עשוי, והוא מייצג את הושט) ואילו הקול נשמע בקנה, וכמו שהוצרכו ישראל להקדים נעשה לנשמע, כך אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט, דאנו צריכים להקדים ושט (נעשה) לקנה (נשמע).

ב. וביאור הדברים, די ש כמה עניינים בהקדמת נעשה לנשמע, ראשית, שזכו לדרגת "משכני אחריק נרוצה" ע"י שקיבלו ע"ע לבצע כל "נעשה" שיושט עליהם, והסכימו לכל ציווי שיצטוו מה' בלי לבדוק בתחילה את ה"נשמע".

שנית, יש את מהלך הבית הלוי שהוא עילוי ל"נשמע" שאינו רק כהיכי תימצי בעלמא בשביל לדעת את מה צריך לעשות, אלא "נשמע" גם אחרי שנדע את המעשה - תורה לשם תורה, וכמו שמבאר החת"ס עמ"ש"כ בדוד שהיה עושה "צדקה ומשפט", היינו שהיה שופט ומחייב את החייב, ואח"כ היה משלם לו מכיסו, אך קשה מדוע הזקק ל"משפט", שישלם מתחילה את ה"צדקה" מכיסו, אלא שיש ענין בעצם ה"משפט" של תורה. וכן במאחז"ל גדול הנהנה מוגיע כפו יותר מירא שמים, מבאר השל"ה עד"ז, דמי שמברר את ה'הלכה' ובדק מה התורה מורה, הוא יותר מירא שמים שתמיד מחמיר לצאת מהספק. וזהו עוד בחינה בהקדמת נעשה לנשמע, להגביה הנשמע.

אבל מהלך שלישי יש לבאר, שהעבודה על ה"נעשה" להעלות את החומר, היא קודמת ל"נשמע", וכפי שאמרו חז"ל עד שיתפלל אדם שיכנסו ד"ת לתוך מעיו (נשמע), יתפלל קודם שלא יכנס מאכל ומשתה לתוך מעיו (נעשה), הרי לנו הקדמת נעשה לנשמע בסדר התפילה.

ומובן היטב לפי הנ"ל שכאשר האכילה איננה מתוקנת אזי הושט לוקח את כל המקום וחונק את האדם שיותר לא יכול לדבר, וגם אחרי האכילה כבר פגם בקנה שלו כי הגביר על עצמו את בחינת האדום של הושט, דהנה כתיב כי ב"ה ה' צור עולמים ומבארים חז"ל שעוה"ב נברא ביו"ד ועוה"ז נברא בה"א, והביטוי לכך שיש י' באיש וה' באשה, דהאי"ש נותן לובן שבו, והלובן הוא חלק עוה"ב, והאשה נותנת אדם שבו והאדום הוא חלק האשה. וידוע שפרעה אותיות הערף, שהוא חונק את כלל ישראל היכן שהגוף הכי צר וזהו בחינת "מצרים" שעומד במקום המיצר, מן המיצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה דהאותיות הללו, י"ה, הם בחינת הקנה (עוה"ב י') והושט (עוה"ז ה').

ולכן כל הענין של ליל הסדר זה שילוב שניהם מחד אכילה מתוקנת, ומאידך דיבור מתקון, דהנה המצה לבנה שהיא לחם עוני שעונים עליו דברים הרבה, שהוא תיקון לושט האדום, שמראים שהקנה השתלט על הושט וכולו הפך לבן טהור, ומאידך היין הוא אדום שכולו שירה לה' והשירה עניינה החזרת הבריאה לבורא, שהוא קידוש החומר, ולכן בדווקא מקדימים את היין האדום למצה מדין הקדמת נעשה (ושט-יין) לנשמע (קנה-מצה) כנ"ל.

ג. ומעתה א"ש מה שאמרו חז"ל דווקא בנוסח זה לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, ולא אמרו להיפך, שרמזו לבחי' "עד שיתפלל אדם שיכנסו ד"ת, יתפלל שלא יכנסו מאכל ומשתה לתוך מעיו", דהיינו הקדמת נעשה (אכילת מן) לנשמע (קבלת התורה), וא"ש שהיה המן בדווקא לבן כמו המצה הלבנה, שבא להראות את הפיכת הושט האדום, לשלטון הקנה הלבן, כדי שיהיה ראוי לנשמע.

והנה בקנה יש ששה טבעות כדאי' בחולין, והוא בחינת יוסף שאחוז במידת היסוד השישית, ולכן תושבע"פ היא בו' סדרים, כי היא על פה' ותלויה בתיקון הפה, שמדבר מכוח הקנה, ולכן יש בו' טבעות כנגד ו' סדרי משנה שהן ו' סגנונות דיבור. וזהו גדרו של יוסף (גי' קנה), שמכונה בן זקנים, ופי' הבעה"ט שהוא ר"ת ז'מנים, ק'דשים, נ'שים י'שועות, מ'ועד, וטהרות השלים יוסף מעצמו במצרים, שהיא גלות הדעת, ודעת סדר טהרות, שהדעת בחי' ושט המתקון, דדעת הוא חיבור, כי צריך לחבר קנה עם ושט, שזה גדר תיקון האכילה שתיקון יוסף כשכלכל את מצרים ואז נקרא אב-ר'ך (ר"ך גי' טהור) שנעשה אב גם לטהרות. (ונפלא ש'קנה' גי' דף היומי, שבו ששה טבעות של ש"ס).

היחס הנכון ל"מבחנים"

א. מפרשתן יש מקור למושג של 'מבחני קבלה', שהנה הקב"ה ערך לכלל ישראל מבחן האם הם ראויים לתורה ע"י שנתן להם במרה מקצת מצוות, וכמשי"ג שם: "למען אנסנו הילך בתורתך", וכתב רבינו בחיי בספר כד הקמה (ערך אמונה): והרבה ניסים נעשו לישראל שהם מיוסדים על יסוד האמונה שהרי ירדת המן היה מכח אמונה הוא שכתוב (שמות טו) "הנני מומטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתך אם לא" והנסיון הזה לראות היעמדו על יסוד האמונה. עכ"ל.

ובאמת הרבה פעמים לפני שאדם זוכה לדרגה חדשה ברוחניות, או למושגים חדשים בתורה, מנסים אותו שוב משמים האם הוא ראוי לדרגה הזאת, לפעמים ע"י סוגיא קשה ומאתגרת, בה הוא נבחן כמה הוא מתמסר לתורה, ולפעמים ע"י שיש לו איזה ניסיון בפרנסה שהוא נבחן בזה משמים עד כמה התורה בראש מעייניו ומוכן ללמוד גם מתוך הדחק, ואזי אם יתאמץ בתורה חרף נסיונות אלו יזכה להגיע לדרגות חדשות בתורה שלא הכיר עד כה.

ב. ברם מה שנשתרשב כיום לעולם התורה המושג של "מבחנים" חודשיים וכדו', לא נמצא לזה מקור בחז"ל, אלא שמונח בזה אתגר גדול, ואכן מרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל היה מאד מדרבן אתגרים, אבל מ"מ צריך לדעת מה היחס הנכון לאתגר הזה של "מבחנים", כי הרי בתורה יש ב' חלקים: א. עצם לימוד התורה, ב. "ידיעת" התורה, ופשוט שהמהלך של מבחנים מתייחס בעיקר לחלק של ידיעת התורה, שהרי את זה שקובע ציון לא כל כך מעניין כמה עמל ויגיעה הושקע בחומר הנלמד, הבודק אינו יודע האם כאב הראש לבעל המבחן הזה, אולי הוא היה חסר כמה ימים בעת לימוד החומר מחמת אונס גדול, שמה הוא השקיע פי שנים ושלוש מכל נבחן אחר, הבוחן יודע רק מה כתוב בו ותו לא מידי, וא"כ גובה הציון משקלל אך ורק את הנתון של הידע, שזהו כאמור רק פן אחד בתורה.

החומר מכל כאשר שוכחים שהעיקר הוא עצם לימוד התורה יום יום! ומציבים את המבחן החודשי כעין "למען אנסנו" האם יודע את החומר או לא, ולפעמים אף גרוע מכך שטועים להציב את הידיעות' כמברר וקובע עיקרי מהי מידת השייכות לתורה. ולצערנו כמה מהמשרבים של אברכים בגיל המתבגר נובעים מטעות זו, שמעמידים למבחן את ידיעותיהם, ואם שכחו את רוב לימודם שוב מרגישים שלא עושים כלום, ובאים למסקנות חמורות... אבל צא וראה מאמר חז"ל: אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים למאה ואחד, שזה נקרא "עבדו" וזה נקרא "לא עבדו", ותמוה, מדוע הפסוק מדגיש רק את ה"עבדו" שברבי החזרות, הרי ידוע בשם הגר"א שההבדל בין

הגימטריה של 'זכר' לגימטריה של 'שכח' הוא מאה ואחד, שע"י שלומד מאה ואחד פעמים אינו שוכח לימודו, וא"כ איך חז"ל לא ציינו מעלה עצומה זו. ונראה שרצו ללמדנו שעיקר הלימוד הוא העבודת ה' שמונחת בעצם הלהיות לומד, ואף אם אינו זוכר שפיר חשיב "עובד השם" עצום!

ג. ובינה יובן הגמ' הידועה בעירובין (נדב) על צייד הרמאי, שממהר לצוד הרבה ציפורים יותר מחבריו, מפני שאינו מתעכב על שבירת הכנפיים שהיתה נהוגה אז בקרב הציידים, והתוצאה היא שכל ציפור שתפס פרחה ונעלמה, ורמאותו היא שמונה כמה ציפורים כבר הספיק לצוד, אבל בפועל אחת לא נותרה בידו! כך כשאנו חוזר על תלמודו לא נותר מאומה בידו! וז"ל הגמ': א"ר שיזבי משום ראב"ע, מאי דכתיב "לא יחרך רמיה צידו, לא יחיה ולא יאריך ימים צייד הרמאי". רב ששת אמר צייד הרמאי יחרוך, כי אתא רב דימי אמר, משל לצייד שצד צפרים, אם ראשון ראשון משבר כנפיו, משתמר, ואם לאו, אין משתמר. אמר רבא א"ר סחורה א"ר הונא מאי דכתיב הון מהבל ימעט וקבץ על יד ירבה. אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות, מתמעט, ואם לאו "קובץ על יד ירבה". אמר רבא ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה. א"ר נחמן בר יצחק אנא עבדתה ואיקיים בידאי. עכ"ל. וצ"ע מה כוונת הגמ' כשמודיעה לנו על ה'עבירה' של רבנן שלא חוזרים?

ותירץ המהרש"א (ע"ז יטא) דיש מימרות אחרות: אמר רבא, לעולם ילמד אדם תורה ואח"כ יהגה שנאמר בתורת ה', והדר ובתורתו יהגה. ואמר רבא: לעולם ליגרים איניש, ואע"ג דמשכח ואע"ג דלא ידע מאי קאמר, שנאמר גרסה נפשי לתאבה, גרסה כתיב ולא כתיב טחנה, עכ"ל. וזהו דקאמר דידעי רבנן להא מלתא ועברי עלה, דלכאו כיון דידעי אמאי קעברי עלה, גם מאי רבותיה נמי דרנב"י שהתפאר שעשיתיה, ועל כן נראה דהנך דרשות דלעיל לעולם ילמוד אדם תורה ואח"כ יהגה כו' ולעולם ליגרוס אינש ואע"ג דמשכח כו' סותר כל זה הא דקאמר הכא אם אדם עושה תורתו חבילות מתמעט, ולזה אמר רבנן ידעי הך דרשא דאם אדם עושה תורתו חבילות מתמעט ועברי עליה, ועבדי כהנך דרשות דלעיל דיש ללמוד לאדם הרבה ואע"ג דלא ידע וכו' ואח"כ יהגה ויעיין בה, עכ"ל.

סיכומו של דבר. המבחן מצויין למי שלפי כשרונותיו מתאים לו לזכור, אבל מי שאינו כזה, לא חסר לו דבר בשייכות לתורה!... וכשם שמי שאינו מוצא טעם בלימוד ההלכה למעשה, אין עליו טענות שעוסק רק בעיון, כך מי שאינו מתאים לזכרון, אין בו שום חסרון בגדלות בתורה! ויכול שפיר להצטרף לאותם רבנן שידעי למעלת החזרות ועברו עלה, שלמדו ולמדו אע"פ ששכחו, כמו שאמר דוד גרסה נפשי לתאבה, שמרוב תיאבון ללימוד, למד ולמד...

האם שייך היום לאכול 'מן'...?

א. **בפרשתן** באים אנו לשפע האלקי שירד על אבותינו במדבר בדמות 'מן' - אוכל שמלאכי השרת נהניו ממנו. רגילים תמיד להביא את דברי המכילתא שקושר את אכילת מן לקבלת התורה, עד כדי התנאה גמורה, ד'לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן', ומשמע דלדורי דורות עומד הדבר כתנאי קודם למעשה - רצונך לקבל תורה...? הבה אכול מן...! ולפי פשטן של דברים נראה הענין רחוק מאד מן המציאות הריאלית, כי מאיפה נשיג 'מן' היום, נכון לשבט תשע"ו...?

והייתי 'כמוצא שלל רב' בפרשה זו ממה שהביא בשם החת"ס שעמד בפליאה זו גם לגבי 'רמיהו', דאיתא ברש"י כאן דבאותו הדור התבטלו ישראל מעסק התורה בגלל עול הפרנסה שרבץ עליהם, והוכיח אותם ירמיהו שיקבלו על עצמם עול תורה, ותמהו כנגדו: פרנסה מנין...? קידש ירמיהו את עצמו ונכנס באמצע השנה לפני ולפנים למקום קדש הקדשים בסילודין, והוציא את צנצנת המן שנשתתרה למשמרת לדורי דורות, ואמר להם "הדור אתם ראו את דבר ה'" שמעו לא נאמר אלא ראו, ללמדנו שהוציא את צנצנת המן והראה להם מזה נתפרנסו אבותיכם הרבה שלוחים למקום...

ותמה החת"ס: מה מחזק בראיית צנצנת זו, הרי ברור ופשוט שלא יוכלו לזכות לכזה נס פלאי שירד עליהם 'מן מהשמים' כפשוטו, וא"כ איזה בחינת 'ראיה' יש בזה לחזקם, הרי עצם הדבר שהרבה שלוחים למקום הוא דבר הפשוט לכל מאמין, אבל כאן רצה ה' שיהיה בחינת 'ראו את דבר השם' ואיזה מעלת **ראיה** יש בראיית צנצנת המן, כשדבר כזה בלאו הכי אינם אמורים לקבל...?

עוד עמד בדקדוק לשון הפסוק "למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים" ומדוע כופל ואומר 'במדבר' ו'בהוציא אתם מארץ מצרים' הלא כל תינוק יודע שכאשר יצאו מארץ מצרים היו במדבר וסגי למימר חדא מינייהו.

ובאמת ב'משך חכמה' הוציא מזה מרגלית יפה, דקמשמע לן קרא דמעלת המן שייכת לא רק באחד שכבר לומד ועמל בתורה שנים רבות, אלא סגי ב'החלטה' בעלמא, וזהו שהדגיש הכתוב דכלל ישראל זכו למן אפילו ב'דרך שיצאו מצרים' אע"פ שעדיין לא קיבלו תורה בפועל, דאפילו מי ש'מתכנן ללמוד' כבר מיקרי אוכל המן, וכך רואים בחוש שאפילו הבא ליטרה, מסייעים בידו בפלאים.

ב. **אך** החת"ס מתרץ את הכפילות בפסוק עפ"ד הגמ' בקידושין (לחא) שמוכיחה שבאותה חררה שהביאו ממצרים טעמו טעם מן, דאל"ה לא הגענו לחשבון אכילת מן ארבעים שנה, עיי"ש. ולמדנו מזה שב' בחינות 'מן' היו במדבר: א. מן שירד מהשמים. ב. חררה פשוטה שאפו אותם בעצמם ואעפ"כ טעמו בה טעם מן. ועפ"ז מתרץ החת"ס דגם לדורות שנשתמר להם צנצנת המן, לא היה זה

בשביל להזכיר להם את הסוג הראשון של המן, דלזה באמת אינם יכולים לזכות בשום אופן, ולא היה צד שפתאום יוריד להם ה' מן אמיתי מהשמים, אבל רצה ה' להזכיר להם שאפילו בחררה הפשוטה שהביאו ממצרים זכו לטעם מן, וא"כ אין שום בעיה שיהיה 'בחינת מן' אפילו בחררה פשוטה שאופים בתנור גשמי רגיל, ולכן כופל הפסוק - במדבר - בהוציא אתכם מארץ מצרים, כלומר שצנצנת זו צריכה להזכיר להם את ב' בחינות המן, כי רק מזה יגיעו לדרגת ראייה להאמין שאפילו לחם רגיל יכול להפוך למן.

[נבזה מתרץ את תמיהת המג"א למה אומרים בליל הסדר 'הא לחמא עניא' הרי את המצה הזאת אפינו השנה בערב פסח ואי"ז המצה המקורית שאכלו אבותינו במצרים והיה לנו לומר 'כהא', אבל להנ"ל א"ש, דחזינן שבצנצנת המן הראה להם את המן ונתכוון לבחינה הראשונה של אותה חררה שטעמו בה טעם מן, ואיך אומר 'זה הדבר' ואיזה ראייה יש כאן, אלא חזינן דסגי שהענין שווה ודומה].

ג. **ונבא** לבאר עומק הדבר, איזה ביטוי וגדר של 'מן' שייך בלחם פשוט, דביומא (עהא) מבואר שהיו ג' מצבים שונים באוספי המן: א. צדיקים, ירד להם בפתח בתיהם. ב. בינונים יצאו ג. רשעים, שטו כל היום. וצ"ע איך ידע כל אחד מהו המן שלו, ובשלמא בחלק הצדיקים לא נגעו כי ירד על פתח ביתם וחצירו של אדם קונה לו, אבל למה הרשעים לא לקחו לבינונים את חלקם, עוד אי' שם דהיו ג' בחינות באכילה: א. צדיקים - לחם. ב. בינונים - עוגות. ג. רשעים - טחנו בריחים. ופרש"י דלחם כבר אפוי, ועוגות היינו בצק, ורשעים מצאו כעין חיטים. א"כ קשה למה לא לקחו הרשעים 'מן' מוכן...?

אולם פירוש נפלא כתב בשו"ת נר למאור (הובא ג"כ שם), דהכוונה בגמרא זו כך. הקב"ה מוריד שפע משמים, מי שיש לו בטחון עושה מעט השתדלות, מי שחסר לו בטחון עושה יותר, אבל הרשע עובד כל היום, ובסופו של דבר יש לכלום רק עומר לגולגלת. וזהו שאומרת הגמרא, דהצדיקים הסתפקו במועט, יצאו על יד פתח ביתם לקטו קצת וחזרו הביתה, הבינונים ראו צורך לצאת קצת יותר רחוק ולאסוף יותר, והרשעים עבדו שעות רבות לאסוף. וכן ב'צורת' המן, באמת לכולם ירד לחם, אבל לצדיקים הספיק לאכול לחם, הבינוניים רצו לטעום עוגות והיו צריכים לטפל בזה כמו שעושים עוגה כדי לטעום בו טעם עוגה, והרשעים עבדו שעות על 'מתכונים' כדי לערוך ארוחות גורמה, והיו כל היום סביב אוכל...

ד. **זהו** שכתב רבינו יונה על המשנה (אבות גה) כל המקבל עול תורה מעבירים ממנו עול דרך ארץ: **שלא יצטרך לעשות מלאכה הרבה לצורך פרנסתו, ובמעט יספיק לו כדי חיותו, כי מלאכת הצדיק מתברכת ונפשו שמחה בחלקו... עכ"ל.** הרי לנו הסבר ברור איך אפשר להפוך ככר לחם פשוט, לבחינת 'מן' של הצדיקים כנ"ל.

המבט הנכון על 'קושי בפרנסה'

להכניעו ולבולעו חי, ורק העזות של העורב היא מעצימתו כנגד התנין. ולימדנו רבב"ח שאי"ז נמשך עד הסוף, אלא מוצא תיכף אילן שיחזיקנו כיששכר וזבולון.

ב. והנה כעין מה דחידש הגר"א דהמהלך הוא דיש לת"ח בתחילה נסיון של דחקות ורעב שנחשב כבליעה של התנין, ואח"כ כשעומד באמונתו ונעשה כעורב הקב"ה מזמין לו פרנסתו ברווח ע"י אילן שמעמידו כיששכר וזבולון, כיוון לזה הנצי"ב.

דהנה אחרי השירה הגיעו למרה ושם הראהו הקב"ה עץ מר וישלך אל המים, והגר"א שם הזכיר חניה זו כסייעתא לדבריו, שבתחילה היו להם המים מרים לבחון אותם האם הם ממשיכים להשאר בתורתם כרגיל, וכאשר החזיקו באמונתם הראה להם הקב"ה עץ הוא העץ התורה הנ"ל שמעמיד את התלמידי חכמים וממתיק להם את המים, אך יש להתבונן במה שאח"כ במסע שלאחריו הגיעו לאילימה ושם שתיים עשרה עינות מים ושבעים תמרים ויחנו שם על המים, ומבואר דהגיעו למקום שהוא ממש להיפך מן הראשון, וכך נראה מהדגשת התורה בתיאור המקומות הנ"ל, וצריך להבין הטעם בזה. והנה הנצי"ב מאיר עינינו בזה:

...ומה ת"ל ויחנו שם על המים שהיו עסוקים בדברי תורה שניתן להם במרה. ובלי ספק שבא לכוונה בזה המקום אחר עסק שהיה במרה, ללמדנו ענין שנוגע לדבר שניתן במרה, והיינו דכמו שהודיע משה אשר זהו דרכה של תורה להסתפק בצמצום, אבל זה אינו אלא בתחילת בואו... אבל אחר שזכה והשיג מעלת התורה, זוכה להתפרנס ברווח ובדברים המרחיבים דעת להוסיף לקח בתורה כדאי' בעז" (סופ"א) העוסק בתורה נכסיו מצליחים וכו', ומשו"ה כמו שניתן להם במרה מידת הצמצום וההסתפקות, כך ניתן להם לאחר שעסקו בתורה י"ב עינות מים והוא ברווח גדול ששבעים תמרים שהוא פרי המסוגל לתורה כדאי' בתענית ט, ב... עכ"ל.

ועיי"ש עוד שהביא אח"כ משל יפה לזה ממלכותא דארעא שהעובד את אדמתו לא ישיג כבוד ועושר לעולם, אבל העובד בצבא אע"פ שבתחילה מתפרנס בדוחק וישן על הארץ ואוכל לחם נקודים מ"מ אחר שעולה בגרם המעלות מתעלה בכבוד ובפרנסה ורווח וגדולה. וכע"ז פירש הנצי"ב בדברים (י, ז) עיי"ש.

וכמה מוסר השכל עלינו ללמוד מדברי הגר"א והנצי"ב ששניהם אמרו דבר ברור, דאין שום סיבה לייאש עצמו שמתקשה בפרנסה וכדו', דזהו גופא המבחן שמעמידים לו משמים האם הוא ראוי לאיצטלא של 'יששכר', ואף אם הנסיון קשה שכלתה הפרוטה מן הכיס ומרגיש ח"ו ממש כמת, עליו לדעת דזהו רק בליעת התנין לשעה, אבל אם יתחזק ויתאמץ ללון בעומקה של הלכה ולהשחיר פניו כעורב אזי בודאי שהקב"ה יעמיד לו עץ שיחזיק אותו בעושר וכבוד. ובודאי דיש לזה כמה וכמה דרגות, ובכל דרגה יש את אותו ציור של בליעה ואח"כ שמתחזק זוכה לאילן שמעמידו, וכך מדרגה לדרגה יעלה ויתעלה עד שיזכה לשתיים עשרה עינות מים ושבעים תמרים ולארץ נחלי מים.

ד"ל הגמ' (ב"ב עגב) אמר רבב"ח לדידי חזי לי ההיא אקרוקתא דהוה כי אקרא דהגרונאי, (אני ראיתי צפרדע בגודל של העיר הגרונאי), ואקרא דהגרונאי כמה הו' שיתין בתי (ומה הגודל של העיר הגרונאי שישים בתיים), אתא תנינא בלעה (בא תנין בלע אותו), אתא פושקנצא ובלעה לתנינא וסליק ויתיב באילנא (בא עורב בלע את התנין ועלה ישב בעץ), תא חזי כמה נפיש חיליה דאילנא (בא וראה מה גדול כוחו של העץ), אמר רב פפא בר שמואל אי לאו דהואי התם לא הימני (אם לא שהייתי שם לא הייתי מאמין), עכ"ל הגמ'.

וכתב בביאור הגר"א: **'ההיא אקרוקתא'**, אמרו רז"ל במדרש שמות רבה למה לקו המצרים בצפרדעים בשביל שבטלו את ישראל מלעסוק בתורה, כהדין צפרדע ללא שכיח יוצא בלילה, ולכן נקרא התלמיד חכם צפרדע. ואמר רבב"ח במליצתו שראה ת"ח אחד שגודלו כהעיר הגרונאי שיש בה שישים בתיים, ועניינו כמו שנאמר שישים המה מלכות וכו' המה שישים מסכתות (במדר"ר יח, כא) וכו' וכוונתו שראה ת"ח אחד שבקי בכל הש"ס.

'אתא תנינא ובלעה', מבאר הגר"א דיש ב' סוגי תנינים כדכתי': **'ביום ההוא יפקוד ה'** בחרבו הקשה והחזקה על לוייתן נחש בריח, ועל לוייתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים' (ישעיה כזא). האחד מושל בעפר ונקרא נחש, כדכתי' נחש עפר לחמו, והשני בים נקרא תנין. והם ב' סוגי יצרים האחד קרוי עם הארץ שהוא נחש הנ"ל. והשני נקרא תנין ששוחה בים גופא סביב התלמידי חכמים לבטלן מעסק התורה ועיי"ש עוד מש"כ הגר"א.

'אתא פושקנצא ובלעה לתנינא', פירש הגר"א: עניינו כמש"כ שחורות כעורב (שה"ש ה'יא) במי אתה מוצאן במי שנעשה אכזרי על בניו כעורב וכו', ולפי שפיתוי היצר מצד חסרון מזונות... לכן אמר לבני עורב אשר יקראו, מי שנעשה אכזרי כעורב הקב"ה גותן להן לחם, וזהו שכתוב אתא פושקנצא ובלעה לתנינא, וזה מדוייק במה שפי' רש"י עורב נקיבה כי משונה היא בטבעה כנגד אם הבנים לכל בעל חי, והוא מליצה על תלמיד חכם שנעשה אכזרי על בניו ועוסק בתורה יום ולילה, **'וסליק ויתיב באילנא'** פירוש, מה עושה לו הקב"ה מזמין לו אדם להחזיקו כיששכר וזבולון וכו', **'תא חזי כמה נפיש חילא דאילנא'** פירוש מה גדול כוחו... כוונתו על גודל צדקתו אשר יכול לכבוש את יצרו לחלק נכסיו כמו שדרשו על פסוק גיבורי כוח עושי דברו וכו' עכ"ל בדילוגים.

וחזינן בדבריו יסוד עצום, דיש מצב שהנסיון מתגבר עד שממש בולע לתלמיד חכם, כמו תנין שבולע צפרדע, ובאותה נקודה צריך התלמיד חכם להחזיק בכוח האמונה ולא להתפעל מכלום רק להמשיך ללמוד, ואזי ע"י מצב זה שהוא משחיר פניו על התורה כעורב, וכן אכזרי על בניו כעורב, ע"י מציאות גופא הוא מתעצם לדרגת עורב, ואזי הוא מתגבר כנגד הרע ונעשה כעורב שיכול לבלוע את התנין שבלע את הצפרדע. כי בשלב שהת"ח בחינת צפרדע אע"פ שיודע שישים מסכתות ובקי בהן עדיין הרע יכול

יכלכלהו, מאשר לא יחשוב...

א. הנה אלו שמתעצלים ללמוד, מנסים לנופף בשיטת הרמב"ם על המשנה באבות 'ודאשתמש בתגא חלף', לפיה כביכול אין היתר לקחת תמיכה על לימוד התורה, ולכן לקחו לעצמם דרך 'להדר' ולהתפרנס בעצמם, כדי שלא 'כשלו' חלילה בלקיחת תמיכה מלימוד התורה... וכבר הבאנו בחוברות, את תשובתו החריפה של האגרות משה כנגד 'אלו המתחסדים' כלשונו, שהאריך לבאר את שיטת הרמב"ם והחולקים עליו, והראה ברור שאין היום שום בית מיוחש ליטול את מילגת הכולל או שאר התמיכות שמקבל אברך.

ובאמת שקושיה מעיקרא ליתא, כיון שבאבות מיירי במסתובב בעירות ואומר: פרנסוני בשביל חכמתי ותורת... אבל כאשר יש אנשים ברי מעלה שמצידם מעוניינים ליטול חלק בלימוד התורה ע"י הסכם יששכר וזבולון, שוב אין מניעה ליטול מהם אף לרמב"ם.

ב. ונעת מצאתי שהרמב"ם ב'מורה נבוכים' (ח"ג פכ"ד) שהוא החיבור האחרון שכתב לעת זיקנותו, כתב דברים ברורים בזה, וז"ל: אחר שהתבאר שענין 'לדעת' הנה הוא שידעו בני אדם (אפי' גויים), כן אמרו במן 'למען ענותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצוותיו אם לא, עניינו לדעת האמות זה (היינו שגם גויים ידעו זאת), ושיתפרסם בעולם שמי שניתן לעבודתו יתברך יכלכלהו מאשר לא יחשוב (כלומר מכיוונים שלא עולים על דעתו), ועל זה הענין עצמו נאמר על המן בתחילת רדתו, 'למען אנסנו הילך בתורתו אם לא', רוצה בו, שיבחן בזה כל בוחן ויראה אם ההימסר לעבודתו מועיל ומספיק או אינו מספיק... והוא להודיע, אם ההימסר להשם מספיק בכלכלה, ומניח מן העמל והטורח אם אין, עכ"ל.

הרי שפתותיו ברור מיללו, שמש"כ 'למען אנסנו' היה זה בשביל להראות לעין כל, אפילו לגויים, שכל המוסר עצמו לעבודת השם, וכל להניח את ידו מהעסק בעמל וטורח הפרנסה, כי הקב"ה וודאי יספיק לו למחייתו כעין מן. שהרי אין הגויים אמורים להעלות על דעתם שירד עבורם מן, אלא הרי"ז גילו מה' שכל מי שדבק בה, 'יכלכלהו מאשר לא יחשוב', וידאגו משמים לצרכיו וסיפוקיו בנס כעין מן. וזהו גופא מקור דבריו הידועים בסוף הל' שמיטה ויובלות.

ג. שוב מצאתי שישודו זה נעתק ממכילתא דרשב"ו וז"ל: ניסויו הוא להן ולכל באי העולם (היינו אפי' לגויים, כדברי הרמב"ם הנ"ל), שכל מי שמלאו ליבו לעבוד את השם בכל ליבו (כהגדרת הרמב"ם: 'מי שניתן לעבודתו' ו'ההימסר להשם'), הוא ממציא לו סיפוקו מכל מקום (ג"ז ממש כהגדרת הרמב"ם: 'יכלכלהו מאשר לא יחשוב'), עכ"ל.

ומתבאר להדיא שלשון 'ניסויו' האמור כאן בתורה בקרא ד'למען אנסנו' אינו מלשון ניסיון-מבחן, אלא מלשון ניסיון-דוגמא, שרצון ה' היה להראות לעין כל, ואפילו לגויים, שכך הוא הנהגתו יתב', דכל מי שנמסר בכל ליבו לעבודתו יתברך שמו, יהיה מסודר בפרנסתו. וזה היה כל הטעם שהקדים להם הקב"ה את המן קודם מתן תורה. וכה רבים הם הסיפורים והעובדות אף בימינו, מסייעתא דשמיא מעל דרך הטבע שזוכים לה עמלי התורה, בסיפוק צרכיהם בשפע.

ויעויין ברבינו בח"י כאן שהוסיף ע"ז עוד קומה, שלכן כל מי שהקב"ה השפיע עליו פרנסה בריח, הוא מחוייב לעסוק בתורה יותר מכל אחד, כי סתם אדם יש עליו גזירה לטרוח בעמל הפרנסה, ומי שהצילוהו מעמל וטורח זה, בוודאי זהו רק משום שמעוניינים בלימוד התורה שלו יותר, וז"ל: למדך הכתוב, שכל מי שמזוונותיו מרווחים הוא חייב לעסוק בתורה, וזהו שאמר הכתוב למען אנסנו הילך בתורתו אם לא, וזהו שזכתה התורה מתנות כהונה להכהנים והלויים, והן התרומות והמעשרות (שניתן להם ריח בכדי שיהיו פנויים ללימוד כדבעי), וזהו שכתוב: ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה', (הרי מפורש בפסוק, שע"י שיהיה להם מתנות כהונה, ממילא יהיו יותר מחוייבים לעסוק בתורה). וכנגד מתנות כהונה תיקנו מתנות לחכמי ישראל המתעסקים בתורה, שנאמר "היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה", עכ"ל.

ד. מאידך רש"י פירש שהיה כאן ניסיון-מבחן כפשוטו, וז"ל: למען אנסנו הילך בתורתו, אם ישמרו מצוות התלויות בו שלא יותירו ממנו, ולא יצאו בשבת ללקוט, עכ"ל. ובכלי יקר הביא דבריו, והוסיף: וכ"ז נאמר על מידת הבטחון כי אם לא יותירו ממנו, זהו מופת שהם שלמים במידת הבטחון, כי מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר הרי"ז מקטני אמנה, וכן אם לא יצאו בשבת ללקוט, הרי הם בטוחים שמה שלקטו אתמול יספיק להם גם ליום המחרת ואז ילכו בתורתו, כי מי שאינו שלם במידת הבטחון מכלה כל ימיו לאסוף ולכנס, ומתי יעשה לבית ה' לעסוק בתורה, כנודע מדרכי רוב העולם ההולכים אחרי ההבל, ועסק התורה טפל אצלם.

ונראה לפי דרכו של רש"י לבאר מה שאומרים בברכת אהבה רבה 'בעבור אבותינו שבטחו בך, ותלמדם חוקי חיים כן תחנינו ותלמדנו', וצריך לבאר הכוונה, היכן מצינו שאבותינו בטחו בו ועי"ז הקב"ה לימד אותם תורה. ולהנ"ל י"ל דקאי אקרא ד'למען אנסנו', שהקב"ה ניסה את הבטחון שלהם, וכיון שאף אחד לא יצא ללקוט בשבת, ולא הותירו ממנו עד בוקר (זולת דתן ואבירם) ממילא היה זה הוכחה שהם בוטחים בו, ועמדו בניסיון, וע"כ נתן להם הקב"ה את התורה, וזהו שמבקשים כן תחנינו ותלמדנו, היינו שתחון גם אותנו בפרנסה בשפע, ועי"ז נזכה ללמוד וללמד את דברי התורה.

ויש לעמוד על הלשון 'ותלמדם חוקי חיים', שהוא כנגד ניסיון נוסף שהיה להם קודם לכן במרה, כדכתי' שם שם לו חק ומשפט ושם ניסהו, שהיה זה בכדי להרגילם במצוות ולדעת אם יקבלו אותם בשמחה ובטוב לבב, עי"ש רש"י ורמב"ן.

והנה מצינו לשון חק בפרנסה כדכתי' הטריפני לחם חקי (משלי לח), וכן מצינו ענין חוקי המלוכה, ומעתה י"ל, דבקשה זו רומזת לדברי חז"ל באבות דכל המקבל על עצמו עול תורה (היינו בדרך של עול קבוע, כעין 'חוקי חיים') מורידין ממנו עול מלכות (היינו אפילו דברים שהם 'עול הנמנים על 'חוקי' המלכות), ועול דרך ארץ (היינו חק הפרנסה). וזהו נמי מה שמבקשים בברכת על הצדיקים, "ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת ושים חלקינו עמהם לעולם, ולא נבוש כי בך בטחנו" דהבטחון בה' הוא תנאי מוכרח לזכייה בתורה.

מאתר אחרא עלאה אתזנו...

א. בפרשתן מובא כל ענין המן שירד לישראל במצרים. הוא היה אוכל פלאי מחוץ לגדר הטבע, ירד חם מן השמים, בערימות ובכמויות עצומות, היו מרגישים בו את כל סוגי הטעמים שבעולם, והיה מתעכל היטב בגוף, ונבלע בכל רמ"ח אברים ללא כל פסולת. אך בזוה"ק כאן מובא שיש עוד אוכל עליון ורוחני מזה, והוא אוכלם של העוסקים בתורה.

ב. וזה עיקר לשון הזוה"ק (מתרגום מתוק מדבש): בא וראה, בכל יום ויום יורד טל, ומזה הטל נמשך שפע לעולמות של מטה, ומלאכים הקדושים ניזונים ממנו כל אחד כפי מאכלו הראוי לו, וזהו שכתוב "לחם אבירים אכל איש", היינו המן שהוא לחם של מלאכים הנקראים אבירים, אכל איש, פי' בני ישראל, כי מהמזון של המלאכים אכלו ישראל במדבר.

אמר רבי שמעון: כמה בני"א גם בזמן הזה ניזונים ממנו, ומי הם? אלו החברים שמשתדלים לעסוק בתורה יומם ולילה, ולא תעלה על דעתך שמזה המן הם אוכלים, אלא ממקום יותר עליון שהוא פי שנים מהמן, שישראל אכלו מן השמים, אבל החברים שמשתדלים בתורה **מאתר אחרא עלאה אתזנו**, מהחכמה העליונה, שהוא מקור עליון יותר.

שאל רבי אלעזר את ר"ש אביו: אם התלמידי חכמים ניזונים מהחכמה, למה נחלש גופם יותר משאר בני העולם? ענה לו ר"ש: יפה שאלת, אלא שכל המזון של בני"א יורד מלמעלה ונעשה כאן עב וגס, אבל אותו מזון הבא למעלה הוא דק יותר, המזין את הנפש ואין הגוף כל כך נהנה ממנו. וזהו המזון שאכלו בני ישראל במצרים, והיינו המצה שנקראת לחם עוני, ויותר דק ממנו המזון של המן, והמזון העליון הרוחני יותר מהכל, הוא המזון של החברים, אלו שמשתדלים באורייתא, שאוכלים מזון הרוח והנשמה ואינם אוכלים מזון גשמי של גוף כלל, והוא בא אליהם ממקום עליון ויקר על הכל הנקרא חכמה, ולכן חלש הגוף של החברים יותר משאר בני העולם. אשרי חלקם של אלו התלמידי חכמים שעליהם כתוב 'החכמה תחיה בעליה', אשרי חלקו של הגוף שיכול להיות ניזון במזון הנפש.

אמר לו ר"א לאביו ר"ש: ודאי הוא שיש כל מיני מזונות רוחניים, אבל רציתי לדעת בזמן הזה איך נמצאים אלו המזונות, כי בצאת ישראל ממצרים אכלו את המזונות ההם אבל עתה מי אוכלם...? אמר לו ר"ש ודאי יפה שאלת וזה בירורו של דבר איך שגם היום שכיחים מזונות אלו, מזון הראשון הוא המזון של כל בני העולם זה שבא מטל ומטר השמים, והוא מזון הגוף הנקרא לחם חמץ, למעלה ממנו דק ורוחני יותר הוא מזון העניים שמקבלים את שפעם מהשכינה, המקיימת אותם בדבר מועט ומשגחת עליהם שיתפרנסו. מזון דק ועליון מהם הוא מזון החולים כמו שכתוב ה' יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו, לפי

שאלו החולים לא ניזונים אלא במזון הקב"ה ממש, ומהו מזונו של הקב"ה חלב ודם הקרבנות, וגם אלו החולים ניזונים מהתכת חלבם ודמם (כידוע ברפואה שהבעת המחלה הגוף נלחם עם המחלה ומכלה את עצמו), וזהו שפע מזון הבא ממקום הנקרא שמים והוא יותר רוחני ודק מאלו שלפניו.

המזון הרביעי שהוא עליון וקדוש ודק מכולם, זהו המזון של הרוחות והנשמות, הוא המזון של החברים העוסקים בתורה, והוא הבא מן החכמה העליונה, ומה שזוכים לכך מפני שהתורה יוצאת מהחכמה העליונה, ואלו שעוסקים בתורה נכנסים בשרשה ועיקרה של החכמה ושואבים משם שפע רוחני, וע"י המזון הזה הם זוכים לחדש חידושי תורה בכל יום ואותם חידושים נמשכים מן החכמה ששם שורש התורה. בא ר"א ונישק ידי אביו, אמר אשרי חלקי שעמדתי בדברים אלו, ואשרי חלקם של הצדיקים שמשתדלים בתורה יומם ולילה, שהתורה מזכה אותם בעוה"ז ובעוה"ב דכתי' כי היא חייה ואורך ימיה, **ע"כ זוה"ק**.

ג. מי שיתבונן בדברים מפליאים אלו, יבין אל נכון את מציאות הפלא של עולם התורה בימינו, הכיצד מתפרנסים עשרות אלפי אברכים עמלי התורה בעלי משפחות ברוכות ילדים, העמוסים בהוצאות וצרכים לרוב, האם יורד להם מן השמים...? התשובה היא, שיש להם צינור פי שנים ורוחני מהמן, הוא אותו **'עלמא אחרא עלאה'** שמוריק להם שפע מהחכמה, ואדרבה מונח במזונם ברכה, שמי שאוכל מהמזון הזה, נפתח ליבו בחכמת התורה יותר, וזוכה לחדש בתורה.

ואמנם ראינו זאת בעינינו בגוף הקדוש של מרן הגראי"ל זי"ע, שאכל אוכל מזערי ביותר (עד שאם תצרף כל האכילות שאכל בימי חייו עלי אדמות, אולי תוכל להזין בזה אדם רגיל כמה שנים בודדות) והנה הוא חי על ידי אוכל זה מאה וארבע שנים בפעולות כבירות שנדרש להם כוח גופני אדיר, הכיצד...? אלא וודאי שהוא זכה לינק מאותו צינור חכמה עליון, וליזון ממנו כל ימי חייו, אשר ממנו מקבלים שפע הנבלע באברים, שאינו מבלה את הגוף, מפני שהוא מזון לרוחות ולנשמות.

ואף דיש בזה דרגות רבות, צריכים אנו להאמין באמונה שלימה, שכך הוא האמת ללא כל ספק, שבביתו של כל אברך יורד מזון שהוא יותר עליון מהמן, אשר מגיע מזיו החכמה העליונה. ואמנם כמו שבמן היו כאלו שהתעקשו לעבוד עליו קשה, ולאסוף אותו חצי יום, ולטחון אותו ולפורר אותו כדי להכינו לסעודה, כך במזון הרוחני שיוורד אצל האברכים יש כאלו שמתעקשים לעבוד עליו קשה, ולרוץ לכאן ולשם בכדי לנסות להרויח משהו, אבל העושה כן איזק אנפשיה...

וזוהו גופא הטעם שצנצנת המן היתה בקדש הקדשים, להורות שזהו אוכל שמופקע מגבולים גשמיים, דכמו שהארון היה שלא מן המדה, שלא חלו עליו גבולי המקום, כך על המן לא חלים הגבולים הגשמיים, למי שרק מתבונן...

דבר העורך

התרגשות עצומה היתה מנת חלקנו השבוע, כאשר זכינו, ראשי מפעל 'הילכתא', עורכי גיליון עומק הפשט, רבני בית ההוראה, וחברי בית המדרש, להיכנס לבית מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א, למעמד הגדול לחיזוק ידיעת ההלכה. מרן עיין בגיליונות 'עומק הפשט', והביע קורת רוח מרובה על תוכנם הנפלא, לאחר מכן השיב לשאלות, והוסיף שצריך 'להתפלל' כדי לדעת את ההלכה לאמיתה של תורה.

בעיצומו של המעמד, פתח מרן את המגבית הגדולה 'הגרלה כהלכה', שתיערך אי"ה בתאריך י"ז אדר תש"פ, ובירך את כל השותפים והתורמים שיזכו לברכה והצלחה, והורה שאפשר לתרום מכספי מעשר עבור מפעל 'הילכתא'.

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

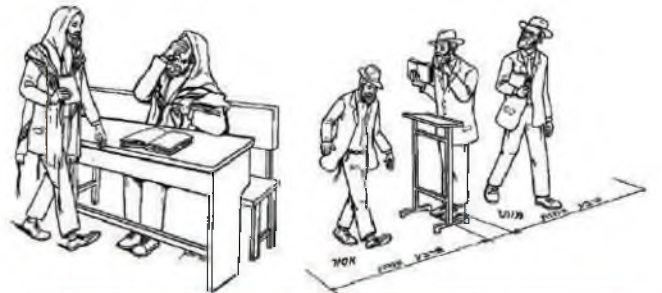
'אין עוברין לפני המתפלל'

'יושב ועובר לפני המתפלל'

הקדמה: בגיליונות הקרובים נעסוק בנושא לשבת ולעבור בפני המתפלל, שהם הלכות שכיחות ביותר, וכמידת שכיחותן כן גברה בהם חוסר הידיעה, ויש מהמון העם שמקילים בזה מחמת אי בהירות וחסרון ידיעה. ועל כן בעזרת השם בשבועות הקרובים נרחיב על כך את היריעה, בגיליון הנוכחי (מספר 252), נעסוק בנושא 'מקור וטעם האיסור לעבור בד' אמות של מתפלל, נפק"מ בין טעמי האיסור, שיעור ד' אמות לחזו"א ולר' חיים נאה, והאם מותר לעבור לפני המתפלל במקום ציבורי'. בגיליון שאחריו (מספר 253), נעסוק בנושא האם מותר 'לעבור לפני המתפלל לצורך מצוה', ומה הדין לעמוד בתוך ד' אמות של המתפלל. בגיליון שאחריו (מספר 254) נביא את דברי הפוסקים בנושא 'האיסור לשבת לפני המתפלל'.

חיזוק: כתב הש"ה (מסכת תמיד אות פד) שרוב ההמון אינם נזהרים באיסור לעבור לפני המתפלל, רק הם נזהרים כשגמרו תפילתם לאחר עושה שלום, כשפסעו שלש פסיעות, אינם מניחים לעבור לפניהם עד חזרתם למקומם, אוחזים מנהג טפל, ומניחים דין הגמרא, שאסור לעבור נגד המתפלל בתוך ארבע אמות שלו בשעה שהוא מתפלל, וכגון דא, צריך להודיע לאינם יודעים.

ככל מקצוע בתורה ולו הקטן ביותר, רבו הספרים ללבן ולברר את כל פרטי הדינים, גם בנושא של ארבע אמות שלפני המתפלל, אפילו יש על כך רק שורות בודדות בדברי חז"ל, בגמ' ברכות דף כז. על האיסור לעבור בפני המתפלל, ובדף לא.

האיורים מתוך הקונטרס הנפלא 'שלא לעבור כנגד המתפלל'

**הגיליון הונצח לעילוי נשמת
הגאון רבי נחום ב"ר יהושע
ברגמן זצ"ל
נלב"ע י"ט אייר תשס"ח
ת.נ.צ.ב.ה.**

וכתב **הביאור הלכה** (ד"ה אסור) שלפי הטעם של ביטול הכונה מותר לעבור לפניו, כמו שמצינו לגבי ברכת כהנים בשו"ע (סימן קכח סעיף ג) שגם הכהנים לא יסתכלו בידיים שלהם מפני ביטול הכוונה, ולכן נהגו לשלשל הטלית, ולפי הטעם של שכינה אין חילוק אם פניו מכוסים או לא, ומסיים הביאור הלכה שמכל מקום ראוי לחוש ולהחמיר, גם לפי הטעם של ביטול הכונה.

קדיש: הברכי יוסף (סימן נה אות ט) כתב שגם בקדיש אסור לעבור כנגדו משום טעם של כוונה, ואילו טעם של הפסק השכינה לא שייך בזה. והורו הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א והג"ר משה שטרנבוך שליט"א (אליבא דהלכתא חלק ג עמוד ב טור ג), דכיון שלא הובא הדין הזה במשנ"ב, משמע דאין להקפיד על זה.

3. לפניו, לצדדים, לאחריו

שיעור ד' אמות: ד' אמות שלפני המתפלל אסור לעבור, והיינו לשיטת החזון איש 2.32 מטר, ולשיטת רבי חיים נאה 1.92 מטר. ומבואר בשו"ע (סימן קב סעיף ה) לגבי העומד ומתפלל, ובא השני אחר כך ונעמד מאחוריו להתפלל, אסור לראשון לפסוע לתוך ד' אמותיו של השני, שהרי זה כעובר לפני המתפלל וצריך לדקדק בזה, אפילו אם האחרון התחיל להתפלל אחריו, מאחר שכבר התחיל אסור לעבור.

צדדים: כתב השו"ע (סימן קב סעיף ד) שהאיסור הוא רק לפניו, אבל בצדיהם מותר לעבור ולעמוד. והוסיף המשנ"ב (ס"ק יז) שלדעת הזוהר אין לעבור אפילו מצדדיו של המתפלל. ולגבי צדדים שלפניו, דעת המגן אברהם (ס"ק ו) שאסור לעבור גם בצדדים שלפניו, ואילו לדעת האליה רבה מותר לעבור בצדדים שלפניו, ורק לפניו ממש אסור. והמשנ"ב (ס"ק טז יח) מביא את שני הדעות, ומסיק 'ואפשר דיש להקל במקום הדחק'.

יש להסתפק לדעת האליה רבה, האם האיסור הוא רק ממש מול פניו, או כל שרואה בלי להזיז את ראשו, עדיין הוא בכלל האיסור של מול פניו, כמו שמצינו במקומות אחרים. והורו אחד מגדולי הוראה שליט"א והג"ר נתן קופשיץ שליט"א ש- 45 מעלות ודאי מותר, ואילו 80 מעלות יש להסתפק.

דעות הפוסקים: לדעת הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל (חוט שני נושאים שונים עמוד קצו) אם המתפלל עוצם את עיניו ולא מפריע לו שעוברים לפניו, מותר לעבור בצדדים. ולדעת הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א (דעת נוטה אות שלג) לכתחילה יש להחמיר כדעת המגן אברהם, ובמקום הדחק יש להקל כדעת האליה רבה. והוסיף (שם אות שלב) שמותר להעביר את היד לפני המתפלל ואינו נחשב כעובר לפני המתפלל. ודעת הגר"ש ז"א אויערבאך זצ"ל (כפי עדות תלמידיו) כיון שיש מחלוקת בין האחרונים, ספק דרבנן לקולא וניתן להקל כדעת האליה רבה.

4. כשעומד במעבר של רבים

שאלה: בגיליון הקודם נשאלה שאלה, מה הדין כאשר אדם עומד בתפילת שמונה עשרה, במקום המשמש כמעבר ציבורי לרבים שאין לו זכות לעמוד שם, האם מותר לעבור לפניו כיון שאין למתפלל זכות להפריע, או שגם שם חל האיסור לעבור ד' אמות לפני המתפלל. ואולי תלוי בטעמי האיסור לעבור לפני המתפלל?

מקורות: אשי ישראל (פרק כט סעיף יד), פסקי תשובות (סימן קב), בית מלא (חלק א שמועות הלכה פרק ו אות ד עמוד קלה), מאיר עוז (סימן קב סעיף ד), מפי כהן (הלכות תפילה).

על האיסור לשבת בפני המתפלל, ובשו"ע סימן קב מופיע פרטי הדינים בסעיפים בודדים, ואילו בדורות האחרונים חוברו על נושא זה כמה חיבורים חשובים, ואפילו נכתב על כך ספר שלם הנקרא 'ארבע אמות של תפילה' (קרוב ל-500 עמודים) מאת הג"ר מרדכי פוטאש שליט"א, ויש בו הרבה ידיעות ובריורי הלכה נפלאים בדינים אלו. ומופיע שם בהסכמות ובהקדמה, התעוררות נפלאה בשמירת הלכה זו, אשר דשו בה רבים.

כיום הנדון נוגע עוד יותר מאשר בעבר, שכן אם פעם המצב היה שבתני כנסת היו קבועים ולכל אחד היה את מקומו המיוחד לו, וכן התפילו בשעות קבועות וקצובות מראש, היום ישנם הרבה שטיבלאך עם מתפללים רבים, ובכל יום ממש, הנושא של ד' אמות שלפני המתפלל נוגע הלכה למעשה.

קיר חוצץ: סיפר הג"ר שמשון דוד פינקוס זצ"ל (קול התורה אייר תשס"ה) כידוע לפני ארבעים שנה השיחות בטלפון היה יקר המציאות ועלו הון רב, ופעם אחת כאשר הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל היה נוכח באסיפה חשובה בבית מלון בניו יארק, באמצע חזרת הש"ץ באו לקרוא לו לטלפון מארץ ישראל 'כנראה משהו חשוב מאד', אולם אדם עמד בתפילה מאחוריו ורבי משה לא אז, אמרו לו 'רבי, יש טלפון מארץ ישראל', הוא לא אז, ורק כאשר המתפלל גמר את תפילתו יצא רבי משה לטלפון. שאלו אותו 'מדוע הרב לא יצא?', השיב רבי משה 'הלא יש קיר חומה, אינני יכול לעבור דרך קיר'...

1. טעמי האיסור לעבור...

מקורות: מבואר בגמ' (ברכות דף כז). אמר רבי יהושע בן לוי: אסור לעבור כנגד המתפלל. איני והא רבי אמי ורבי אסי חלפי. רבי אמי ורבי אסי חוץ לארבע אמות הוא דחלפי. וכן נפסק בשו"ע (סימן קב סעיף ד) שאסור לעבור בתוך ארבע אמות שלפני המתפלל, ומותר לעבור חוץ לד' אמות של המתפלל.

נחלקו האחרונים בטעם האיסור, המאמר מרדכי (סימן קב ס"ק ח) מפרש את טעם האיסור משום שמבטל בכך את כוונת המתפלל. ואילו החיי אדם (כלל כו סעיף ג) מפרש משום שהמתפלל שכינה כנגדו ואסור להפסיק בינו לבין השכינה. המשנ"ב (סימן קב ס"ק טו) מצטט להלכה את שני הטעמים.

חשוב לציין מה שכתב הג"ר שלמה וולבה זצ"ל (עלי שור חלק ב עמוד שעג), שמביא את ה"ז" (סימן קב ס"ק ג) 'דהמקום שהמתפלל עומד אדמת קודש הוא כל זמן שהוא מתפלל, ועל כן צריך לאותו שהוא באותו מקום דהיינו תוך ד' אמות לנהוג בו כבוד', מכאן רואים את גודל חשיבות המתפלל.

2. נפק"מ בין הטעמים

קריאת שמע: יש כמה נפק"מ בין שני הטעמים. האם מותר לעבור לפני הקורא פסוק ראשון של קריאת שמע, לפי הטעם של ביטול הכוונה, אסור לעבור, ואפילו שהמתפלל אינו אחוז בתפילת שמונה עשרה כעת, ולפי הטעם של הפסק השכינה מותר לעבור בזמן קריאת שמע. ואף שהמתפלל עוצם את עיניו וגם מכסה את העינים, הרי הביאור הלכה מסתפק מה הדין כאשר עוצם את העינים.

ושאל הג"ר גמליאל רבינוביץ שליט"א בספרו גם אני אודך תשובות מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א חלק ב סימן סה, האם מותר לעבור כנגד האומר את הפסוק פותח את ידך וגו', לפי המבואר בשו"ע (סימן נא סעיף ז), שצריך לכוון בפסוק פותח את ידך, ואם לא כיון צריך לחזור ולאומר. תשובה: מותר.

פניו מכוסים: אם פניו של המתפלל מכוסות בטליתו, אין את הטעם של ביטול כוונה, ויש את הטעם של הפסק שכינה.

וכתב **הביאור הלכה** (ד"ה אסור) שלפי הטעם של ביטול הכונה מותר לעבור לפניו, כמו שמצינו לגבי ברכת כהנים בשו"ע (סימן קכח סעיף ג) שגם הכהנים לא יסתכלו בידים שלהם מפני ביטול הכוונה, ולכן נהגו לשלשל הטלית, ולפי הטעם של שכינה אין חילוק אם פניו מכוסים או לא, ומסיים הביאור הלכה שמכל מקום ראוי לחוש ולהחמיר, גם לפי הטעם של ביטול הכונה.

קדיש: הברכי יוסף (סימן נה אות ט) כתב שגם בקדיש אסור לעבור כנגדו משום טעם של כוונה, ואילו טעם של הפסק השכינה לא שייך בזה. והורו הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א והג"ר משה שטרנבוך שליט"א (אליבא דהלכתא חלק ג עמוד ב טור ג), דכיון שלא הובא הדין הזה במשנ"ב, משמע דאין להקפיד על זה.

3. לפניו, לצדדים, לאחריו

שיעור ד' אמות: ד' אמות שלפני המתפלל אסור לעבור, והיינו לשיטת החזון איש 2.32 מטר, ולשיטת רבי חיים נאה 1.92 מטר. ומבואר בשו"ע (סימן קב סעיף ה) לגבי העומד ומתפלל, ובא השני אחר כך ונעמד מאחוריו להתפלל, אסור לראשון לפסוע לתוך ד' אמותיו של השני, שהרי זה כעובר לפני המתפלל וצריך לדקדק בזה, אפילו אם האחרון התחיל להתפלל אחריו, מאחר שכבר התחיל אסור לעבור.

צדדים: כתב השו"ע (סימן קב סעיף ד) שהאיסור הוא רק לפניו, אבל בצדיהם מותר לעבור ולעמוד. והוסיף המשנ"ב (ס"ק יז) שלדעת הזהור אין לעבור אפילו מצדדיו של המתפלל. ולגבי צדדים שלפניו, דעת המגן אברהם (ס"ק ו) שאסור לעבור גם בצדדים שלפניו, ואילו לדעת האליה רבה מותר לעבור בצדדים שלפניו, ורק לפניו ממש אסור. והמשנ"ב (ס"ק טז יח) מביא את שני הדעות, ומסיק 'ואפשר דיש להקל במקום הדחק'.

יש להסתפק לדעת האליה רבה, האם האיסור הוא רק ממש מול פניו, או כל שרואה בלי להזיז את ראשו, עדיין הוא בכלל האיסור של מול פניו, כמו שמצינו במקומות אחרים. והורו אחד מגדולי הוראה שליט"א והג"ר נתן קופשיץ שליט"א ש-45 מעלות ודאי מותר, ואילו 80 מעלות יש להסתפק.

דעות הפוסקים: לדעת הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל (חוט שני נושאים שונים עמוד קצו) אם המתפלל עוצם את עיניו ולא מפריע לו שעוברים לפניו, מותר לעבור בצדדים. ולדעת הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א (דעת נוטה את שלג) לכתחילה יש להחמיר כדעת המגן אברהם, ובמקום הדחק יש להקל כדעת האליה רבה. והוסיף (שם אות שלב) שמותר להעביר את היד לפני המתפלל ואינו נחשב כעובר לפני המתפלל. ודעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (כפי עדות תלמידיו) כיון שיש מחלוקת בין האחרונים, ספק דרבנן לקולא וניתן להקל כדעת האליה רבה.

4. כשעומד במעבר של רבים

שאלה: בגיליון הקודם נשאלה שאלה, מה הדין כאשר אדם עומד בתפילת שמונה עשרה, במקום המשמש כמעבר ציבורי לרבים שאין לו זכות לעמוד שם, האם מותר לעבור לפניו כיון שאין למתפלל זכות להפריע, או שגם שם חל האיסור לעבור ד' אמות לפני המתפלל. ואולי תלוי בטעמי האיסור לעבור לפני המתפלל?

מקורות: אשי ישראל (פרק כט סעיף יד), פסקי תשובות (סימן קב), בית מלא (חלק א שמועות הלכה פרק ו אות ד עמוד קלה), מאיר עוז (סימן קב סעיף ד), מפי כהן (הלכות תפילה).

על האיסור לשבת בפני המתפלל, ובשו"ע סימן קב מופיע פרטי הדינים בסעיפים בודדים, ואילו בדורות האחרונים חוברו על נושא זה כמה חיבורים חשובים, ואפילו נכתב על כך ספר שלם הנקרא 'ארבע אמות של תפילה' (קרוב ל-500 עמודים) מאת הג"ר מרדכי פוטאש שליט"א, ויש בו הרבה ידיעות ובירורי הלכה נפלאים בדינים אלו. ומופיע שם בהסכמות ובהקדמה, התעוררות נפלאה בשמירת הלכה זו, אשר דשו בה רבים.

כיום הנדון נוגע עוד יותר מאשר בעבר, שכן אם פעם המצב היה שבתי כנסת היו קבועים ולכל אחד היה את מקומו המיוחד לו, וכן התפילו בשעות קבועות וקצובות מראש, היום ישנם הרבה שטיבלאך עם מתפללים רבים, ובכל יום ממש, הנושא של ד' אמות שלפני המתפלל נוגע הלכה למעשה.

קיר חוצץ: סיפר הג"ר שמשון דוד פינקוס זצ"ל (קול התורה אייר תשס"ה) כידוע לפני ארבעים שנה השיחות בטלפון היה יקר המציאות ועלו הון רב, ופעם אחת כאשר הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל היה נוכח באסיפה חשובה בבית מלון בניו יארק, באמצע חזרת הש"ץ באו לקרוא לו לטלפון מארץ ישראל 'כנראה משהו חשוב מאד', אולם אדם עמד בתפילה מאחוריו ורבי משה לא אז, אמרו לו 'רבי, יש טלפון מארץ ישראל', הוא לא אז, ורק כאשר המתפלל גמר את תפילתו יצא רבי משה לטלפון. שאלו אותו 'מדוע הרב לא יצא?', השיב רבי משה 'הלא יש קיר חומה, אינני יכול לעבור דרך קיר'...

1. טעמי האיסור לעבור...

מקורות: מבואר בגמ' (ברכות דף כז.) אמר רבי יהושע בן לוי: אסור לעבור כנגד המתפלל. איני והא רבי אמי ורבי אסי חלפי. רבי אמי ורבי אסי חוץ לארבע אמות הוא דחלפי. וכן נפסק בשו"ע (סימן קב סעיף ד) שאסור לעבור בתוך ארבע אמות שלפני המתפלל, ומותר לעבור חוץ לד' אמות של המתפלל.

נחלקו האחרונים בטעם האיסור, המאמר מרדכי (סימן קב ס"ק ח) מפרש את טעם האיסור משום שמבטל בכך את כוונת המתפלל. ואילו החיי אדם (כלל כו סעיף ג) מפרש משום שהמתפלל שכינה כנגדו ואסור להפסיק בינו לבין השכינה. המשנ"ב (סימן קב ס"ק טו) מצטט להלכה את שני הטעמים.

חשוב לציין מה שכתב הג"ר שלמה וולבה זצ"ל (עלי שור חלק ב עמוד שעג), שמביא את הט"ז (סימן קב ס"ק ג) 'דהמקום שהמתפלל עומד אדמת קודש הוא כל זמן שהוא מתפלל, ועל כן צריך לאותו שהוא באותו מקום דהיינו תוך ד' אמות לנהוג בו כבוד', מכאן רואים את גודל חשיבות המתפלל.

2. נפק"מ בין הטעמים

קריאת שמע: יש כמה נפק"מ בין שני הטעמים. האם מותר לעבור לפני הקורא פסוק ראשון של קריאת שמע, לפי הטעם של ביטול הכוונה, אסור לעבור, ואפילו שהמתפלל אינו אחז בתפילת שמונה עשרה כעת, ולפי הטעם של הפסק השכינה מותר לעבור בזמן קריאת שמע. ואף שהמתפלל עוצם את עיניו וגם מכסה את העיניים, הרי הביאור הלכה מסתפק מה הדין כאשר עוצם את העיניים.

ושאל הג"ר גמליאל רבינוביץ שליט"א בספרו גם אני אודך תשובות מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א חלק ב סימן סה, האם מותר לעבור כנגד האומר את הפסוק פותח את ידך וגו', לפי המבואר בשו"ע (סימן נא סעיף ז), שצריך לכוון בפסוק פותח את ידך, ואם לא כיון צריך לחזור ולאומר. תשובה: מותר.

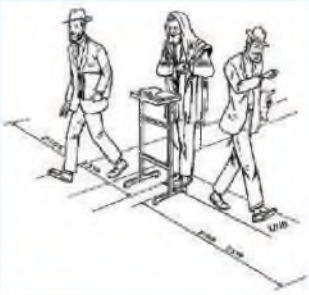
פניו מכוסים: אם פניו של המתפלל מכוסות בטליתו, אין את הטעם של ביטול כוונה, ויש את הטעם של הפסק שכינה.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על: 100 ש"ח מזומן

שאלה: האם 'לצורך מצוה' מותר לעבור לפני המתפלל, ומדוע?

הצדדים: מעשים בכל יום, שצריך לעבור לפני המתפלל לצורך מצוה, כגון ברכת כהנים, הוצאת ספר תורה, ללמוד תורה וכדומה, וצריך לדעת האם יש כזה היתר של צורך מצוה, ומדוע?

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה מוזמנת על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. ניתן גם לענות בעילום שם, בלי להכנס להגרלה.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 251 על סך 100 ש"ח האברך החשוב הרב משה שמואל קוט שליט"א שכונת 'נוה יעקב' ירושלים

מדור זה נתרם השבוע לע"ג יעקב ישראל בן אהרון יוסף ז"ל

בית הוראה הילכתא

השו"ת השבועי מ'בית הוראה הילכתא'

שאלה: התפללתי הבוקר בבית הכנסת בבית שמש, כאשר מכרו את העליות קניתי שלישי בסכום של 15 ש"ח, כאשר אמרו 'ויהי בנסוע הארון' ראו שארון קודש נעול, ולכן עברו לבית הכנסת הסמוך, שם קראו בתורה וסיימו את התפילה.

קעת השאלה, למי שייך הכסף שהבטחתי לעליה, האם לבית כנסת הראשון כפי שהבטחתי בתחילה, או לבית כנסת השני שקראו שם בתורה, או לשניהם לא, כי בראשון לא התקיים התנאי של הקריאה, ובשני לא מכרו עליות? תשובה: נחלקו הפוסקים מה משמעות מכירת העליות בבית הכנסת האם הוא בגדר 'קנין', או בגדר 'נדר' (עייין שו"ת צמח צדק הקדמון סימן עח, ובש"ך יורה דעה סימן רסד ס"ק ז', שו"ת פנים מאירות חלק ב סימן כב ויש"ש ב"ק פרק ח סימן ס) ולכן ישלם את ההתחייבות לבית הכנסת הראשון, אבל אם בית הכנסת השני דורש תשלום על העליות, ישלם רק לשני.

לתגובות לכותב התשובה ניתן לפנות ל'בית הוראה הילכתא' 02-5350535 שולוחה 1-1.

עדכוני הלכה

הג"ר גרשון מלצר שליט"א - בשיעור מיוחד באנגלית לרגל ימי השובבי"ם!

לרגל ימי השובבי"ם, התקיים ביוזמת מפעל 'הילכתא' שיעור מיוחד ונפלא באנגלית מפי הג"ר גרשון מלצר שליט"א, בנושא הלכות צניעות לבית ישראל. ביום חמישי פרשת בא תש"פ, בבית המדרש פינסק קרלין שכונת בית ישראל ירושלים.

בסיום השיעור חולק מתנה למאות המשתתפים חוברת סיכום של ההלכות והדינים שנאמרו בשיעור, מספר משתתפים זכו בהגרלה על ספרי הג"ר גרשון מלצר על הלכות צניעות באנגלית.

כה לחי!

נושא הגיליון הבא:

'לעבור לפני המתפלל לצורך מצוה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות הנצחה לע"ג, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאות הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי | בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 98

פרשת בשלח

תש"פ

- במנהג העולם לברך על פרי ולפטור רסק פירות ♦ הרב אלעזר מאירוביץ
- בספק הנודע של גלגל החוזר בברכות הנהנין ♦ הרב לוי יצחק הכהן רפפורט
- האוכל ג' מיני עוגות בסוף הסעודה האם יברך במ"מ ♦ הרב אברהם זנגר

הרב אלעזר מאירוביץ

במנהג העולם לברך על פרי ולפטור רסק פירות

מנהג העולם שאם הביאו לפניו רסק פירות מברכים העץ על חתיכת פרי ופוטרים את הרסק, ושורש המנהג לפי שנחלקו הראשונים אם פרי מרוסק ברכתו העץ או שהכל, והרמ"א סי' ר"ב ס"ז הכריע לחוש לשיטות דברכתו שהכל אע"פ שהעיקר לדינא דברכתו העץ.

ורבים כתבו לערער על מנהג זה, דסו"ס לפי השיטות דברכת הרסק היא שהכל לא הועילו כלום, ולא הועילו אלא בכך שודאי לא נכשלו בברכה לבטלה, אך מ"מ יש לחוש שאוכלים הרסק בלי ברכה, לפי שמדברי הרמ"א משמע דלהשיטות דברכת הרסק היא שהכל אם בירך עליו העץ לא יצא אפ"ל בדיעבד, ע"י מנחת שלמה סי' צ"א סק"ג ושבת הלוי ח"י סי' מ"ו מש"כ בזה.

וכעין תמיהה זו מצאנו בביה"ל סוס"י ר"ב שתמה ע"ד הט"ז שכתב עצה זו לגבי סוכר שיברך העץ על פרי אחר ויכוין לפטור את הסוכר, ותמה הביה"ל דהא לד' הראשונים דברכתו האדמה אינו נפטור בברכת העץ אף בדיעבד ע"ש.

ונראה לבאר המנהג, דהנה על חתיכת הפרי שאינה מרוסקת הרי הוא חייב לברך העץ, ואם יקדים לברך שהכל על הרסק הרי הוא גורם ברכה שאינה צריכה, ונהי דמותו לגרום ברכה שאינה צריכה כדי להינצל מספק ברכות, אך כאן אי"ז בגדר ספק ממש אלא חומרא בעלמא כמבואר בל' הרמ"א, [וכן מוכח במשנ"ב שכ' לענין ברכה אחרונה דאם הרסק הוא משבעת המינים יברך מעין ג' ולא בורא נפשות, ולא אמרינן בזה ספק ברכות להקל, כי העיקר לדינא דברכתו העץ ומעין ג']. ועד כאן לא שמענו מדברי הרמ"א אלא דשרי לבטל החיוב לברך ברכה המבוררת (שהיא העץ) ולברך שהכל כדי לחוש לשיטות דברכתו שהכל, אבל לא שרי לעבור על האיסור לגרום ברכה שאינה צריכה מחמת כן.

ויש להוסיף בביאור החילוק ביניהם, דמלבד החילוק דדין ברכה המבוררת הוא מצוה ואילו לגרום ברכה שא"צ הוא איסור, גם יש לחלק דדין ברכה המבוררת אינו חיוב גמור, ושמעתי להוכיח כן מהמשנ"ב סי' רצ"ז סק"א שהביא מהפוסקים דבמוצ"ש מברכים בורא מיני בשמים על כל המינים, ואף שבחול צריך לברך על כל מין ברכה המבוררת (עצי בשמים, עשבי בשמים, מיני בשמים), מ"מ במוצ"ש מברכים כולם 'מיני בשמים' כדי שלא יבואו לטעות המון העם, לפי שאין הכל בקיאין מהי הברכה על כל מין, וב'מיני בשמים' יוצאים בדיעבד על כל המינים. והנה אם היה חיוב גמור לברך ברכה המבוררת, לא מסתבר שמחמת חשש זה שרי לבטל חיוב דרבנן, וע"י.

ולפי דברינו עולה חילוק, דרק אם בלא"ה יש לפניו חתיכת פרי והוא עומד לברך עליה העץ יש מקום למנהג העולם לפטור בברכה זו את הרסק משום חשש איסור ברכה שא"צ, אבל להביא במיוחד חתיכת פרי כדי לברך עליה העץ ולפטור את הרסק לכאן אינו ראוי, דהרמ"א הרי כתב להחמיר כהשיטות דרסק אינו נפטור בברכת העץ.

הרב לוי יצחק רפפורט

בספק הנודע של גלגל החוזר בברכות הנהנין

ידועה חקירת העולם במי שיש לפניו תפוח בננה ותמר, והתפוח חביב יותר מכולם ולאחריו הבננה ולאחריו התמר, על מה יברך תחלה, דהא קי"ל בס"י ר"א דבברכותיהן שוות מין ז' קודם לחביב, ובאין ברכותיהן שוות חביב קודם (לפי הכרעת המג"א והמשנ"ב סק"ט), ונמצא שהתמר קודם לתפוח והתפוח קודם לבננה והבננה קודמת לתמר, וא"כ הוי גלגל החוזר, דאם יבא לברך על התמר עליו להקדים את הבננה, ואם יבא לברך על הבננה עליו להקדים את התפוח,

ומחבירו ואין בזה בושת לחשוב אם מקדים לברך ולאכול את המין השני תחלה. [והא דבאין ברכ"ש צריך להקדים את החביב, אי"ז משום דחביב חשוב, אלא דמצד הברכה יש חשיבות טפי כשמברך על המין החביב עליו].

ונמצינו למידן דבין לד' הרשב"א ובין לד' הרא"ש דיני קדימה דברכ"ש ודאין ברכ"ש הם ב' סוגים שונים דקדימה, דברכ"ש עלינו להעדיף את המין החשוב, ובאין ברכ"ש אין קפידא בהקדמת מין החשוב, אלא עלינו להקדים את הברכה החשובה, ומצד חשיבות הברכה הרי ברכה על חביב חשובה טפי מברכה על מין חשוב (מין ז'). ומהא דברכ"ש יש להקדים מין ז' אע"פ שמפסיד בזה מעלת חשיבות הברכה, מוכח דהדין להקדים את המין החשוב עדיף ממעלת חשיבות הברכה, ולכן רק באין ברכ"ש דאין קפידא כלל בהקדמת המין החשוב אזלינן בתר מעלת הברכה, ולכן חביב קודם.

וא"כ בניד"ד הרי המעלה שיש לתפוח על הבננה היא בחשיבות הברכה הואיל והוא חביב, ולעומת זה מעלת התמר על התפוח היא שהוא מין חשוב, והרי בספק זה יש לנו הכרעה ברורה דעלינו לוותר על חשיבות הברכה ולהעדיף חשיבות המין, ונמצא דאין שום צד כלל להקדים ולברך על התפוח ולפטור את התמר, וא"כ לא נשאר ספק אלא בין התמר והבננה, ופשיטא דהבננה קודמת, דהא באין ברכ"ש החביב עדיף, ולכן נראה ברור שיברך על הבננה, ואח"כ יברך על התמר ויפטור בזה את התפוח, ואין כאן מקום להסתפק כלל.

וכן לענין גלגל החוזר השני ההכרעה היא כנ"ל, דהרי הא דשלם קודם באין ברכ"ש הוא משום דשלם הוא מעלה בברכה (כמו שנתבאר במק"א), וא"כ פשוט דעליו להקדים התמר שהוא המין החשוב מכולם.

[ורק אי הוי אמרינן דכל דיני קדימה תלויים בחשיבות המין, אלא דבנוגע לברכ"ש מין ז' חשוב ובנוגע לאין ברכ"ש חביב נחשב חשוב טפי (וכמובן דקשה להסביר זאת), אז אכן היה כאן גלגל החוזר כפשוטו, כיון דהבננה רואה את התפוח כמין חשוב, והתפוח רואה את התמר כמין חשוב, והתמר רואה את הבננה כמין חשוב, אך כיון שנתברר לן עפ"י הרשב"א והרא"ש דאין הדבר כן, א"כ אין כאן שום גלגל כלל וכמש"נ].

[ב] והנה בס' שיח השדה [למרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א] ח"ג [ברכות מ"א] דן בספק זה, וכתב להכריע דיברך על התמר ויפטור את התפוח ואח"כ יברך על הבננה, לפי שהטעם דברכ"ש אמרו להקדים לברך על מין ז' הוא משום דמעלת הברכה של חביב בלא"ה יש לו, כיון שמברך על מין ז' ומכוין בזה לפטור גם החביב, וא"כ יש כאן ברכה חשובה, והנידון הוא רק איזה מין יאחז בידיו ויברך, לכן יש להקדים מין ז' מחמת חשיבותו, וא"כ בניד"ד דאם יברך על הבננה יאבד לגמרי מעלת חשיבות הברכה דחביב [דתפוח חביב לו יותר מהבננה], לכן יקדים לברך על התמר דבכך יש ג"כ מעלת קדימת החביב, שמכוין גם על התפוח, אתר"ד שליט"א, [וכעין זה מוטו משמ"י דאביו הסטייפלר זצ"ל], ונמצא חידוש דמצד מעלת התמר אכן בננה עדיפא ממנו, אלא דדוקא מעלת החביבות דהתפוח היא הגורמת שיקדים לברך על התמר תחילה.

ואם יבא לברך על התפוח עליו להקדים את התמר וחוזר חלילה. [ושאלה זו שכיחא בליל ר"ה שאוכל תפוח בדבש ותמר ורוביא, ומצוי שהתפוח שהוא מתוק וטרי חביב לו יותר מהתמר והרוביא, והרוביא חביבה מהתמר].

וכיוצ"ב יש לחקור ביש לפנינו פרוסות בננה ופרוסות תמר ותפוח שלם, והבננה יותר חביבה לו מהתפוח והתמר, והתפוח והתמר שוים אצלו בחביבותם, והנה בברכותיהן שוות מין ז' קודם לשלם כמש"כ המג"א סק"א, אולם באין ברכותיהן שוות נסתפק השעה"צ סי' ר"א סק"ה אם חביב קודם לשלם או שלם קודם לחביב, ולהצד דשלם קודם נמצא דהתפוח קודם לבננה והתמר קודם לתפוח והבננה קודמת לתמר והוי גלגל החוזר.

ובס' וזאת הברכה (בירור הלכה סי' מ"ז) כתב דכיון שאין הכרעה בהקדמתן, לכן יקדים לברך על התפוח, דיש לצרף לזה דעת הרמב"ם (המובא בשו"ע ס"ב) דגם בברכותיהן שוות החביב קודם למין ז' ע"ש.

אך נראה ברור בס"ד דאין כאן גלגל החוזר כלל, דהנה בביאור החילוק בין ברכותיהן שוות לאין ברכותיהן שוות (דק בברכ"ש מין ז' קודם לחביב) מצאנו ב' דרכים בראשונים, דהרשב"א ברכות מא. ביאר דמין ז' הוא החשוב, ובברכותיהן שוות בדין הוא שיברך על החשוב ויפטור האיני חשוב, והיינו דעצם דיני ברכות מחייב שהאינו חשוב יגור ויטפל לחשוב בברכתו, אבל באין ברכותיהן שוות כיון שהוא מברך ב' ברכות ואין אחד מהם פוטר את חבירו אין קפידא להקדים לברך על החשוב, ולכן עדיף להקדים את החביב.

ונראה דאין זה משום מעלת החפצא אלא דבברכה על החביב יש מעליותא בגוף הברכה וכמו שהביא הדרכי משה סי' קע"ז סק"א ל' הכל בו סי' כ"ד "וכתב אחד מתלמידי רבני צרפת על רבו וכו' כשמביאים לפניו על השלחן וכו' דבר שהוא חביב בעיניו, נוטל אותו דבר ומברך עליו קודם שיברך על הפת המוציא, ואומר זה חביב עלי יותר מן הפת ונוח לי לברך עליו תחלה לשבח את קוני באשר אני אוהב", הרי דיש מעלה כשמשבח להקב"ה על מין אשר הוא אוהב, וכיון דברכת החביב עדיפא מברכה על שאינו חשוב ממילא יש להקדים ברכת החביב. ונמצא דברכ"ש יסוד הדין הוא להקדים המין החשוב, דדין הוא שהחשוב יפטור את שאינו חשוב, ומצד החפצא החשוב הוא המין ז', ואילו באין ברכ"ש ליכא קפידא בהקדמת מין החשוב, אלא יש קפידא בהקדמת ברכת החביב מפני מעלת הברכה, ולענין מעלת הברכה, הרי ברכה על חביב חשובה טפי מברכה על מין ז', ועי' בחדושי רא"ל מאלין זצ"ל סי' א' שהאריך בסברא זו.

וברא"ש מבואר חילוק אחר, דבעיקרא דמילתא היה ראוי להקפיד גם באין ברכ"ש להקדים החשוב, אלא דכיון שמברך על כל אחד מהם בנפרד ואוכלן בזאח"ז לא שייכי אהדדי כלל, ולכן לדעתו אין כלל דיני קדימה בזה ומה שירצה יעשה (והובא דעה זו בשו"ע סי' ר"א ס"א). ובשל"ה (שער האותיות קדושת אכילה עמק ברכה פ"ה בהערה, וציין לדבריו המג"א סק"ב) ביאר היטב דעת הרא"ש דטעם דין קדימת מין החשוב הוא משום דהוי בושת למין החשוב אם יקדים לפניו את המין השפל ממנו, אבל כשאין להם הצטרפות ושייכות זל"ז בברכה ובאכילה כל אחד נפרד

העוגות הללו בסעודה לקינוח אסור לו לאכלם בלא ברכה, דהא בכה"ג הרי הוא אוכל בודאי פהב"כ החייבת בברכה.

אולם בפשוטו נראה דאם אוכלם בזא"ז לא יתכן לומר דאסור לאוכלם בלא ברכה, דהא כל אחד אוכל במשך ימי חייו מג' המינים הללו בסעודות שונות ונמצא שבודאי אכל אחד מהם בלא ברכה, ואין שום נפ"מ אם אוכל את ג' המינים באותה סעודה או בסעודות שונות, ובע"כ דכיון שכל אכילה בפנ"ע מותרת מדין ספק ברכות להקל לא שייך לאסור עליו את כלל האכילות יחדיו.

איך מותר לאדם לאכול ג' מיני הפהב"כ במשך ימי חייו בסעודות שונות

ואמנם יש להעיר בהא גופא למה מותר לאכול מג' המינים הללו במשך ימי חייו בסעודות שונות, ומאי שנא מדין ביטול ברוב של חתיכת איסור בב' חתיכות היתר מין במינו דל"א שאסור לאדם אחד לאכול ג' החתיכות אפי' בזא"ז כמבואר בי"ד סי' ק"ט ס"א וכתב הרמ"א להחמיר כן לכתחילה.

ספק דרבנן לקולא הוא היתר בתורת ודאי

ומ"ח שליט"א בספרו שערי זבולון או"ח ח"א סי' ס"ג עמד בזה וכתב לחלק בתרי אנפי, חדא להצדדספיקא דרבנן לקולא הוא היתר בתורת ודאי. ולענ"ד אינו נראה, דגם ביטול ברוב הוא היתר בתורת ודאי, והטעם דאסור לאכול כולם הוא משום דלשיטה זו שורש דין הביטול הוא מחמת תליה דתלינן על כל אחד שהוא ההיתר כמש"כ בביאור הגר"א שם (בטעם הדעה שאסור לאוכלם בב"א), ולכן היתר הביטול הוא רק למצב שאפשר לתלות שלא פגע באיסור, וא"כ כ"ש בספיקא דרבנן לקולא אף אם ההיתר הוא בתורת ודאי מ"מ פשוט דטעם ההיתר הוא מחמת התליה ולא עדיף בזה מביטול ברוב. [ובעיקר הנידון אם ספיקא דרבנן לקולא הוא היתר בתורת ודאי רבו הראיות דהוי היתר רק מתורת ספק, והאריך בזה טובא מ"ח הגר"א גנחובסקי זצ"ל בספרו בר אלמוגים סי' א'].
ברכות הנהנין הוא מצוה או איסור

עוד כתב מ"ח שליט"א לחלק להצד דברכות הנהנין הוי רק מצוה לברך ולא איסור לאכול בלא ברכה, ולפ"ז כל היכא שהוא אנוס מלברך מותר לו לאכול בלא ברכה (כמש"כ הנצי"ב במרומי שדה ברכות לה.), וא"כ באופן זה שאוכל ג' המינים בזמנים נפרדים הרי אנוס הוא מלברך, כי על כל אחד בפנ"ע אינו יכול משום ספק ברכה לבטלה, ולכן יכול לאכול בלא ברכה. אך אי"ז מספיק, דא"כ באופן שיכול לפוטרו ע"י מברך על דבר אחר או אם יכול לבקש מאחר שיוציאנו יד"ח יהא מחויב לעשות כן, וזו לא שמענו.

אולם במק"א הארכנו להוכיח דברכות הנהנין כל היכא דאינו יכול לברך משום ספק ברכה לבטלה אין איסור לאכול, וכגון מי שיש לפניו ב' פירות ובירך על אחד מהם והיה בדעתו להדיא שלא לאכול את השני ונתערבו, דבכה"ג כיון דאיקבע איסורא לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, וכתבנו להוכיח דמותר לו לאכול עכ"פ אחד מהם, ולפ"ז ניחא, וצ"ע.

[ובעיקר הנידון אם מי שאנוס מלברך מותר לו לאכול בלא ברכה, ידועה דעת הביה"ל סי' ס"ב ס"ד (ד"ה שלא יהא) לאסור הדבר, וזה לשונו (לענין שתיה במרחץ שא"א לברך שם); 'ובאמת לענ"ד דבר זה

והנה דבריו הם חידוש עצום, דמאן יימר דהמברך על התמר ומכוין לפטור את התפוח יש כאן ג"כ מעלת ברכה חשובה, והרי לפי פשוטו נראה דאע"פ שמכוין לפטור גם את החביב, סו"ס הברכה חלה על אינו חביב, ולא נחשב כלל שיש כאן מעלת ברכה על חביב, ואין החביב נפטר אלא מדין גרידה. ומשמעות דבריו שם הוא דהכריח סברא זו, כיון דברירא ליה דבעצם מעלת חשיבות הברכה עדיפא ממעלת חשיבות המין, וע"כ דהא דבברכ"ש יש להקדים מין ז', היינו משום דאינו מאבד בזה מעלת חשיבות הברכה.

והנני לדון בקרקע דמדברי הרשב"א והרא"ש הנ"ל נראה דמוכח להדיא דכשמקדים לברך על מין ז' בברכ"ש בודאי מאבד בזה מעלת חשיבות הברכה דחביב, אלא דמעלת המין גובר על מעלת הברכה, דלדבריו למה להו להרשב"א והרא"ש לבאר דבאין ברכ"ש אין קפידא להקדים מין חשוב, והרי גם אילו יש קפידא להקדים מין ז' גם באין ברכ"ש, מ"מ על כרחינו להקדים חביב לפי שהיא ברכה חשובה יותר, וכשעלינו לוותר על א' מהמעלות עלינו לוותר על מעלת המין ולהקדים מעלת הברכה, ומדלא קאמרי הכי מוכח דאדרבה מעלת המין חשובה ממעלת הברכה, ולכן הוצרכו לבאר דבאין ברכ"ש אין סיבה להקדים מעלת המין. ולכאור' למה באמת לא ביארו הרשב"א והרא"ש כנ"ל דמעלת הברכה חשובה יותר ממעלת המין. ובע"כ שהוכיחו כן מיניה וביה, מהא דבברכ"ש צריך לברך על מין ז' ולא על החביב, אע"פ שמאבד בזה מעלת חשיבות הברכה, ע"כ דחשיבות המין עדיפא מחשיבות הברכה, ולכן הוצרכו הרשב"א והרא"ש לבאר דבאין ברכ"ש אין קפידא להקדים המין החשוב, ורק משום כך אזלינן ביה בתר חשיבות הברכה. ומבואר דפשיט"ל להרשב"א והרא"ש דכשמברך בברכ"ש על מין ז' אין כאן מעלת חשיבות הברכה כלל, וא"כ בניד"ד ברור שיברך על הבננה מחמת חשיבות הברכה, כיון דבזה שמברך על התמר ומכוין על התפוח אינו מרויח מעלת הברכה כלל, וכיון דבאין ברכ"ש יש להקדים מעלת הברכה, ולהקדים את התפוח הרי ברור דלא שייך וכמש"נ, בע"כ עליו להקדים לברך על הבננה.

הרב אברהם זנגר

האוכל ג' מיני עוגות בסוף הסעודה האם יברך בורא מיני מזונות

מצוי שמביאים בסוף הסעודה עוגות לקינוח, ומנהג העולם שלא לברך עליהם, והטעם מבואר בביה"ל סי' קס"ח ס"ח לפי שרוב העוגות הם בגדר ספק פת ונפטרו בברכת המוציא מספק, וספיקא דרבנן לקולא, ולכן כתב הביה"ל בשם האחרונים דאין לברך על עוגה בסעודה אא"כ היא ודאי פת הבאה בכיסנין. [ובסוף דבריו כתב דבח"א משמע דראוי לכיון בשעת ברכת המוציא לפטור את העוגה שיאכל בסוף הסעודה].

והנה ידוע שהטעם שעוגות בזמנינו הם בגדר ספק פת ספק פת הבאה בכיסנין הוא משום שיש ג' שיטות בראשונים מהו פת הבאה בכיסנין, אם ממולא במיני מתיקה, או נילוש ברוב מי פירות, או כוסס, ולפ"ז יש שעוררו שהאוכל מג' מיני

פשוט מאד שאין להתיר משום שהוא אנוס על הברכה שאינו יכול לברך, דזה היה שייך רק אם היו אומרים חז"ל דהוא מצוה לברך, ובאמת הלא אמרו חז"ל ברכות לה. דאסור ליהנות בלי ברכה וכו' ע"ש, והרחיבו בזה בחידושי ר"ל מאלן סוס"י ב', אשר לשלמה מועד סי' י"ד, ומנחת שלמה סי' י"ח אות ח' ועוד רבים].

חילוק בין ביטול ברוב לספיקא דרבנן לקולא

אולם נראה דקושיא מעיקרא ליתא, דרק בביטול ברוב באיסורים דאו' דכל חתיכה בפנ"ע אסורה כדין ספיקא דאו' לחומרא, וההיתר הוא רק מכח התערובת של ג' החתיכות זו בזו, דחתיכות ההיתר מבטלות חתיכת האיסור, בזה אמרינן דאינו רשאי להשתמש בהיתר הביטול על כל החתיכות, אבל בספד"ר לקולא דכל חתיכה בפנ"ע מותרת מטעם ספק אין שום שייכות בין החתיכות כדי לאסור לאכול את כולם.

[ובעיקר דעה זו דאסור לאכול כל החתיכות בזא"ז בביטול ברוב, לד' התוס' ר"ד ב"ב לא: הוא מה"ת וחייב חטאת, ובקובץ שיעורים ב"ב קכ"ז וקובץ הערות בהשמטות סי' ע"א אות ה' ביאר דס"ל דליכא דין ביטול ברוב אלא רק הלך אחר הרוב, ואי"ז היתר בתורת ודאי אלא רק משום תליה, ולכן אם אכל את כולם הרי נודע לו מכח ממנ"פ שעבר את האיסור וחייב חטאת, ובק"ש כתובות אות ע"ה כתב דהכי ס"ל גם למ"מ, אבל רוב האחרונים נקטו שאי"ז אלא איסור דרבנן, ובספר בדי השלחן ס"ק י"ח ביאר הטעם דמיחזי כולזול באיסורים].

'דעבד כמר עבד' הוא מדין ספק דרבנן לקולא או מדין כח לכל אחד להכריע ההלכה

ומצאנו דוגמא לניד"ד בקה"י ברכות סי' א' שהאריך לבאר פלוגתת הראשונים לגבי פלג המנחה שנחלקו רבי יהודה ורבנן אם הוא זמן מנחה או מעריב, ואמרו בגמ' ברכות כז. 'השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד', ונחלקו הראשונים אם צריך לנהוג לעולם כחד מינייהו או מותר לנהוג ביום אחד כר"י וביום אחר כרבנן, וכתב הקה"י דפשיטא דבדין ספיקא דרבנן לקולא מותר להקל ביום אחד כצד אחד של הספק וביום השני כצד אחר של הספק, כרבנן, כדמצינו בשני שבילין אחד טמא ואחד טהור דאפי' אדם אחד שהלך בשניהם בזא"ז ועשה טהרות הרי הן טהורות כמבואר בטהרות פ"ה מ"ג, ויסוד פלוגתת הראשונים הנ"ל ביאר הקה"י דנחלקו אם כוונת הגמ' 'דעבד כמר עבד' הוא מדין ספיקא דרבנן לקולא, או מדין הכרעת ההלכה, שניתן כח לכל אדם לפסוק לעצמו הדין בזה כדמצינו בעירובין ו: גבי פלוגתות ב"ש וב"ה דקודם שיצאה הבת קול דהלכה כב"ה היה הדין דהרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה, והרוצה לעשות כדברי ב"ה עושה (וזהו גם בדאו' אע"פ שספיקו לחומרא), ע"ש בכ"ד, [וכתב בתו"ד דבנו מרן הגר"ח שליט"א הביא ראיה לזה מדברי בעל העיטור בשם רב נחשון גאון דבששה מקומות בש"ס אמרו חז"ל שודא דדייני (דהיינו שיעשה כמו שירצה) ואחד מהם האי דברכות כז. דעבד כמר עבד, הרי להדיא שהוא מעין ענין פסק דין, דאי מטעם ספיקא דרבנן לקולא אינו ענין כלל וכלל לדין שודא דדייני, עכ"ד]. ודעת הראשונים דצריך לעשות לעולם כחד מינייהו הוא כצד זה דדין 'דעבד כמר עבד' יסודו מכח הכרעת ההלכה, ובזה אינו יכול לשנות הכרעת ההלכה בכל יום.

ועתה ראיתי למו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל שדן בענין זה בכמה גווני בספרו בר אלמוגים (עמ' קמ"ג, רס"ז, שע"ז, תקל"ב,

ואילך), והביא שנחלקו האחרונים אם לדעת הרמב"ם דספיקא דאו' מה"ת לקולא מותר מה"ת לאכול ב' חתיכות בזא"ז באופן שממנ"פ עבר האיסור (לולי דין איקבע איסורא דספקו לחומרא מה"ת גם לד' הרמב"ם), וכתב דמדרבנן לכו"ע אסור לעשות תרתי דסתרי כמבואר בתוס' ביצה יד., ודן לתלות בפלוגתת הראשונים הנ"ל לגבי פלג המנחה, וצ"ע בכ"ז.

האם מותר לברך מדין ממנ"פ כשאוכל ג' מיני פהבב"כ בזא"ז

[ב] אולם אף שנתבאר דמותר לאכול ג' מיני העוגות בזא"ז בסעודה אחת בלא ברכה, מ"מ נראה דאם רוצה לצאת מידי ספק יכול לברך בורא מיני מזונות לפני שמתחיל לאכול את הראשון, ובתנאי שלא יפסיק בדיבור עד שיאכל את שלשתן, ואז הברכה תחול על אותו המין החייב בברכה.

ומה שמפסיק באכילה (להצד דהמין הראשון שאוכל הוא פת ואין הברכה חלה עליו) לא הוי הפסק לפ"ד המג"א סי' ר"ט סק"ה (הובא במשנ"ב שם סק"ח), ואמנם ד' הט"ז בס"י ר"ב סק"ו דאכילה הוי הפסק, ועמד בזה הפמ"ג שם, (ובהגהות חת"ס סי' ק"י חידש דאפי' להריח הוי הפסק לענין ברכה הסמוכה לחברתה), אולם העיר מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל דבפמ"ג סי' תע"ה א"א סק"ח נקט בפשיטות דאם בירך על מצות מרור והפסיק באכילת מצה לא הוי הפסק, וכתב דסותר לדברי הפמ"ג הנ"ל בד' הט"ז. ויש להוסיף דגם בפמ"ג סי' ר"א מ"ז סק"ב בסופו משמע שאכילה לא הוי הפסק. אך מצאנו בהגהות מנחת פתים על הט"ז שם שכתב דדבריו אמורים רק בסוג הנאה אחרת, וכגון אכילה הוי הפסק לשתייה, אבל אכילה לא הוי הפסק לאכילה, ולפ"ז אין סתירה בדברי הפמ"ג, וכן אין סתירה לד' המג"א, דהמג"א איירי בשתייה דהוי הפסק לשתייה, והדברים מדוקדקים מאד בל' הט"ז ע"ש, ולפ"ז בניד"ד ג"כ לא הוי הפסק לכו"ע.

שו"ר בשו"ת התעוררות תשובה ח"ד סי' ט"ז שכתב להיפך מכל דבריני, דהאוכל את כל מיני העוגות לקינוח חייב לברך ממנ"פ במ"מ כיון שאחד מהם בודאי פת הבאה בכיסנין, אבל צריך שיאכל כולם ביחד, דאם אוכל בזא"ז שמא הראשון שאכל הוא פת גמור והוי הפסק בין הברכה לאכילת המין השני שהברכה חלה עליו, וכ"ז שלא כדבריני, וצ"ע.

האם מותר לאכול ג' מיני פהבב"כ בסעודה בבת אחת בלא ברכה

[ג] והנה כ"ז הוא באופן שאוכל ג' המינים בזא"ז, אבל אם אוכל ג' המינים בבת אחת נראה פשוט דחייב לברך מדין ממנ"פ. אולם מו"ח שליט"א האריך לדון דגם בכה"ג אין איסור לאכול בלא ברכה, וכתב לדמות לדין ביטול ברוב דלד' רוב האחרונים מותר מה"ת לאכול ג' החתיכות בבת אחת, והביאור בזה דחשיבי כב' אכילות נפרדות ועל כ"א מהם נפסק להיתר ולא דיינינן להו כאחד, ואף דמדרבנן עכ"פ אסרו לאוכלם בב"א י"א דלא החמירו בזה רבנן אלא באיסורים דאו', עי' כס"מ פ"ב מחמץ הי"א, עכת"ד.

אך נראה דלא דמי, דהכא מדין ספיקא דרבנן לקולא אתינן עלה ולא מדין הלך אחר הרוב או ביטול ברוב, ומעולם לא נפסק להיתר אלא דאפשר לתלות בצד ההיתר, וכיון שכן בכה"ג דהוי ודאי איסור מדין ממנ"פ פשיטא דאסור.

האמונה על ים סוף והאמונה בהר סיני

מראות שראו בני ישראל בים סוף הביאום אמנם לאמונה - "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויאמינו בה' ובמשה עבדו". עם זאת, אומר הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פרק ח', כי יסוד האמונה השלמה והעומדת לעד הוא מעמד הר סיני. שבמעמד הר סיני נאמר "וגם בך יאמינו לעולם", ואילו לפני כן נאמר אמנם שהאמינו - "ויאמן העם" במצרים, "ויאמינו בה' ומשה עבדו" בים סוף, אך רק במעמד הר סיני נאמר שהאמונה הנובעת מהמעמד היא אמונה "לעולם".

באמור התורה "יאמינו לעולם" אין בכוונתה לנבא שכך יהיה בלבד. אין בכוונתה להבטיח כי האמונה שתנבע ממעמד הר סיני תחזיק מעמד לעולם, באמור התורה "יאמינו לעולם" נתנה מדד לחוזק האמונה הנובע ממעמד הר סיני. משל לאדם האומר שכלי מסוים יחזיק מעמד חודש ימים, וכלי אחר - שנה. אין זו נבואה או הבטחה אלא מדד עצמה. המיוחד באמונה הטמונה במעמד הר סיני והנובעת ממנו היא שיש בכוחה לעמוד לעולם. ואכן היא גם תעמוד לעולם. מה שלא נאמר על האמונה שהאמינו בשעה שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל - בקריעת ים סוף.

מהר"ל בגבורות ה' פרק מ"ז אומר, כי שלש פעמים נאמר שבני ישראל האמינו. במצרים - ויאמן העם, בים סוף - ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ובמעמד הר סיני - וגם בך יאמינו לעולם. במצרים ראו השגחה פרטית והאמינו בה. בים סוף - ייחוד ה', ובהר סיני - "תורה משמים".

ואולם ברגע שמקבלים תורה משמים. בתורה נאמר ייחוד ה' וכן השגחה פרטית. כך שלמעשה במעמד הר סיני ראו את כל עיקרי האמונה, כולל אלה שכבר ראו לפני כן, מדוע היה צריך מקור נוסף לאמונה שכבר האמינו? אלא שכאמור, במעמד הר סיני היה סוג חדש של אמונה מעבר לאמונה שכבר רכשו, במעמד הר סיני היתה אמונה כזו העומדת "לעולם". וכך אומר הרמב"ם: "ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי שנאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם, מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה" (רמב"ם שם יסודי התורה פרק ח').

מה היה במעמד הר סיני שלא היה במעמדות האחרים, כיציאת מצרים וקריעת ים סוף, שמבטיח כי תהיה זו אמונה לעולם, בה' ובמשה עבדו?

בקריעת ים סוף נאמר אמנם "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" באותו רגע האמינו בה' ובמשה אך אין זה כולל אמונה במה שיאמר משה בהמשך. הוא הדין ביחס לאמונה שהאמינו בו במצרים. אך במעמד הר סיני ראו את ה' מדבר עם משה ובכך סומך ידיו עליו כמו שנאמר "משה קיבל תורה

מסיני" וכפי שאומר הרמב"ם שם: "ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שעניינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך". אחד המרכיבים המרכזיים של מעמד הר סיני היה ההסמכה של משה רבנו. מאות אלפי האנשים שמעו וראו את הקב"ה סומך ידיו על משה ושולח אותם בשליחות אל העם. מעתה כל מה שיאמר משה בשם ה' העצמה של ההוכחה שבמעמד הר סיני עומדת לצידו. ומכאן תשובה לשאלה: אם אמנם יסוד היהדות הוא המעמד בו כולם עמדו מול הר סיני בחזיון נבואי בדרגה גבוהה מאד, (ובכך נבדלת היהדות משאר הדתות שכולן מתחילות מאד אחד שבא וסיפר על חוויותיו, ואיש לא ראה, ואיש לא שמע ואיש לא יכול לאשר) כל זה לכאורה נכון ביחס למה שנאמר בפני כל העם בסיני, אבל רוב רובה של תורה נמסר לעם על ידי משה במשך ארבעים שנה, מי אומר שלא הוסיף חלילה מדיליה? עתה שסמך הקב"ה ידיו עליו לעיני כל העם כל זמן שלא יופיע לעיני העם לבטל את ההסמכה היא קימת, כך שעל כל מה שיאמר משה רבנו בעתיד קימת אותה עצמת אמונה שנרכשה במעמד הר סיני הרי "וגם בך יאמינו לעולם"

ועוד נראה להוסיף ולומר כי במעמד הר סיני, ורק בו, נאמר "וכל העם רואים את הקולות" ונאמר: "אתה הראית לדעת" ראה שמיעה וידיעה שמשו בו בערבוביה. הווה אומר, שהיה זה מעמד בו ההתקשרות של העם עם האלוקים היתה מעבר לכל מימד חומרי. בדרך כלל, כשהחושים החומריים מתווכים בין המראות והקולות לנפש, רואים על ידי העינים ושומעים על ידי האזנים וכו' כי זאת הדרך בעולם החומרי - הכל ממודר ומחולק, לא כן הדבר במציאות הרוחנית, שם אין ראייה רגילה ולא שמיעה רגילה ולא ידיעה רגילה אלא התמזגות רוח ברוח. וכשזו דרך ההתקשרות, רואים שומעים ויודעים ללא התיווך של האברים הגשמיים, וללא המידור שהמציאות החומרית יוצרת. ומציאות כזו היא מציאות שבאופן מוחלט היא מעבר לחומר וממילא מעבר לזמן, וממילא שאמונה הנרכשת במעמד שכזה היא אמונה "לעולם".

על הפסוק "ועבדו לעולם" שנאמר אצל עבד עברי דרשו: לעולמו של יובל. יובל הוא שנת החמישים. המושג חמישים מבטא תמיד נצח, וזאת משמעות האות נ' (וכך אומרת הגמרא (שבת ק"ד ע"א) שנ' מבטאת נאמנות. משמעותה של נאמנות היא שדבר לא יגרום לנאמן האמיתי לשנות נאמנותו ולבגוד, הוא שאומרים "ונאמן אתה להחיות מתים"). ומכיון שעולם זה של נצח נעלם הוא במציאות בה אנו חיים, מציאות הצועדת במשעולי הזמן, לכן המושג עולם משמעותו - נעלם. וזו המשמעות של "וגם בך יאמינו לעולם" כי במעמד הר סיני כולם, כל המוני בית ישראל, התנשאו אל עולמו של יובל (ומעמד זה היה ביום החמישים...) והוא שאומרת התורה שהאמונה בה' במשה שנרכשה במעמד זה היא אמונה "לעולם".

{ אז נדברו }

פרשת בשלח תש"פ | עלון מספר: 452 | לסדר: "ד' ימולך לעולם ועד"

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

ט"ו בשבט: פירות יבשים או מושגים יבשים ובסיסיים...??

ט"ו בשבט מתקרב... וכאן בארץ ישראל זה יום גדול מאוד!!!! זה לא רק ראש השנה לאילנות אלא זה גם הזדמנות בשבילנו לרענן ולהיזכר במקצוע התורה שנקרא **סדר זרעים!!!!** ט"ו בשבט הוא יום שמכריח אותנו להיפגש עם המצוות התלויות בארץ... אין כזה דבר לחגוג את ט"ו בשבט בלי לפגוש מינימום של מושגים על העולם הנפלא הזה של מצוות התלויות בארץ...

אני מתבייש לספר... אבל עד לפני כמה שנים לא לגמרי קלטתי מה באמת התאריך התורני של ט"ו בשבט... מהי הגדרה ההלכתית יש ליום הזה... (האמת היא שזה באמת קצת מסובך למי שלא מונח באופן מינימלי בסדר זרעים). ידעתי שאוכלים פירות יבשים... שרים שירי ר"ה... מתפללים על האתרוג... ואולי גם הולכים לאחד הטישים... אבל היום במבט לאחור... כשאני מסתכל בתמונות של לפני עשר שנים... ורואה את עצמי יושב במסיבת ט"ו בשבט ואומר שיר המעלות על כל פרי שאכלתי בלי לדעת בכלל מה יש ביום הזה... תסלח לי... אבל אני מרגיש כמו איזה חילוני...

הרי החילונים גם חוגגים את כל החגים היהודים בדיוק כמונו. הם חוגגים את חנוכה ואת פורים ואת ראש השנה... את הכל!!!! **רק מה?? מה בכל זאת ההבדל בינינו לבין החילונים??** שאצל חילוני פורים מתבטא בתהלוכת תחפושות או נפצים... ואילו אצלנו זה "להודיע שכל קוויך לא יבוש..." אצל חילוני חנוכה זה "חג אורים שמח..." עם סופגניות ואח"כ דיאטות... ואילו אצלנו חנוכה זה הודות ולהלל לבורא עולם ולהתחזק באמונה ובטחון בה'...

להבדיל!!! מי שחושב שט"ו בשבט זה כל מיני עניינים... מי שבט"ו בשבט יושב מול הפירות יבשים ומתפלל על האתרוג בלי לדעת מינימום מה באמת ההגדרה התורנית שיש פה מעבר לזה... אז תסלח לי... אבל הוא קצת... קצת מזכיר את אותו מסורתי שפורים מסתכם אצלו בתחפושות... זה פחות או יותר אותה רמה... **כלפי מה הדברים אמורים??** ט"ו בשבט זה יום שמדי שנה אנחנו צריכים לעשות ביום הזה חשבון נפש כמה שייכות יש לנו **להלכות תרומות ומעשרות!!!** ולמה?? למה צריך לעשות חשבון נפש דווקא בעניין זה??

מסיבה פשוטה: הלכות תרומות ומעשרות זה הלכות שפוגשות אותנו **יום יום!! ארוחה ארוחה!!!** וזה פוגש אותנו הרבה יותר מאיסור והיתר של יו"ד... זה מקצוע שלם בתורה... וסדר ראשון במשניות... **דא עסא!!!** שעד לפני שמונים שנה הוא היה מונח בצד כי זה לא היה הלכה למעשה!! הלכות תרומות ומעשרות היו מונחים בצד יחד עם סדר קדשים וטהרות... והנה... הגענו לארץ ישראל ומכאן ואילך **זה נהיה כו מעשי!!!!** ולא סתם מעשי... אלא מאוד מאוד מעשי... **ואלו מצוות חביבות!!!** מצוות שאבותינו התרפקו והשתוקקו לקיים אותם...

דא עסא שעדיין אנחנו מתששים להחליף את הדיס!!! יש מודעות לנושא של מאכלות אסורות... קבלנו חינוך שמרני על מטבח יהודי כשר... קבלנו חינוך על הפרשת חלה (שהייתה בחו"ל) **ולא קבלנו מספיק חינוך על תרומות ומעשרות!!!** יש הרבה אנשים שעדיין תקוע להם בראש שתרומות ומעשרות זה ישיבה על קברו של מרן החזון איש זיע"א... **וזה לא נכון!!!** זה הסדר הראשון בששה סדרי משנה!!! זה מקצוע שלם בתורה!! שהוא מעשי... ועוד איך מעשי... ויודעי דבר טוענים שהוא הרבה יותר מעשי מכשרות של עופות ובשר... (על עופות ובשר אפשר הרבה יותר בקלות לפקח... מאשר על עשרות סוגות של פירות וירקות שצריך לזרוק מול עינו של הסיטונאי או עשרות ק"מ שכל משגיח כשרות צנום צריך להשליך מידי יום מול עינו של הירקן השכונתי שחם על ממנו...)

ולמרבה האבסורד... למרות שזה דבר כ"כ מעשי כאן בארץ ישראל... עדיין יש לנו בורות גדולה בנושא... **אני פשוט מדבר מניסיון אישי!!!** עברו עלי עשרים ט"ו בשבט בחיי... אכלתי המון פירות יבשים... השתתפתי בטישים... שרתי שירי ר"ה... ותכלס... להבין את ההבנה הבסיסית ביותר מה באמת קורה בט"ו בשבט... **את זה לא ידעתי!!!** ואם תשים לב... אני מתעקש כעת לא לפתוח את הנושא... לא לגלות לך באמת מה זה ט"ו בשבט... כי אני רוצה להעמיד גם אותך מול המבוכה הזו... תעשה מחקר... תבדוק כמה אנשים יודעים מהי ההגדרה התורנית שמשנתנה בראש השנה לאילן??? אל תתבייש להודות שאתה לא יודע... כי גם אני לא ידעתי... עד שאבא שלי תפס אותי באוזניים והסביר לי כי הוא התבייש בכן שלו שאוכל פירות יבשים בט"ו בשבט, כמו מסורתי שמקשט את הקברים בערב ראש השנה...

אז זהו!!! שזה עיקר הפירות היבשים שצריך להפנים אותם בט"ו בשבט!!!!

אני פוטר אותך מלאכול פירות יבשים... זה גם עושה כאבי בטן... וזה גם לא פירות שנשבחה בהם ארץ ישראל... במקום פירות יבשים תפתח רמב"ם הלכות תרומות ותחליט שאתה לומד אותן... תפתח את הנוסח של הפרשת תרומות ומעשרות לחזו"א ותחליט שאתה חייב להבין מה כתוב שם!!! כן... מי שכבר יודע מה כתוב שם... מספיק שהוא יגיד את הנוסח הקצר... אבל מי שבכלל לא מבין מה כתוב שם... יתכן שהוא לא יוצא יד"ח... הוא כמעט שייך לחבורה הצוהלת של "חמשה לא יתרמו ואם תרמו אין תרומתם תרומה..." בקיצור: חובה להכריז מלחמה על עמארצות שלנו!!! ואני רוצה להפחיד אתכם בחורים יקרים... תדעו לכם: שבסמינרים לומדים הלכות תרומות ומעשרות... זה חלק מהמבחנים של מושגים ביהדות... אם אתה תתחתן ואשתך תגלה שאתה בור וע"ה בתרומות ומעשרות... אתה עלול לצאת משם קטן כמו פרוטה חמורה... (לגופו של עניין... אין לנשים מה להתגנדר עלינו... כי בחור ישיבה משתבח בעיקר בתפיסה המהירה שלו... הוא צריך בסה"כ שיעור של שעה שעתיים והוא יודע הכל... אבל תעשה את זה... תקח תלמיד חכם ותבקש ממנו שיסביר לך את הנוסח של הפרשת תרומות ומעשרות... קדימה...)

להשתתפות בהוצאות הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

בארצאי:

"נדרים פלוס"

-קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

כל שותפות שלכם מחזקת את ידנו...

שבת שירה!!! מה העניין בשירת הבקשות???

ניתן לקנות את הספר "וינאן" העוסק בעניינים הקשורים לימי השובבי"ם, ונותן כח ותעצומות נפש להתמודד בענייני קדושה ושמירת העניינים.

**ניתן לקנות במקדי ההפצה של גיליון זה, בטל' 0527683095
0548446691**

התנצלות והבהרה:

בשבוע שעבר בגיליון זה נכתבו כמה משפטים בצורה לא מדויקת וממילא גם התפרשו בצורה לא נכונה!!! היה זה במאמר על "האופי המרצה" ובסוף המאמר הובאה דוגמא ממרן הסטייפלר זי"ע שא לא היה נחמד לאנשים ולא טרח לרצות אותם... והגיעו הרבה תגובות שהתבטאויות אלו אינם ראויים וגם זה לא נכון עובדתית לומר שהסטייפלר לא היה חביב לאנשים וכו'...

ואכן חטאתי בלשוני!!! פשוט וברור שלא הייתה הכוונה שהסטייפלר היה מזועזע פנים לכולם... אלא שכל הסברת פנים וריצוי וחביבות מצידו של מרן הסטייפלר הייתה ע"פ תורה!! ואם צריך ע"פ תורה להתייחס ברכות ובחביבות לילד או ליהודי שצריך עידוד אזי גם הנובחרדוקר שלא מרצה אף אחד ושם פס על כל העולם... גם הוא יודע לרצות את מי שהתורה מצווה לרצות!!! אשר ע"כ חטאתי בלשוני ובמשמעות שחלילה יצאה מהדברים הנכתבים... והוא רחום יכפר עוון

ואגב: אי אתינן להכא... היו גם תגובות הפוכות... היו כמה שהתקשרו ואמרו: באמת למה גדולי ישראל לא תמיד מחייכים?? באתי לגדול בישראל... ציפיתי ממנו לחיוך... למילה טובה... שיעודד אותי... ולא תמיד קבלתי ממנו את זה... למה???

והתשובה היא כזו:

אני מבין את הכאב... גם אני שאלתי את השאלות האלו וארך לי הרבה זמן עד שקלטתי ש- **גדולי ישראל הם לא כתובת לתשומת לב!!!** לא כתוב בשום מקום שזה התפקיד שלהם... וממילא אם אתה מפתח ציפיות מגדול בישראל שישפק לך את זה... זה על אחריותך הבלעדית... פעם זה ילך לך ופעם אחרת לא... (מניסיון אישי) **אבל יתירה מזו... יש פה נסודה עוד יותר חשובה:** כן... הרבה פעמים הרבנים מתוקף תפקידם נאלצים לתת גם תמיכה רגשית ולווי בתקופות קשות והם עושים את זה יומם ולילה... אבל זה תפקיד ש רבנים!!! לא של גדול בישראל!!!
מאפה אני יודע?? הנה... שבוע הבא אנחנו נקרא על משה רבינו ששמע בקול חותנו ומינה שרי אלפים ושרי מאות שרי חמישים ושרי עשרות... ואני היהודי הפשוט יש לי את השר עשרות שלי!! יש לי את הרב השכונתי או הרב של הבית כנסת... שכל בעיה שיש לי אני יכול לגשת אליו... הוא יקשיב... יתמוך... ילווה אותי לאורך כל התהליך... וגם יתן לי כתף תומכת במידת האפשר... אבל תאר לעצמך שלא!!! אני החלטתי ששר עשרות זה קטן עלי!!! אני לא מתפשר על פחות ממה רבינו!!! אני מתעקש על כל שאלה ללכת דווקא עד משה רבינו... אני מגיע למשה רבינו... ומשה רבינו לא יכול לקבל אותי!! למה?? כי התורה בכבודו ובעצמה מסכימה עם הקביעה שנובל תיבול!!! נו... עכשיו מה אתה רוצה שמשה רבינו יעשה??? אז אחד מן השתיים: או שהוא יהיה לא כ"כ נחמד... ואז אני אתעצבן למה הרבנים לא נחמדים... או שהמשב"ק יסגור את הדלת ואז בכלל... אז אני בכלל אגיד שהכל מסחרה אחת גדולה... והכל משב"ק"ם והכל פוליטיקה...

נו... מה אתה רוצה שנעשה?? תנסה לחשוב על פתרון!!!

מה עושים שיהודי מתעקש ללכת לגדול הדור על כל שאלה שאפשר לשאול את הרב הקרוב אליו? מה עושים עם כזה בן אדם???

לכן הרבה פעמים זה נראה ככה!!! זה עקשנות שלנו... ואולי... אולי גם הגאווה שלנו... שאנחנו מתעקשים להטריד את גדולי ישראל על כל דבר שיש לנו... וחבל!!! המפסיד הגדול הוא אנחנו... יש תחומים שדווקא הרב השכונתי יכול לעזור הכי טוב... ודו"ק...

אחת מהתופעות המדהימות ביותר בעולם היהודי זה המעמד של שירת הבקשות... אני לא יודע אם הספרדים יבינו אותי... אבל בתור אשכנזי זה... כל פעם מחדש זה תופס אותי... אתה מגיע לשירת הבקשות ואתה רואה יהודים שיצאו בליל שבת סגרירי מהבית... (כידוע: להוציא אנשים בליל שבת זה ממש מפרק-תולדה דש) ומגיעים במיוחד לבית הכנסת... בשביל מה?? בשביל לשיר לקב"ה!!!!!! כשאני רואה את זה... אני מרגיש שמתחוללת אצלי תאונת דרכים פנימית בין היהודי הגדול שבי לבין הגוי ההונגרי הקטן שעדיין נותר בי מאירופה...
הגוי הקטן שבי לא מבין... מה... יהודים מגיעים לשיר לקב"ה... מה זה?? בשלמא אם הם היו רוצים לראות איזה הופעה מעניינת... שמונה כלים... לשמוע איזה חזן עולמי... אבל לא... מגיעים... שרים כמה שירים לה' והולכים הביתה... מה הסיפור?? ואז מגיע היהודי שבי ומסביר: מה... מה יש פה להבין...?? אנחנו יהודים... אז אנחנו שרים לה'...

לשיר לה' זה כ"כ נורמלי... זה כ"כ טבעי... זה כ"כ מתבקש... אבל למי?? ליהודי!!! דק יהודי יכול להבין כזה דבר... ולכן יש בזה משהו כ"כ פנימי טהור... בינינו... אתה רוצה להרגיש קרבת אלוקים אותנטית?? קום פעם אחת לפני עלות השחר... ותתחיל לשיר לקב"ה שירים... תשיר אדון עולם... תשיר אודה לקל... תשיר קל מסתתר... ידיד הנפש... ואז תרגיש כזה טהור... (דא עקא שבשביל זה צריך להיות לא כ"כ מוזיקלי... כי מי שהוא מוזיקלי... חכמת המוזיקה שיש בשירה בדרך כלל גונבת את ההצגה... וצריך עבודה כפולה בשביל לא לתת לה את זה)...

יש לי וורט שהצליח כבר לעצבן כמה אנשים... בתחילת מסכת ברכות (ו) יש ברייתא:
אבא בנימין אומר: אין תפילה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שוא': "לשמוע את הרנה ואל התפילה"!!
במקום רנה שם תהא תפילה...

אתה הבנת איך זה יוצא מהפסקה?? אני לא הבנתי!!! אבא בנימין רוצה להוכיח שהתפילה נשמעת רק בבית הכנסת... מניין?? כתוב **לשמוע אל הרנה ואל התפילה**...

כתוב פה רנה... כתוב פה תפילה... אבל איפה כתוב פה בית הכנסת?? אז רש"י באמת הרגיש בשאלה הזו ותקשיב טוב טוב מה הוא אומר: **במקום רנה - בבית הכנסת ששם אומרים הציבור שירות ותשבחות בנעימות קול ערב**!!! שם תהא תפילה... אתה קולט מה כתוב כאן?? כתוב כאן ש-מהי ההגדרה של בית הכנסת?? מה נתון לבית כנסת חלילית שם בית כנסת?? **מקום רינה!!!** איפה **"אומרים הציבור שירות ותשבחות בנעימות קול ערב"**... זה בית כנסת!!!! כלומר: אתה רוצה להתפלל?? תתפלל בבית הכנסת!!! אבל עדיין... מה עושה את הבית כנסת לבית כנסת?? **שירות ותשבחות!!!**

במילים אחרות: כתוב כאן שאם אתה רוצה לפתוח בית כנסת... פשוט תקצה חדר בבית שלך... תעשה בו שירת הבקשות במשך כל החורף... או לחילופין תעשה שם איזה בוטע ותביא עווילם שיאמרו בו שירות ותשבחות בנעימות קול ערב... קה אכסוף... ואני אשיר עוזך... **והנה... מכא ואילך יש לך בית הכנסת!!!** אתה כבר יכול לעשות בו סליחות ולהגיד במוצאי מנוחה קדמנוך תחילה... **לשמוע אל הרנה ואל התפילה**... אה... מה אתה אומר על זה??

נשמע קצת מבודד... אבל יתכן שזה גופא חלק מהעניין של פסוקי דזמרה!! אנחנו מגיעים מידי בוקר לאיזה בית... ואנחנו צריכים להחיל עליו כל בוקר מחדש שם בית **כנסת**... מה עושים?? מתחילים פסוקי דזמרה ביחד... וככה ביחד אנחנו הופכים אותו **למקום רינה!!!** ואחרי שהוא נהיה **מקום רנה**... עכשיו אפשר להתחיל להתפלל... **ושם תהא תפילה**... (אמנם קדושת בית הכנסת יש לבית בפני עצמו... אבל את **הכנסת** שבו... את **ההתכנסות** ואת איחוד הלבבות סביב קו"ב אחד... את זה צריך להחיל כל פעם מחדש ע"י רנה משותפת...)

עכ"פ רק תבין איזה כח יש לשירות ותשבחות!!! הם יוצקים את התוכן והמשמעות של הבית... הם הופכים אותו לבית הכנסת... שמתכנסים בו אנשים ביחד להודות לה'...

אבל!!! זה כנגד זה עשה האלוקים... שירה זה כח ביטוי מאוד חזק!!! מכאן ואילך זה פתוח לכל כיוון... כל אחד מבטא את האישיות שלו בשירה... באותה מידה שיהודי יכול לשיר לה' ולגלות את הנקודות הפנימיות הכי עמוקות שלו בייחסי בן לאביו שבשמים... כך באותה מידה... בן אדם יכול גם להקיא את כל השפלות והרדידות שלו באמצעות השירה...

כן... הניגון והקול מבטאים!!! השאלה את מה?? האם את הנשמה שתהלל י-ה?? או את הנפש הבהמית שרוצה לפרוק כל רסן?? רוצה שאני אתן לך כיוון של חשיבה והתלמדות אישית בנושא של עבודת השירה לה'?? תשמע רעיון... אבל קח אותנו בערבון מוגבל... פעם ראיתי שכתוב שיש עשרה מיני נגינה... עשיתי לעצמי סיווג של כל סוגי הקולות שאני מכיר וחילקתי אותם לעשר סוגים (זכותך לחלוק עלי... זה פשוט מה שיצא לי...) הדי כר: א. קול **חזק**!!! ב. קול **בנות**... ג. קול **נעים-ערב**... ד. קול **צולל**... ה. קול **רחב/עמוק**... ו. קול **אדיר**... ז. קול **ציני**... ח. קול **עדין**... ט. קול **שולט**... (שליטה בקול- ססול וכדו')... י. קול **ר-שקט**... נו... זה מה שיצא לי... (ושוב... זה לא הלכתי למשה מסני... זה מה שיצא לי)... עכשיו מה עושים עם עשרה סוגי קולות אלו? לאיפה לוקחים את זה?? אז ככה... אם אני רוצה אני לוקח את זה לעבודת ה'... ואני עכשיו רוצה להודות לה' על פרט מסוים שהוא גמל איתי... אז לפי העניין אני בוחר את הקול המתאים... אם זו הייתה ישועה עוצמתית... אז אני בוחר בקול אדיר... תקע שופר... הרימי בכח קולך... לעומת זאת אם הישועה הייתה ממקום של שמירה והשקט שהקב"ה שמר עלי... כאן הרבה יותר מתאים קול עדין ושקט... ואם היה חסר לי עריבות התורה והקב"ה הושיע אותי... כאן מתאים נעימת קול ערב... וכן הלאה וכן הלאה... הרי דוד המלך כל פעם ניגן בכלי אחר... כל פעם לפי העניין... כל פעם לפי אופי השבח וההודאה.

אבל שוב... זה נגד זה עשה האלוקים... לדאבוננו הרב... כל סוגי הקולות שאמרת... יש לכל אחד את השחתת הנפש שלו!! מי שלוקח את המוזיקה לפרוקן של נפש הבהמית אז אם יש לו טבע אכזרי אז הוא פורק את זה באמצעות ניגון של קול חזק ואדיר... ואם יש לנו משיכה לתאוות שליליות אז זה מתבטא בניגון של נעימות... השאלה לאיפה הנעימות הזו מובילה אותו... בקיצור: ניגון מבטא!!! קול מבטא!!! השאלה לאיפה???

כאן העבודה שלנו לקחת את הכלי האדיר הזה ולווסת אותו למקומות הנכונים!! לבדוק טוב טוב את אישיות הזמרים שאנחנו שומעים עליהם... ולא למכור את עדינות הנפש שלנו לכל האפער ששכר אולפן ופורק עלינו את הנפש הבהמית שלו... **זכור: שירה זה חח!!!**
שירה זה הביטוי הכי דק של הנפש... את למכור לזרים את הביטוי הזה...

לא רק בחיפה מותחים את הכבל של הרכבל...

עמדה ינקוטא על שפת הים וראתה את הקב"ה בעיניים... היא ראתה איך שהים נקרע לגזרים... היא הצביעה ואמרה: זה! זה קלי ואנוהו...

כן... כולנו יודעים את מאמר חז"ל: **ראתה שפחה על הים יותר ממה שראה יחזקאל בן בוזי!!!** וכולנו גם יודעים את המשפט הבא:

שלמרות שהיא ראתה יותר מיחזקאל בן בוזי... בכל זאת היא נשארה שפחה ואילו יחזקאל בן בוזי עלה והתעלה למדרגות הכי גבוהות... למדרגה שנקראת: **בן אדם!!!** כידוע: אם פעם תעיין קצת בספר יחזקאל הכינוי של יחזקאל הנביא הוא: **בן אדם!!!!!!!**

תחשוב: יחזקאל הנביא הוא אבי תורת הנסתר!!! כל הסודות של מעשה מרכבה... הכל נמסר ע"י יחזקאל בן בוזי... ומה התואר הכי מכובד שהקב"ה נותן לזו? **בן אדם!!!!!!** תאר לעצמך שיעלו אותך לתורה ויקראו לך: יעמוד **הבן אדם** שלמה בן אריה שלישי???

והעניין הוא כך:

ראתה שפחה על הים!!! השפחה המדוברת ראתה את הקב"ה בעיניים... אבל מי אני??? **אני כלום!! אני פירוהו!!! אני שפחה נחרפת!!!** כשרואים איך שהקב"ה כ"כ גדול... המסקנה הכי מתבקשת שאני אפס אפסיים... המעמד של קריעת ים סוף רק מחזק את העמדה של השפחה... השפחה הזו אף פעם לא החשיבה את עצמה... היא תמיד אמרה שהיא כלום... והיו דווקא כאלו שהיה להם גאוונה... הם חשבו שהם כן שוים מי יודע מה... והנה!!! יום אחד הגיע קריעת ים סוף... וכככולם ראו עד כמה הקב"ה גדול ונורא ועד כמה אנחנו אפסיים... כעת הגיע הרגע המכונן של השפחה!!! הנה... אמרתי לכם!!! אמרתי לכם שאנחנו כלום... היום אתם רואים כמה שאני צדקתי...

השפחה פונה לאלופי אדם אילי מואב... חשבתם שאתם חזקים... חשבתם שאתם הביריונים... שאתם שוים משהו... והנה... היום כולכם רואים עד כמה אני השפחה צדקתי... כמו שאני לא שווה ככה אף אחד לא שווה כלום... יש רק הקב"ה בעולם. ראתה שפחה על הים... מה היא ראתה??? **שהיא כלום!!!!** היא ראתה שהיא בסה"כ צודקת... עד היום חשבתי שאני לא שווה... ומהיום אני בטוחה בזה. (במעמד הר סיני. שם תהיה ההשלמה של התמונה... שם עם ישראל יתחילו להיכנס גם הם לתמונה ולהיות גם הם גדולים... אבל כעת... המסקנה היא אחת ויחידה: השפחה צדקה! כולנו אפס אחד גדול!!!)

לעומת זאת יחזקאל הנביא בדיקו ההיפך במאה שמונים מעלות!!!

יחזקאל הנביא גם רואה השגות נוראות ביותר... יחזקאל הנביא רואה את כל המרכבה... יחזקאל גם נרתע לאחור ורואה כמה הקב"ה גדול וכמה אני אפס אפסיים... והוא ממשיך לעלות במעלות הנבואה... ואז אי שם למעלה למעלה... **פתאום הוא רואה שם משהו מוכר!!!** והנה דמות **אדם!!!!** יחזקאל פתאום מבין

שהמעשים של האדם משפיעים למעלה...

ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי!!!

השפחה ראתה עד כמה שאין עוד מלבדו!!! אין כלום כלום!!! אין מרכבות פרעה וחילו... אין אלופי אדם אילי מואב... אין כלום...

ואילו יחזקאל הנביא רואה משהו קצת שונה!!!!

יחזקאל רואה שבאמת אין עוד מלבדו... ואין באמת שום כח השפעה בעולם... והקב"ה לקח את כככל ההשפעות של העולם ומסר אותם לא פחות ולא יותר בידיים שלי!!! אני!!! הקטן!!! אני **הבן אדם!!!!** ברגע שיחזקאל מפנים את המסר הזה... באותו רגע הוא מקבל את התואר הנכסף ביותר בעולם: **בן אדם!!!!** אתה יודע מה זה בן אדם???

בן אדם הוא המתפעל של כל המערכת... הקב"ה מסר בידיים שלו את המפתחות של הרכב- של המרכבה!!! הוא מוביל את המרכבה לאן שהוא רוצה... לטוב ולמוטב... **נו... אז מי ראה יותר השפחה או יחזקאל?**

בטח שהשפחה... השפחה ראתה שהרבש"ע גדול... בטח שהקב"ה גדול... אבל יחזקאל ראה כמה **אני גדול!!! כמה זה נוגע אלי!!!** כמה כל האינסופיות של העולם **תלויה ביי!!!** כל ההשפעה של העולמות מתחילה ונגמרת ביי... **נו... אז מי יותר מעניין? יחזקאל בן בוזי או השפחה???**

אצל מי אנחנו נלך לקבל ברכות??? אצל השפחה או אצל יחזקאל???

ברור שאצל השפחה!!!! כי כשאתה הולך לאותה שפחה... היא מעלה אותך לעולמות העליונים... מראה לך דברים נשגבים... אבל כשאתה מגיע ליחזקאל הוא נוף בך: **בן אדם!!! תתחיל להזיז את עצמך!!!!**

כל האורות וכל העולמות... הכל מתחיל ונגמר בך!!!!

יש סיפור בזוהר הקדוש שכשרב חסדא נפטר!!! הבן שלו רבי יוסי השתוקק לדעת מה קורה עם אבא שלו במתיבתא דרקייעא... מה עשה?? הלך לישון בבית הקברות... ואז הוא שמע מתוך הקבר כתות כתות של מלאכי השרת שמתאספים ואומרים: "ניזיל לחדוותא דהילולא דאורייתא דרבי חסדא דאפילו מלאכי השרת מתכנפי למחדיה בהדיה..." כולם הולכים מהר מהר להשתתף בדרשה הגדולה של רב חסדא... אה... נשמע מעניין... מאוד מעניין... היית רוצה לראות כאלו גילויים...?? בטח!!!

אבל אז!!! פתאום הוא שמע קול שהיו אומרים: **"מה לחיי בחדווה דילן הכא-??** מה הבן אדם החי הזה מחפש פה... מה יש לחיים להסתכל עלינו?? מה הם מבזבזים את הזמן כדי להשתתף בשמחה שלנו... **ילעון באורייתא בהאי עלמא!!!** יש להם אפשרות ללמוד תורה בעולם הזה... אז למה להם לבא לכאן?? ואז רב חסדא ראה את בנו רבי יוסי פנה אליו ואמר לו: **זיל מהכא וקיים תלמודך-** לך מכאן ותכנס לבית המדרש... למה? כי אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו!!! (ולך תגיד לר' חגי שיזרזר לגמור את תלמודו

כי עוד מעט הוא מתבקש לכאן...)

תחשוב מה שזה... תחשוב שאתה ישן לך בפנימיה בשעה ארבע וחצי אחר צהרים... אין לך כח לקום לסדר ב'... אתה בקושי גורר את עצמך לקום... ופתאום אתה מקבל הזדמנות לעלות הרגע למתיבתא דרקייעא ולראות מחזות שלא מעלמא הדין!!! אתה יכול לראות מה קורה בגן עדן... איזה עידונים רוחניים יש בכל העולמות... אתה נכנס לגן עדן... וכולם מסתכלים עליך כמו משוגע... תגיד לי: השתגעתי?? אתה חי!!!!!! מה אתה עושה פה?? מה אתה מבזבז את הזמן שלך לטייל פה?? אתה יכול ברגעים האלו לשבת בבית המדרש מול דף גמ' וללמוד עוד כמה שורות. ובמקום לשבת וללמוד אתה הולך לגן עדן לראות מה קורה שם??

אבל זה הראש שלנו!!! בפרט בדור האחרון... יש לנו איזה המיית לב ודחף לדעת מה קורה עכשיו בעולמות העליונים... אבל מה האמת???

ש-ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי... לראות מה קורה בעולמות העליונים זה לא כ"כ יוקרתי... כל שפחה הכי פשוטה שלא עשתה כ"כ עבירות... כשמגיע המאה עשרים שנה שלה הנשמה שלה תזדכך והיא תזכה ביום מן הימים למנוחה נכונה על כנפי השכינה במעלות קדושים וטהורים... אבל יחזקאל בן בוזי???

החכמה שלו שהוא בן אדם!!!!!! כשהוא חי כאן!! בתור בן אדם!!! כשהוא נמצא פה... שתי רגלים על הריצפה!! כאן הוא כבר מבין ויודע איזה כח יש לו ואיזה משמעות יש לכל מצוה וכל מעשה טוב שהוא עושה... לא המתים יהלליו-ה... לא!!! המתים **לא יכולים** להלל את הקב"ה... למה לא?? כי הם לא בני אדם!!!! רק בן אדם חי יכול להלל את הקב"ה...

בן אדם זה השילוב הקיצוני בין **אדמה** לעליון--ל--אפר **דם מרה!!**

בגוף של יהודי חי יש מפגש וחיבור בין שמים ממעל לבין הארץ מתחת... **המפגש הזה יוצר כבל חשמלי!!!!!!** שכאן בעולם הזה... אני יכול להשפיע ולהזרים שפע בכל העולמות אי שם למעלה... אבל אדם מת?? זהו... יש נתק בחיבורים... נתפרדה החבילה... אין חיבור בין שמים לארץ...

כן... הנשמה עולה לשמים ושם בשמים היא משיגה השגות שיחזקאל בן בוזי לא יכול להשיג אותם בארץ... אבל הנשמה הזו כבר לא יכולה להשפיע... לא המתים יהלליו-ה... מי יכול להלל?? רק **בן אדם!!!!!!**

יחזקאל בן בוזי שנמצא כאן **"בתוך הגולה"!!!!** עמוק עמוק בתוך הגולה **ושם הוא מכיר בכוחו!!!** שם הוא זוכר כל הזמן שאני "בן אדם"!!!! כן... בן אדם זה משהו מגושם... אפר דם מרה... יש לי כל מיני תנודות במצב רוח... יום אחד יש תאוות חזקות... יום אחד יש כבדות ועפירות גדולה ולא בא לי כלום... ויום אחד אני נתקף בגאוה וחושב שאני כל יכול... כן... זה תסמינים נורמלים של **בן אדם!!!** אבל אותו **אפר דם מרה** באותה מידה הוא גם **אדמה**

בצורה הזו... שאתה מצד אחד לומד תורה ומטפס עד השמים... ופתאום אתה נוחת "לתוך הגולה של תל אביב ומשמים בתוכם..." ומשם אתה נסגר בתוך ביתך ושומר על הרוחניות שלך... ושם אתה צומח **בן אדם!!!** בן אדם שמחבר שמים וארץ ומשלים את רצונו ויתברך שהתאוהו שיהיה לו מדור ושיכנה בתחתונים... ע"י מי?? על ידי בן אדם!!!!

אני רוצה שתביני: יש שני נבראים בעולם שהם לא התכלית!!! **בהמה!!!** ולהבדיל אלף אלפי הבדלות **מלאך!!!** שניהם לא תכלית כוונת היצירה... בהמה כל כולה **בארץ...** מלאך כל כולה **בשמים...** שניהם עמודי חשמל!! עמוד חשמל אחד נמצא בשמים והעמוד השני נמצא בארץ... אבל אין חיבור ביניהם... אין את החוט המתאים שיכול לחצות את האטמוספירה מהשמים ולהתחבר לארץ... **ואז מגיע הבן אדם!!! הלא הוא אתה!!!** ואתה הוא הכבל החשמלי המשוכלל והפלאי... שמצד אחד יש לך אחיזה בשמי שמים... יש לך נשמה אלוקית ואתה שקוע בלימוד... ומהמקום הזה אתה מחובר לעמוד חשמל שנמצא בשמים... אבל כעת צריך למתוח את הכבל הזה עד הארץ... נו... בשביל זה הקב"ה קושר את הנשמה שלך בגוף ובנפש הבהמית כדי שנוכל לחבר את הכבל הזה גם בעולם הזה!!! ואז אתה מתחיל ללמוד סדר א'... ושם אתה עף לשמים... מגיע עד כסא הכבוד ונקשר בקשר איתן לעמוד חשמל האלוקי!!! טוב... חצי עבודה מאחורינו... כעת צריך להעביר את הכבל לעולם הזה... ואז מגיעה ארוחת צהרים... ומי יורד לארוחת צהרים??? אותו כבל חשמלי שלפני חצי שעה ישב ולמד והגיע עד כסא הכבוד... הוא עכשיו יורד לחדר אוכל כמו בן אדם והיום יש שניצלים... ואני אוהב שניצלים... נס שאני אוהב... נס שיש לי תאבון... אחרת לא הייתי אוכל ומי היה מותח את הכבל... וב"ה אני אוכל ושם קצת מלח... ואולי גם תוספות... ומפספס קצת... צוחק קצת... משתובב קצת... והכבל כעת נכרך כמו שצריך על העמוד חשמל בעולם הזה והנה לך בן אדם!!!! הנה לך תכלית היצירה!!! הנה לך חיבור שמים וארץ!!! ומה אתה חושב??? פתאום באמצע הסדר... באמצע השיטיגין... באמצע שאני נכרך כל כולי בעמוד החשמל האלוקי... פתאום היצר הרע מזמין גיחת חירום לעמוד חשמל של העולם הזה... הוא פתאום מכניס לי כל מיני שטויות בראש ומבלבל לי את המוח... עושה ממני סמרטוט... אבל אני לא נבהל!!! זה לא חידוש בשבילי שצריך להיות גם בעולם הזה... זה שהיצר הרע מזכיר לי את קיומה של הנפש הבהמית שלי זה לא מבהיל אותי... אדרבה... אני יודע טוב מאוד שצריך אותה... אבל אני קובע את הסדר יום!!! לא היצר הרע!!! גם אם הוא הצליח קצת לבלבל אותי... אני לא נבהל!!! אני מכיר את הכבל שלי!!! אני יודע שהוא צריך לגשר בין שמים לארץ!!! בקיצור: בחיפה עכשיו מותחים את הכבל החשמלי של הרכבלית שתחבר בין פסגת הר הכרמל לתחתית... אבל לא רק!!! מתחת הכבל האמיתית נעשית פה!! אצלך!!! מתחת הכבל מכסא הכבוד ועד הארץ... והמהנדס של הרכבל הזה הוא **לא אחר מאשר אתה!!!**

האדמה... ושוב אני צריך להתחיל לטפס מהתחלה...

עוד פעם אני מטפס... סו"ס הפעם אני כבר צובר שבוע תמים של שטייגן בלי שום חריגות... ואז טראח... היצר הרע הגיע... והפעם הוא הגיע כמו מכונית תופת עם ניסיונות קשים... וריסק אותי בבום אחד לאדמה... אני מסתובב פצוע ואוסף את עצמי ושוב איכשהו חוזר לתלם עד הפעם הבאה... וככה חוזר חלילה... **למה?? בשביל מה זה???**

מי צריך את היצר הרע פה?? מה הוא קשור אלי בכלל???

אבל לא!!! בחור יקר: יש לך טעותות!!! דבר ראשון: אתה מתייחס לכל נפילה רוחנית כאילו זה מחיקה של כל ההתעלות עד כה וחייב מסלול מחדש... **אבל לא!!! זה לא נכון!!!** רק במשחקי ילדים זה עובד ככה... שאם אתה נפסלת אז זהו!!! אתה צריך להתחיל מחדש את המשחק... **אבל בעבודת ה' זה ממש לא עובד ככה!!!** בעבודת ה' הנפילות הם חלק בלתי נפרד מהתהליך!!! אתה יודע מה??? הנפילות בעבודת ה' זה בדיוק כמו הגמ'... אם שמת לב: חלק בלתי נפרד מהגמ' זה ההוה אמינה הזו... הטעות בסוגיה שהגמ' בהתחלה נותנת לה גושפנקא... הגמ' "זורמת" עם הטעות הזו כמעט שתי דפים... ואז ב"אלא אמר רבא" אחד הגמ' חותכת וחוזרת בה ואומרת שכל המהלך היה מוטעה והפשוט הוא אחר לגמרי ממה שהבנו עד הרגע... והטעות הזו לא נמחקת מהגמ'!!! הגמ' לא מוחקת את השתי דפים האלו!!! הטעות הזו ממשיכה להוביל ולהיספר כאחד מדפי הגמ' שילמדו בדף היומי... ללמדך שנפילות ומעידות ואפילו טעויות באמצע התהליך של עבודת ה' הם לא פוסלים אותך... אדרבה... הם נספרים כחלק מהתהליך...

זה דבר ראשון!!! אבל מה שעוד יותר חשוב שתדע:

שזה כל העניין!!! העבודת ה' שלך חביבה **רק בגלל** שהיא נעשית מתוך השילוב הקוטבי והמנצח שנקרא בן אדם-- שילוב גוף ונפש!!! הלימוד תורה שלך חשוב בשמים רק בגלל שהוא בוקע מאותו פה שמקודם אכל ארוחת צהרים ועכשיו הוא מפהק ונרדם... המחשבות שלך נחשבות בשמים רק בגלל שבתוך המחשבות האלו לפעמים מגיחים כל מיני מחשבות קטנוניות של דקדוקי עניות ושטויות כמו שיש לכולנו...

אם זה לא היה ככה... זה... זה לא היה זה... תבין את זה!!!

כל הסיבה שאתה זרם חשמלי ונקודת חשמל כ"כ חשובה בשמים!!!! זה בגלל שאתה עמוד חשמל איסטרטגי שמחבר בין העולמות העליונים לתחתונים... ולכן כל הזרם עובר דרכך... אז מה אתה רוצה?? אתה רוצה להתנתק מהעולם??? אוי ואבוי... אם אתה מתנתק מהעולם אתה הורס את הכל... אתה מכיל את כל החשמל... אתה רוצה להיות כמו השפחה הזו שראתה על הים יותר ממה שראה יחזקאל בן בוזי???

נו... בסיידר... היא עלתה לשמים... זכתה להשגות הכי גבוהות... ומשם היא חזרה עמוק לאדמה ונשארה שפחה... **לא זו כוונת היצירה!!! הקב"ה רוצה ככל חשמלי שיחבר שמים ו--ארץ...** וזה נעשה רק

לעליון... יש בי נשמה קדושה ונוראה שמכאן!!! מהמקום הזה... מהחיבור שלה לגוף העכור... מכאן יש לה זרם חשמלי וכח השפעה לכל מה שקורה בעולמות העליונים...

תן ניחוש איפה יחזקאל היה גר???

ואבא אל הזולה תל אביב ואשב עם שבעת ימים משמים בתוכם!!! כן... יחזקאל הוא בן אדם... ובן אדם נורמלי שגר בתל אביב או בכל מקום בסגנון הזה שיש בו הרבה חומריות... מטבע הדברים הוא נהיה כזה משמים... עייפות וכבדות בעבודת ה'... **התזי עלי שם!!! שם יד זה...** **יאמר אלי אל הבקעה... ואקום ואצא אל הבקעה הזו שם כבודי... עומד ככבוד אשר ראיתי על גור כבר ואפל על פני תבא בי רוח תעמידני על רגלי וידבר אתי ויאמר אלי: בא הסגר בתוך ביתך!!!**

אתה קולט??? הנה התעודת זהות של יחזקאל הנביא!!!!

הנה התעודת זהות של **בן אדם** שהוא נזר הבריאה!!!!

בן אדם שמצד אחד חי בתל אביב ומתמודד ומשמים בתוכם!!! **ומצד שני משם!!!** מהתל אביב הזה יש לו אמצעי תקשורת עם בורא עולם... ובבת אחת הוא מסוגל להתעלות ולהגיע להשגות הכי מרוממות שיחזקאל היחיד שגילה אותם... **בטח!!! רק בן אדם כזה יכול לגלות את כבוד ה'!!!** רק השילוב הקוטבי הזה של בן אדם שמצד אחד חי כאן בעולם החומרי הזה עם כל התופעות לוואי ועם כל המשיכה הטבעית שלו לארציות... ומשם!!! מהמקום הנמוך הזה!!! הוא מכיר ויודע עד כמה אני גדול!! עד כמה המעשים שלו נשגבים ומשפיעים בשמי שמים... רק הוא יכול למשוך אלינו כאלו השגות...

אבל השפחה??? ברגע שהשפחה ראתה כאלו השגות... היא נמחקה במקום... היא נשארה שפחה עד עצם היום הזה... כל ההשגות הגבוהות של קריעת ים סוף נשארו אי שם בים סוף... והיא לא מצליחה לתרגם את זה לתוך הגולה - לניסיונות התל אביבים שבתוך תוכם...

מי צריך כאלו השגות גבוהות?? מי צריך השגות בשמים כשאתה לא מצליח לתרגם אותם לשפת המעשה ואתה נשאר שפחה???

זה אחד ההתמודדויות שמאוד קואבות לבחורים בני עליה...

בחור בן עליה... יושב ולומד בעמל וביגיעה... בקדושה ובטהרה... והוא באמת עולה ומתעלה ומגיע לפסגות... ואם כעת אנחנו בשו"ב"ם אז בכלל הוא לומד שעות רבות בתענית דיבור... והוא באמת מתרומם וחי חיי אצילות ומרומם על כל תהילה... אבל למרות הכל... היצר הרע לא מפספס... ותמיד יש את הנאייעס הזה שפתאום דברתי וזה מנחית אותי בבת אחת... ואת האכילה גסה הזו שאכלתי כמו לא יודע מה... או איזה התפרצות מסוימת שהייתה לי... שהרגשתי כאילו בום... צנחתי בחזרה עד

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פר' בשלח

ירושלים: 4:43 מוקדם: 4:33

בני ברק: 4:57 מוקדם: 4:47

מודיעין עילית: 4:52 מוקדם: 4:42

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

תוספת שבת הסגולה לשידוכים ולזרש"ק ולהכל...

למרן הגר"ח קמיל זצוק"ל היה דרך בדוקה לסייע לאנשים שבאו לפניו בבכיה על מעוכבי שידוך הוא היה פותח את המדרש רבה (ויקרא רבה פרק כ"ז, ס"ב) שאומר: מי הקדימני ואשלם זה רווק (חשוך בנים) הדר במדינה ונותן שכר סופרים ומשנים (משננים) משנה אמר הקב"ה עלי לשלם גמולו ושכרו וליתן לו בן זכר, ושאל הגר"ח איך יתכן בן זכר בלי שהיה לו שידוך הגון לפניו? ולמד מהמדרש הזה שיש פה הבטחה לשידוך ומיד לזכות גם לזרש"ק מאחר והמדרש מבטיח בן וא"א לבנים בלי שידוך טוב לפניו... ורבים נושעו מסגולה זו שמובטחת ע"י רבותנו של עולם.

למרן הגר"ח קמיל זצוק"ל היה דרך בדוקה לסייע לאנשים שבאו לפניו בבכיה על מעוכבי שידוך הוא היה פותח את המדרש רבה (ויקרא רבה פרק כ"ז, ס"ב) שאומר: מי הקדימני ואשלם זה רווק (חשוך בנים) הדר במדינה ונותן שכר סופרים ומשנים (משננים) משנה אמר הקב"ה עלי לשלם גמולו ושכרו וליתן לו בן זכר, ושאל הגר"ח איך יתכן בן זכר בלי שהיה לו שידוך הגון לפניו? ולמד מהמדרש הזה שיש פה הבטחה לשידוך ומיד לזכות גם לזרש"ק מאחר והמדרש מבטיח בן וא"א לבנים בלי שידוך טוב לפניו... ורבים נושעו מסגולה זו שמובטחת ע"י רבותנו של עולם.

עפ"י דרך זה אפשר להסביר את המשנ"ב בסי' רנ"ו ס"ק שמבטיח שכל מי שמזרז אחרים לקבל שבת בזמנה יזכה

קריאת קודש מרבינו הגדול ראש הישיבה בעל ה'אילת השחר' זצוק"ל ומרנן רבנן גדולי הדור

לאחינו בני ישראל שלום וכל טוב סלה.

באתי לעורר על קדושת שבת אשר היא מאד חמורה ומצד שני אפשר לזכות על ידי שמירת דיניה מאד, כרגיל אנשים קרוב לשקיעת החמה בערב שבת מאד לחוצים ובאים לידי קטטות וכן מבואר גיטין נב, לפעמים גם מתוך לחץ נכנסים לעשות דבר האסור אחר שקיעתה של החמה אשר זה מאד חמור.

טוב מאד להתרחק ולמנוע מלעשות דברים האסורים בשבת חצי שעה לפני השקיעה, באופן שלא יקרה חלילה שיכולים לעבור אחרי השקיעה.

ושכר עושיה אין לשער

חזקו בזה ותזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

אהרן יהודה לייב שטיינמן, ג"א מצטרף לדברים נכונים וברורים אלה חיים קניבסקי

הנני מצטרף להנ"ל יוסף שלום אלישיב, ניסים קרליץ

בהרצאת סדרן שליט"א מקוקות הנוהגים להדליק נרות 40 דק' לפני השקיעה יש לנהוג כנסתא המקום

דברי מרן החפץ חיים זיע"א בספרו "שם עולם" פרק ו' על שבוע פר' בשלח לחיזוק תוספת שבת

לחילול שבת] וגדול עון חילול שבת מאד ובעבור זה מצוי דליקות כמאמרם אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש בה חילול שבת שנאמר וכו'. ומעם הדבר הוא שכשם ששמירת שבת גורם להתברך מה' ובא לידי עשירות כמאמרם על הפסוק ברכת ה' היא תעשיר ואמרו במדרש דזו היא השבת ששבת גורם השפעה בעולם כן חילול שבת גורם לבוא כליה בנכסיו ופתיאם והוא הדליקה או שאר עניני הפסד כביזה וכיוצא בזה [והוא אחד מן הסבות שמצוי כהיום שבעלי כיסין יורדין מנכסיהם בזמן לא כביר והוא מפני שבעו"ה נתרבה חילול שבת בעולם] וכ"ש אם נכסיו נתרבו ע"י חילול שבת גופא בודאי יסובב איזה מאורע לבסוף ויכלו נכסיו פתיאם כי ממון כשר שיבא לאדם הוא מאוצר מלכו

כתיב בתורה שמור את יום השבת לקדשו וכל שמירה הוא ממלאכה וכתבו בלשון שמור שהוא מקור להורות לנו דתמיד צריך להתבונן בענין השמירה ממלאכה ואפילו בתחלת השבוע [דומיא דמאי דדרשינן בענין עונג שבת מקרא דזכור דצריך תמיד לזכור שבת אפילו מיום א' והלאה וכנ"ל בפ"ד] דהיינו אם נוסע אז באיזה עסק או עושה איזה פעולה בימי החול יראה מתחלה לזרז א"ע ולהתבונן במסעיו כדי שלא יבוא לחילול שבת דאם ימתין לזרז א"ע בע"ש גופא לפעמים אין מועיל כלום וזיוזותו מפני שהדרך רע או שאר סיבה [ובעו"ה מצוי אצל עגלונים שמעצלים ומתאחרים בעיירות הגדולות קודם נסיעתם לביתם ואינם רואים את הנולד מזה שמחמת זה מצוי שיבואו לבסוף

ועליהם אמר הכתוב ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד ובודאי זכות שבת יעמוד לימינם לע"ל להגן עליהם מכל רע ולזכות לחזות בנעם ה' וכמה צריכין לשמוח אותן האנשים שזוכין לעסוק בענין קדוש כזה ומה נכון הוא שיתקבצו תמיד לטכס עצה איך להתנהג שלא ירפו ידיהם מזה כי בעו"ה גדול כח היצר בזה וטוב שיעשו חיזוק למצוה זו. וכעין שמצינו במסכת ר"ה כ"ג ע"ב שהיה עושה ר"ג סעודות גדולות לעדי החדש כדי שיהיו רגילין לבוא וייהדו לזה פרשת בשלח שבה התחילה התורה לזרז לענין שבת, ואפילו אם יש איזה אנשים שלא יהיה זה להם לרצון ויכזוהו עבור זה לא יחוש לזה כלל ששכרו יותר גדול עבור זה שסבל עלבון עבור כבוד הש"י. וכדאיתא כעין זה בירושלמי פרק בתרא דפאה [הבאתי בשה"ל שער התורה פ"ו ע"ש] ואל יאמר האדם מה לי להכניס עצמי בזה שבא לפעמים עי"ז לידי מחלוקת עם האנשים המתפרצים בענין זה כי מחלוקת כזה איננה עון כלל שהוא בכלל מצות הוכחה [אם אין שומעין לו בלשון רכה] ועליהם אמר הכתוב ולמוכיחים ינעם ותבוא עליהם ברכת טוב

הרגיל בנר
[שבת] הוי"ו לו
בנים ת"ח וזהו
אפילו רק במי
שזהיר בעצמו
לבד וכ"ש
במי שמזהיר
תמיד לרבים
שידליקו
בזמנם.

וכמה חן ימצא בעיני הש"י עבור זה שהוא דומה ממש למי שמציל את בן המלך שלא יטבע בנהר כמה אהבה ניתוסף בלב אביו עליו ואף בזה הלא כתיב בנים אתם לה' אלהיכם וכשהוא מחלל שבת הלא נכרת נפשו מארץ החיים וכמה צרות גדולות מוכנות להפתח לפניו עבור זה וע"כ אל יתעצל בזה. וכן מצינו אצל נחמיה [י"ג] שהיה מזרז על ענין שמירת שבת ומריב עם חורי יהודה על זה וע"ש בכתוב שמוכח שעיקר החורבן היה בשביל חילול שבת. וזכות המזרז את ישראל לזכותם למצות גדול מאד כמו שאחז"ל באלקנה כשהיה עולה לרגל בכל שנה היה מכיין בכל פעם לזרז את ישראל שהם ג"כ יזכו במצוה זו לעלות לרגל וא"ל הקדוש ברוך הוא אתה כוונת לזכות את ישראל אני אוציא ממך בן שיזכה את ישראל וזכה ויצא ממנו שמואל וכן אחז"ל [בשבת דף כ"ג] הרגיל בנר [שבת] הוי"ו לו בנים ת"ח וזהו אפילו רק במי שזהיר בעצמו לבד וכ"ש במי שמזהיר תמיד לרבים שידליקו בזמנם. והנה כשהיו ישראל בישובן היו תקועין שש תקיעות בערב שבת להבטיל את העם ממלאכה כדאיתא בשבת ל"ה והובא באו"ח סי' רנ"ו ועכשיו נתפשט המנהג מחמת זה ששלוחי צבור מכריזין מודיעין לעם דבר זה כדאיתא שם בהג"ה:

והנה כל זה כתב הרמ"א שם אפילו לדורותיו וכ"ש לדורותינו אלה בודאי מצוה להשתדל בענין זה שיודיעו לעם שהגיע זמן שבת ואם שוטרי העיר אינם מניחים שום אדם שיכריז בשוק על ענין שבת מהנכון מאד שילכו לבית בעלי הבתים לזרזם בזה ולפום צערא אגרא. והנה כ"ז הזריזות שיזרזו להעם על ענין שמירת שבת שייך לכל ישראל וכל שכן אלו שלא זכו לבנים בודאי המצוה עליהם יותר ויותר להשתדל בענין זה לזרזם שלא יבואו לחילול שבת וזכות הרבים יהיה תלוי בהם:

של עולם שהוא מזמין לו זה ולכך הוא שומרו מן המזיקין והפתאומיות שלא ילכו לטמיון וכאדם שנותן מתנה לבנו הוא משגיח עליו שלא יתקלקל המתנה זו אצלו לא כן ממון האסור שבא ע"י גזל וחמס או ע"י חילול שבת אינן מאוצר מלך העולם כ"א שהאדם חוטף מעצמו ולכך חל מן השמים אח"כ ע"ז כל המקרים והצרות ומכלים גם ממונו הכשר שיש לו מכבר וכמו דמים רעים שנתהוו בגוף האדם כמה מצטער האדם בהקזת הדם וכיו"ב עד שיפטר מן הדם הרע ואינו יכול להפריש רק אותם בצמצום והוא מה שאמר הכתוב יברכך ה' וישמרך ואחז"ל יברכך בממון וישמרך מן המזיקין והיינו דהממון שבא מברכת ה' שהוא מברך אותו בהם הוא שומרו אח"כ מן המזיקין שלא יכלוהו אותו ואת מעותיו משא"כ הממון שאדם לוקח מעצמו [דהיינו שהרויח אותם בזמן האסור או שהממון של אחרים] אינו שומרם כלל ועלול להיות הוא ג"כ ניזוק על ידם וכדכתיב עושה עשר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו והוא כולל לשני אופנים או שהממון נפרש ממנו או שהוא מהממון. ואפילו אם רק הופקר אצלו איסור שהוא מדברי קבלה לבד עלול להיות יורד מנכסיו עי"ז וכמו שאחז"ל [גיטין ל"ז] בתלת מילי נחתי בע"ב מנכסייהו וחד מינייהו דסיירי נכסייהו בשבתא דקעבר בזה על ממצוא חפצך ודבר דבר וק"ו על עונות שיש בהם איסור תורה בודאי יתמוטטו נכסיו לבסוף עי"ז ויאבד עשרו בענין רע מלבד עונשו הגדול השמור לו לעוה"ב אם לא עשה תשובה.

והנה לפי מה שביארנו בכל הפרקים האלו את גודל זכות של שמירת שבת נכון לכל ירא וחרד לדבר ה' לפקח תמיד על גודל הענין הזה להזהיר לרבים על כל עניני שבת שלא יכשלו בהם. וכדאיתא בילקוט ר"פ ויקהל אמר הקדוש ברוך הוא למשה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת וכו' להורות לישראל איסור והיתר. ואפילו הוא בעצמו זהיר מאד בקדושת שבת מ"מ אם יש בידו למחות ואינו מוחה נתפס בעונם כמו שאחז"ל בא וראה שאפילו לציר נאמן שהעיד עליו הש"י בכל ביתי נאמן הוא איתא במדרש שלפי ששהה לומר להם פרשת שבת ובינתים יצאו מן העם ללקוט הקפיד עליו הש"י ואמר עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי וגו' וכלל גם אותו בתוך כולם ומה ילמדו חכמי התורה שלא להתעצל בזה לזרז להעם על ענין שמירת שבת ושלא להטיל דבר זה רק על דלת העם שדבריהם לא יהיו נשמעים אלא גם הם ילכו ויתעסקו בזה

וראיתי באיזה קהלות קדושות שנתיסדו אצלם חבורות הנקראות בשם מזהירי שבת והם מסבכין ברחובות ושווקים ע"ד סגירת החנויות ועל הדלקת הנרות שיהיה בזמנם וכן ע"ד הטמנת התבשילים על מחרת ישגיחו שלא יתאחרו בזה וכן יסבכו בבתי מרחצאות לזרזם שיצאו מבעוד יום וכיו"ב. וכמה גדול זכות האנשים האלו כי הם מזכים רבים במצוה קדושה כזו

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדריים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

בירור הלכה

פרשת בשלח

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

הנידון - האם מותר לשחק קלפים, חמש אבנים, וגולות, בחצר וברחוב, והאם בבית מותר, ויתבאר דני כיבוד והדחה בבית ובחצר

(ולדבריהם דכיבוד אסור מדאורייתא לכ"ע, נח' ר"א ורבנן רק על ריבוץ, וע"כ כוונת הג"מ "וחכמים אומרים" אחד זה ואחד זה" אינו אלא משום שבות" לא יתבאר על כיבוד וריבוץ, אלא ע"ד מש"כ רש"י דף צה' "אחד זה ואחד זה - אחד שבת ואחד יום טוב", וכ"כ לבאר בכעה"מ את דברי הג"מ).

ויש מהראשונים שכתבו דכיבוד אסור מדרבנן, דחוששין שמא יבוא להשוות בידים, כ"נ בסמ"ג וברמב"ם, (ובדעת הרמב"ם ע' אריכות במ"מ ובכ"מ, ובלח"מ, ובמרכה"מ, ובפשטות הביאור ברמב"ם שחוששים להיות ועוסק בתיקון הקרקע יבוא להשוות גומות בידים).

ויש מהראשונים, וכ"נ בתוס' צה' וברא"ש ג', וכ"נ במרדכי, שכיבוד אסור מדרבנן מחמת איסור מוקצה. (ויש שהבינו בתוס' והרא"ש דכוונתם משום השוואת גומות וע' בקורבן נתנאל שם פ').

מ"מ לדבריהם כיבוד אסור או מדאורייתא או מדרבנן, ולא הותר אלא ריבוץ, (ומדוע בריבוץ מותר, יש אריכות גדולה בפוסקים, ובקצרה, - בריבוץ אין פס"ר שישווה גומות, ועוד אין חשש שיבוא להשוות בידים דאינו עוסק ביפוי הקרקע אלא בנקוי האויר, ואין בריבוץ ענין מוקצה דאינו נוגע בעפר).

הראב"ד כתב להתיר כיבוד רק באופן שכיבדו מער"ש דבכה"ג אין פס"ר שישווה גומות, ודווקא שאין שם מוקצה.

א"כ עולה בדברי הראשונים כמה טעמים לאסור כיבוד בשבת, א' משווה גומות, או שישווה גומות ע"י מעשה הכיבוד, או שחששו שהיות ועוסק בקרקע יבוא להשוות בידים וליישר הקרקע, (כ"כ במ"ב ו' בשם הסמ"ג, וע"ע בלשון הרמב"ם), או כמ"ש הרמב"ן דהוי כבנין כלאחר יד, ב' עושה גומא או הריץ, וזה מלאכת חורש, (וע' שעה"צ ג', ד', שכתב שעשיית גומא בכח"ג אינה אלא דרבנן דהו"ל אצל"ג), ג' מוקצה.

(ולהלן יתבאר מה סוברים הדעות שהתירו כיבוד מדוע אין בזה פס"ר דחורש, ולענין הק' מדוע אין כאן דין מוקצה, כתבו הראשונים ליישב כמה ת' או שזה טלטול מן הצד, או שיש כאן היתר גרף של רעי, ע' ברמב"ן במלחמות וכ"כ הר"ן).

הדעות שכיבוד אסור אף במרוצף

יש ראשונים וכ"כ ספר התרומה, שכיבוד אסור אף במרוצף דגוזרים מרוצף אטו אינו מרוצף, ע"ד משנת' בג"מ לענין גרירת ספסל שאסור אף ביתא דשישא.

ג"מ שבת דף צה עמוד א' "תנו רבנן החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד ביום טוב לוקה ארבעים דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות".

"אמימר שרא זילחא במחוזא אמר טעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשווי גומות הכא ליכא גומות, רבא תוספאה אשכחיה לרבינא דקא מצטער מהבלא ואמרי לה מר קשישא בריה דרבא אשכחיה לרב אשי דקא מצטער מהבלא אמר ליה לא סבר לה מר להא דתניא הרוצה לרבץ את ביתו בשבת מביא עריבה מלאה מים ורוחץ פניו בזוית זו ידיו בזוית זו רגליו בזוית זו ונמצא הבית מתרבץ מאליו אמר ליה לאו אדעתאי, תנא אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת והאידנא דסבירא לן כרבי שמעון שרי אפילו לכתחילה".

מתבאר בג"מ מח' ר"א ורבנן האם האיסור הוא דאורייתא או שבות, ומסקנת הג"מ שהיות וס"ל כר"ש דאין מכונן מותר שרי לכתחילה.

נח' הראשונים על מה נח' ר"א ורבנן, ומהו ביאור מח' ר"א ורבנן, ומה למסקנת הג"מ מותר לכתחילה.

הדעות שמותר כיבוד וריבוץ

דעת כמה ראשונים וכ"כ הבה"ג (הובא בתוס' צה' והובא בר"ן לו' בדפי הרי"ף), והר"ת, והרי"ף ורמב"ן שבת קכד', שר"א ורבנן נח' הן בכיבוד והן בריבוץ, ומסקנת ה'גמ דס"ל כר"ש, מותר הן כיבוד והן ריבוץ.

הדעות שכיבוד אסור, וריבוץ מותר

דעת כמה ראשונים וכ"כ סמ"ג, בעה"מ, רמב"ם, רש"י (צה' וקכד'), תוס', מרדכי, שרק ריבוץ מותר אבל כיבוד אסור, ומה שהג"מ אמרה במסקנא דס"ל כר"ש ומותר קאי רק על ריבוץ, אבל כיבוד אסור.

יש מהראשונים העומדים בשיטה זו דכתבו דכיבוד אסור מדאורייתא מחמת דין השוואת גומות דהו"ל פס"ר דע"י הכיבוד פס"ר שישווה גומות ולכן לכ"ע אסור מדאורייתא, כ"נ רש"י קכד' וצה', וכ"נ בבעה"מ, וע"ע תוס' בפסחים סה' בסו"ד.

כ"כ תוס' שבת כט' "גזירה עליתא דשישא אטו עליתא דעלמא - והא דקאמר בסוף המצניע (לקמן דף צה. ושם) אממר שרא זילחא במחוזא ומפרש דטעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשוויי גומות הכא ליכא גומות ומפרש בקונטרס דכולה מחוזא רצפה היתה התם אין לגזור מחוזא אטו שאר עירות אבל בעיר אחת גזרינן עלייה זו אטו עלייה אחרת" וכ"כ רש"י שבת צה' "זילחא - לרבין הבית, ורצפת אבנים היתה בכל העיר" ע' בגליון הש"ס.

הרמב"ן מחלק בן הסוגיות ואומר שלא גוזרים מרוצף אטו אינו מרוצף, ע' ברמב"ן דהביא ק' הראשונים מהג"מ בכט' שבגרירת ספסל גזרו מרוצף אטו אינו מרוצף, ובכיבוד לא גזרו מרוצף אטו אינו מרוצף, והביא הרמב"ן את ת' הראשונים וחלק עליהם וכתב שאין לדמות את שני הסוגיות, דבכיבוד לא מצוי שישווה גומות ולכן מותר, משא"כ בגרירת ספסל יש יותר חשש ולכן אסרו בכ"ג.

וז"ל הרמב"ן שבת דף צה' "אממר שרא זילחא במחוזא אמר טעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשוויי גומות הכא ליכא גומות. איכא דקשיא להו והא אמרי' בפ' במה מדליקין (כ"ט ב') גזירה עליתא דשישא משום עליתא דעלמא, ומפרקי שאני התם מפני שהגרירה משמעת קולה ומאן דשמע לא ידע אי דשישא היא, ואחרים אומרים שאני הכא שכל העיר עשויה כן ברצפה של אבנים, וזה אינו כלום, ואני אומר אין אומרין באיסורי שבת זו דומה לזו שלא מסרן הכתוב אלא לחכמים והם גזרו בזו מפני שהיא מלאכה מצויה ובשאינה מצויה לא גזרו, או שהגורר קרוב לבוא לידי חריץ יותר ממה שהמרבץ בא לידי השוואת גומות לפיכך גזרו בזו ולא בזו".

ועולה דלרש"י ותוס' מוכרח הדין דברוב בתי העיר מרוצפים לא גוזרים מסתירת הג"מ וכמשנת, דס"ל שגרירת ספסל וכיבוד שווים וע"כ חילקו דכשרוב בתי העיר מרוצפים מותר.

אולם לרמב"ן ודעימיה דחילקו בן הסוגיות ולא גוזרים לענין כיבוד במרוצף כלל, א"כ אין מקור לחילוק זה, ולכאורה במקום שגזרו מרוצף כגון בגרירת ספסל, יהיה אסור אף בכה"ג שרוב בתי העיר יהיו מרוצפים, (ולהלן יתבאר עוד שבהדחה שאסרו לכ"ע אף במרוצף, ואפשר לפ"ד שבהדחה לדעות אלו יהיה אסור אף שכל בתי העיר מרוצפים, וכן לענין משחק על הקרקע שאסור אף במרוצף, אפשר שלרמב"ן ודעימיה אין בכה"ג את ההיתר של רוב בתי העיר מרוצפים, ולפ"ז אף בזמנינו יהיה אסור לשחק ע"ג קרקע אף בבית).

ביאור מח' ר"א ורבנן לשיטות שנח'

ר"א ורבנן אף על כיבוד

לשיטות שנח' ר"א ורבנן אף על כיבוד יש לבאר במה נח' ר"א ורבנן, ומדוע לרבנן מותר מדאורייתא, ומדוע למסקנת הג"מ לר"ש מותר לכתחילה.

תוס' בשבת צה' כתב לבאר שנח' האם כיבוד זה פס"ר, ר"א סובר שכיבוד זה פס"ר ולרבנן אי"ז פס"ר ומ"מ אסור מדרבנן דס"ל כר"י שאין מתכוון אסור, ולהלכה דקימ"ל כר"ש מותר לכתחילה.

(וז"ל תוס' שבת דף צה' "המכבד והמרבץ - תימה דע"כ מיירי דלא הוי פסיק רישיה שישוה הגומות דאי פסיק רישיה היכי שרי לקמן ר"ש לכתחילה הא מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות, וכיון דלא הוי פסיק רישיה אמאי מחייב ר' אליעזר חטאת האמר בפ' אמר להם הממונה (יזמא ד' לד:): גבי צירוף עשיות דדבר דאין מתכוין מותר לר' יהודה מן התורה דלא הוי מלאכת מחשבת וי"ל דבהא פליגי דר' אליעזר סבר דהוי פסיק רישיה ורבנן סברי דלא הוי והא דאמר והאידינא דסבירא לן כר' שמעון שרי לכתחילה אף על גב דאפשר דסבר ר"ש דהוי פסיק רישיה מכל מקום הש"ס סבר כרבנן דלא הוי פסיק רישיה הילכך שרי לכתחילה כיון דקיימא לן כר"ש").

תוס' בפסחים סה' כתב שדוחק לומר שני' ר"א ורבנן אם מכבד זה פס"ר, וביאר תוס' שנח' האם מתכוון להשוות גומות, ולהלכה שפוסקים כרבנן ור"ש מותר לכתחילה.

(וז"ל תוס' פסחים דף סה' "המכבד והמרבץ - ע"כ לאו פסיק רישיה הוא דבפסיק רישיה לא הוה שרי ר"ש לרבין לכתחילה בשיליה: המצניע (שבת צה.), ותימה לר"י דא"כ אמאי מחייב רבי אליעזר כיון דיכול להיות בלא גומות, ודוחק לומר דפליגי אי הוי פסיק רישיה אי לא, ונראה לר"י דבהא פליגי דר' אליעזר סבר סתם מכבד ומרבץ מתכוון להשוות גומות אף על פי שא"צ להשוות גומות מיחייב לרבי יהודה הואיל והשוה גומות לבסוף ורבנן סברי דאין מתכוון אלא לכבד ולרבץ בעלמא וליכא אלא שבות").

תוס' בסנהדרין פה' כתב לבאר שר"א אסר לא מצד חשש השוואת גומות, אלא הכיבוד עצמו יש בו בנין וחייב משום מלאכת בונה, ורבנן ס"ל שאי"ז בונה ורק יש חשש של השוואת גומות ולכן אסור מדרבנן.

(וז"ל תוס' סנהדרין פה' "... ר' אליעזר דמחייב חטאת במכבד ומרבץ לאו משום דליהוי פסיק רישיה דהא שרי לר' שמעון לכתחילה, אלא חשיב תיקון לכיבוד ולריבוי כעין בנין ואפילו בלא השוואת גומות דדבר מועט מיחייב משום בונה כדאשכחן גודלת ופוקסת").

וכ"כ לפ' כמה ראשונים דר"א מחייב לא משום השוואת גומות, אלא או מחמת דהו"ל כבונה או כמכה בפטיש, ע' רמב"ן שבת דף צה' "טעמיה דר' אליעזר במכבד ומרבץ לאו משום אשוויי גומות... אלא דהיא גופה מלאכה שהקרקע משתווה בהן ומתייפה בהן והוי בונה או גמר מלאכה דבנין ומכה בפטיש הוא, ולרבנן ליתה מלאכה בעצמה אלא שמא ישוה גומות".

דעת השו"ע והרמ"א בכיבוד הבית

בשו"ע שלז' ב' מובא ג' דעות בדין כיבוד הבית, א' רק במרוצף מותר, ב' מותר בכ"ג, ג' אסור אף במרוצף (רמ"א), וז"ל השו"ע "אסור לכבד הבית, אלא אם כן הקרקע מרוצף, ויש מתירין אפי' אינו מרוצף, הגה: ויש מחמירין אפי' במרוצף (טור בשם ר"י, ומרדכי ריש פרק כל הכלים, ור' ירוחם ח"י"ג וסמ"ג וסו"ס"ת), וכן נוהגין ואין לשנות".

כיבוד שרוב העיר מרוצפים

כתב הבה"ל רלז' ד"ה "ויש מחמרין", להתיר כיבוד הבית באופן שכל או רוב העיר מרוצפים, וא"כ בזמנינו כיבוד הבית מותר.

הדחת קרקע בשבת

שו"ע שלז' ג' כתב "אין סכין את הקרקע, ולא מדיחים אותו, אפילו הוא מרוצף".

איסור הדחת קרקע בשבת היא אף במרוצף, ויש לבאר לבה"ג ולר"ף שהתירו כיבוד בכ"ג ואף באינו מרוצף, מדוע הדחה אסור אף מרוצף, ע' מ"ב בשם ר' ירוחם שהדחה חמור דהוא עוסק ביפוי הקרקע חששו שאם יראה גומא יבוא להשוותה בידים.

ולרמב"ם ושו"ע שבכיבוד התירו במרוצף, אמאי בהדחה אסור אף מרוצף, ואפ"ל בכמה אופנים.

הביא המ"ב הממוג"א בשם המ"מ, דהיות וכיבוד הוא יותר נחוץ לא אסרו, ובטל אורות חורש כה' כתב שיש שני איסורים, השוואת גומות, ועובדין דחול, ובהדחה שנצרך לא גזרו מטעם עובדין דחול (ע' ברמב"ם בלשונו מה שנראה כעין זה).

ועוד יש לפרש שבהדחה יש פס"ר שישווה גומות, לכן אסורו אף מרוצף, משא"כ בכיבוד שאי"ז פס"ר שישווה גומות לא גזרו על אינו מרוצף.

ולפמשנ"ת ברמב"ן שכתב לחלק בן גרירת ספסל, לכיבוד, שגרירת ספסל גוזרים על מורצף דשכיח האיסור, משא"כ בכיבוד הבית לא גוזרים דלא שכיח שישווה גומות, א"כ אפ"ל שבהדחה החמירו אף במרוצף, כיוון שבהדחה שכיח יותר איסור השוואת גומות.

הדחה בכל בתי העיר מרוצפים

מצאנו שבכיבוד שהקילו שכל בתי העיר מרוצפים, יל"ע מה הדין שכל בתי העיר מרוצפים האם מותר להדיח את הבית.

יש לדון לדעת השו"ע, ויש לדון לדעת הרמ"א, לדעת השו"ע דלא אסר כיבוד במרוצף, ומ"מ בהדחה אסר אף במרוצף, והבאנו לעיל כמה ביאורים מדוע בהדחה החמירו את במרוצף, וא"כ אפשר שהיות והדחה חמורה מכיבוד, ואין הדחה לשו"ע ככיבוד לרמ"א, אפשר דאין היתר שכל בתי העיר מרוצפים.

ובדעת הרמ"א יש לדון דלכאורה הדחה שווה לכיבוד, ובתרויהו אסור אף במרוצף ולא מצאנו חומרא בהדחה מבכיבוד, ולכאורה אין ראייה דהרמ"א מודה לסברת המ"מ, ולכאורה כמו שבכיבוד מותר ברוב בתי העיר מרוצפים ה"נ בהדחה יהיה מותר, בפשטות היה נראה דמותר דל"ל סברת המ"מ, (מ"מ לע"ע לא מצאתי מי שמתיר לשטוף הבית אף שכל בתי העיר מרוצפים).

אולם אפ"ל שלכ"ע יהיה אסור, דהרי כל ההיתר בכיבוד שרוב בתי העיר מרוצפים, הוא מכח סתירת הסוגיות לדעה זו, שהרי לדעה זו אסרו כיבוד אף במרוצף, ומאיך באמימר התבאר שמוותר, וע"כ חילקו הראשונים שברוב בתי העיר מרוצפים מותר, אולם השו"ע ודעימיה התבאר לעיל שס"ל כהרמב"ן שלא לומדים איסור במרוצף מאיסור גרירת ספסל בביתא דשישא, וכמ"ש הרמב"ן לבאר שאינם שווים בזה, וא"כ אין הכרח כלל לחלק בן כל בתי העיר מרוצפים, ואדרבא בפשטות לרמב"ן היכא דגזרו אף על מרוצף (כגון בגרירת ספסל, ולכאורה ה"ה בנידון דידן בהדחה), גזרו בכ"ג, ואף אסרו ברוב בתי העיר מרוצפים, וא"כ בהדחה יהיה אסור בכ"ג, ואף לרמ"א אפ"ל שכל ההכרח להתיר בכל בתי העיר הוא בכיבוד, אולם בהדחה מנ"ל שהקילו בזה, ובאמת סתימת הרמ"א והמ"ב וכ"נ בפוסקי זמננו דאסור להדיח הבית בכ"ג ואף בכל בתי העיר מרוצפים, (וע"ע בשש"כ פרק כג' ו' בהערה כא' שדן בזה).

ומצאנו דיש בפוסקים נידון לענין נשפך מעט מים בבית ודנו להתיר דאי"ז הדחה אלא גורף ומסלק המים, וכן דנו הפוסקים בהתלכלך הריצפה האם מותר לשפוך מעט מים - רוב הפוסקים מתירים, ויש אוסרים דחשיב הדחה, ומ"מ נראה שדס"ל דאסור להדיח הבית בכ"ג ואף בכל בתי העיר מרוצפים.

א"כ עולה - שבכיבוד לשו"ע מותר במרוצף, ולרמ"א אסור, וברוב בתי העיר מרוצפים מותר, ובהדחה לכ"ע אסור אף במרוצף, ולכאורה אף בכל בתי העיר מרוצפים אסור.

משחק קלפים, חמש אבנים, וגולות ע"ג קרקע

שו"ע סימן שלח' ה' כתב "אין שוחקים באגוזים, ולא בתפוחים וכיוצא בהן, משום אשווי גומות. הגה: ודוקא על גבי קרקע, אבל על גבי שלחן שרי דליכא למגור שם משום גומות (רבינו ירוחם ח"ז)".

מה הדין משחק במרוצף

ע' מ"ב בסימן שלח' ס"ק כ' שהביא בשם כמה אחרונים שאסור אף במרוצף, ובפרמ"ג מסתפק בזה, ז"ל המ"ב בסימן שלח' ס"ק כ', ושעה"צ ס"ק כג', "אבל ע"ג קרקע אפילו היא מרוצפת דלא שייך אשווי גומות ג"כ אסור דקרקע בקרקע מיחלף וגזרינן אטו קרקע שאינו מרוצף. מחצית השקל והגר"ז. ואף דבפרי מגדים במשבצות זהב מסתפק בזה, מלשון הרמ"א משמע כדבריהם".

ומאיך בערוה"ש שלח' יב' כתב להיפך שבמרוצף מותר לשחק, וז"ל "אין שוחקים באגוזים על גבי קרקע ולא בתפוחים גזירה שמא יבואו להשוות גומות ויהיה חייב משום בונה בבית ומשום חורש בשדה ואסור לשחוק בכל מיני פירות מטעם זה אבל על גבי שלחן או בבית שיש בו רצפה מותר, דבזה לא שייך אשווי גומות ולא גזרו אטו שחוק על גבי קרקע כמו שיש

סוברים כן בכיבוד הבית בס' הקודם ע"ש דשחוק אינו דבר של קביעות שיגזורו זה מפני זה".

מה הדין משחק שכל בתי העיר מרוצפי

האם המשחק הוא כמו כיבוד ויש בו את ההיתר של רוב בתי העיר מרוצפים, או משחק דינו כהדחה ולא מועיל רוב בתי העיר מרוצפים.

בספר שביתת השבת חורש אות כ"ח, וקצוה"ש סי' קמ"ו הערה ס' כתבו לאסור משחק ע"ג קרקע ואפילו שכל בתי העיר מרוצפים, דשאני מכיבוד הבית שהתירו, כי אין הדרך לכבד בשבת החצר והמבואות, אבל משחקים אלו משחקים גם בחצרות גינות וברחובות והם אינם תמיד מרוצפים, ולכן יש לאסור גם בבתי מרוצפים אטו מקום שאינו מרוצף, (וז"ל קצות השלחן שם "אין להתיר ... דדוקא כיבוד שאין הדרך לכבד בשבת את החצר והמבוי רק את הבית וכיון שכל הבתים מרוצפי מותר, אבל משחק האגוזים עושין גם בחצר ובמבוי והם אינם מרוצפי ואסור גם בבתי המרוצפי, ולבד זה ... שחוק האגוזים דמי להדחה כנ"ל ואין להתיר במרוצף כל הבתים").

ומאידך כמש"כ לעיל הערוה"ש כתב להפך דבמרוצף מותר וא"צ שכל העיר תהיה מרוצפת, דאין כאן סיבה לגזור דשחוק אינו דבר של קביעות שיגזורו בזה מפני זה.

אולם המ"ב שלח' כ' הביא מהאחרונים שאסר במשחק אף בקרקע מרוצף.

ויל"ע האם לאוסרים מרוצף יש להחמיר אף שכל העיר מרוצף כמו בהדחה, או שמשחק בקרקע דומה לכיבוד שמתרים בכל בתי העיר מרוצפים.

יש שנראה בדבריהם שהשוו את משחק בקרקע לכיבוד הבית, ע' שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' ע"ח, ובשש"כ פט"ז סעי' ה', שהשוו דין משחק ע"ג קרקע לדין כיבוד הבית, דמותר בבית כשרוב בתי העיר מרוצפים, ואסור ברחוב או בחצר אף במרוצף, היות ואין כל הרחבות מרוצפים.

אולם יל"ע דאפשר דמשחק דומה להדחה ובהדחת הבית נקטינן לאסור גם כשכל בתי העיר מרוצפים, וכ"כ הקצות השלחן, וכן נראה בגר"ז סימן שלח' ו' שהשווה דין משחק ע"ג קרקע לדין הדחה, (וז"ל הגר"ז "אין שוחקין באגוזים ולא בתפוחים וכיוצא בהם על גבי קרקע גזרה שמה יבאו להשוות גומות שבקרקע במתכוין להכין דרך לגלגל האגוז או התפוח אבל מותר לשחוק על גבי השלחן או על גבי מחצלת אבל לא על גבי קרקע אפילו המרוצף כמ"ש בס' של"ז גבי סיכת קרקע").

ונראה דיש לעיין מהו שורש האיסור, ומדוע הדחה המורה מכיבוד, (והתבאר לעיל כמה ביאורים בדברי השו"ע דס"ל דכיבוד מותר במרוצף, ובהדחה אסור במרוצף), ויש לדון למה דומה משחק ע"ג קרקע.

המ"מ כתב לבאר דהחילוק בן כיבוד להדחה, היות וכיבוד הוא יותר נחוץ לא אסרו במרוצף, - ולפי"ז משחק דאינו נחוץ, ועוד אפשר לשחק על השולחן או על שטיח וכד', א"כ לכאורה משחק דומה להדחה, ולפי"ז יהיה אסור אף ברוב העיר מרוצף.

והתבאר עוד חילוק בן כיבוד להדחה, שבהדחה יש פס"ד שישווה גומות, לכן אסרו אף מרוצף, משא"כ בכיבוד שאי"ז פס"ד שישווה גומות לא גזרו על אינו מרוצף, - ויש לדון האם שורש האיסור מחמת שע"י ההדחה ישווה גומות, או החשש שמה מחמת שעוסק בקרקע יבוא להשוות גומות, ובמשחק ע"ג קרקע יש לדון האם יש פס"ד שישווה גומות, והאם ע"י המשחק יש יותר חשש שיבוא להשוות גומות, (ע' לשון הגר"ז שהחשש שיבוא להשוות גומות לצורך המשחק) ונראה שבמשחק יש יותר חשש שיבאו להשוות הקרקע, ולפי"ז יהיה אסור.

ולפמשנ"ת עוד חילוק ע"ד הרמב"ן שבהדחה החמירו אף במרוצף, כיוון שבהדחה שכיח יותר איסור השוואת גומות, נראה שבמשחק יהיה אסור דשכיח בו יותר השוואת גומות.

ועוד התבאר לעיל שהמקור לקולא של רוב בתי העיר היא מחמת סתירת הסוגיות להבנת הרמ"א ודעימיה, ות' הראשונים שע"כ ברוב בתי העיר מרוצפים מותר, והתבאר שהשו"ע ס"ל כהרמב"ן שדחה את הק', ולדבריהם אין מקור לחילוק זה, ואדרבא כשאסרו מרוצף אסרו בכ"ג, וא"כ ודאי שלשו"ע אין מקור לקולא זו ולכן אף ברוב בתי העיר מרוצפים יהיה אסור משחק ע"ג קרקע.

ועולה לענין משחק קלפים, חמש אבנים, ע"ג קרקע, - דיש שהתירו בכל מקום מרוצף ואפילו ברחוב ובחצר, ויש שהתירו רק בבית מרוצף, ויש שאסרו אף בבית מרוצף (ולפמשנ"ת כן עולה לענ"ד מבידור הסוגיא).

מ"מ במשחק בתוך הבית יש כאן כמה צדדים להקל, א' יש שפסקו שבמרוצף מותר משחק ע"ג קרקע, ב' יש צד דברוב בתי העיר מרוצפים יש להקל כמו כיבוד, ומ"מ לענין משחק ברחוב או בחצר נראה להחמיר דאין רוב החצירות מרוצפים.

אולם אף שברחוב או בחצר אין לשחק ע"ג קרקע, מ"מ אין חיוב להפריש ילדים שמשחקים ברחוב או בחצר, ע' ברמ"א שלח' ה' שאחר שהביא דין זה שאסור לשחק ע"ג קרקע, כתב ומ"מ אין למחות בנשים וילדים דמוטב שיהיו שוגגין.

ועוד אפ"ל שהיות ויש דס"ל שמותר לשחק ע"ג קרקע במרוצף, וכבר כתבו הפוסקים וע' במג"א רסט' דכשיש מחלוקת אפשר לסמוך על השיטה המקילה לענין קטן וא"צ למחות בו, א"כ ה"ה בנידון דידן אין חייב למחות בקטן, (אולם ודאי שהעיקר להלכה לא לשחק ע"ג קרקע ברחוב או בחצר).

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת בשלח

וַיֹּשַׁע ה' בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵעַל שְׁפַת הַיָּם: (יד, ל).

והיו ישראל רואין אותם מתים, שנאמר 'וירא ישראל את מצרים מת', ומכירין אותם, - מה היו עושין להן, כל אחד ואחד מישראל נוטל כלבו, והולך ונותן רגלו על צוארו של מצרי, והיה אומר לכלבו, אכול מן היד הזו שנשתעבדה בי, אכול מן המעיים (נ.א. הזרועים) הללו שלא חסו עלי... (מדרש שוחר טוב, מזמור כב, - הובא בילקוט שמעוני, פר' בשלח רמז רמ).

הנה מבואר במדרש הנ"ל, שכל אחד ואחד מישראל ראה את המצרי שהשתעבד בו כשהוא מת על שפת הים, וראהו והכירו במיתתו, ואז נטל כלבו וכו', - ולכאן 'צל"ע טובא בזה, כיצד בני ישראל הסתכלו על המצרים הרשעים במיתתם, והרי קיי"ל דאסור להסתכל בפני אדם רשע.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יש מקום לדון בזה, ע"פ דבריו המפורסמים של בעל ה'תורה תמימה', שהביא בספרו 'תוספת ברכה' (פרשת בשלח, יד-ג), וז"ל: 'הדבר אשר אציע בזה, ואשר יש לו יחס לפסוק זה, כבר הבאתי בספרי 'מקור ברוך' (פמ"ח ס"ג), אך מפני שהדבר יכיל בקרבו התגלות מרגלית יקרה בתורתנו, ועוד נכללת בו מאורע מימי חיי... לכן אמצא לנכון לקובעו לדבר זה גם כאן, ואקווה כי לא יהי' למשא על הקורא, וליבי יגיד לי כי עוד ימצא בו קורת רוח ויברכני'.

ואספר על הסדר: זה כמה עשרות בשנים שהייתי שובת בשבת פרשת בשלח, בבית מרן דודי וגיסי הגאון הנודע בכל תפוצות ישראל בשם הנצי"ב מוואלאז'ין, - ובמוצאי שבת זו הייתי מיסב על שולחני סמוך לו למשתה חמיו, במסיבת חכמים ואנשי מעלה מבית אולפנא הנאדר שלו.

ובאותה שעה בא אל הבית איש המוני אחד מתושבי העיר, ויגש אל מרן לשאול שאלה בדבר שקרה לו ביום ההוא, והתחיל לספר: זה יותר משתים עשרה שנה אחר שעסקתי במסחר בשותפות שנים רבות עם האיש א', נתקוטטנו מרה עד אשר נשבעתי שלא אביט בפניו, - וקיימתי דבר השבועה בכל תוקף'.

והנה היום מת איש זה, ואני רוצה עתה בפעם האחרונה להיותו על הארץ, להביט בפניו ולבקש מחילה כנהוג, אך ירא אני משבועתי שנשבעתי מלהביט בפניו, - וזה דבר שאלתי, אם רשאי אני לעשות כן להביט עתה בפניו'.

- ב -

ויפן מרן אל החכמים המסובים אל השולחן להגיד דעתם בזה, וכמעט כולם כוננו דעתם אל נקודה אחת, כי

'ויתמהו כולם לדברי וחיכו לפתרונם, - ואפתור דברי ואומר, הן זה רק כשעות ספורות שקראנו בפרשת השבוע הבטחת ה', 'כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם', - ושוב כתיב באותה הפרשה, 'וירא ישראל את מצרים מת', - הרי מבואר מפורש, דסתם לשון ראייה מוסב על החי ולא על המת'.

'והוספתי לומר, כי אולי ישיבו כי הראייה היא של ישראל, הייתה רק ראייה שטחית של פגרים מתים, בלא הסתכלות בפניו, וזה השואל רוצה להביט בפניו ממש של המת, - על זה העירוטי ממדרש, שכל אחד מישראל הכיר בפני המת את נוגשו ואת לוחצו במצרים, הרי שהי' בזה גם הבטה עיונית בפנים'.

'ועל יסוד דברי אלה, הרשה מרן דודי ז"ל להשואל, להביט בפני המת כרצונו, - ולי הגיד למחר בבוקר, כי באותו הלילה חשב על מרגליות יקרות הצפונות בתורה וזו אחת מהן, ואשרי המוצא אותן, וברגשי אהבה נאמנה הביע לי יישר, עכ"ל.

- ג -

ומעתה יש מקום לדון ולומר, דגם לגבי האיסור להסתכל בפני אדם רשע, זהו רק לגבי הסתכלות על רשע בחיי חיותו, אך על רשע שמת יתכן שאין איסור להסתכל, כיון דגוף ללא נשמה הוי 'חפצא' שונה מהגוף של אותו רשע בחיי חיותו, וכעין סברתו של בעל התורה תמימה הנ"ל.

ולפי"ז יש לבאר שפיר, דמשום הכי הותר לבני ישראל להסתכל בפני המצרים הרשעים במיתתם וכנ"ל, כיון שזה לא הי' שייך לאיסור הסתכלות בפני אדם רשע, שהוא נאמר רק לגבי הסתכלות בפני אדם רשע בחיי חיותו, וכמבואר.

- ד -

אמנם אכתי יש מקום לדון בזה, דהנה יעוי' בשו"ת 'להורות נתן' (חיי"י סי' כד) שדן בארוכה, האם מותר להסתכל בתמונה של אדם רשע עיי"ש, - והיינו דיש צד לומר, דלגבי האיסור להסתכל בפני אדם רשע העניין הוא, שיש איסור להסתכל בצורת דמותו של אדם רשע, וגם בתמונה שאין בה חיות, מ"מ יש צד לומר, שאסור להסתכל בצורת דמותו של האדם הרשע, - ויש בזה נפ"מ גדולה, האם ראוי הדבר במה שרגילים להביא בעיתונים תמונות של רשעים או של מחבלים רוצחים וכדו'.

הרשעים שעדיין היו חיים, והרי אסור להסתכל בפני אדם רשע.

ועוד יליע בזה, כיצד בניי הכירו בכלל את המצרים שהשתעבדו בהם, והרי גם בזמן שהמצרים השתעבדו בהם, הרי הי אסור להם להסתכל על המצרים הרשעים, שהרי אסור להסתכל בפני אדם רשע, ואייכ יליע כיצד בכלל הכירו בניי את המצרים שהשתעבדו בהם, עד כדי כך שיכלו להכירם לאחר שטבעו בים.

- ח -

אכן באמת יש ליישב את כל הנ"ל בפשיטות, די"ל דבניי לא הסתכלו בהתבוננות גדולה על המצרים הרשעים, (לא בזמן השיעבוד במצרים, וגם לא לאחר שטבעו בים), אלא רק בראייה בעלמא, ויעוי' במג"א (סי' רכה, כ) שכתב, שראייה בעלמא מותר, עיי"ש.

ואמנם אכתי מדברי המכילתא הנ"ל יש לדחות, את מה שדן בעל התורה תמימה' להוכיח מהכא, שראיית מת אינה נחשבת כראיית האדם בחיי חיותו, ולכן אין סתירה בין מה שבניי ראו את המצרים מתים, ובין ההבטחה שבניי לא יראו עוד את המצרים לעולם וכנ"ל.

דהרי במכילתא הנ"ל מבואר, שבניי ראו את המצרים בעודם חיים רגעים ספורים לפני מיתתם, ואי"כ בע"כ שצריך לתרץ באופן אחר, את הסתירה בין ההבטחה שלא יראו עוד את המצרים לעולם, ובין מה שראו אותם לבסוף רגעים ספורים לפני מיתתם, - וכבר איתבדר בני מדרשא דיש מקום ליישב את הסתירה בכמה וכמה דרכים אחרות, ואכמ"ל.

- ט -

ואגב יעוי' במשנ"ב (סי' ב, ב) שהביא, שהמסתכל בפני המת משכח לימודו, - ויש מקשים דלפניי צ"ע מדוע בני ישראל הסתכלו על המצרים, ולא חשו לשכחת תלמודם, - אמנם יש שהסתפקו, האם גם על הסתכלות בפני מת נכרי נאמר שהמסתכל בפני המת משכח לימודו, או"ד דזה נאמר רק לגבי המסתכל בפני מת ישראל.

ושאלתי זאת קמיי דמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, האם מה דאיתא שהמסתכל בפני המת משכח תלמודו, זהו גם כאשר מסתכל בפני מת נכרי?

והשיב מרן שליט"א בזה"ל, 'ועל הרואה כלב מת זה גם נאמר?', ואח"כ הוסיף, 'וכשרואה ג'וק מת?', (כלומר, הרואה נכרי מת, הוא כמו הרואה כלב וג'וק מתים, שלא נאמר ע"י שגורם לשכחת תלמודו).

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'מדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קרן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המצינית: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

וכן ידוע המעשה שסיפר הגר"י גלינסקי זצ"ל (והובא בספר 'רבי יעקב אומר' עמ' קצ), שבזמן שהם גרו בחדרה, והיו צריכים לשלוח את בתם לגן ילדים, לא הי' בנמצא גן של חינוך דתי, אלא רק גן ילדים כזה, שהגנת הייתה מסורתית, והילדים באו ממשפחות חילוניות, - ור' יעקב נסע לשאול את החזו"א מה לעשות.

והחזו"א שאלו מה הן התמונות שתלויות בגן? - ור' יעקב השיב: תמונות של חיות וגמדים! - ואמר לו החזו"א: אם הגנת תסכים להחליף את התמונות של החיות והגמדים, בתמונות של רבנים, אתה יכול לשלוח את בתך לגן בלא חשש כלל!

ורואים מהמעשה הזה, איזו השפעה גדולה יכולה להיות על נפש האדם, בראיית תמונות של גדולי ישראל, (וכ"ש בראיית גדולי ישראל בעצמם), - ומעתה יש לדון, דיתכן דגם בראיית תמונות של רשעים יכולות להיות השפעות שליליות על נפש האדם.

- ה -

ומעתה אי נימא שאסור להסתכל בתמונתו של אדם רשע, ואע"פ שאין בתמונתו שום חיות, אי"כ לצד זה לכאוי י"ל, דה"ה נמי שיהי אסור להסתכל בפני רשע מת, כיון שצורתו של אדם רשע שמת לכאוי אינה צורה טובה יותר, מתמונתו של אדם רשע חי שאין בתמונתו חיות כלל, ובכל זאת יש צד שאסור להסתכל בתמונתו.

ומעתה לצד זה שוב צ"ע, כיצד הותר לבניי להסתכל על המצרים הרשעים במיתתם, והרי אסור להסתכל בפני אדם רשע, וכנ"ל.

- ו -

אכן יעוי' בספר 'הליכות חיים' (ח"א עמ' עז) שהביא, שמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א השיב, שמוותר להסתכל בתמונתו של אדם רשע, ואין זה בכלל האיסור להסתכל בפני אדם רשע, - וכן בשו"ת להורות נתן (שם) לאחר שדן בזה בארוכה, צידד להקל בזה מכמה טעמים, עיי"ש.

[ויל"ע מהו באמת החילוק, בין תמונות של צדיקים שהובא לעיל שמשפיעים לטובה על הנפש, ובין תמונות של רשעים שלהני"ל אין בעייה להסתכל בהם, - ואולי יש לחלק בין הסתכלות של כמה רגעים בעיתון, ובין תמונה קבועה על הקיר, ואכמ"ל].

ומעתה שוב י"ל, שיתכן שמוותר גם להסתכל בפני אדם רשע שמת, כיון שגוף ללא נשמה הוי 'חפצא' שונה מגופו של אותו אדם בחיי חיותו, וכעין סברתו של בעל התורה תמימה הנ"ל.

ולפניי שוב יש לבאר שפיר, דמשום הכי הותר לבני ישראל להסתכל בפני המצרים הרשעים במיתתם וכנ"ל, כיון שזה לא הי' שייך לאיסור הסתכלות בפני אדם רשע, שהוא נאמר רק לגבי הסתכלות בפני אדם רשע בחיי חיותו, וכמבואר.

- ז -

אמנם אכתי צ"ע בזה, דהנה איתא במכילתא, שמפני ד' דברים ראו ישראל את המצרים מתים על שפת הים עיי"ש, ומבואר שם שבניי ראו את המצרים כשהיו מתים ולא מתים (גוססים), כדי שלא יאמרו המצרים כשם שאבדנו בים כך אבדו ישראל בים, וכדי שיהיו ישראל נותנים עיניהם בהם ומכירים אותם ומוכיחים אותם וכו', עיי"ש.

ומבואר בזה שבניי הסתכלו על המצרים שהשתעבדו בהם, והוכיחו אותם רגעים ספורים לפני מיתתם בעודם חיים וכנ"ל, ואייכ שוב צ"ע כיצד הותר לבניי להסתכל על המצרים

הפרשה המחכימה

**פירורים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת בשלח תש"פ גליון 114**

נחמה מצרות

שאלה: כיצד שייך לנחם אדם על צרה שארעה לו?

א. שמות יג, יז: "פן ינחם העם בראותם מלחמה ועיבו מצרימה". פירש רש"י "פן ינחם – יחשבו מחשבה על שיצאו, ויתנו לב לשוב". וביאר בעיקר שפתי חכמים שפירוש לשון ינחם הוא הפיכת המחשבה, וכמו שכתוב (שם כז, מב) "ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך", ופירש רש"י "ניחם על האחזה לחשוב מחשבה אחרת להתנכר לך ולהרגך". אף לאחר מות שרה מצינו שיצחק 'התנחם' באשתו, כפי הנאמר (כד, טו) "ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאבה וינחם יצחק אחרי אמו". וזהו גם מצות 'ניחום אבלים', שיש לנחם האבלים ולדבר על לבם.

ובפשטות פירוש ה'ניחום' הוא לראות את הצד הטוב שברע, שעל אף שבאמת קרה רעה ניתן להסתכל גם על הצד הטוב שבה, כמו שאומרים: בא נסתכל על חלק המלא של הכוס. וכדברי הפלא יועץ (ערך ניחום אבלים) שכל אדם שיש לו צרה יש מצוה לנחמו ולהראות לו שיש יותר גרוע, ויתן הודאה על כך שלא קרה לו גרוע יותר¹. **והיינו** בכל צרה רחמנא ליצלן, ביטח האדם ב'סולם הצרות' כביכול, ממספר אפס עד מאה, מה הדבר הנורא ביותר שיכול לקרות (כמו מיתת כל משפחתו בתאונה ל"ע), איזה דבר נורא קצת פחות היה יכול להיות (כמו מיתת אביו ואמו ואשתו ל"ע), ומהו האסון בדרגה פחותה ממנה, וכן כהנה וכהנה. ואז יניח את צרתו בסולם, היכן הוא מעמידה? למשל אם נאבד

¹ זה לשונו: "בכלל מצות גמילות חסדים הוא תנחומי אבלים, ולא דוקא אבלים אלא על כל מין צרה שלא תבוא על האדם, מצוה לנווד לו ולנחמו בדברים הנכנסים ללב לפי הצרה, שאחד מן התנחומים הוא שלכל צרה יש רעה הימנה ויש לו לתת הודאות לאל ולבקש מלפניו שיצילהו מיותר גרוע. ובכן אם קרה לו מקרה בלתי טהור בממונו, יתנחם ויתן הודאות שלא ארע חולי או מכאוב בגופו, ואם ארע בגופו יתן הודאות כי אכן סר מר המות, ואם מת לו מת בר מינו, יתנחם על שלא נשתמד ולא יצא לתרבות רעה, ושלא מת במיתה רעה ומשונה רחמנא ליצלן, ושנשאר ממנו זרע של קיימא". **כיוצא** בזה כתב קודם לכן (ערך חסד) בזה הלשון "נכון הדבר להסתכל למטה ממנו לענייני וקנייני העולם הזה, שלכל מין רעה וחסרון יש למטה הימנו, ותהי זאת נחמתו וישמח במנתו מנת חלקו... וכבר לא יש טובה שלימה בעולם הזה, ואין לך אדם שלא יהא לו איזו רעה ואיזה חסרון, וצריך לקבלו בשמחה ולתת תודות לה' ולברך על הרעה ועל הטובה". **וכן** מסופר על הג"י דוד בה"ן זצ"ל שפעם נפל ושבר את רגלו השמאלית, ועשה אחר כך סעודת הודאה על כך. והסביר מעשהו, שהרי מהנפילה היה יכול שישבר לו שתי הרגלים, ולכן יש הודאה לה' על מה שיש. וכך ניחם הגרא"ל שטיינמן זצ"ל חכם אחד שקיבל אירוע מוטי, ש"ח מהאירוע יכול היה להיות יותר גרוע רחמנא ליצלן.

לו כמה אלפי שקלים, הלא אם יביט על צרה זו בפני עצמה, יוכל להתמלא יגון ואנחה על אבדן כספו, ומהיכן ישיג סכום גדול זה (כל אחד לפי ערכו). בפרט עתה שהוא בדוחק הפרנסה וכדומה, ואיה ימצא מלוה להשלים את חובו זה שחייב לגמ"ח. אבל אם יניח 'צרה' זו ב'סולם הצרות' הנזכר, יביט בעצמו בשמחה רבה ויראה כיצד מתגמדת צרתו, הרי זה כמעט 'בדיחה' לעומת הצרות הללו, ונמצא מפחית צער ויגונו בהרבה מאוד (ובהמשך הספר כתבנו שחובה לאדם להמעיט ולהקטין ערך מצוקותיו, ואז הם לא יטרדוהו).

זהו גם מה שכתוב (ישעיה טו, יג) "כאיש אשר אמו תנחמנו, כן אנכי אנתמכם", ופירש בדרשות החתם סופר, כי כאשר אבי המשפחה נפטר ל"ע, לאשתו קשה הרבה יותר מאשר לבן, שכן היא מתברתו בקודש עד שנתפרדה החבילה, מה שאין כן הילד במשך הזמן מוצא ניחומים בשאר עיסוקיו ובשאר ידידיו, ולכן אמר הפסוק "כאיש אשר אמו תנחמנו", שזה נחמה אמיתית, כאשר האמא מנחמת את בנה היתום, כי אצלה הצרה היא גדולה יותר ובכל זאת מכירה שהכל משמים, "כן אנכי אנתמכם".

אמנם בספרים מובא שיש רובד נוסף לפירוש ה'נחמה', שהיא לא רק לראות את צד הטוב שברע, אלא לראות את כל הרע שהוא בעצמו הטובה הגדולה ביותר. למשל: באופן שיבין כי דוקא על ידי מעשה זה תצמח לו ישועה גדולה, ובלעדיה לא היתה הישועה יכולה לבא. דוגמא לדבר, המעשה שהובא בגמרא (נדה לא. וכעין זה במדרש תהלים, קט) בשני בני אדם שיצאו לסחורה, ישב לו קוץ לאחד מהן (ולא יכל לצאת להפליג בספינה לסחורה), התחיל מחרף ומגדף. לימים, שמע שטבעה ספינתו של חבירו בים, התחיל מודה ומשבח. נמצא שדוקא הצרה עצמה, היא היא שגרמה לו לשמחה מרובה שעל ידה ניצל מטביעה, ועל כך נאמר (ישעיה יב, א) "אודך ה' כי אנת בי", שיש לי להודות להקדוש ברוך הוא על מה שכעס והעניש אותי, כי בכך עשה רק טובה עבורי. (ובבראשית יב, א בסוף, ובבמדבר יג, לב הרחבנו בזה). **זהו** שמבואר בגמרא (פסחים נ. ובבב"א שם ד"ה בעוה"ז) שלעתיד לבוא יברכו 'הטוב והמטיב' גם על דברים רעים שהיו בעולם הזה, ולא 'דיין האמת' (כמו שמברכים בעולם הזה), משום שיכירו שגם כל הדברים שהיו נראים כביכול כצרות – באמת הם עצמם טובות מה' יתברך (וכמו שהרחבנו בדברים ח"ב טז, א 'אמונה – הכרת הגאולה מתוך החושך'). ואמר אחד החכמים שבברכת "שעשה לי כל צרכי", מכוון הוא אף על כל הרעות שנעשו לו כביכול, משום שבדאי אלו טובות גדולות עבורו אשר בלעדם לא יכל להתקיים ולהתקדם בעבודת ה'.

כל הזכויות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

באור יחזקאל (ח"א קכה) שזהו כוונת אמרם (ברכות מה: גז. ס:): 'כשם שמברך על הטובה כך על הרעה', לראות בחוש כי הכל רק לטובה. **לכן** למי שארעה צרה יש לו להתנחם כראוי, לא רק לראות את הצד הטוב שברע, אלא להבין שכל מעשה הרע עצמו, הוא מעשה טוב, אלא שלא תמיד יכול להבחין בו, אך לפעמים אחר המחשבה יכול למצוא כמה דברים טובים צמחו לו דוקא מאותו מעשה שהיה נראה לו בתחילה כרעה. **ומזה** ילמד האדם כי חלילה גם אם קוראים לו דברים שאינם כפי רוחו ממש או כפי מה שציפה להם, ידע שהכל לטובתו, שכן מטבע הטוב להיטיב, וכיון שהקדוש ברוך הוא הוא תכלית ההטבה ולכן הורידנו לעולם הזה כדי להיטיב עמנו שלא נאכל בעולם הבא רק לחם חסד (הגקא: נהמא דכיסופא) אלא מ"פרי מעלליהם יאכלו" (ישעיה ג, י) כלומר מהמצוות והמעשים טובים שטרחנו עליהם בעולם הזה, אם כן בודאי שכל מה שעושה הוא עמנו – הכל אך ורק לטובתנו וצריכים אנו להודות לו על כך, ולומר "גם זו לטובה" (ברכות ס: תענית כא. וסנהדרין קח: קט.).

וכתב ה'פלא יועץ' (ערך פדות) "הקדוש ברוך הוא הרבה עמנו פדות, כמאמר רז"ל (פסחים קיא). 'הודו לה' כי טוב' שגובה חובתנו של אדם בטובתו. עשיר בשורו, עני בשיו, אלמנה בתרנגולתה. ואמרו במדרש קהלת (ז, כז) אמר רבי יצחק, אדם נכשל בעבירה ומתחייב מיתה לשמים, במה מתכפר לו? מת שורו, אבדה תרנגולתו, נשברה צלוחיתו, נכשל באצבעו הקטנה ויצא ממנה טפת דם, מקצת הנפש ככל הנפש. וכן כל מין צער והפסד הבא לאדם, בידי אדם ובידי שמים, הכל הוא לטובתו ולפדיון נפשו. **וכבר** היה מעשה (הובא באורך לעיל באות שגיאתו מקור ההפניה לא נמצא). ברבי יהושע בן לוי, שהלך עם אליהו הנביא ז"ל, ונכנסו לבית עני אחד וקבלם בסבר פנים יפות וכבדם כבוד גדול. ויהי בחצי הלילה, קם אליהו הנביא והרג את פרתו שהיתה חביבה עליו כבבת עינו, ותמה מאוד רבי יהושע בן לוי כי זה מעשהו, עד שגילה סודו אליהו ז"ל, כי זה פרי צדקתו והכבוד שעשה, שהיה נגזר שתמות אשתו החביבה עליו כנפשו וכפרה עליו פרתו... ועוד סופר מעשה באיש אחד שהוציא כמה ממון כדי שילמד בנו חכמת האצטגנינות. ויהי היום אשר למד החכמה ויצא אל אביו להיות חוזה בכוכבים, ויאמר לו אביו: הגידה לי מה אתה רואה עלי, אמר לו: ראיתי שהסוס שלך ימות. מה עשה, הלך תיכף ומכרו. שוב היה חוזה בכוכבים ואמר לו שנגזר על הבתים שישרפו, הלך תיכף ומכרם. וכן על זה הדרך, עד שלבסוף אמר לו, שנגזר עליו שימות, התחיל לזעוק מרה כי אבד מנוס ממנו, ואז ידע שאלמלי חלה הגזירה על הסוס או על הבתים וכדומה, היה נצול הוא. הנה כי כן, כל מין צער והפסד ויסורין צריך לקבלם בשמחה, וידמה כמי שנתחייב מיתה למלכות, וניצל על ידי נתינת איזה פרוטות, שיזמר וילך". (ובדברים ח"ב טז, א' אמונה – הכרת הגאולה מתוך החושך' הוספנו בענין זה).

תשובה: הניחום חשיך לאדם אחר צרה, הוא על ידי שמסתכל על צד הטוב שברע, אך יותר ראוי להבחין שהרעה בעצמה היא חטובה בעבורו.

[לעילוי נשמת אבינו מורינו הרב דוד בן-דוד זצ"ל הכ"מ, מחבר לוח 'ביכורי יוסף' וספר 'מפליא לייעץ', שהשקיע בנו ובסובביו אהבת תורה ויראת שמים, חשיבות הדקדוק בתפילה ובמצוות ועוד. נלב"ע בבי' במרחשוון תנצב"ה]

זהו שפירש רש"י (בראשית שם) "הנה עשו אחיך מתנחם לך להרגך – ניחם על האחווה לחשוב מחשבה אחרת להתנכר לך ולהרגך". ופירש המהר"ל (גור אריה שם, כט) ש"לשון 'ינחם' הוא לשון החושב מחשבה אחרת, כמו (שם ו, ו) 'ינחם ה' כי עשה את האדם בארץ', וכן כאן 'מתנחם' חושב מחשבה אחרת". והיינו כפירוש רש"י שם 'ינחם ה' כי עשה את האדם – נתהפכה מחשבתו של מקום", ופירש המהר"ל (שם בפסוק ג) "כי 'ינחם' הוא לשון מחשבה אחרת, ואם כן על כרחך צריך לפרש כי נתהפכה מחשבתו ממידת הרחמים למידת הדין". כלומר ש"ינחם" האמור אצל הקדוש ברוך הוא, אינו חלילה "חרטה" כמו שמצוי בבשר ודם, אלא "מחשבה אחרת". וכן כתוב (להלן לב, יב) במאמר משה להקדוש ברוך הוא "שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך", ופירש רש"י 'והנחם – התעשת מחשבה אחרת להטיב להם'. ופירש המהר"ל (שם בפסוק יא) ש"כל לשון 'והנחם' הוא מחשבה אחרת, כמו שפירש בפסוק 'ינחם ה' כי עשה את האדם' (בראשית ו, ו) (וכן מבואר ברש"י ירמיה יח, ח. כ, טז. וזאל ב, טז).

וכן הוא ענין 'ניחום אבלים', להראות כיצד האסון בעצמו הוא הטובה כמדובר. וכפי שניחם משה את אהרן באומרו (רש"י ויקרא י, ג ומקורו בתורת כהנים ספרא שמיני מכילתא דמילואים, ויק"ר יב, ב ותנחומא שמיני סוף א): בעת שאמר לי הקדוש ברוך הוא (ויקרא שם) "בקרובי אקדש", חשבת כי בי או בכ יפגע, ועכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך, "יידום אהרן" (שם) היה לו הדבר לנחמה, עד כאן. **וכן** משמע בגמרא (כתובות ח:) ממה שסיפרו שבנו של ריש לקיש נפטר, וכשבא המלמד שלו – רבי חייא בר אבא לנחם את אביו אמר לו, שבדור שהאבות מנאצים את הקדוש ברוך הוא, הוא כועס על בניהם ובנותיהם ומתים כשהם קטנים. ושאלה הגמרא, וכי נתמה היא זו, הלא מצערנו בכך, שמוכחו על פניו שבנו מת מחמת עונו. ותיצרה הגמרא שכונתו לומר: חשוב אתה ובניך להתפס בעוון הדור. ופירש רש"י משום שקיימא לן (שבת לג:) בזמן שצדיקים בדור, צדיקים נתפסים על הדור, שנאמר (יחזקאל ט, ו) "וממקדשי תחלו" ויש לקוראו גם "וממקדשי תחלו" כלומר מתחילים את הפורענות מן הצדיקים שהם מכפרים על הדור, עד כאן. נמצא דמה שחשב הדבר לרעה ולאסון, ניחמו לחשוב מחשבה אחרת שטובה ומעלה היא עבורו, משום שהם גדולי הדור אלא שנתפסו בעוון הדור. [וכמו שכתב באור החיים (שמות ל, יג) "בהלקח איש צדיק ישר... הוא כופר נפשם של ישראל". וראה בהספד הגר"מ שפירא זצ"ל (ראש כולל 'בית אולפנא שב שמעתיא) ב'אהל אברהם' (כתובות עמ' תשל"א)].

נחמה כזו היא ההסתכלות להבין שהרעה בעצמה היא הטובה והחושך עצמו הוא האור, כלשון רבינו יונה (שערי תשובה ב, ה) "יש על הבוטח בה' להוחיל במעוף צוקתו, כי יהיה החושך סיבת האורה, ככתוב (מיכה ז, ח) 'אל תשמחי אויבתי לי, כי נפלתי קמתי, כי אשב בחושך ה' אור לי', ואמרו רז"ל (מדרש תהלים, כב) אלמלא נפלתי לא קמתי, אלמלא ישבתי בחושך לא היה אור לי" (כמו שנתבאר בבראשית א, ב 'אין יאוש', וסוף יב, א' הסתכלות נכונה על הרעות). כלומר שבלא הנפילה לא היה אפשרות כלל לקום, ולכן הנפילה "עצמה" מעלה עבורי, ואפשר להודות עליה ככתוב (ישעיה יב, א) "אודך ה' כי אנפת בי", וכאומרם (פסחים נה.) בעולם הזה על דבר טוב מברכים הטוב והמטיב, ועל דבר רע מברכים דיין האמת, אך לעולם הבא יברכו הטוב והמטיב בין על הטוב ובין על הרעה, והיינו כי יבינו שהכל הוא לטובתנו. וכן משמע

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' חימום מאכלים בשבת

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה גליון 251

נביא מההבדלים ההלכתיים בין השימוש בפלטה חשמלית לשימוש בפיח [ראה לעיל בענין מאכלים שאין מבושלים לפני שבת].

הבדלים במאכלים המבושלים כל צרכם

במאכלים המבושלים כל צרכם יש להיזהר בהזת קדרות המונחות על גבי פח כדלהלן [אכן בפלטה חשמלית בפלטה רגילה [שאינו מיושן או מלוכלך ועובד תקין] וכל המקומות על הפלטה הם מחממים לשיעור יד סולדת בו מותר להזיז].
הבא ליתן תבשיל שלא היה מונח על גבי האש מערב שבת על גבי הפח המכסה את האש שלא כנגד הלהבה – דבר זה תלוי כדלהלן:

א) אם חום הפח במקום ההוא גבוה באופן שיכול להביא את התבשיל לשיעור חום שהיד סולדת בו אסור ליתן שם את התבשיל – יש לדנו כהנחה על גבי האש ממש (שבות יצחק פ"ו אות ב) וכן משמע בשו"ת אגרות משה ח"א ס' סא, וח"ד ס' עד אות יב. (עוד י"ל דהוה כסמיכה אל האש ע' משנה ברורה ס' רנג ס"ק טו שאסר סמיכה בתחילה).

ב) אם חום הפח במקום ההוא אינו גבוה כ"כ שיכול להביא את התבשיל לשיעור חום שהיד סולדת בו, יש מתירין ליתן שם את התבשיל וכן משמעות המשנה ברורה וכן דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל. ודעת החזון איש והגר"ש אלישיב זצ"ל שאין לעשות כן. (ראה ארחות שבת פ"ב סעי' צח).

הנחת תבשיל על גבי פלטה חשמלית

בכל שאלות של שהייה וחזרה על גבי פלטה יש טעם נוסף להקל בסוגי פלטות דלא שייך בהם בישול וראה בהע"י. ואע"פ דלענין

נביא הדוגמה מגליון זה, שיש הבדל הלכתי בין פח לבין פלטה חשמלית. ואחד מחליט לשנות לפלטה חשמלית, אע"פ שהסתדר עד היום בלעדיו, הוא לאו דוקא בכלל הוצאות שבת, ולכאורה תלוי בכונתו, אם כוונתו להדר יותר בשמירת שבת, ולהרחיק עצמו מחשש מכשול, אז מסתברא דהוה בכלל הוצאות שבת.

רק אם מאמין בכך: אגב יש לציין דמה שאמרו חז"ל על הוצאות שבת "לון עלי והאמין לי ואני פורע": אמר החזו"א זצ"ל (אמרי יושר שבת סימן יח לדרך קיח), מעשה איש חלקה קטנה (כח), "רק אם מאמין בכך, מתנהגים איתו מן השמים כך". (וכתוב בסוגריים מהגר"ר מאיר גריינמן זצ"ל - לא ידעתי כעת אם אמרה בהחלט או שצידד כך).

ד כתב בשו"ת אגרות משה ח"א ס' צד דמותר ליתן שם קדירה תחילה וכן בארחות שבת פ"ב הע"ק בשם הגר"י קרליץ זצ"ל.

ה) ועי' משנה ברורה ס' רנג ס"ק טז, דמקום שאינו יכול להביא את התבשיל לחום שיד סולדת בו אינו נידון כאש כלל ומותר ליתן עליו התבשיל בתחילה, אף אם חום המקום עצמו הוא גבוה משיעור יד סולדת בו. ודלא כהגר"ז בקו"א ס' רנג שכתב שאם חום המקום עצמו גבוה מיד סולדת בו אסור ליתן שם קדירה [ויש לעיין אם יש הבדל בין קדירה קטנה לגדולה].

אכן החזון איש ס' לו ס"ק ח כתב לענין תנור שיש בו מקומות שיכולים להביא את התבשילים לחום שיש"ב, אך סמוך לפיו אינו חם כ"כ, דאין להתיר למעשה ליתן בו תבשילים סמוך לפיו ואף אין לעשות שם חזרה, כיון שאין ליתן תורת כל אחד ואחד בידו ואין מחיצה מבלדת בין המקומות. וע"פ זה הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל (מובא בסי' שבות יצחק) שאם על גבי הפח המכסה את האש אין ליתן תבשיל בתחילה אף במקומות שאין חומם מגיע לשיעור שהיד סולדת בו. ועי' מה שביאר בשבות יצחק (שם שהייה עמי' עד) דזה גם לדעת המשנה ברורה הנ"ל דיש לחלק בין תנור לפח, שמה שהקיל בתנור דאם גרף או קטם אין התנור בתיקונה, ולא נטפל מקום שאין יס"ב לשאר התנור, משא"כ בפיח הכירה דולקת כתיקונה ולכן גם מקום שאין היס"ב נטפל למקום האש ואסור להניח עליו.

ז) פלטה שיש בה רק דרגת חום אחת ואין שייך בה כלל הגבחה או הורדת האש נחלקו הפוסקים י"א דלא פלוג רבנן ואסור להשהות עליו בשבת כדין כירה שאינו גר"ק, ויש מתירין דכיון דלא שייך בה כלל חיתוי לא גזרו כלל גזירה זו:

פ' בשלח "שבתון שבת קודש.. ואת אשר תבשלו בשלח"

זהירות במאכלים שאינם מבושלים לפני שבת
ראוי לכתחילה שכל המאכלים של שבת יהיו מבושלים כל צרכם לפני שבת, ובמיוחד מאכלים עם רוטב אפילו שנתבשלו לפני שבת והצטננו, ראוי שירתחם שוב לפני שבת. מכשולות מצויות במאכלים שאינם מבושלים כל צרכם:

בשר של טשולנט שאינו מבושל כל צרכו
אסור לעשות שום מעשה המוסיף חום בקדירה וממהר את בישולה במאכלים שאינם מבושלים כל צרכם והדבר מצוי בבשר של טשולנט או שעועית.
ולכן: א. אין לקרב קדירה כזו שאינו מבושל כל צרכו אל מקור החום.

בגז: אפילו אם חלק ממנה עומד כבר כנגד הלהבה. וכן בפלטה חשמלית: יש לשים לב^א האם יש מקומות מעל גופי החימום שהם יותר חמים שאסור לקרב עליהם את המאכלים הנ"ל.

עוד מצוי בתחילת שבת כשיש כמה סירים על הפלטה / גז וחלק מהסיר בולט מצדדי הפלטה שאסור להזיזו שיהא כולו מונח על הפלטה אם זה לא מבושל כל צרכו.

ב. וכל שכן אם נטל קדרה זו מעל גבי האש אסור לו להחזירה [אפילו לאותו מקום].

ג. אם הגביה את מכסה הקדירה אסור לשוב ולכסותה, כיון שעל ידי כך מוסיף חום לתבשיל וממהר את בישולו.

ד. וכן אין להוסיף בשבת כיסוי נוסף, כגון להניח בגד על גבי קדירת החמין, משום שממהר בזה את הבישול (עי' ארחות שבת פ"א ס' ל"ב).

ה. וכן אסור להגיס ע"י כף (עי' מ"ב ס' שי"ח ס"ק קי"ד, ועי' ארחות שבת פ"א ס' פ"ט).

הבדלים הלכתיים בין פלטה חשמלית לפח [בלעדן]

בארץ הקודש רבים מעדיפים להשתמש עם פח מאשר פלטה חשמלית, כיון שאין לזה צורך חשמלי ושימוש בגנרטור [ואף שבימינו קיים אפשריות לסדר חשמל כשר בשבת עם פלטה חשמלית יש לעיין אם זה בגדר הוצאות שבת וראה בהע"י].

^א שמענו מאהרא"י על חימום קוגלים עבור שמחות בבתי כנסת שמנסיון של כמה סוגי פלטות דבר זה יכול להיות מאד משמעותי.

^ב וע"ש דהמניח כיסוי [מגבת] בערב שבת ע"י קדירת המרק, וכסוי זה מכסה גם את קדירת החמין שאינו מבושל כל צרכו. יש להיזהר כאשר נוטל את קדירת המרק מעל גבי האש אסור לקפל את הכיסוי על גבי קדירת החמין, משום שעל ידי הקיפול נמצא מוסיף כיסוי נוסף ויש בזה משום מבשל.

^ג הבאנו במקום אחר מה שכתבו גדולי ישראל שכל מה שמשלמים עבור חשמל כשר בשבת הוה בגדר הוצאות שבת. רק מה שיש לעיין בזה הוא להוציא סכום כסף עבור צורך נוחות קטנה שאפשר להסתדר בלעדיו. ועי' בשבות יצחק (חלק ו' עמוד קפח בהערה) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דכל המוסיף מוסיפים לו, נאמר רק לצרכי כבוד שבת, ולא למותרות. והורה שהתשלום לגנרטור עבור תאורה ומיזוג אויר, הוא בכלל צרכי השבת שיש בזה הבטחה שכל המוסיף מוסיפים לו, שאין זה כבוד השבת שיחסר לו בשבת ממה שהוא רגיל בימות החול.

חזרה רבו המחמירים, יש צירוף נוסף להקל אם עבר והחזיר בדילעבד, (ראה ש"יכ פ"א ס"ק ע"א בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל קובץ מביט לוי (ו) שו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' רז שהייה אות ו, ה"ל שבת אות ב ה"ל שבת בשבת ח"א עמ' רז). ועי' שו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' עד עניני בישול אות לה דמשמע להתיר נתינת קדירה שחם במקצת.

להניח תבשיל על גבי קדירה מלאה

נתינה ע"ג קדירה מלאה: מותר להניח תבשיל מבושל כל צרכו, יבש קר על גבי קדירה מלאה או מיחם מים העומדים על האש אף אם אותו תבשיל לא עמד כלל על האש מערב שבת. היתר זה הוא אף אם האש אינה גרופה וקטומה. (עי' בה"ל סי' רנג סעי' ג ד"ה וזוהר). אך אם יש רוטב בתבשיל, הרי זה אסור משום מלאכת בישול אם רוטב זה יכול להגיע לדרגת חום שהיד סולדת בו. [ויש להקפיד שלא לכסות את הקדרה העליונה באופן שיש בו איסור הטמנה] (עי' ארחות שבת פ"ב סעי' סד).

הנחת תבשיל על גבי קדירה ריקה

נתינה ע"ג קדירה רקה: היתר זה שאפשר להניח תבשיל יבש קר על גבי קדרה שעל האש הוא דוקא כאשר אותה קדירה מלאה בתבשיל, אבל כאשר הקדירה העומדת על האש ריקה מאוכלין, אין להניח על גבה תבשיל.

וכן עי' בבה"ל סי' רנג (ס"ג ד"ה וזוהר) שאוסר השימוש בקדירה ריקנית לחמם התבשיל בשבת (עי' במשנה ברורה סי' שיה ס"ק נט), וכן נקט החזון איש סי' לו ס"ק ט כחילוק זה וכן עי' בשו"ע הרב שם בב"ק ס"ק י וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (עי' בארחות שבת פ"ב סעי' סה), וכן עי' בחוש שני (ח"ב פכ"ז ס"ק ה) וכן עי' בה"ל שבת בשבת ח"א עמ' רמז-ט.

טעם החילוק לקדרה מלאה: קדרה ריקנית משמשת לכירה ונטפלת אליה. לפוסקים הני"ל איסור זה של הנחת תבשיל יבש קר על גבי קדירה ריקנית (או צלחת מתכת) נאמר בין באופן שהקדירה הריקנית עומדת על האש עצמה ובין אם היא עומדת על גבי אש גרופה וקטומה, כגון על גבי פח המכסה את האש אך על גבי פלטה חשמלית.

מאידך דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל להתיר מאכל מבושל לחמם ע"ג קדרה ריקנית מונחת על אש גרופה וקטומה או על גבי פלטה חשמלית (ארחות שבת) (שם העי' קיג בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל וכן עי' בשש"כ ח"א פ"א סעי' מד והעי' קכו ובתיקונים ומלואים שם על פ"א העי' קיב). וביאר בדברי הגרש"ז אויערבך זצ"ל את דברי הבה"ל הני"ל שכל האיסור הוא קדירה ריקה על גבי אש גלויה ודיקן כן מדברי הבה"ל הני"ל. [וכן עי' בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' צא) (הו"ד בס' מאור השבת ח"ב עמ' רצ ע"ש) להתיר הנחה על גבי קדירה ריקנית.

בענין חשש בישול בנתינה בשבת עצמה קדירה ריקנית

ע"ג האש ראה בהע"ז

להזיז דברים במקומות שונים בבלעך

להזיז דברים ממקום למקום על הבלעך יש בזה דעות (וכדלהלן), אבל על פלטה חשמלית יש שכתבו שמותר להזיז בה את הקדירות ממקום למקום בכל אופן, והטעם כל מה שמונח על גבה נידון כנמצא על גבי האש עצמה (עי' ארחות שבת פ"ב

חזרה על גבי הפלטה: כל הני"ל הוא רק לענין שהייה אבל לענין חזרה יש להחמיר אף בפלטה חשמלית הואיל ומיחזי כמבשל, ויש מתירין אף בזה הואיל ואין הדרך לבשל על גבי הפלטה לא גזרו בה משום חזרה. ואין ליתן תבשילים בתחלה על גבי פלטה חשמלית אף במקום שאינו כנגד גופי חימום (ארחות שבת, פ"ב סעי' סג), והטעם כיון שבדרך כלל כל הפלטה חמה מאד באופן שהתבשיל יכול להגיע לשיעור יד סולדת בו, ועוד דכיון שהלהבה אינה נראית כלל יש לדון את כולה כאש עצמה.

¹ עי' חזון איש (סי' לו ס"ק יא) שבחימום מתכת בשיעור חום של יד סולדת יש בזה משום בישול, לפיכך כתב שאסור לשים על האש קדירה ריקנית או כיסוי מתכת, (אלא כלי חרס ישן בלבד שאין בחימומו משום בישול, ומדברי המשנה ברורה בסי' שיה ס"ק צא שכתב שמותר להניח כלי סמוך לאש אף שקרוב להיות מותך, מבואר שאין איסור חימום כלי אם לא נעשה גחלת (ומה שכתב המ"ב בסי' רעז ס"ק כז שאסור לכפות כלי מתכת על נר משום מבשל ביאר הגר"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק שהיה פ"ד סעי' ה) דהא דאסור לכפות כלי על נר היינו בשלהבת גדולה שיכול לבוא לאדמימות. וכן עוד יש מתירין: בקצות השולחן סי' קלד וכן בשו"ת אגרות משה (ח"ד סי' עד בישול עט ובשו"ת שבט הלוי ח"א סי' צא מתירין בזה) ובשו"ת מנחת שלמה ח"א סי"א, ועי' שביאר דחצי שיעור נאסר כשנעשית המלאכה רק לא בשיעור המוספיק לחיוב, אך לא כאשר נעשית חצי מלאכה. [וכמו המעביר שתי אמות ברשות הרבים דלאו כלום].

סעי' סט שנת תשס"ג). אכן כיום יש כמה סוגי פלטות עם דרגות חום שונים, וכן יתכן פלטה ישנה שחלק מהמקומות לא מחממים כיד סולדת בו, ושוב יתכן איסור להזיז דברים ממקום למקום.

להזיז קדרות על גבי פח בשבת

קדרה המונחת על הפח שעל גבי האש שלא כנגד הלהבה, ובא להזיזה ולהניחה על גבי הלהבה, והיא מבושלת כל צרכה באופן שאין בו איסור בישול, יש להבחין בזה בין אופנים שונים:

(1) **אם מקצת הקדרה מעל האש,** אפילו חלק קטן ממנה, מותר להזיזה אל כנגד הלהבה אף שרוב הקדרה אינו מונח כעת על גבי האש (כן מבואר בדברי הגרש"ז סי' שש"כ פ"א העי' קיא (מהדו"ו) וכ"כ הגר"ש וואזנר זצ"ל במכתב בסי"ס ארחות שבת, וכן עי' בארחות שבת (פ"ב העי' קיט) בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל [ועי' בדברי הגרש"ז אויערבך שכתב שאף אם אין קצה הקדירה מעל האש רק סמוך לה מאד, באופן שאפשר לדון גם את המקום הזה כמקום ראוי לבישול הי"ז מותר להזיזה אל האש].

[ולכן באופן מעשי כשמשאירים קדירה על אש קטן מערב שבת יש מעלה באש קצת יותר רחבה כדי שכל הקדירות יהיו במקצת על האש].

חשש סכנה: המשתמש עם בלעך יש לזהר להשאיר פתחי אויר נובפרט אלו שיש להם הסוג הישן ללא התקן המכבה את הגז באופן אוטומטי.

(2) **אם הקדרה אינה נמצאת מעל גבי האש,** נחלקו בדבר פוסקי זמננו, יש האוסרים להזיזה אל כנגד האש אף אם היא נמצאת במקום שיכול לחממה לשיעור היד סולדת בו, ויש המתירים להזיזה אל כנגד האש, ולדעתם מותר לעשות כן אף אם היא נמצאת במקום שאינו יכול לחממה לשיעור יד סולדת בו, אם אך היא יכולה לקבל במקום זה תוספת משמעותית של חום (ארחות שבת פ"ב סעי' סט). (כ"כ בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' עד ס"ק יב) וכן כתב בסי' שבות יצחק שהייה וחזרה פ"ו עמ' עח בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל.

(3) דעת הגר"ש וואזנר זצ"ל במכתב הנדפס בסוף ספר ארחות שבת (ח"א) שאם הקדירה מונחת במקום בישול, דהיינו שיכול לחממה לחום שהיד סולדת בו, יש לצדד להקל, אך אין להקל כשמונחת במקום שאינו יכול להביאם לחום שיד סולדת בו.

[ועי' בארחות שבת עמ' קיט, כאשר הקדרה מונחת במקום שיכול להביאם לחום יד סולדת בו ישנם כמה צירופים להקל, ואילו במקום שאין יכול להביא את הקדרה ליד סולדת בו אינו נידון כלל כתנור כמבואר במשנה ברורה סי' רניג ס"ק סז ובחזון איש סי' לו ס"ק ח.

עצות לחימום המאכלים בשבת

(1) **לחמם על גבי סיר / דוד של מים חמים המונח לכך לפני שבת.** [רק יש לזהר שאם לא הורתחו המים לפני שבת עד יד סולדת, יש איסור בישול להזיז הסיר למקום היותר חם על הבלעך ע"ע לעיל]. ויש מתירין אף הנחה גם על גבי קדירה רקה (עי' לעיל).

(2) **להניח על רדיאטור לחמם:**

עי' ארחות שבת פ"ב סעי' סז: מותר להניח לכתחילה בשבת תבשיל יבש צונן על גבי רדיאטור המשמש לחימום הבית (ועי' בשו"ת אגרות משה ח"ד סי' עד אות לד).

(ויש להזיז את הבלעך על הקדרה בשמיכות משום איסור הטמנה בדבר המוסיף הבל משום שאין זה מקום המיועד לבישול מאכלים כלל, ואינו בכלל הגזירה של איסור חזרה ונתינה לכתחילה (עי' ארחות שבת שם).

(3) **י"א שמותר להניחו על מקום בבלעך שאינו יכול להגיע ליד סולדת בו בשבת.** (עי' מה שנחלקו בזה לעיל).

"ללמוד ולקיים" הערות מעשיות על סדר הדר

היומי ניתן לקבל בדוא"ל

לתרומות הערות והארות, 0533-163-916 נא להשאיר החזעה (מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הדירה גילון g089285647@gmail.com

במייל תרומות עבור גילון 'לענין הלכה' דרך נדרים פלוס קופת "אוסף גליונות": קופה פנימית "לענין הלכה"

עולם התורה

23N 71P כח 23N

406

שאלת השבוע - חודש טבת - שבט תש"פ (4)

אכבאז 'צולף התורה', please ורוב ברכות!

ידוע ומפורסם מה שפסקו מרנן ורבנן שליט"א שההתחברות והשימוש במכשירים הטמאים חמורים מאוד ועלולים להביא לג' עבירות החמורות, שדינן יהרג ואל יעבור.

לפי זה נראה פשוט שבמקרה ששואלים אותי על בחור מסויים שאני יודע שיש לו קשר כלשהו לכלים הטמאים, אני בודאי חייב לספר זאת, וכמ"ש בהלכות רכילות כלל ט' ציורים ס"ו: "אם נשמע על החתן שיש בו אפיקורסות ח"ו צריך לגלות לו. וע"ז נאמר סמוכין לא תלך רכיל בעמך, אבל לא תעמוד על דם רעך" ואפילו אי נימא שאין דינו כאפיקורוס, מ"מ דבר זה לא גרע ממ"ש שם ס"ו: "וכן אם נשמע... פריצות ודבר זה ידוע שהוא סיבה גדולה להפסיד עי"ז התכלית הנרצה, ג"כ צריך לגלות דבר זה". ולכן חייבים לספר

אולם הספק שלי הוא באופן שהבחור שסיפר לי שיש לו מכשיר פסול, הזהיר אותי שלא לגלות זאת לשום אדם. שבזה נוסף גם איסור 'גילוי סוד', וכמ"ש בהלכות רכילות כלל ח' ס"ה ולשה"ר כ"ט ס"ו. מי נימא ק"ו, אם איסור לשה"ר החמור מאוד, שהוא ככופר בעיקר וכו' וכו', נדחה מחמת הלאו של "לא תעמוד על דם רעך", ק"ו לאיסור 'גילוי סוד'.

או דילמא דטעם ההיתר לספר לשה"ר משום "לא תעמוד על דם רעך", אינו מחמת שאיסור לשה"ר 'נדחה' מחמת לאו דלא תעמוד וכו', אלא דיסוד איסור לשה"ר הוא דיבור גנאי, ובאופן שיש מצוה של "לא תעמוד על דם רעך", הדיבור הוא 'מעשה הצלה' ודיבור הגון, ולכן הוא מותר. ויתכן שסברא זו שייכת דוקא כלפי לשה"ר ולא לגבי איסור 'גילוי סוד' (אף שיש סברא לומר שגם כלפי גילוי סוד מותר 'מעשה הצלה', אך יש לדון בזה).

- לסיכום: * א. האם גם איסור 'גילוי סוד' הותר משום "לא תעמוד על דם רעך" או שהותר רק איסור לשה"ר? (שו"ע יו"ד סימן רל"ט ס"ז ברמ"א. ח"ה 'דרשו' ו'ארהות חיים' רכילות כלל ח' ס"ה, לגבי אחד שרוצה להרוג את פלוני או להזיקו).
 ב. מה הם הטעמים שאסור לגלות סוד גם כאשר אין בגילוי הסוד שום ענין רכילות? (רכילות כלל ח' ס"ה).
 ג. אדם שהצליח לברר מס' טלפון של אדם השומר את מספרו בסוד ולא מעוניין שידעו אותו, האם מותר לו להעביר את המספר לאדם שזקוק לאותו מספר באופן דחוף? (הדבר לא מפורש, ואולי תלוי בטעמים שבתשובה ב').
 ד. אדם ששמע שלפלוני יש מכשיר שאינו כשר, האם מותר לו לספר את הדבר לאחרים כדי שיהרוגו ממנו, אע"פ שהוא לא בירר את הדבר בעצמו? (ציורים (שבסוף הה"ח) במ"ח סק"ש).

* נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנוכל להכניס בנפרד להגרלה. ניתן לשלוח תשובות בדוא"ל לכתובת - dudu3266@gmail.com

כדאי לך להרחיב את אפיק החשיבה שלך - הצטרף לרבות המשיבים - אין חובה לעיין במקורות לעיין

הדף סעון גזירה

בכל פנייה ניתן להתקשר לטל' 054-8451571 ובאין מענה להשאיר הודעה קולית ואנו נשתדל לחזור בהקדם

- כללי השתתפות:
- א. יש לציין בראש הדף: שם פרטי ומשפחה, כתובת וטלפון, שם הישיבה / הכולל.
 - ב. אין צורך בשום התחייבות ללימוד יומי או שבועי.
 - ג. היענה על שאלה אחת, יכנס להגרלה פעם אחת. כל תשובה נוספת במשך החודש, מכניסה את שמו להגרלה פעם נוספת.
 - ד. יש לכתוב כל תשובה בדף נפרד.
- ההגרלה על דעת המארגנים -

חיים 32 י"א כ"א

ע"י לימוד יומי בהלכות שמירת הלשון

לא עשאי לאמר!!!

עולם התורה

23N כ"א 23N

טבת תשס"ח - טבת תש"פ

13 שנה ל'עולם התורה' ה'מדברים כמו שמותר'

בחודש טבת תש"פ כל ישיבה או כולל זוכים!!!

בחודש זה תתקיים בעז"ה הגרלה פנימית בכל ישיבה או כולל על זכות קניה לספרים!!!

בנוסף תתקיים הגרלה כללית על סט "ארבעה טורים" - 23 כרכים

סך הכסף שיוגרל בכל ישיבה או כולל, כפי מספר התשובות שישלחו הבחורים או אברכים במשך החודש. לדוגמה: 50 בחורים או אברכים שיכתבו בחודש 10 תשובות כ"א, תתקיים הגרלה פנימית ע"ס 500 ₪. (אפשר לחלק את מספר ההגרלות לפי ראות עיני הנציגים. לדוגמה, 5 זוכים ב100 ש"ח)

כל תשובה נוספת מגדילה את הסכום שיוגרל! מינימום 40 תשובות לעריכת ההגרלה.

ההגרלה תיערך ע"י הנציגים בכל ישיבה / כולל.

על הנציגים לשלוח לנו מע"ג היכרטיס נציג את שם הזוכה, כתובתו ומספר הטלפון שלו, שם הישיבה ומספר התשובות. כמו"כ, יש לשלוח את כל התשובות אלינו כדי שנוכל להכניסם להגרלה הכללית על "ארבעה טורים" 23 כרכים!!!

שי מיוחד לכל הנציגים: בחודש זה כל נציג מקבל ספר 'אהבת חסד' מהדורה חדשה!!

מצטרפים לרבבות הלומדים בספר

אלא יושא לאאור!!!

חיים 32 י"א כ"א
ע"י לימוד יומי בהלכות שמירת הלשון

- א. ההגרלה על דעת ההנהלה.
- ב. כל התשובות שמגיעות - גם באיחור - נכנסות להגרלה החודשית. אם יגיעו לאחר ההגרלה - יכנסו להגרלה בחודש הבא.
- השאלות בפעם הבאה יופיעו בעז"ה בחודש שבט-אדר הבעל"ט

כללי השתתפות:

- א. יש לציין בראש הדף: שם פרטי ומשפחה, כתובת וטלפון, שם הישיבה / הכולל.
- ב. אין צורך בשום התחייבות ללימוד יומי או שבועי.
- ג. העונה על שאלה אחת, יכנס להגרלה פעם אחת. כל תשובה נוספת במשך החודש, מכניסה את שמו להגרלה פעם נוספת.
- ד. יש לכתוב כל תשובה בדף נפרד.
- ההגרלה על דעת המארגנים -

חלוקת הספרים: י-ם: מש' אלקיכו, רבנו גרשום 27 ק"א 3105891-053 ב"ב: רח' מתתיהו 31 ק"ג 8467749-054

המעוניינים לצרף את ישיבתם ל"פרויקט התנים" יפנו לטל': 03-6562824 קו מידע על מוקדי החלוקה של עולם התורה - 079-5700075

ד"ר שמואל גיזיה

נסִיךְ מַמְלַכַת סַלְבוּדְקָא

הַתְּבוּנָנוֹת בְּדַרְכֵינוּ וּבִהְלִיכּוֹתֵינוּ שֶׁל הַגֶּאוֹן הַגָּדוֹל

רַבֵּי יִצְחָק אֵיִזִיק שֶׁר זצ"ל

מַגְדוּלֵי הַדּוֹר בְּשָׁנִים שְׁקוּדִים יָמֵי הַשּׂוֹאָה הַנּוֹרָאָה וְחַתְּנּוֹ שֶׁל מֶרֶן ה'סְבֵא מַסְלֻבּוּדְקָא'
רֹאשׁ יִשִּׁיבַת סַלְבוּדְקָא בְּלִיטָא וְלֵאחֶר מִכֵּן מֵיִסַּד וּמְקוּמִם יִשִּׁיבַת סַלְבוּדְקָא בְּפֶאֶר וְהַדְר בְּאַרְץ הַקּוֹדֶשׁ

קוֹיִם לְדַמּוֹתָו וּפְנִינִים מַחְכְּמַת חַיֵּיו כְּפִי שְׁנַמְסְרוֹ ע"י תְּלַמִּידוֹ מְקוֹרְבוֹ הַרַב **שְׁלֹמֹה הוֹפְמָן זצ"ל**

הוֹבֵא לְדַפּוּס ע"י הַרְבָּנִים הַגְּאוֹנִים רַבֵּי יִשְׂרָאֵל מְנַחֵם וִינְגֵרְטֵן שְׁלִיט"א מַח"ס "בְּנֵיִן נֶפֶשׁ הָאָדָם"

וְרַבֵּי מַאִיר שְׁמַחָה שְׁטֵיִן שְׁלִיט"א מַח"ס "שִׁיחוֹת עִם רַבֵּי שְׁלֹמֹה הוֹפְמָן"

מִתּוֹלְדוֹתָיו

רַבֵּי יִצְחָק אֵיִזִיק שֶׁר זצ"ל נוֹלַד בְּשַׁנַּת תַּרל"ה בְּעִיר הַלוֹסְק שֶׁבְּרוּסִיָּה. בְּצַעֲרֵירוֹתָו לָמַד אֶצֶל רַבֵּי בְּרוּךְ דּוֹב לִיבּוֹבִיץ זצ"ל, שֶׁשִּׁימַשׁ בְּאוֹתוֹ זְמַן רַב הַמְּקוּם, וּמִשָּׁם נִסַּע לִישִׁיבַת וּוְאֵלּוֹז'יִן שָׁם יִצָא שְׁמוֹ כְּלַמּוּד מוֹפְלָג, בְּעַל מִידוֹת אֲצִילוֹת וְנִעִים הִלִּיכוֹת. בְּמִקְרָה נִפְגַּשׁ בְּסֻלּוּצֶק עִם ה'סְבֵא' מַסְלֻבּוּדְקָה רַבֵּי נֶתַן צְבִי פִּינְקֵל זצ"ל, שֶׁמַּעֵ אֶת שִׁיחוֹתָיו וְנִקְשֵׁר אֵלָיו וְלִשְׁיִטָתוֹ וְנִסַּע לְלַמּוּד אֶצֶל בִּישִׁיבַת סַלְבוּדְקָה. ה'סְבֵא' קָרַב אֶת רַבֵּי אֵיִזִיק עַד מָאֵד וְאָף לְקַח לְחַתָּן לְבִתּוֹ הַצַּעֲיָרָה. אַחֲרֵי נִשְׂוָאֵיו הַתְּגוֹרֵר עִם מִשְׁפַּחַת חוֹתְנָו בְּקֵלֶם וְשָׁם שֶׁקֵּד עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֵבֻדָּה בְּמִשְׁךָ כְּמֹה שָׁנִים.

בְּזַקְנוֹתוֹ לֵיִסַּד מְקוּמוֹת תּוֹרָה חֲדָשִׁים! לִשְׁם כֵּךְ הִקִּים מֶרֶן הַסְבֵא מַחְדָּשׁ אֶת הַכוֹלֵל בְּשֵׁם "בֵּית יִשְׂרָאֵל" ע"ש יוֹזֵם הַרְעִיּוֹן רַבֵּי יִשְׂרָאֵל מַסְלַנְט, בְּרֵאשׁוֹת הַכוֹלֵל עִמָּד חַתְּנּוֹ רַבֵּי אֵיִזִיק.

מִבֵּיִן רֵאשׁוֹנֵי הָאֲבָרְכִים בְּכוֹלֵל הֵיוּ הַגְּאוֹנִים: רַבֵּי דוֹד רַפְפוֹרְט בְּעַל "מְקַדֵּשׁ דּוֹד", רַבֵּי יִחְזַקְאֵל בְּרֵשִׁטְיִין בְּעַל "דְּבָרֵי יִחְזַקְאֵל", רַבֵּי יַעֲקֹב קִמְיִנְצְקִי, רַבֵּי יוֹסֵף פְּרַבֵּר (לִימִים מֵיִסַּד הַכוֹלֵל בְּת"א הֵיכַל הַתְּלַמוּד) רַבֵּי יוֹסֵף דִּינְקֵלְס זצ"ל וְעוֹד תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים מוֹפְלָגִים גְּדוּלֵי עוֹלָם. הַכוֹלֵל בְּקוֹבְנָא הִיָּה אַחַד הַמְּרֻכְזִים הַגְּדוּלִים בְּעוֹלָם לְתוֹרָה וְלַמּוֹסֵר עַד לְחֻרְבְּנָהּ שֶׁל לִיטָא בְּעִלוֹת הַכּוֹרֶת עַל עַם ד' בִּימֵי הַזְּעֵם.

בְּשַׁנַּת תַּרפ"ד עָלוּ חֵלֶק מִבְּנֵי יִשִּׁיבַת סַלְבוּדְקָה בִּיחַד עִם ה'סְבֵא' וְרֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה רַבֵּי מ"מ אֶפְשֵׁטִיִן לְאַרְץ הַקּוֹדֶשׁ, וְרַבֵּי אֵיִזִיק נוֹתֵר לְבֵד בְּרֵאשׁוֹת הַיִּשִּׁיבָה וְהַנְטֵל הַכְּבֵד שֶׁל הַיִּשִּׁיבָה נִפְלַע לְעֵינָיו וְעַל רַבֵּי אֲבֵרָהם גְּרוּנְדְּזִינְסְקִי זצ"ל הִי"ד.

בְּפְרוּץ מַלְחַמַת הָעוֹלָם הַשְּׁנִיָּה שֶׁהָיָה רַבֵּי אֵיִזִיק עִם רַעֲיִיתוֹ בְּשׁוּיֵץ לְצוּרֵךְ נִתְּוַח בְּרַגְלוֹ, וּמִשְׁפָּרְצָה הַמַּלְחָמָה לֹא יָכוֹל הִיָּה לְשׁוּב לְלִיטָא. מִשְׁכָּךְ הַחֲלִיטוֹ רַבֵּי אֵיִזִיק וְרַעֲיִיתוֹ לְעִלוֹת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. רַבֵּי אֵיִזִיק הוֹפִיעַ בִּירוּשָׁלַיִם בְּשַׁנַּת ת"ש, תְּחִילָה הַתְּגוֹרֵר בְּדֵרוֹם הָעִיר בְּשַׁכּוֹנַת מְקוֹר חַיִּים וְאַחֶר כֵּךְ עָבַר לְגוֹר בְּרַחוּב יוֹנָה בְּסַמְכִיכוֹת לִישִׁיבַת חֶבְרוֹן. לְמִירוֹת הַיּוֹתָו רֹאשׁ יִשִּׁיבַת סַלְבוּדְקָא בְּלִיטָא לֹא שִׁימַשׁ רַבֵּי אֵיִזִיק בְּתַפְקִיד בִּישִׁיבַת חֶבְרוֹן בִּירוּשָׁלַיִם, אֲלֹא רַק קָבַע אֶת מְקוֹם תְּפִילָתוֹ בִּישִׁיבָה וּבִתְחִילַת הַזְּמָן הִיָּה רֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה רַבֵּי יִחְזַקְאֵל סְרֵנָא זצ"ל מְכַבְּדוֹ לְמַסּוֹר שִׁיחָה בִּישִׁיבָה. בְּנֵי הַיִּשִּׁיבוֹת וְתְלַמִּידֵי חֲכָמִים בִּירוּשָׁלַיִם הַתְּעַנִּינּוּ בְּאִישִׁיּוֹת הַמִּיּוֹחַדָּת וּבְדַרְכּוֹ הַמִּיּוֹחַדָּת בְּמַחְשַׁבַת הַמּוֹסֵר, וּבְשִׁבְתָּ קוֹדֶשׁ אַחֶר הַצְּהָרִים הִיָּה מוֹסֵר שִׁיחָה בְּבֵיתוֹ בְּשִׁיחָה זוֹ הַשְּׁתַּפּוֹ רַבִּים מִבְּנֵי יִשִּׁיבוֹת חֶבְרוֹן עִץ חַיִּים וְעוֹד, וְכֵן רַבָּנִים וְתְלַמִּידֵי חֲכָמִים.

זְמַן מֹה שֶׁהָיָה רַבֵּי אֵיִזִיק בִּישִׁיבַת מִיר לִיד גִּישׁוֹ רַבֵּי אֵלִיעֶזֶר יְהוּדָה פִּינְקֵל זצ"ל, וְאַח"כְּ קָבַע אֶת יִשִּׁיבַתוֹ בְּסַלְבוּדְקָה שָׁם נִתְּמַנָּה כַר"מ שְׁנֵי (אַחֲרֵי רֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה רַבֵּי מֹשֶׁה מֵרַדְכִי אֶפְשֵׁטִיִן זצ"ל) וְכַמְרָצָה שִׁיחוֹת מוֹסְרִיּוֹת. הִיתָה זוֹ הַפְּעַם הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁשְׁנֵי הַתְּפַקִּידִים הִלְלוּ הַתְּמַזְגוֹ בְּאִישׁ אַחַד וּבַהֲצַלְחָה. עִם פְּרוּץ מַלְחַמַת הָעוֹלָם הָרֵאשׁוֹנָה, גָּלָה בִּיחַד עִם הַיִּשִּׁיבָה לְמֵינְסְק וְקֶרְמַנְצוֹג וְחָזַר בִּיחַד אֶתָּה, בְּשַׁנַּת תַּר"מ לְסַלְבוּדְקָה. כֹּאשֶׁר שֶׁבָה יִשִּׁיבַת "כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל" לְסַלְבוּדְקָא בְּשַׁנַּת תַּרפ"א מְגַלּוֹת מֵינְסְק וְקֶרְמַנְצוֹג, נִתְּעוֹרֵר בְּלִיבּוֹ שֶׁל ה'סְבֵא' הַרְעִיּוֹן לִיסוּד "כוֹלֵל אֲבָרְכִים", הַנְּחִיצוֹת לְהַקְמַת "כוֹלֵל" נִבְעָה מִכְּמֹה סִיבוֹת: רֵאשִׁית, רֵאוּ צוּרֵךְ לְאַחֶר הַחֻרְבָן שֶׁנִּתְּהוּוּהָ בִּימֵי הַמַּלְחָמָה לְהַחֲזִיר עֶטְרָה לְיוֹשְׁנָה. וְכֵךְ הִטְעִים רַבֵּי אֵיִזִיק בְּמֵאֵמְרוֹ (הַתְּפָרְסִם בְּקוֹבֵץ "בֵּית יִשְׂרָאֵל" קוֹבְנָא תַּרפ"ב): "אִם נִעֲזוֹב אֶת הַמְּצַב כְּמוֹ שֶׁהוּא וְלֹא נִקְדִים בְּאִמְצָעִים לְהַחֲזִיר

הָעֶטְרָה לְיוֹשְׁנָה לְחַדֵּשׁ תְּקוּפָה שֶׁל אוֹר תּוֹרָה, עֵתִידָה ח"ו תּוֹרָה לְהִשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל, כִּי תִחְסַר הַשְּׁפַעְתָּה עַל חַיֵּי הָעָם בְּעֵתִיד". זֹאת וְעוֹד, רַבִּים מִבְּחִירֵי הַיִּשִּׁיבָה לֹא מִצְאוּ אֶפְשָׁרוֹת אַחֶר נִשְׂוָאֵיהֶם לְהַמְשִׁיךְ בְּלִימּוּדֵיהֶם הֵן מִבְּחִינָה רּוּחֲנִית וְהֵן מִבְּחִינַת אִמְצָעִים חוֹמְרִיִים. סִיבָה נּוֹסֶפֶת אִמּוֹר מֶרֶן הַסְבֵא: "חֲז"ל אוֹמְרִים: הַעֲמִיד תְּלַמִּידִים בִּילְדוֹתוֹ יַעֲמִיד תְּלַמִּידִים בְּזַקְנוֹתוֹ יֵשׁ חַיּוֹב עַל כָּל אַחַד

בשנת תש"ז איזתה נפשו לקומם מחדש את ישיבת סלבודקה, ובעידודו של מרן החזו"א שם פעמיו לבני ברק שם הניח את אבן הפינה לישיבה המפוארת בגבעת רוקח. מסופר שהחזו"א ביחד עם הר"ר זליג שפירא ז"ל תיווכו את המגרש עבור ישיבת סלבודקה לרבי אייזיק. כשהגיע רבי אייזיק לשלם דמי תיווך, נתן תחילה סכום מסויים לחזו"א, החזו"א חיך ותיכף השיב את המעות ואמר: "אינני זקוק לקבלה, וברצוני להיות התורם הראשון...". בתקופה הראשונה היה החזון אי"ש שהתגורר אז בגבעת רוקח, מוסר שיעור בישיבה בכל פעם שעלה אליה. לצידו בראשות הישיבה עמד חתנו רבי מרדכי שולמן זצ"ל שהיה ר"מ בישיבה בליטא.

אך לא ארכו הימים וביום י' בשבט תשי"ב נסתלק רבי אייזיק לבית עולמו, והותיר אחריו את תלמידיו ההולכים בדרכיו ודבקים במורשתו.

גישת המוסר לסלבודקה

מתאר רבי דוד זריצקי זצ"ל - "רבי אייזיק שימש פרשן מקורי לשיטת המוסר הסלבודקאית, הוא הוסיף נופך מקורי משלו בגישה מיוחדת להבנת התורה ולהערכת אישיה. סוגיות ארוכות נאמרו על ידו בשיטה זו, הוא הורה שכל מעשיהם של אישי התורה, נערכים בממדים אחרים לגמרי. המחשבות שלהם הגיעו עד רום רקיעא והמכשולים שלהם נבעו מטעויות עמוקות שרק ד' חוקר לב ידע לבחון שרשיהם. בחשבו את שיטת המוסר הסלבודקאית כאורגינלית וריאלית ביותר, העמוקה והרחיבה ועיטר אותה בהילה של הוד אצילי. לשומע נתנה שיחתו לא רק הבנה יותר עמוקה, חיה ומוחשית באישי התורה, אלא גם הבנה יותר עמוקה בסוגיות הנפש הרבות, מדותיה ונפתוליה. התייחד רבי אייזיק בסגנון מחשבה משלו, ובביטויים קלאסיים שנשארו חרותים בלב שומעיו".

"כל דרכי הנהגת החיים, בין החיים החומריים, בין החיים המוסריים, בין חיי הצבור בין חיי היחיד, הולכים ומתנהלים עומדים ומתבססים, על פי מדת הכרת ערך עצמי. העני בדעת, בעניות דעתו בהכרת עצמו, הרי הוא מזלזל בעצמו, ומזלזל בכל החיים כולם, עד כדי שהוא עלול ג"כ לפעמים להפקיר את עצמו לסכנות, בלי כל תשומת לב, גם על דבר הקל שבקלים. לא כן העשיר בדעתו, המכיר את עצמו, הרי הוא מייקר ומחבב את החיים ובכל כוחו הוא משתדל להתרומם בעצמו, ולרומם את כל החיים איתו.

כללו של דבר: ההכרה בערך עצמו, היא בחינת החיים, ומדת העליה לכל האדם אשר על פני האדמה. ולכן העיקר הגדול מעיקרי חיינו הוא, להכיר ולדעת ערכו של האדם כפי שהעריכה אותו התורה, מפני שאך הוא הוא האמת לפי המציאות, ואך בהכירנו את האמת הזאת, תתבסס העבודה אצלנו, ואך אז יהיה בידנו קנה המידה האמיתי למווד על פיו כל מעשינו ותנועתנו, בכל הנהגתנו הכללית והפרטית".

במאמרו המרתק של רבי יעקב יחיאל וינברג בעל ה'שרידי אש' (מובא בספר 'לפרקים' ח"א) לדמותו של רבי אייזיק נכתב: "בכל יצירותיו של מרן הסבא ז"ל יש לציין את יצירתו הנפלאה של מזיגה אחידה ושלמה של לומדות ליטאית חריפה ועמוקה עם מוסר נשגב ומזוקק - מזיגה שלא היתה לטוהר ולעומק כמוה בשום מקום אחר. בדורות האחרונים שקדמו לתקופת סלבודקה נעשו ה'לומדות' וה'מוסר' לשתי רשויות המוציאות זו את זו. מי שרצה לעלות בתורה הלך וישב לרגליו של גאון מפורסם, וזה שרצה להתרומם במדרגת היראה והחסידות הצטופף בצילו של צדיק גדול ושפך מים על ידיו. המוח והלב נעשו צרים זה לזה. מי שרצה בפיתוח שכלו להשקיע עצמו בכלפול, בחקירה עיונית ובסברא הגיונית, בהם מצא סיפוק גמור להשלמה שכלית גבוהה ודעתו זחה עליו כי נשאר עם זה שתול בגן עדן של תורתנו הקדושה.

ומי שרצה לטהר את ליבו ולפרוק מעליו את המטען הכבד של שטויות-העולם והבלי החיים נכנס לבית מדרשו של המוסר. שם מצא פתרון לשאלות המטריות של יצר רע ויצר טוב, שאלות שתחלתן בלבול ומבוכה וסופן עקירה ויציאה מעולמו של הקב"ה. במוסר נצרפה ונזקקה ונזדככה נפשו בכור ההתלהבות וההתלהטות של 'יראה ואהבה'. בו מצא את תיקונו בחיים את הדרך לעליה במעלות הנפש וסיפוק לכיסופי נשמתו לבורא עולם ומלואו.

הסבא ז"ל היה הראשון בדורות האחרונים שמיזג את הלומדות ואת המוסר וכרך אותם ביחד. בשיחותיו הנפלאות הרכיב מוסר בהלכה והלכה במוסר והראה במופתים מאירים שהלומדות והמוסר הם שתיים שהן אחת. ולא רק שאינן צרות זו לזו אלא משלימות זו את זו. הסבא ז"ל העמיד למזיגה זו נוסחה קבועה צר לה צורה וחוקים מסוימים. "המוסר" היה אומר הסבא ז"ל "אינו דבר של הפקר ואינו מסור לחופש הדמיון וההתלהטות הרגשית. המוסר צריך להיות בנוי על בסיס איתן של ההגיון הבריאה של המחשבה ההלכתית. מוסר שאינו ניתן בצינורותיה של ההלכה סופו להיות סוטה למדבר של ההזיה הדמיונית".

חייבים אנו להודות ולברך את הגר"א שר זצ"ל שבזכותו נתקיים המוסר ונתחזק בעולם הלמדני ונעשה לדבר שאין עליו עוררין. שוטני המוסר ומקטרגיו נעלמו, אין פוצה פה ומצפצף נגד לימוד המוסר. אישיותו המזהירה של רבי אייזיק ז"ל שימשה גורם חשוב להשבחת המצב בו ראו הכל לרבות מתנגדי המוסר לשעבר, דוגמא של ת"ח גדול בצורה מרהיבת עין איש שהן תורתו בלומדות הליטאית והן למוסר הסלבודקאי מאירה את העיניים ומשמחת את הלב. הרמוניה יפה של יצור תורתי נעלה, של טיפוס סלאבודקאי למופת".

על יחודו וחשיבותו של החינוך הסלבודקאי, סיפרה בתו של רבי אייזיק הרבנית מרים ע"ה אשת ראש הישיבה רבי מרדכי שולמן זצ"ל מעשה מיוחד מרבי אייזיק. לאחר מלחמה"ע הראשונה החלה התנועה הקומוניסטית להתפשט במדינות רוסיה ליטא ופולין, והסעירה צעירים רבים שנשחפו אחר רעיון הקומוניזם. אף בעיירה בה התגוררה משפחת שר נשבו הרוחות החדשות, וביום מן הימים נודע כי מנהיג המהפכה 'לנין' מגיע לנאום באחד האולמות המרכזיים בעיירה. רבים מהצעירים היהודים התכוננו לבוא ולשמוע את דבריו, ועימם אף בתו של רבי אייזיק נמשכה ובאה להשתתף באסיפה. בצאתה מן האסיפה הבחינה בכתובת ענק רשומה על הקיר ממולה ובה נכתב - "או שהרבולוציה (= המהפכה) תנצח את הכינים (= מתנגדי המהפכה) או שהכינים ינצחו את הרבולוציה".

היא נעמדה על מקומה ולא יכלה לשאת את המחשבה שניתן לכנות בני אדם בשם 'כינים'. באותו רגע גמלה ההחלטה בליבה שאין מקומה עם אנשים פחותים כאלו שמכנים את מתנגדיהם בזלזול כה עמוק, וקיבלה החלטה ברורה להתרחק מחברתם לחלוטין ולהדיר את רגליה מכל כינוסיהם.

כאשר נכנסה לביתה נפגשה באביה רבי אייזיק, וסיפרה לו היכן היתה וכיצד גמרה בדעתה ובליבה להתנתק ולהתרחק מכל מה ששייך למהפכנים. רבי אייזיק התרגש עד מאד ועיניו הזילו דמעות רותחות, במילים נרגשות הודה להקב"ה ואמר "עכשיו נוכחתי עד כמה החינוך לגדלות האדם קונה שביתה בלב, וטובע בנפש האדם את הרוממות הנצרכת הנוסכת כוח ועוצמה לעמוד מול כל רוח מהפכנית, סוחפת ככל שתהיה".

לאחר זמן הוסיף בצער שבתו של חברו מגדולי מרביצי התורה השתתפה אף היא באסיפות אלו, ולמרבה הצער לא שבה...

גדלותו ורוממותו של רבי אייזיק בקרב גדולי הדור שלפני השואה היו לשם ולמופת ורכשו להם שם נכבד והתייחסות מרשימה בקרב גדולי הרבנים ותופסי התורה שבאותו הדור וגם על זאת יש התייחסות נכבדה במאמר הנזכר.

בגבורה ובהתגברות על אנושיים התגלתה והתנוצצה דמותו של 'הנסיך לבית סלבודקא' בבואו הנה לארצנו הקדושה בתוך ימי האופל כשהמלחמה העולמית בעיצומה, ובמשנה תוקף זהרה לה דמות הפלאים הזו בהמשיכו בהילוכו הנינוח והבוטח ובמבע פניו האצילי והנעים בהקמת הישיבה מחדש במשכנה המפואר שבגבעת רוקח. גדולי הדור שהיו פוקדים את ביתו ומקומו נהגו בקרבתו כתלמיד אל מול רבו לנוכח דמותו האצילית השלמה והבוטחת. לנו, בני הדור והדורות שאחרי המלחמה לא נותר אלא כדי טעימה והתבוננות בדרכי החינוך המפעימות כל לב, דרכי ההשפעה המיוחדים אותם ספג והחכים בד' אמותיו של רבו הגדול ובתוספת המרובה על העיקר שהוסיף הוא מאשר חננו בוראו.

העיד הוא בעצמו, כי משראה את יד ההשגחה העליונה שהבדילתו מומרבית בני דורו וגדוליו שנידונו לכליון על קידוש ה' התבונן למה הועידו בוראו בזו השעה ובזה המקום, והכריע ברוחב דעתו שנוותר לשאר ולפליטה בשל יכולתו המיוחדת להשפיע על תלמידים צעירים ולגדלם עדי יצמחו לגדולי הדור. נאמן לתפיסתו זו החל רבי אייזיק במלאכה וריכוז סביבו פרחי תלמידי חכמים צעירים ומובחרים ושקד על המטרה והשאיפה לעשותם גדולי ומאורי דור העתיד.

למותר לציין כי כאשר צפה כן היה, וכי קבוצת הצעירים שחסו בצילו והתחנכו לאורו ואף נתכנו בשם 'הועד לקלוגער'ס' ('לחכמים' - להם היה אומר קורא ומשנן תדיר 'הן יראת ה' היא חכמה') היו אלו שצמחו והיו לימים גדולי ומאורי הדור, בהם ראשי ישיבת חברון הגאונים הגדולים רבי שמחה זיסל ברוידא ורבי אברהם פרבשטיין, המשגיח רבי הירש פלאי, רבי גדליה אייזמן מנהל רוחני דשיבת קול תורה, רבי דב (בער'ל) שוורצמן רא ישיבת 'בית התלמוד', הדיין המפורסם רבי אליעזר גולדשמידט, רבי שלמה הופמן וצ"ל ועוד ועוד.

את הפסוק "הן יראת ה' היא חכמה" היו מבארים בסלבודקא כך: יראת ה' אינה "פרומקייט" - דתיות, אלא יראת ה' היא 'חכמה'. הוא דרש מטובי הלומדים להעתיק את יכולתם הלימודית אל עולם ההתנהגות המוסרית ולנתח כל מצב מכל צד. בתחילת ה'ועד' היה רבי אייזיק מדבר בלימוד בסוגיות הישיבה ומביא את הציבור לסערת ויכוח וריתחא דאורייתא. משם היה פונה לעסוק במוסר ועבודת ה'. הוא היה מפתיע את הלומדים בחשיבה מקורית שלא העלו בדעתם. פעם העלה לדון את השאלה בעבור מי יש לקום באוטובוס ולתת לו את מקום הישיבה. להפתעת כולם חידש רבי אייזיק שיש לפנות את המקום עבור בת צעירה כיון שהתורה ציותה "כל כבודה בת מלך פנימה" ולכן חובה היא לתת לה מקום ישיבה כדי למנוע ממנה את העמידה שהוא מצב בולט ופחות צנוע.

שיחותיו המוסריות של רבי אייזיק משכו וריתקו את שומעיהן באופן מיוחד. סגנון ואופן הרצאתן היה חדשני ושונה מן המקובל עד אז, דבריו נאמרו בשפה קולחת ונעימה קלה לשמיעה, מתוך התבוננות חודרת ובתיאור קולע כשל מספר אמן. רבי יעקב יחיאל וינברג בעל ה'שרידי אש' הגדיר את סגנון המוסר של רבי אייזיק: "אצילות מוסרית או מוסריות אצילה. אישיות שהיתה ספוגה כולה רוח מוסרית טהורה, הוד של אצילות נאה והדורה היה חופף עליו. הוא היה אדם אציל מקודקודו ועד כפות רגליו. תנועותיו מלבושיו ואפילו דיבורי החולין העידו על אציליותו. היתה זאת צורת ביטוי של הוויית הפנימית, תמצית חיונית של חינוך מוסרי ארוך".

חנוך לנער - על פי דרכו

גישתו האופיינית המחנכת והמצמחת לא פסקה רק בהיכלי התורה בהם פעל אלא גם השפיעה מעבר אליהם וכמו שסיפר רבי משה שפירא וצ"ל שבשעה שחרדו הלבבות בעיר בני ברק לשמע הדי ההפצצות שעלו מהפגזות הערבים מהעיר יפו בואכה תל אביב והמושבות היהודיות עד בני ברק, היה הוא, נער כבן עשר, בקרבתו של רבי אייזיק, שבפתע הרכין אליו ראש ושאלו בחיבה 'איזוהי הברכה שעלינו לברך בשמענו פגז מתפוצץ?', הצעיר הנבוך לא ידע מוצא משאלת גדול הדור. ואך הגאון ראש ישיבת סלבודקא השיבו 'שכוחו וגבורתו מלא עולם', והטעים הלא שנינו 'דעמים באים כדי לפשט עקמומיות שבלב'...

בנין ישיבת סלבודקא ככני ברק אותה הקים רבי אייזיק בשנת תש"ז

משנתו החינוכית של רבי אייזיק היתה מותאמת להפליא לכל תלמיד ולכל חניך כאמרתו של החכם מכל אדם 'חנוך לנער על פי דרכו'. הוא היה מתוה אם סדרי הלימוד ואופניו לכל יחיד ויחיד והיה מנחה ומכוון כל אחד מתוך הקפדה וזהירות שלא יהא על השומע סרך של הכבדה מחמת הרב וגם לא שום צליל של הטייה חיצונית ומעושה מרצונותיו האישיים למען רצון הרב.

בחכמתו כי רבה היה משנה את טבעו מאדם לאדם ומזמן לזמן ואפילו מרגע לרגע, הכל לפי המתבקש על אתר. על רבי אייזיק לא הורגש כלל התלות ב'כבוד' מאחרים, הוא נהג כבוד בעצמו מיניה וביה, ולא ראו אצלו הבדל בין שיחה לשנים או לרבים יותר.

חינוכו של רבי שלמה הופמן אצל רבי אייזיק

אחד מיוחד מאלו שהתחנכו בהשראתו ובהדרכתו של רבי אייזיק היה הבחור שלמה הופמן. כל ימיו עסק ר' שלמה בבנין ובתיקון נפש האדם והעמיד רבים על דרך המלך. באחרית ימיו מסר ועדים לאברכים מובחרים וגילה בפניהם יסודות רבים שינק ממורו ורבו רבי אייזיק שקרבו וחינוכו בחיבה יתירה ובנפש חפיצה. להלן מקבץ מתיאוריו של ר' שלמה על חינוכו והדרכתו של רבי אייזיק.

בתקופת מגוריו בירושלים לא נשא רבי אייזיק במשרה בישיבת חברון אלא היה בוחר לו כמה בחורים שהיה מתמסר לחינוכם. אחד מהם היה רבי שלמה הופמן שהוגדר בישיבה כה'מחונך של רבי אייזיק'. הקביעות הזו היא מהדברים הנדירים ביותר שהתקיימו אי פעם בעולם הישיבות, מחנך בסדר גודל של רבי אייזיק משקיע באופן אישי

בתלמיד כוחות רבים, ויושב עימו ביחידות כמה שעות מידי שבוע. וכאמור רבי אייזיק ראה בזה את שליחותו בעולם. בני ביתו של רבי אייזיק סיפרו שכך נהג עם תלמידיו באורח קבע, בכל ערב היה יושב למעלה משעה ומסכם ביומנו את כל מעשיו במשך היום, ורושם בפרטות מה אמר לתלמיד פלוני ומה למד עם אלמוני, ומה הוא מתכנן ללמוד בשבוע הבא עם תלמיד זה או אחר. ר' שלמה היה מאותם יחידים שלדעת רבי אייזיק בעבורם ניצל ולכן הוא חב להם את חייו. בעבורם מסר את נפשו, לפעמים כפשוטו ממש, כמו בסיפור הבא: באחד הימים הגיע ר' שלמה לבית רבי אייזיק לקביעות הלימוד המשותף. הרבנית אמרה לר' שלמה שהוא לא יכול ללמוד היום, ר' שלמה פנה לשוב לשיבה. כשהגיע לפינת רחוב חגי שמע שהרבנית קוראת לו לשוב: "הראש ישיבה ביקש שתבוא". ר' שלמה חזר ונכנס לרבי אייזיק ישב ולמד עמו מספר שעות. מאוחר יותר כשהגיע ר' שלמה לשיבה שמע שבישיבה אמרו תהילים על רבי אייזיק כי בצהרים הוא עבר התקף לב.

מעשה נוסף סיפר ר' שלמה: בעקבות מחלת לב לא יכול היה רבי אייזיק לצאת לתפילות בישיבה, ולכן התפללו בציבור בביתו. אחר זמן שב להתפלל בישיבה, נגשת לרבי אייזיק ושאלתי 'האם ראש הישיבה מרגיש יותר טוב?' השיב לי: לא! 'אם כן מדוע הראש ישיבה יוצא לתפילה בישיבה?' השיב לי 'בשבילך ובשביל עוד שנים מחברייך... כשאני מגיע לשיבה אתם מוכרחים לבוא בזמן לתפילה'. הבטחנו לו שנבוא בזמן גם אם הוא לא יתאמץ לבוא לשיבה אך הוא לא קיבל: 'אם לא תראו אותי זה לא ישפיע עליכם'. ההכרה של רבי אייזיק שהוא ניצל כדי לחנך וללמד נתנה לעיסוקו עם תלמידים זכות קדימה לפני כל דבר אחר.

דין הקדימה של התלמיד בא לידי ביטוי במעשה הבא: לרבי שלמה היתה קביעות לימוד עם רבי אייזיק בימי שני. היו לומדים בתחילה בספר שב שמעתתא ואחר כך היו לומדים ומדברים ב'מוסר'. פעמים נמשך הלימוד שעתיים ופעמים אף שלוש וארבע שעות. ערב אחד בשעת הלימוד עם רבי אייזיק הקישו על דלת הבית. רבי אייזיק פתח ואל הבית נכנסו הרב חזקיהו מישקובסקי הרב זלמן סורוצקין והרב ראובן כץ רב ואב"ד פתח תקוה. הימים היו ימי מלחמת העולם, ימי חורבן יהדות אירופה. הרב מישקובסקי היה יו"ר ועד ההצלה של יהדות אירופה, והרב סורוצקין והרב כץ היו חברי הוועד. הועד השתדל לארגן פעולות הצלה והרבנים באו להתיעץ עם רבי אייזיק בענייני פעולות הוועד. ר' שלמה קם מיד וביקש לצאת אך רבי אייזיק עצר בו. ולאותם גדולי הרבנים אמר שלא יוכל להתפנות אליהם בשעה זו כיון שהוא עסוק עם תלמיד, וביקש שישבו מאוחר יותר, הכרע הדעת של רבי אייזיק היה - התלמיד שבזכותו ניצלת ובזכותו אני חי קודם לכל, ואף לגדולי הרבנים ולענייני ההצלה.

מודעות עצמית

רבי אייזיק לימד את רבי שלמה לחפש ולחקור אחר המניע הראשוני לפעולות מניע שנסתר בדרך כלל מעיני האדם עצמו. וגם זה נעשה ע"י דוגמא אישית. לאחר שנתיים של קשר קרוב בין רבי אייזיק ור' שלמה התחיל רבי אייזיק לחקור את עצמו מדוע הוא מתמסר כל כך אל ר' שלמה. ר' שלמה העלה אפשרות שרבי אייזיק ריחם עליו בגלל יתמותו ועוד מחשבות אך רבי אייזיק דחה את כולן.

אחרי כמה פגישות שבהן עלתה השאלה שוב ושוב עד שהצליח ר' שלמה להניח את דעתו של רבי אייזיק. ר' שלמה נזכר שמספר ימים לפני אותה השבת שבה עצר רבי אייזיק את ר' שלמה, עבר ר' שלמה בבית המדרש ושמע שני בחורים מתווכחים על תוכן השיחה ששמעו

מרבי אייזיק. ר' שלמה שהיה נוכח באותה שיחה הסביר להם היטב את כוונת דברי רבי אייזיק והם קיבלו את דבריו ועמדו על הדברים. עיני מורי ורבי אורו: "אה...", התמוגג "כמים הפנים אל הפנים! עכשיו הבנתי את סוד ה'טיפלות' והתמסרותי אליך". רבי אייזיק לימד את ר' שלמה יסוד גדול, בעומק כוונת הפסוק "כמים הפנים אל הפנים כן לב האדם לאדם" - העובדה שר' שלמה מתייחס בחשיבות כה גדולה לשיחות של רבי אייזיק ומתוך כך יורד לסוף דעתו עד כדי כך שיכול ללמד לאחרים את תוכן השיחות, עוררה באופן סמוי את לבו של רבי אייזיק כלפי ר' שלמה. רבי אייזיק לימד אז את ר' שלמה כמה יש לחקור בכל מעשה את השורש הקדום והנסתר המניע לכל דבר. לשם כך אדם צריך להתלמד במודעות עצמית - לדעת את עצמו, ולבקר את מעשיו.

"היתה זו הפעם הראשונה בה שמעתי על משמעות עמוקה ומעשית של המושג 'כמים הפנים...', אמר ר' שלמה 'ומכיון שראיתי וחשתי - שמשעמד רבינו על הנקודה הזאת בביאור מסירותו אלי באמת נחה דעתו בזה, מני אז השמתי הדבר אל ליבי', העיד על עצמו, והוסיף: "ולמים ראיתי שהדבר מופיע רבות בכל ספרי חז"ל ראשונים ואחרונים ואף נוגע להלכה" (וכגון ביבמות קיז. יעו"ש).

רבי אייזיק לימד את ר' שלמה תורה שלימה של ה"אדם" - מהו אדם, מה הם כוחות נפשו ותכונותיה של כוחות אלו כיצד פועל יצר הרע כיצד הוא משפיע ומוליך את האדם. ראשית לכל מלחמה היא: "הכר את עצמך". כיצד יידע ויכיר האדם את עצמו ותמונת כוחות נפשו, וכיצד ישלים האדם את עצמו, כיצד יתייחס האדם אל החטא ואל תיקונו, מהי "תשובה" ובמה יהיה נחשב אדם מן השבין - תחילת כל עבודה מוסרית היא בידיעת האדם את עצמו - מודעות עצמית. מי שהתחנך לצדקות וירא המפחד להתוודע אל יצריו ותאוותיו, מפחד להתוודע אל המניעים העמוקים והאמיתיים לפעולות "הטובות" שעושה. כדי להביא את התלמיד למודעות היה רבי אייזיק מרבה לספר על היצרים שלו עצמו ועל הדרך שבה הכיר בהם. על חוויות אישיות של מלחמת היצר ומודעות עצמית ועל ההתמודדויות שלו במשך חייו. רבי אייזיק לימד את ר' שלמה לחקור את עצמו את נטיותיו ואת מניעיו.

'גישמאק בלימוד'

ברבות הימים, לכשזיהה רבי אייזיק כי תלמידו ר' שלמה נהנה במיוחד בלימוד רעק"א, טרח והקדיש שיחה אישית ממושכת עימו מתוך תכנית מוגדרת שעל ידה יבוא הנער למודעות כי לזאת מגמתו, ומתוך כך יפנה עצמו לעסוק בזה.

ואכן משעה שעלה ביד הרב להוכיח לתלמיד מיניה וביה שהנאתו בלימוד חידושי רבי עקיבא איגר רבה היא וחשובה, הדריכו רבו להרבות לעסוק בספרים אלו בתלמודו. כעבור זמן, משנוכח רבי אייזיק כי תלמידו זה מתאגר גם בלימוד הספר 'קצות החושן', נוסף הספר לרשימה והורה לו להרבות עיסוקו גם בספר זה.

מידי פעם היה ראש הישיבה מתעניין: 'הזכור לך מה למדנו בשבוע שעבר', והיה מדבר עמו בזה כדי לתפוס 'משוב' ולהבחין את תפיסתו של התלמיד בנושא. יסוד גדול בשולי הדרכתו זו הותיר רבי אייזיק בטיפולו הרך בתלמידו זה, וכפי מה שהעיד ר' שלמה כי מעולם לא דחאו רבו בלימודו בסגנון של 'לא הבנת נכון' וכדו'.

על כל זאת ניצח והדריך רבי אייזיק עד הגיע ר' שלמה לגיל 22, או אז שינה הרב את ה'תוכנית', והנחה את תלמידו להרבות דוקא בלימוד הבקיאות, ולגרס דפים רבים ללא השקעה עיונית גבוהה. שינוי זה

התבקש, מאחר ונוכח כי התלמיד מגזים בהשקעה ובשעשוע בכח הסברה העיונית.

פגישה עם ה'יצר הרע'

באחד הימים שלח רבי אייזיק אל רבי שלמה שליח להזמין אילן ל"פגישה". כשבא ר' שלמה ותהה מהי אותה פגישה, ענה לו רבי אייזיק קבעתי לך פגישה עם ה'יצר הרע. ר' שלמה נפגע ומחה, באותו זמן היה ר' שלמה בתקופה של שקידה גדולה ועמל תורה, ונדמה היה לו שהיצר הרע רחוק ממונו. רבי אייזיק ענה לו מדוע נפגעת ונבהלת, האם העובדה שיש לך יצר הרע היא פחיתות כבוד הרי היצר הרע שלי גדול משלך שהרי כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, אלא, שלי - ראש הישיבה - יש שתי מעלות עליך: האחת שאני כבר שישים שנה מתמודד עמו ולמדתי להכירו, והשנייה שהרבי שלי - הסבא מסלבדוקא - היה גדול מן הרבי שלך (רבי אייזיק). היות לאדם יצרים ותאוות זו מהות האדם. לכן נוצר לשם התמודדות זו. לא צריך להיבהל ולא לפחד מן היצר אלא להכירו ומתוך כך ורק מתוך כך ללמוד להתמודד עמו. התמודדות זו היא מהות החיים והיא מלווה את האדם כל ימי חייו. יצר הרע אינו דבר הנוגע לפחותי עם אלא נמצא בגדול ובקטן בזקן ובצעיר והמלחמה עמו היא החיים עצמם.

בעניין זה סיפר ר' שלמה: פעם אזורתי אומץ ושאלתי את רבי אייזיק מדוע ראש ישיבה בדרגתו משקיע את עיקר זמנו וכוחו בעבודת המידות והמוסר ולא בהשגות גבוהות באלוקות. רבי אייזיק פרץ בבכי נורא ולבסוף אמר: כמה רחוק הדור שלכם מהדור שלי, כמה אתם רחוקים מהבנה מהו היצר. הרי כשמזדקנים היצר מתעורר ומתחזק, וכמה קשה בימי הזקנה לעבוד על היצר ולשנות ולתקן מידות.

לחפש אחר הכוחות הנעלמים

רבי אייזיק היה מלמד את ר' שלמה לדמות מצבים ונסיגות שעלולים לבוא בפניו בעתיד, כוחות פנימיים השוכנים בקרבו רדומים אך עלולים להתעורר אז. הסימולציה (הדימוי) מביאה את האדם לתרגל מצבים עתידיים ולחנות כבר היום מעין החוויה והרגש שיעמוד בהם בשעת הנסיון. מי שיידע שבליבו שוכנת תאוות כבוד או ממון, יוכל להכין עצמו לימים בהם יבואו לפניו נסיגות אלו בעוצמות כבירות ולהתרגל מנעוריו לעמוד בנסיון.

רבי אייזיק השתדל תמיד לעורר את ר' שלמה "להרגיש", לחוש בחוויות הרגשיות העוברות עליו תדיר ולהכיר את כוחות נפשו אף פעם לא שאל אותי האם הבנת האם זכרת אלא איך נהנת מהשיחה איך הרגשת התפילה וכו'. לא להשלות את עצמו שהוא שכלי ומחשבתו והשכל שליט על לבו ופעולותיו. לדעת שהרגש הוא כח השליט ויש להיות מודע אליו ולהתמודד עמו. להרגיש תמיד היכן עומד הרגש, ולהבין את משמעות החוויה על הנפש.

בהזדמנות אחרת ביקש רבי אייזיק מר' שלמה התחייבות לעשות דבר מסויים. ר' שלמה הבטיח לעשותו, ורבי אייזיק ביקש מר' שלמה לתת לו "תקיעת כף" על ההתחייבות. ר' שלמה הושיט את ידו לרבי אייזיק אך רבי אייזיק לא הושיט את ידו לקבל את ידו המושטת של ר' שלמה, ואמר: "כיצד יכול אתה להתחייב על הדבר? מנין לך שתוכל לעמוד בהתחייבות? היה עליך להשיב לי ראש הישיבה, אני מצטער אך איני

יכול להתחייב על הדבר, איני יודע אם אוכל לעמוד בכך". בדרכים כאלו ואחרות, ע"י סיפור ולימוד, חקירה ותרגול לימד רבי אייזיק את ר' שלמה להכיר את האדם ואת תכליתו, את כוחות נפשו ועמקי לבבו ואת המניע הגלוי והנסתר שבמעשיו ודבריו. לדעת את עצמו ולחקור אחר יצריו החבויים, ללמוד את דרכי המלחמה ואת דרכי התרגול, ובעיקר להתבונן תמיד ולחשוב שוב ושוב לחשוב ולהתבונן תמיד.

כיצד מקבלים 'קבלות'

רבי אייזיק לימד את ר' שלמה את דרכי העבודה. כל תכנית דורשת תרגול והוכחה שאכן התכנית הינה ברת ביצוע וניתנת ליישום. לכן לא יקבל אדם "קבלה" על עצמו אלא אם כן בדק וניסה מספר פעמים שאכן יש בכוחו לעמוד ב"קבלה" זו. באחד מערבי ראשי השנים ביקש רבי אייזיק את רשות ר' שלמה לקרוא את רשימת ה"קבלות" שקיבל ר' שלמה על עצמו לקראת יום הדין. רבי אייזיק התבונן ברשימה ושאל את ר' שלמה האם ניסית לתרגל את הקבלות הללו, האם בדקת שאתה מסוגל לקיים את הכתוב כאן? ומשהשיב ר' שלמה בשלילה קרע רבי אייזיק את דף הקבלות ואמר: "קבלה" על עצמו מקבל אדם רק אחרי שניסה ובדק מספר פעמים את הדבר ונוכח לדעת שהקבלה מתאימה ליכולתו וכוחותיו ויוכל לקיימה". רבי אייזיק לימד את ר' שלמה לשקול היטב כל פעולה בטרם יתחייב לעשותה. 'קבלה' צריכה להיות קטנה וקלה לביצוע, ורק כך עקב בצד אגודל מתקדם וגדל האדם.

התייחסות לחטא ותשובה

פרק נכבד בתורתו של רבי אייזיק עסק בהתייחסות לחטא ותשובה. בעולמו של עובד ה' משמשים תדיר חטא ותשובה, נפילה וקימה - "יפול צדיק וקם". דרכו של החטא להביא לייאוש ולעומתו ניצבת התקוה היא התשובה. תורה שלימה לימד רבי אייזיק על חטא ותשובה - מהי ההתייחסות הנכונה והרצויה אל החטא, ומהי דרכה של התשובה. רבי אייזיק מסר לר' שלמה את דבריו היסודיים של רבי ישראל מסלנט.

דברים אלו אמר רבי ישראל לסבא מסלבדוקא, והסבא מסרם לרבי אייזיק. וכך אמר רבי ישראל: "לא החטא הוא הבעיה, אלא - איך להתמודד עם החטא", הקב"ה ברא לאדם יצר הרע, וחטא הוא טבע האדם - "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". ההתייחסות הנכונה היא שלא לעסוק במה שהיה, לא לעסוק בחטא ובכשלונו אלא בהתמודדות להבא ובמעשה התיקון. ללמוד את דרכי ההתמודדות ולהתכונן לבאות. להאמין באפשרות האדם לתקן ולשנות את עצמו ודרכיו. לא להביט אחורה, לא להצטער על שהיה אלא אך ורק להביט קדימה אל התשובה ואל התקוה. בחור ישיבה צריך להשקיע את כוחו בתורה ובתפילה

על אף שלימד את דרכי הכרת הנפש ותכונותיה, סבר רבי אייזיק שעיקר עבודתו של בחור ישיבה היא בעמל התורה ובתפילה ולא בעבודת תיקון המידות. כוחותיו של הצעיר מוגבלים ועליו להשקיע הכל בלימוד התורה והיראה. המידה היחידה שעליה הדרוך לעבוד היתה מידת החסד. לימוד המוסר מכוון לרכישת הידע של חכמת

הנפש והיראה, הבנת תהליכי הנפש ורכישת בקיאות בספרי היראה והמוסר. רק בתקופה מאוחרת יותר יגיע לעבודה מעשית של תיקון המידות.

כך גידל רבי אייזיק את ר' שלמה וחבריו - חכמים, נבונים, בוחרים. נופלים וקמים, אך תמיד בשמחה וחיוך, עם מבט אופטימי קדימה ובטחון בעתיד, ובעשיית תשובה ועליה מתמדת. לא בחרדה ולא בבהלה, שלווים מודעים ונותנים כל כוחותיהם לעסק התורה ושקידתה, לקניית היראה והמוסר. היטיב להגדיר את ציר מחשבתו של ר' אייזיק ודרך חינוכו, בעל 'שרידי אש' במאמרו ז"ל "דעתו לא היתה נוחה מסוג ידוע של 'בעלי מוסר' שיוצאים ידי חובתם בגניחות ויללות על עונשי הגיהנום הצפויים להם, ואשר הקוטב אשר עליו תסוב תוכחתם בדרשותיהם היו: 'כי כבר הגיעה השעה להכין תכריכים ליום המיתה'... זכירת יום המיתה שעליה דיברו חז"ל לא באה אלא להעיר את האדם על קוצר חייו, ועל הקיצור שגורם הוא לעצמו בביטול זמנו לבטלה. זכירה זו פירושה תשוקה בוערת לעבודה ולשקידה, לזירוז ולזהירות, כלומר, לחידוש החיים ולעידוד כוחות היצירה".

מיהו המעניק

אנקודטה מענינת סיפר ר' שלמה שאירעה בעת מסירת הועד נבחר ה'ועד לקלוגער'ס'. בדרך כלל היתה הרבנית מגישה לפניהם תקרובת, ובאח הימים הניחה על שולחנם תפוזים למאכלם. "מון הסתם", אמר ר' שלמה "סברה הרבנית שעלתה לא מכבר מאירופה, שהתפוזים הם 'מציאה' גדולה בעינינו וכי מעוניינים אנו בהם מאוד, מאחר ובארץ מוצאה היו התפוזים נדירים ויקרי ערך, ואם נמצאו בשפע היה זה רק אצל עשירי ארץ... סתם 'עמך' יכלו לרכוש לעצמם תפוזים במשורה ממש לאכילה חגיגית או לילד חולה. (והיו ילדים שהתחזו לחולים על מנת לזכות בתפוז...)".

ואולם, למגינת לב בעלת הבית, הבחורים בני ארץ ישראל לא התרגשו מן התפוזים ואיש לא נגע בהם. תוך כדי ה'ועד' נכנסה בעלת הבית לשאול אם חסר משהו, וחושי הרב נדרכו בתחושתו כי כניסת הרבנית נבטה על איזשהו רקע... עיני הרב בלשו סביבו, והבין אל נכון כי הנערים אינם מתפעלים מהתפוזים, ועם זאת חש כי בלב רעייתו מקננת האכזבה על טרחתה לשוא...

לפתע באמצע הוועד החל רבי אייזיק לצטט שלא מומין הענין: "והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי... ונתתי עשב בשדך לבהמתך...".

"ועתה" שאל תמה ראש הישיבה: "מבקשים מהאדם 'לעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם' - מסירות נפש למסור את חייו, ומה מבטיחים לו בתמורה? 'עשב לבהמתך'??? זה מה שהוא מקבל בשביל מסירות נפש...? קצת עשבים???... והשיב בנועמו, "דער תערעץ איז (התירוץ הוא), לפעמים לא חשוב מה שמקבלים, אלא מיהו זה שנותן... כן דברי אבינו בוראנו הקב"ה, הוא אומר לנו: 'ונתתי עשב' - 'אני הוא הנותן'!..."

והעיד ר' שלמה שהמסר נקלט, ועל אתר התרוקנה הצלחת מהפירות שבה, להנאת הנערים המשכילים ואוכלים, ולהנאתה הגלויה של המארחת...

רגישות לזולת - הפגישה האחרונה עם ר' אייזיק

רבי אייזיק דרש מר' שלמה עירנות מירבית לצרכי ורגשות הזולת, ולימד מהי באמת התחשבות ברצון האחר. עד היכן הגיעה הדרישה והחינוך יש ללמוד ממעשה שאירע בתקופה מאוחרת יותר כשהיה ר' שלמה כבר בעל משפחה אב לשני ילדים והתגורר בבת ים. וכך סיפר ר' שלמה: "סיפרתי לכם איך ר' אייזיק גירש אותי הביתה בעיו"כ?"

בתקופה שנפתחה ישיבת סלבודקא בב"ב, הייתי מתגורר בבת-ים. לכשהתקרב יו"כ התבוננתי שאין לי מה לעשות בעירי ביום הקדוש ולפיכך הצעתי לאשתי שרצוני לצאת לב"ב להתפלל בישיבה. יצאתי מוקדם בבקר כי רציתי להכנס לישיבה ולרה"י, ולכשהגעתי לב"ב נכנסתי לרה"י, הוא הסתכל עלי ושאלני 'מדוע באת הנה', ועניתי שבאתי ליו"כ ברצוני להתפלל בישיבה, וגם רצוני לבקש סליחה מראש הישיבה...

בתגובה שאל אותי רבי 'על מה אני צריך לסלוח לך', פגעת בי? האם היתה לך סיבה לפגוע בי? והמשיך 'צולף': 'אפילו אם נניח שהיתה לך סיבה, היית מעיז לפגוע בי? כך הוא חונך אותנו...'

וכאן שינה רבי אייזיק את הכיוון ושאלני "קבלת רשות מאשתך לבוא?" עניתי "אמרתי לה שאני נוסע לישיבה..." הרב הגיב באמירה סתמית לאויר "אמרת לה...". והרב 'שוטף אותי', "אולי אשתך לא תרגיש טוב ביום כיפור ותצטרך את עזרתך? אולי גם היא תרצה ללכת לשעה להתפלל ביום כיפור ואין מי שיחליף אותה? זה נקרא שהיא נתנה לך רשות?...?" הטיח בי רבי. "האם ביקשת ממנה סליחה כפי שעכשיו ביקשת ממני?" המשיך, "ובה, בוודאי פגעת... ממנה דוקא יש לך על מה לבקש... שמא באיזו הזדמנות אחרי התפילה התעכבת לכמה רגעים לשוחח עם ידיד, ואשתך עייפה ומחכה לך בבית בטורח הילדים ועוד, ואך בטוחה שאתה כרגע יושב ולומד בהתמדה עוד כמה דקות..."

"קח את חפציק", הורה לי מורי ורבי, "שוב הביתה, בקש סליחה ומחילה וכפרה מאשתך ושאל אותה אם היא זקוקה לך...". וכך היה, ר' שלמה שב אל ביתו בבת ים ביקש מחילת אשתו ורק כשביקשה ממנו היא מצידה לשוב לישיבה חזר לבני ברק לשהות בישיבה ביום הכיפורים. "כמדומני שזו היתה פגישתי האחרונה עם רבי אייזיק זצ"ל", חתם רבי שלמה. זמן קצר אחר כך נסתלק רבי אייזיק לישיבה של מעלה. הוראת החינוך האחרונה שנתן רבי אייזיק לר' שלמה היתה - עירנות אמיתית מירבית לצרכי ורגשות זולתו. שימוש בכח המחשבה וההעמקה להבנת נפש רעך, ורק כך לזכות לקיום אהבת רע.

אם נרצה לדעת עד היכן הגיעה השפעתו של רבי אייזיק על ר' שלמה, נאזין לדברים שאמר ר' שלמה לרבי משה שפירא זצ"ל: "אין יום שאני לא רואה מול עיניי את הפנים של רבי אייזיק". הדברים נאמרו יובל שנים אחר פטירתו של רבי אייזיק מן העולם. ההשקעה העצומה שהשקיע רבי אייזיק בר' שלמה לא היתה השקעה באדם יחיד. היתה זו השקעה שפירותיה ופירות פירותיה השפיעו ומשפיעים על דורות של מחנכים ומרביצי תורה שהשפיעו הלאה והלאה, ר' שלמה שכלל את תורת האדם של רבי אייזיק והדריך דורות של מחנכים להעמיד תלמידים בריאים וחסונים בנפשם שמחים בתורה ביראה ובמוסר, משתלמים במידותיהם, מתמודדים ובוחרים בטוב.

מצבת קבורת רבי אייזיק שר זצ"ל לצד מצבת ידידו ורעו רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל

יומא טבא לרבנן

הופיע ויצא לאור
**שיעורי רבנו
מאיר הלוי**

על התורה
שמות

משיעוריו של רבנו דאש הישיבה הגאון החסיד
מדרן רבי מאיר הלוי סאלאווייציק זצוקללה"ה
שנכתב ע"י תלמידו הגאון רבי יעקב שפירא שליט"א

ניתן להשיג בחנויות הספרים המזבחדות

◆ יומא טבא לר-בנן ◆

הזביע ויצא לאור הספר

אשיא כפי

- ◆ הלכות נשיאת כפים
- ◆ שיעורים על סדר פרשיות השבוע
- ◆ מכתבי תורה מגדולי ההוראה שליט"א

מאת רבי חיים משה הכהן כץ שליט"א

◆ שאלות מתוך הספר ◆

- קבוצת בני ארץ הקודש שנסעו לנפוש באוסטריה, מה דינם בברכת כהנים?
- הלבין הכהן פני חבירו, מהו בנשיאת כפים?
- לזי האם יעבור לפני המתפלל כדי ליטול ידי הכהנים?
- עובד זר של אחד המתפללים השומד בינו לבין הכהן?
- איך מברכים הבנים בליל שבת בפסוקי הכהנים?
- כהן שליח ציבור ששכח להוריד מגעליו קודם חזרת הש"ץ?
- כניסת כהנים למערת הרשב"י במירון?
- כהן לפגז עם רבו או אביו, את מי יקדים לכבד?
- בדיני כבוד כהן קטן והמסתעף להלכה ולמעשה?
- האם נוהג מצוות וקדשותו אחר פטירת הכהן, והנפקודא?

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
או בטלפון 050-4155426

הפצה: **קולמוס**
הוצאת חטיבת הספרים

בס"ד הופיע ויצא לאור הספר

דרך ישרה

הנהגות ודקדוקי הלכה של רבינו הגאון החסיד
במוה"ר רבי שריה דבליצקי זצוק"ל

למעלה מ-700 עמודים של דקדוק הלכה בנגלה ובנסתר, מכבשונו
של רב האי גאון חסידא ופרישא זי"ע, ממה שנראה ונשמע בקודש פנימה

ספר נדיר ומיוחד במינו - דרך בעקבות הנהגותיו
המופלאות של גאון ההלכה, עמוד העבודה, צדיק
מושל בידאת אלקים, הגאון החסיד רבי שריה דבליצקי
זצוק"ל, ערוך ביד אמן, ומסודר לפי סדר השו"ע
וסדר היום

ותחתיו פתוח שער נרחב לבאר מקורו הטהור בכל
פרט כפי שנשמע מפי קדשו ומפי כתבו, תוכו דצוף
בידורי הלכה מופלאים וחקרי דינים מהודשים
מהיבדוריו הנדפסים ומכתבי"ק, ונוסף עליהם אלפי
ציורים ומראי מקומות ומו"מ מגמרא ופוסקים, כאשר
תחזינה עיני המעיין

"...טוב עשה תלמידו שהעלה הנהגותיו
על הכתב, ויפה כתב..."

(מתוך הסכמת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א)

"...בספר אוצר שלם, ויביא בס"ד ברכה
ותועלת הרבה, ודאי להכניסו בתוך ביתו..."

(מתוך הסכמת מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א)

"...ממש דמות דיוקנו מנצחת לפנינו בחיבור
זה... זכה והצליח להקים מצבה נשגבה למד
אבא הב"מ..."

(מתוך מכתב הגאון רבי דוד דבליצקי שליט"א)